

Seimas of the Republic of Lithuania

Human Rights Committee

Response of September 22, 2026, to the Request of Grant Arthur Gochin of September 16, 2026

Records of the Registration, Examination, and Outcome of the Appeal of October 31, 2017
Original Lithuanian Document with English Translation

What this document is

On September 16, 2026, Grant Arthur Gochin requested from the Human Rights Committee of the Seimas of the Republic of Lithuania the documents recording the registration, examination, and outcome of the appeal of October 31, 2017. That appeal was submitted on his behalf by attorney Rokas Rudzinskas to the Speaker of the Seimas, Viktoras Pranckietis, and referred by the Speaker to the Human Rights Committee.

On September 22, 2026, Committee Chair Laurynas Šedvydis provided the requested documents. The response was signed with a qualified electronic signature and registered by the Seimas Chancellery on September 23, 2026, under No. S-2026-4031. The file is a certified copy of an electronic document (*elektroninio dokumento nuorašas*) issued by the Seimas. It consists of the cover letter, the 2017–2018 documents from the Committee's file, and the electronic signature metadata.

What the file records

- The 2017 appeal asked the Seimas to investigate how the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (LGGRTC) applied the concept of genocide in its historical conclusions on Jonas Noreika and Kazys Škirpa.
- The Committee referred the appeal to LGGRTC on November 17, 2017, and to the Seimas Ombudsmen's Office on November 30, 2017. LGGRTC replied on November 22, 2017, directing the complainant to the courts.
- By Report No. 4D-2017/1-1558 of February 2, 2018, the Seimas Ombudsman recognized the complaint against LGGRTC officials as justified. The Ombudsman found that LGGRTC failed to answer the questions raised, disregarded the Ombudsman's mediation, did not comply with the principle of transparency, and showed signs of systematic improper implementation of legal requirements. Recommendations were issued to the Government and to the LGGRTC Director.
- On June 6, 2018, the Committee heard LGGRTC's 2017 activity report, discussed the appeal, and reported to the Speaker.

Contents of this PDF

- **Part A — Original document (Lithuanian):** PDF pages 2–95 (94 pages), reproduced unaltered as issued by the Seimas.
- **Part B — English translation:** PDF pages 96–164 (69 pages). Part B opens with an index of every document in Part A in the order it appears, identifies the duplicate copies contained in the package, and closes with translator's notes on discrepancies found in the Lithuanian originals.

Note on the translation

The English translation is provided for reference. It is not a certified or sworn translation. Where the Lithuanian original is controlling for any legal purpose, Part A governs. The Power of Attorney is bilingual in the original; its English column is reproduced as printed.



**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
ŽMOGAUS TEISIŲ KOMITETAS**

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (0 5) 209 6810 El. p. zmteiskt@lrs.lt

Grant Arthur Gochin
ggochin@gmail.com

2026-09-22 Nr. S-2026-
Į 2026-09-16 prašymą

DĖL JŪSŲ PRAŠYMO

Žmogaus teisių komitetas (toliau – Komitetas) 2026 m. rugsėjo 16 d. gavo Jūsų prašymą dėl 2017 m. spalio 31 d. kreipimosi, persiūsto Seimo Žmogaus teisių komitetui, registracijos, nagrinėjimo ir baigties dokumentų pateikimo.

Teikiame Jūsų prašyme nurodytus dokumentus.
PRIDEDAMA. G.A.Gohin.pdf

Komiteto pirmininkas

Laurynas Šedvydis



**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
ŽMOGAUS TEISIŲ KOMITETAS**

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (8 5) 239 6811 Faks. (8 5) 239 6499 El. p. znteiskkt@lrs.lt

Seimo kontrolierių įstaigai

2017-11-30 Nr. S-2017-10824

DĖL KREIPIMOSI

Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitete (toliau – Komitetas) gautas G. A. Gochino kreipimasis į Seimo Pirmininką V. Pranckietį dėl genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimo. Pareiškėjas taip pat kreipėsi į Seimo kontrolierių įstaigą.

Maloniai prašome informuoti Komitetą apie kreipimosi nagrinėjimo eigą.

PRIDEDAMA. Skundo ir priedų kopija, 13 lapų.

Pagarbiai

Komiteto pirmininkas

Valerijus Simulik

I. Ališauskienė, tel. (8 5) 239 6824, faks. (8 5) 239 6499, el. p. inga.alisauskiene@lrs.lt

100 Atkurtai
Lietuvai



LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

Gedimino pr. 56, 01110 Vilnius, tel. 8 706 65105, faks. 8 706 65138, el. p. ombuds@lrski.lt

Advokatui Rokui Rudzinskui
rokas@rlaw.lt

2018-02-01 Nr. 4D-2017/1-1558 / 38 - 317

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui

Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetui

DĖL PAŽYMO IR PASITARIMO ORGANIZAVIMO

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius išnaginėjo Grant Arthur Gochin, atstovaujamo advokato Roko Rudzinsko, skundą dėl Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau vadinama – Centras) pareigūnų galimo biurokratizmo, nagrinėjant jo 2017-03-06 prašymą. Siunčiame Seimo kontrolieriaus pažymą Nr. 4D-2017/1-1558, kurioje konstatuota, kad „Centro veikloje, nagrinėjant asmenų prašymus, įžvelgtini teisės aktų reikalavimų netinkamo vykdymo sistemiskumo požymiai, todėl, Seimo kontrolieriaus nuomone, papildomai būtų tikslinga organizuoti Centro veiklos, nagrinėjant asmenų prašymus, skundus, aptarimą, dalyvaujant Seimo kontrolieriui, Vadovei ir kitiems atsakingiems Centro ir Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojams“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 21 punktu („1. Seimo kontrolierius, vykdydamas savo pareigas, turi teisę: [...] 21) [...] gali teikti siūlymus ar pastabas atitinkamoms institucijoms ir įstaigoms dėl viešojo administravimo gerinimo, kad nebūtų pažeidinėjamos žmogaus teisės ir laisvės“), prašo Centro iki 2018-03-01 pateikti Seimo kontrolierių įstaigos organizuojamam pasitarimui Centro veiklos klausimais reikalingą informaciją (planuojama pasitarimą organizuoti š. m. balandžio mėn.):

1) kiek asmenų prašymų, skundų, nagrinėtinų vadovaujantis administracinės procedūros tvarka, Prašymų nagrinėjimo taisyklėmis, Centras gavo 2016–2018 metais, kiek tarp jų yra kartotinių prašymų (skundų) dėl netinkamo pirminio atsakymo / neatsakymo į prašymą, skundą;

2) kiek kartų į 2016–2018 prašymus, skundus buvo atsakyta nesilaikant teisės aktuose nustatytų terminų (kartu nurodant priežastis);

3) kiek kartų dėl Centro veiksmų, susijusių su prašymų, skundų nagrinėjimu, 2016–2018 metais asmenys kreipėsi į Vyriausiąją administracinių ginčų komisiją, teismus (pateikti šių institucijų sprendimų kopijas).

Be to, prašytume nustatyta tvarka informuoti apie Seimo kontrolieriaus rekomendacijų, pateiktų pažymose Nr. 4D-2016/1-750, Nr. 4D-2017/1-1471, Nr. 4D-2017/1-1558), nagrinėjimo rezultatus.

PRIDEDAMA. 20 lapų.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas



LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL GRANT ARTHUR GOCHIN SKUNDO PRIEŠ LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRĄ

2018-02-02 Nr. 4D-2017/1-1558

Vilnius

I. SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo Grant Arthur Gochin (toliau citatose ir tekste vadinama – Pareiškėjas), atstovaujamo advokato Roko Rudzinsko, skundą dėl Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau citatose ir tekste vadinama – Centras) pareigūnų galimo biurokratizmo, nagrinėjant jo 2017-03-06 prašymą (toliau citatose ir tekste vadinama – Prašymas).

2. Skunde nurodyta:

2.1. „2017 m. kovo mėn. kreipėmės į [...] [Seimo kontrolierių] su raštu, kuriuo prašėme įvertinti Centro vadovės [Teresės Birutės Burauskaitės; toliau citatose ir tekste vadinama – Vadovė] veiksmus, o ypač, viešai formuojamą nuomonę dėl Holokausto nusikaltimo sąvokos aiškinimo. Prašyme nurodėme, kad Centro pateikiamas oficialus aiškinimas prieštarauja 1945 m. Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. ir Jungtinių tautų teisei. Prašymas [...] perduotas Centrui“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

„Vadovė savo ruožtu pateikė atsakymą. Į teisinius argumentus dėl ydingo Holokausto nusikaltimo sąvokos aiškinimo 2017-04-10 rašte [Nr. 14R-32; toliau citatose ir tekste vadinama – Atsakymas] atsiliepiama argumentu, kad visiškai objektyvus istorijos faktų aiškinimas nėra galimas, bei pateikiamas 6 lapus apimantis, nesusistemintas, istoriografinių šaltinių sąrašas. Apie Pareiškėjo iškeltus klausimus neužsimenama nė žodžio.“

2.2. „Vertinant susiklosčiusias aplinkybes, matyti, kad Centras vengia dialogo su Lietuvos piliečiais, manomai, siekdamas apginti iš esmės ydingą genocido nusikaltimo dalyvių teisinių santykių aiškinimą. Istorijos faktų interpretavimas čia yra antraeilis dalykas. Norėtume pabrėžti, kad Centras yra biudžetinė įstaiga, kurios veikla nagrinėjamu atveju pažeidžia žmogaus teises ir laisves viešojo administravimo srityje, o tiksliau viešojo administravimo įstatyme nustatytą“:

2.2.1. „a) Objektyvumo principą, kuris reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs“:

„Centro pateikiamas istorinių aplinkybių *interpretavimas ir aiškinimas* yra neobjektyvus. Centro pateikiamas genocido nusikaltimo dalyvių elgesio vertinimas (*pvz., išvados dėl J. Noreikos ir K. Škirpos veiklos II pasaulinio karo metais*; toliau citatose ir tekste vadinama – Išvados) yra neobjektyvus ir teisiškai ydingas“; „Centro Atsakymas, kad „visi Išvadų teiginiai yra paremti šaltiniais prie kiekvieno teiginio“, yra neobjektyvus“; „Centras iš esmės neatsako į užduotus klausimus, o Pareiškėjo Prašymą vertina kaip nereikšmingą. Atsakyme Vadovė, nurodo, kad „jei Pareiškėjas nepasitiki Centro istorikų pateiktomis išvadomis jis gali kreiptis į kitas Lietuvos mokslo ir mokymo įstaigas“. Nurodyti teiginiai suponuoja, kad Centras atsisako objektyviai vertinti Pareiškėjo kreipimąsi, o kalbama juk apie veiklos metodus institucijos, teikiančios oficialias istorines išvadas“;

2.2.2. „b) Išsamumo principą, kuris reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui

įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį“:

„Centras, atsakydamas į Pareiškėjo kreipimąsi dėl ydingo genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimo, nepateikė jokių teisinių argumentų, objektyviai pagrindžiančių Centro poziciją. Manome, kad tokie Centro veiksmai pažeidžia ne tik Pareiškėjo teisę gauti objektyvų ir išsamų atsakymą iš oficialius istorijos tyrimus atliekančios institucijos, bet taip pat pažeidžia visuomenės interesus gauti objektyvią informaciją bei genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimą, tokį, koks jis apibrėžiamas 1948-12-09 Konvencijos „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir nubaudo už jį“ 2 ir 3 straipsniuose.“

3. Pareiškėjas prašo Seimo kontrolierių: „Ištirti Centro ir jo Vadovės veiksmus, susijusius su Pareiškėjo Prašymo dėl Holokausto sąvokos aiškinimo nagrinėjimu, įpareigoti Centrą pateikti objektyvų ir įstatymo reikalavimus atitinkantį atsakymą.“

TYRIMAS IR IŠVADOS

4. Iš kartu su skundu pateiktų dokumentų nustatyta:

4.1. **Prašyme**, akcentuojant, kad „Lietuvoje yra ignoruojami ir iškraipomi istoriniai įvykiai, susiję su gyventojų genocidu. Ypač apmaudu, kad tai daroma viešai, institucijų, formuojančių gyventojų pažiūras, todėl prašau ištirti Centro ir jos Vadovės veiksmus. Savo prašymą grindžiu žemiau išdėstytais argumentais“, pažymėta:

4.1.1. „Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymo [toliau citatose ir tekste vadinama – Įstatymas] 2 str. numato, kad Centras yra valstybės įstaiga, tirianti visas genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, [...] inicijuojanti genocido organizatorių ir vykdytojų teisinį įvertinimą. Įstatymo 4 str. numato, kad vienas iš Centro uždavinių – istorinės tiesos ir teisingumo atkūrimas [...]. Centro funkcija yra 20 a. genocido Lietuvoje tyrimas ir objektyvios informacijos, susijusios su lietuvių ir žydų tautybės asmenų naikiniu, pateikimas visuomenei.

Manau, kad Vadovė savo funkcijas vykdo ydingai, nepagrįstai persvarsto istorinius faktus, susijusius su Holokausto įvykiais, subjektyviai interpretuoja išlikusius ir viešai prieinamus dokumentus, visuomenei ir institucijoms pateikia neobjektyvias išvadas. Nurodyti veiksmai susiję su 2 istorinėmis išvadomis, analizuojančiomis J. Noreikos ir K. Škirpos dalyvavimą žydų tautos genocide II-ojo pasaulinio karo metu. Išvadas Centras parengė 2016 m.“

4.1.2. „Dėl J. Noreikos išvados“ [toliau citatose ir tekste vadinama – Išvada-1]:

4.1.2.1. „Genocido tyrimų centro pažymoje nustatyta [...], kad iki nacių okupacijos 1941 m. birželį Jonas Noreika tarnavo Lietuvos kariuomenės teisme, turėjo kapitono laipsnį. 1941-08-03 J. Noreika paskiriamas Šiaulių apskrities viršininku. Nurodė, kad yra išlikęs 1941-08-22 J. Noreikos pasirašytas įsakymas [...], adresuotas Šiaulių apskrities viršaičiams ir miestų burmistrams, skelbiantis, kad nuo rugpjūčio 25 iki 29 Šiaulių apskrities žydai turi būti perkelti į Žagarės getą, o jų palikto turto aprašai pristatyti apskrities viršininkui. Nurodė, kad yra išlikęs 1943-09-10 J. Noreikos pasirašytas įsakymas, adresuotas Šiaulių apskrities viršaičiams ir miestų burmistrams, nurodantis likviduoti žydų kilnojamąjį turtą tokia tvarka: „dalis turto saugoma iki atskiuro nurodymo, dalį turto numatyta skirti mokykloms, valsčiams, paštams, prieglaudoms, ligoninėms ir kitoms įstaigoms; dalį turto išdalinti nuo karo nukentėjusiems asmenims ir parduoti jį iš varžytinių“. Pinigai turėjo būti pristatyti į <J. Noreikos vadovaujamos> apskrities valdybos kasą.“

„Išvadose Vadovė minėtus įsakymus vadina „raštais“, tuo sušvelnindama įsakmų dokumentų turinį, tuo pačiu J. Noreikos vaidmenį vykdant žydų izoliavimo ir turto administravimo klausimus“;

4.1.2.2. „Istoriškai Šiaulių apskrityje veikė 3 getai. Du iš jų įkurti Šiaulių mieste, 1941-07-23 Šiaulių apskrities viršininko įsakymu į juos buvo perkelti Šiaulių mieste ir apskrityje gyvenę žydų tautybės asmenys. Trečiasis buvo Žagarės getas. Suformuotas prisipildžius Šiaulių getams. Į jį žmonės buvo perkelti Šiaulių apskrities viršininko Jono Noreikos 1941-08-22 įsakymu. Pažymėtina, kad Žagarės getas nebuvo reformuotas į koncentracijos stovyklą, kaip kiti

Šiaulių getai. 1941-10-02 Žagarėje miesto parke buvo sušaudyti 2236 asmenys (633 vyrai, 1107 moterys ir 496 vaikai). Noreika dirbo civilinėje įstaigoje, tačiau ši įstaiga tarnavo nacių tikslams: organizavo žmonių perkėlimą į Žagarės getą, jų turto konfiskavimą ir pardavimą. 1941-09-10 J. Noreikos įsakyme dėl konfiskuoto žydų turto administravimo minima, kad turtas bus skiriamas įvairioms socialinės paskirties įstaigoms (mokykloms ir kt.), taip pat nuo karo nukentėjusiems žmonėms.

Istoriniai dokumentai liudija priešingai. Turtas ir iš jo gautos lėšos buvo naudojamas nacių karinės pramonės reikmėms. Jono Noreikos apskrityje yra žinomas ir paviešintas 1941-11-05 Šiaulių apskrities valdybos nurodymas apylinkių ir miestų merams pinigų, gautų iš žydų turto pardavimo, iki lapkričio 15 d. įmokėti į Gebietskommissar sąskaitą Reich Credit Banke Šiauliuose.

Centras savo išvadoje apie šias aplinkybes ir dokumentus nutyli. Pasisakydama dėl J. Noreikos talkininkavimo nacių režimui, Vadovė išvadoje nurodo, kad „istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinamos kaip du tapatūs dalykai“, „žydų suvarymas į getus [...] teikė naciams galimybę pereiti prie žydų žudymo, t. y., juos sunaikinti kaip nepageidaujamą rasę“, tačiau nėra žinių apie tai, kad J. Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ar vykdymu.

Toks istorinių įvykių aiškinimas iškreipia objektyvią tiesą ir parodo nesugebėjimą susitaikyti su Holokausto įvykiais. Nėra suprantama, kuriuo laiko momentu Lietuvos „istoriografijoje“ talkininkavimas vykdant Holokaustą pradėtas vertinti atsietai nuo nusikaltimo žmonijai? Nors vaidmenys gal ir ne tie patys, bet veiksmai nukreipti į vieną tikslą. Getų formavimo ir žydų turto nusavinimo negalima vertinti atsietai nuo masinių žudynių – tai nusikaltimo, vadinamo Holokaustu, dalis“;

4.1.2.3. „2015 m. spalio mėnesio išvadoje Centras nurodo, kad „žinios apie J. Noreikos veiklą po sukilimo, t. y., 1941 m. birželio pabaigoje ir liepos mėnesį, gan fragmentiškos, <tačiau> apibendrinant galima teigti, kad 1941 m. liepos mėn. kpt. Joną Noreiką siejo tarnybiniai ryšiai su dvejomis įstaigomis – Telšių LAF organizacija ir Plungės komendantūra.“

„Atkreiptinas dėmesys, kad J. Noreikai krenta šešėlis dėl nurodymo žudyti, duoto Plungėje 1941-07-13. J. Noreikai dirbant nacių įsteigtoje Plungės komendantūroje, t. y., iki jo paskyrimo Šiaulių apskrities viršininku.

Nepaisant nustatytų aplinkybių, kad Noreika siejamas su organizacijomis, žinomai vykdžiusiomis žydų tautos naikinimą Šiaulių krašte (1941 birželio–liepos mėn.), Centras išvadoje konstatuoja, kad „Reikia pastebėti, kad jis tokių funkcijų negalėjo atlikti, nes [...] J. Noreika savo ruožtu buvo ne policinės struktūros, o civilinės įstaigos darbuotojas ir jos vadovas“. Nėra suprantama, kodėl Centro Vadovė, ignoruodama įrodymus, be papildomų paaiškinimų konstatuoja, kad J. Noreika 1941 m. liepos mėn. negalėjo duoti įsakymo žudyti LAF / komendantūros būriams, kuriems jisai priklausė“;

4.1.2.4. „Centras Išvadoje-1 nurodo, kad nuo pat 1941 m. birželio mėn. J. Noreika įsitraukė į aktyvią antinacistinę veiklą. Tai patvirtinančių argumentų ir įrodymų išvadoje nėra pateikta. J. Noreikos nuopelnų Lietuvai, susijusių su pasipriešinimu komunistų valdžiai, Centras taip pat nenustatė. J. Noreika karo tribunolo buvo nuteistas mirties bausme pagal Rusijos SFSR BK 58 str. 1 d. (Tėvynės išdavimas). Dėl šios veikos reabilituotas 1991 m. Lietuvos Aukščiausio Teismo sprendimu. Už ką suteiktas pirmojo laipsnio apdovanojimas, nežinoma, Išvadoje-1 taip pat nenurodoma.“

4.1.3. „Dėl K. Škirpos išvados“ [toliau citatose ir tekste vadinama – Išvada-2]:

4.1.3.1. „Ginama Centro kalba buvo išdėstyta ir išvadoje dėl K. Škirpos veiklos. Centras išvadoje nurodo, kad 1941-03-19 K. Škirpa išleido pranešimą, skirtą pavergtos Lietuvos tautiečiams. Jo 6-ajame punkte rašoma: „Jau dabar „painformuokite“ žydus, kad jų likimas aiškus, todėl, kas gali, tegu jau šiandien nešdinasi iš Lietuvos, kad nebūtų bereikalingų aukų. Lemiamu momentu jų turtą perimkite į savo rankas, kad niekas veltui nežūtų.“

Išvadoje Centras keliskart pabrėžia, kad K. Škirpa žydų klausimą siūlė spręsti išvairymu. Pažymėtina, kad Centras nutyli aplinkybę apie 1941-03-24 dokumente „Lietuvai Išlaisvinti Nurodymai“ Berlyne duodamus tokius nurodymus: „Labai svarbu šia proga nusikratyti ir nuo žydų. [...] Juo jų daugiau šia proga iš Lietuvos pasišalins, tuo bus vėliau lengviau baigti nuo žydų

nusikratyti“; Centras taip pat nutyli 1940–1941 m. dokumentą, K. Škirpos kreipimąsi į Lietuvos žydus, pavadintą „Dėl svetingumo žydams atšaukimo“, kuriame skelbiama, kad 14 a. Vytauto Didžiojo suteikta prieglobsčio teisė žydų tautai yra atšaukiama, ir nurodoma, kad žydai nepalikę Lietuvos kartu su sovietų sąjungos kariais bus atiduodami karo lauko teismui; ištremiami iš žemių su turto konfiskavimu; arba griežtai baudžiami vietoje, jei turtą savo bandytų gadinti. Žydams nurodoma neturėti jokių iliuzijų, kadangi jiems vietos Lietuvoje nebėra“;

4.1.3.2. „Istoriškai, K. Škirpa, diplomatas, pasitraukęs iš okupuotos Lietuvos, 1940–1941 m. gyveno Berlyne. Ten planavo Lietuvos išlaisvinimą iš sovietų priespaudos. Didžiausias žinomas K. Škirpos nuopelnas Lietuvai yra Lietuvos aktyvistų fronto (LAF) organizacijos sukūrimas. K. Škirpa buvo organizacijos steigėjas, vadovas ir pagrindinis propagandos variklis. Organizacijos tikslas (realus) buvo ribotos Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas nacistinės Vokietijos sudėtyje, veiksmai – talkininkavimas nacių kariams išvežant sovietų valdžią 1941 m. birželį, tam panaudojant užverbuotus ir koordinuotus Lietuvos kariškius ir civilius – LAF būrius. [...]. Nuo 1940 iki 1943 m. K. Škirpa raštu komunikavo su diplomatinio rango asmenimis visoje Europoje. Detalūs komunikatai apie LAF verbavimo ir smogimo taktikas bei pasirengimą talkininkauti nacių kariams išvarant sovietų pajėgas buvo žinomi siunčiami pačiam Hitleriui ir jo sekretoriui. [...]. Apie galimą K. Škirpos antisemitinės propagandos įtaką Centras išvados nepateikia, tačiau cituoja istoriką L. Truską, teigiantį, kad „LAF atsišaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą dalis lietuvių prisidėjo prie nacių nusikalstamų įsakymų vykdymo“. Detaliau išvadoje Centras šio aspekto nenagrinėja ir nesureikšmina, apibendrinamai nurodo, kad „K. Škirpos vadovaujamos LAF organizacijos veikloje būta ir antisemitizmo apraiškų“.

„Centro išvadoje LAF antisemitinė propaganda ir jos įtaka yra sušvelninama, dokumentu turinį aiškinant atsietai nuo žydų genocido ir turto grobstymo, prasidėjusio Škirpos vyriausybės vadovavimo metu. Išvadoje yra pamirštas priežastinis ryšys, kad žydų išvarymas ir turto atėmimas buvo vienas iš LLV tikslų, nubrėžtų K. Škirpos nurodymuose ir kreipimuose, kurie buvo ideologiniai LLV pamatai.“

4.1.4. „Dėl Vadovės viešų pasisakymų“ – „Nurodyti Vadovės veiksmai yra įvykių, susijusių su Holokaustu, persvarstymas, žeidžiantis žydų tautybės Lietuvos piliečius. Toks elgesys peržengia EŽTT nubrėžtas saviraiškos laisvės ribas, todėl šios ir panašios apraiškos reikalauja išskirtinio dėmesio“;

4.1.4.1. „Netrukus po K. Škirpos išvados publikavimo internete, viešame pasisakyme šiuo klausimu, Vadovė *Lietuvos žiniose* nurodė, kad: „Turime suvokti, kad ir K. Škirpa kalbėjo savo gyvenamojo laikotarpio kalba ir kalbėjo taip, kad jo žodžiai būtų suprantami to meto žmonėms. Tad jo griežtoki komentarai neturėtų būti absoliutiniai“ [...]. Ji pabrėžė, jog K. Škirpos veiklą tyrinėję mokslininkai jokių antisemitinių veiksmų joje neradę. Tas žmogus tikrai nėra nusikaltėlis, kurį derėtų nustumti į istorijos parašes“. „Vertinant Išvados-2 teiginius ir Vadovės kalbą, panašu, kad Vadovė visuomenei pateikia žinomai melagingus teiginius dėl K. Škirpos antisemitinės veiklos, prieštaraujančius išvadoje cituojamai istoriko L. Trusko nuomonei“;

4.1.4.2. „Po Išvados-1 publikavimo Vadovė pasisakė užsienio žiniasklaidoje. Paklausta, „kodėl pagrindinė tyrimo institucija savo leidžiamuose knygoje ir leidiniuose labai mažai arba nieko nekalba apie tamsiąją miško brolių pusę ir ar Centras negalėtų padaryti daugiau išlyginant pusiausvyrą“, atsakė: „Mes bandome, tačiau susiduriame su įtakingu konservatyvių jėgų pasipriešinimu. Yra kelios aktyvios organizacijos ginančios partizanų atminimą ir jie su mumis susisiečia, kai tik pabrėžiame mažiau palankius aspektus. Iš šių žmonių aš dažnai gaunu laiškus. Ir jie turi įtakingų draugų tarp politikų ir aukštų pareigūnų. Šie žmonės bando paveikti publikuojamus istorikų darbus. Lapkritį artėjant rinkimams darosi vis sunkiau išjudinti klausimą dėl labiau subalansuoto mūsų šiuolaikinės istorijos paveikslą“;

4.1.4.3. „Aktyvių piliečių grupei pateikus prašymą savivaldybei dėl J. Noreikos garbės lentos nukabinimo Vilniuje, Centras savo socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyroje 2015-11-16 paskelbė tokį atsiliepimą: „Lietuvos patriotų niekinimą organizuoja kaimynai iš Rytų. Jiems talkina ne tik kai kurie žydai, bet ir pakankamai daug lietuvių: jų pavardės surašytos po prašymais atimti ordiną, nuimti lentą, šmeižikiškais straipsniais spaudoje... Vieni tai daro sąmoningai, kiti – iš kvailumo.“

4.1.5. „Teisinis genocido aiškinimas“:

4.1.5.1. „Prie šio nusikaltimo teisinio įtvirtinimo prisidėjo „Niurnbergo tarptautinio karinio tribunolo statutas“. Jame buvo apibrėžtos nusikalstamos veikos ir suformuoti tarptautinės teisės principai, kurie 1946 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje buvo visuotinai pripažinti. Taip pat labai svarbus dokumentas buvo 1948-12-09 konvencija „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir nubaudimo už jį“, Lietuva yra šios konvencijos dalyvė. Pagal 1945 m. Niurnbergo tribunolo statuto 6 str., nusikaltimus žmogiškumui apima: žudymas, naikinimas, įkalinimas, tremtis ar kitas nežmogiškas elgesys prieš civilinę grupę prieš karą ar karo metu. Vadovai, organizatoriai, kurstytojai ir padėjėjai, dalyvavę bendro plano ar sąmokslų sudaryme ar įgyvendinime, nukreipto padaryti bet kurį iš aukščiau paminėtų nusikaltimų, yra atsakingi už visus veiksmus, padarytus bet kurių asmenų siekiant įgyvendinti tokį planą. Lietuvos baudžiamasis kodeksas taip pat pasmerkia asmenis, kurie organizavo, vadovavo ar dalyvavo juos žudant, kankinant, žalojant, trikdančią jų protinę vystymąsi, deportuojant, kitaip sudarant tokias gyvenimo sąlygas, kad jos lėmė visų jų ar dalies žūtį (99 str.).

Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės Komisija (TTK) yra pasisakiusi, kad „atskiros genocido nusikalstamos veikos pačia savo prigimtimi yra sąmoningi, tyčiniai ar valingi veiksmai, kurių asmuo paprastai negali padaryti nesuvokdamas, kad jie greičiausiai sukels atitinkamas pasekmes. Tai ne tokia rūšis veikų, kurios galėtų įvykti atsitiktinai arba net kaip neatsargumo rezultatas.“

„TTK pateikia tokį tikslo aiškinimą: „plano ar politikos detalių žinojimo mastas, tam, kad įvykdytų genocido nusikaltimą, keičiasi priklausomai nuo nusikaltėlio padėties vyriausybėje hierarchijoje ar karinėje struktūroje. Tai nereiškia, kad pavaldinys, kuris iš tikrųjų atlieka planą ar politiką, negali būti laikomas atsakingu už genocido nusikaltimą tiesiog todėl, kad jis neturėjo to paties laipsnio informacijos apie planą ar politiką kaip jo viršininkas. Genocido nusikaltimas reikalauja žinių apie galutinį tikslą, o ne žinių apie kiekvieną genocido politikos ar plano detalę. Laikoma, kad pavaldinys žino savo viršininkų ketinimus, kai jis gauna nurodymus padaryti uždraustus veiksmus prieš asmenis, kurie priklauso tam tikrai grupei.“

„Vertinant aukščiau išdėstytus teisės aktus ir Centro išvadas, konstatuotina, kad Centras, formuodamas valstybės politiką istorinių tyrimų srityje ir nustatydamas tokių tyrimų metodikas ir kryptis, pažeidžia LR BK 99 str., Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. ir Jungtinių Tautų suformuotus genocido nusikaltimo sudėties aiškinimo principus“;

4.1.5.2. „Rezistencijos tyrimų centras yra valstybinė įstaiga, kuri, atlikdama istorinius tyrimus ir viešindama oficialias išvadas, formuoja piliečių ir institucijų nuomonę apie Holokausto ir Lietuvių tautos genocido įvykius. Pateikiama nuomonė turi būti objektyvi. Aukščiau nurodytos Išvados byloja, kad Vadovė istorinius faktus aiškina kryptingai, juos persvarsto, ignoruoja nepatogius faktus ir įrodymus, nevertina savanoriško prisidėjimo prie genocido kaip nusikaltimo žmogiškumui. Centro Vadovė advokatauja dalyvavusiems (talkinusiems) žydų tautos genocide, Išvadose ir spaudoje pateikdama istoriniams dokumentams prieštaraujančius teiginius, kurių neargumentuoja, taip pat spekuliuoja sunkiai įrodomais faktais (t. y., galėjo / negalėjo, žinojo / nežinojo) ir pabrėžtinai sureikšmina aspektus, kuriančius teigiamą asmenybės įvaizdį. Toks istorinių įvykių aiškinimas ir interpretavimas yra istorijos iškraipymas ir genocido neigimas, klaidinantis visuomenę, peržengiantis žodžio laisvės ribas ir skatinantis radikalias nacionalizmo apraiškas.“

4.2. Seimo kontrolierius, 2017-03-15 raštu Nr. 4D-2017/1-308/3D-744 persiųsdamas Pareiškėjo Prašymą Centrai, pažymėjo:

4.2.1. „Iš Prašymo turinio nustatyta, kad Pareiškėjas skundžiasi dėl Centro veiklos, susijusios su Išvadų apie J. Noreikos ir K. Škirpos veiklą, pateikimu. Prašyme nurodoma, kad Centras iškraipo istorinius įvykius ir tai daro viešai, formuodamas gyventojų pažiūras. **Taigi, ginčas tarp Pareiškėjo ir Centro yra dėl faktinių aplinkybių, susijusių su skunde nurodytais asmenimis ir jų veiklos vertinimu, todėl šis ginčas spręstinas teisme**. Pažymėtina, kad Pareiškėjas skunde nenurodo, kaip Centro Išvados apie J. Noreikos ir K. Škirpos veiklą pažeidžia Pareiškėjo teises ir laisves viešojo administravimo srityje. [...] Seimo kontrolieriai tiria pareiškėjų skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių viešojo administravimo srityje ir netiria ginčų dėl teisės viešojo administravimo srityje, kaip ir **netiria**

ginčų dėl faktinių aplinkybių nustatymo, netiria istorinių aplinkybių. Atkreiptinas dėmesys, kad ginčai dėl teisės viešojo administravimo srityje sprendini administraciniame teisme [...]. Todėl Pareiškėjas dėl Centro veiksmų ir priimtų sprendimų turi teisę per vieną mėnesį nuo skundžiamo teisės akto paskelbimo arba individualaus teisės akto ar pranešimo apie veiksmą (atsisakymą atlikti veiksmus) įteikimo dienos kreiptis į administracinį teismą ir skusti Centro sprendimą, taip pat skunde teismui nurodyti visas žinomas aplinkybes ir argumentus, kurie nurodomi šiame skunde, tokiu būdu ginti savo teises ir teisėtus interesus [...]. *Įvertinus tai, kas išdėstyta, bei tai, kad Seimo kontrolieriaus kompetencijai nėra priskirta tirti ginčus dėl teisės, nustatinėti faktines (istorines) aplinkybes, skundas Seimo kontrolieriaus nenagrinėtinas.* [...] jeigu Centro veiksmai ar sprendimai žemina Pareiškėjo garbę ir orumą ir neatitinka tikrovės, Pareiškėjas turi teisę teismine tvarka reikalauti paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės. Todėl Pareiškėjas dėl Išvadų, susijusių su J. Noreikos ir K. Škirpos veikla, jei Centro Išvados, Pareiškėjo manymu, žemina jo garbę ir orumą ir neatitinka tikrovės, turi teisę kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą ir ginti savo galimai pažeistas teises ir teisėtus interesus. Centro Vadovės veiklos vertinimas, sprendimai dėl atsakomybės ir poveikio taikymo (netaikymo) yra susiję su darbo teisiniais santykiais ir yra Ministro Pirmininko ir Seimo kompetencija, kadangi Centro Vadovę, Ministro Pirmininko teikimu, skiria ir atleidžia Seimas [...]. Pažymėtina, kad Seimo kontrolieriai netiria skundų, susijusių su darbo teisiniais santykiais [...].“

4.2.2. „[...] prie Prašymo yra pridėta Centro 2015-07-02 rašto Nr. 13R-200 kopija (t. y., daugiau nei prieš vienerius metus pateiktas Centro atsakymas Pareiškėjui). Skunde nėra duomenų bei iš turinio nėra aišku, ar Pareiškėjas yra raštu kreipęsis (ir kada konkrečiai, jei kreipėsi) į Centrą dėl šiame skunde nurodytų aplinkybių, ar buvo gautas atsakymas iš Centro. Atkreiptinas dėmesys, kad skundams Seimo kontrolieriui paduoti nustatomas vienerių metų terminas nuo skundžiamų veiksmų padarymo ar skundžiamo sprendimo priėmimo [...]. Skundai, paduoti praėjus šiam terminui, paprastai netiriami. Atsižvelgiant į tai, kad nėra duomenų, ar Pareiškėjas dėl šiame skunde nurodytų aplinkybių kreipėsi į Centrą, ir nėra žinoma oficiali Centro pozicija dėl šiame Prašyme nurodytų aplinkybių, tikslinga tarpininkaujant kreiptis į Centrą, kuris išnagrinėtų skundą ir pateiktų oficialią poziciją Prašymo klausimais.“

4.2.3. „[...] informuoju Pareiškėją, kad vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 3 ir 6 punktais, pagal kuriuos Seimo kontrolierius priima sprendimą atsisakyti nagrinėti skundą, kai skunde nurodytų aplinkybių tyrimas nepriklauso Seimo kontrolieriaus kompetencijai, ir padaro išvadą, kad skundą nagrinėti tikslinga kitoje institucijoje ar įstaigoje, atsisakau tirti skundą, nes skundas pirmiausia nagrinėtinas Centre, o nesutinkant su jo atsakymu – teisme.“

4.2.4. „Įvertinęs problemos svarbą Pareiškėjui ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalimi, **prašau Centro – pagal kompetenciją įvertinti Prašyme nurodytas aplinkybes bei pateikti Pareiškėjui motyvuotą atsakymą** [...]“

4.2.5. „[...] paaiškėjus naujoms aplinkybėms, dėl kurių gali būti pažeista Jūsų teisė į gerą viešąjį administravimą (pavyzdžiui, institucijai (pareigūnams) nustatyta tvarka nepateikus atsakymo į kreipimąsi raštu, nepagrįstai ar nemotyvuotai atsisakant spręsti rūpimą klausimą ar pateikti paaiškinimus, papildomą informaciją, dokumentus, nenurodant priimto sprendimo apskundimo tvarkos ir pan.), turite teisę, nurodęs šias naujas aplinkybes (taip pat pateikęs papildomus turinčius reikšmės dokumentus), kreiptis į Seimo kontrolierių pakartotinai.“

4.3. **Centras Pareiškėjui pateikė tokio turinio Atsakymą:**

4.3.1. „Prašyme pateikti argumentai yra kritikuotini dėl šių aplinkybių.

Pareiškėjas teigia: „Rašau Jums siekdamas pastebėti, kad Lietuvoje yra ignoruojami ir iškraipomi istoriniai įvykiai, susiję su gyventojų genocidu.“

Pranešame, kad žydų genocido Lietuvoje (1941–1944 m.) istorija tiriama jau daugiau kaip dešimtį metų. Lietuvos tyrinėtojų atliktų fundamentalių istorinių tyrimų medžiaga skelbiama monografijose, įvairiose kitose publikacijose (Centro leidinių sąrašas pridedamas).“

4.3.2. „Nėra pagrįsti konkrečiais argumentais Pareiškėjo teiginiai: Centro Vadovė savo funkcijas vykdo ydingai, nepagrįstai persvarsto istorinius faktus, susijusius su Holokausto įvykiais, subjektyviai interpretuoja išlikusius ir viešai prieinamus dokumentus, visuomenei ir institucijoms

pateikia neobjektyvias išvadas. Pareiškėjas šiuos savo teiginius kildina iš Centro istorikų visapusiškais ir nuodugniais tyrimais pagrįstų istorinių pažymų, analizuojančių J. Noreikos ir K. Škirpos veiklą II-ojo pasaulinio karo metais. Pabrėžiam, kad šiose pažymose [Išvadoje-1 ir Išvadoje-2] visi teiginiai yra paremti šaltiniais, nurodytais prie kiekvieno teiginio.“

4.3.3. „Dėl Prašyme cituojamų Vadovės viešųjų pasisakymų pastabų neturėtume, jeigu nebūtų jai priskirta citata iš 2015-11-16 „Facebook“ paskyros. Šis tekstas su Vadove nebuvo suderintas, jo autorė Centre jau nebedirba.“

4.3.4. „Būtina pabrėžti, kad Centras nėra vienintelė įstaiga Lietuvoje, tyrinėjanti XX amžiaus Lietuvos istoriją. Šį laikotarpį taip pat tyrinėja Lietuvos istorijos instituto, Vilniaus universiteto, kitų Lietuvos aukštųjų mokyklų istorikai. Jeigu Pareiškėjas nepasitiki Centro istorikų pateiktomis išvadomis, jis gali kreiptis į kitas Lietuvos mokslo ir mokymo įstaigas.“

4.3.5. „Be to, Pareiškėjui galime priminti žodžius iš 2009-04-02 Europos Parlamento rezoliucijos dėl Europos sąžinės ir totalitarizmo: „istorikai sutinka, kad istorinių faktų neįmanoma interpretuoti visiškai objektyviai ir kad visiškai objektyvaus istorinio jų perteikimo nėra“; „nė viena politinė institucija ar politinė partija neturi išskirtinės teisės interpretuoti istoriją, ir šios institucijos ar partijos negali teigti, kad jos interpretuoja objektyviai“. Manome, kad šie žodžiai yra taikytini ne tik Centrui, bet ir Pareiškėjui.“

5. Seimo kontrolierius, atsižvelgęs į pirmiau nurodytas aplinkybes, kreipėsi į Centrą, prašydamas:

5.1. *kartotinai, laikantis konstitucinio principo – „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, viešojo administravimo objektyvumo ir išsamumo principų bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015-08-26 nutarimu Nr. 93 patvirtintų Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių* (toliau citatose ir tekste vadinama – Prašymų nagrinėjimo taisyklės) *reikalavimų, išnagrinėti Prašymą pagal Centro kompetenciją ir Prašymo turinį, pateikti Pareiškėjui aiškų ir argumentuotą atsakymą (Seimo kontrolieriui – kopiją) į visus jo iškeltus klausimus, argumentus, problemas ir kt., nurodant visas Prašymo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis remtasi vertinant Prašymo turinį*, kartu pateikiant motyvuotus paaiškinimus dėl Centro pozicijos kiekvienu Pareiškėjo iškeltu klausimu, dėl šioje pažymoje pacituotų Pareiškėjo nurodomų aplinkybių:

5.1.1. 4.1.2.1–4.1.2.4 papunkčiuose – „Išvadose Vadovė minėtus įsakymus vadina „raštais“, tuo sušvelnindama įsakmų dokumentų turinį“; „1941-09-10 J. Noreikos įsakyme dėl konfiskuoto žydų turto administravimo minima, kad turtas bus skiriamas įvairioms socialinės paskirties įstaigoms (mokykloms ir kt.), taip pat nuo karo nukentėjusiems žmonėms. Istoriniai dokumentai liudija priešingai. [...] Centras savo išvadoje apie šias aplinkybes ir dokumentus nutyli“; „Nėra suprantama, kuriuo laiko momentu Lietuvos „istoriografijoje“ talkininkavimas vykdant Holokaustą pradėtas vertinti atsietai nuo nusikaltimo žmonijai?“; „Nėra suprantama, kodėl Centro Vadovė, ignoruodama įrodymus, be papildomų paaiškinimų konstatuoja, kad J. Noreika 1941 m. liepos mėn. negalėjo duoti įsakymo žudyti LAF / komendantūros būriams, kuriems jisai priklausė“; „Centras Išvadoje-1 nurodo, kad nuo pat 1941 m. birželio mėn. J. Noreika įsitraukė į aktyvią antinacistinę veiklą. Tai patvirtinančių argumentų ir įrodymų Išvadoje-1 nėra pateikta. J. Noreikos nuopelną Lietuvai, susijusį su pasipriešinimu komunistų valdžiai, Centras taip pat nenustatė“; „Už ką suteiktas pirmojo laipsnio apdovanojimas, nežinoma, išvadoje taip pat nenurodoma“;

5.1.2. 4.1.3.1–4.1.3.2 papunkčiuose – „Pažymėtina, kad Centras nutyli aplinkybę apie 1941-03-24 dokumente „Lietuvai Išlaisvinti Nurodymai“ [...] duodamus tokius nurodymus: „Labai svarbu šia proga nusikratyti ir nuo žydų. [...] Juo jų daugiau šia proga iš Lietuvos pasišalins, tuo bus vėliau lengviau baigti nuo žydų nusikratyti“; „Centras taip pat nutyli 1940–1941 m. dokumentą [...]“; „Apie galimą K. Škirpos antisemitinės propagandos įtaką Centras išvados nepateikia, tačiau cituoja istoriką L. Truską, teigiantį, kad „LAF atsišaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą dalis lietuvių prisidėjo prie nacių nusikalstamų įsakymų vykdymo“. Detaliau išvadoje Centras šio aspekto nenagrinėja ir nesureikšmina“; „Centro išvadoje LAF antisemitinė propaganda ir jos įtaka yra sušvelninama, dokumentų turinį aiškinant atsietai nuo žydų genocido ir turto

grobstymo, prasidėjusio Škirpos vyriausybės vadovavimo metu. Išvadoje yra pamirštas priežastinis ryšys, kad žydų išvarymas ir turto atėmimas buvo vienas iš LLV tikslų“;

5.1.3. 4.1.4 papunktyje – „Toks [Vadovės] elgesys peržengia EŽTT nubrėžtas saviraiškos laisvės ribas“;

5.1.4. 4.1.4.1 papunktyje – „Ji pabrėžė, jog K. Škirpos veiklą tyrinėję mokslininkai jokių antisemitinių veiksmų joje neradę. [...] Vadovė visuomenei pateikia žinomai melagingus teiginius dėl K. Škirpos antisemitinės veiklos, prieštaraujančius išvadoje cituojamai istoriko L. Trusko nuomonei“;

5.1.5. 4.1.5.1–4.1.5.2 papunkčiuose – „Centras, formuodamas valstybės politiką istorinių tyrimų srityje ir nustatydamas tokių tyrimų metodikas ir kryptis, pažeidžia LR BK 99 str., Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. ir Jungtinių Tautų suformuotus genocido nusikaltimo sudėties aiškinimo principus“; „Vadovė istorinius faktus aiškina kryptingai, juos persvarsto, ignoruoja nepatogius faktus ir įrodymus, nevertina savanoriško prisidėjimo prie genocido kaip nusikaltimo žmogiškumui“; „Vadovė advokatauja dalyvavusiems (talkinusiems) žydų tautos genocide, Išvadose ir spaudoje pateikdama istoriniams dokumentams prieštaraujančius teiginius, kurių neargumentuoja, taip pat spekuliuoja sunkiai įrodomais faktais (t. y., galėjo / negalėjo, žinojo / nežinojo) ir pabrėžtinai sureikšmina aspektus, kuriančius teigiamą asmenybės įvaizdį“;

5.2. pateikti motyvuotus paaiškinimus, kodėl Atsakyme nebuvo Centro paaiškinimų dėl visų Prašyme nurodytų aplinkybių, klausimų, problemų, Pareiškėjo argumentų ir kt.

6. Seimo kontrolių įstaiga papildomai gavo Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto 2017-11-30 raštu Nr. S-2017-10824 persiųstą Pareiškėjo skundą Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui Viktorui Pranckiečiui, kuriame [pažymėjus, jog Vadovė Atsakyme akcentuoja, kad „visiškai objektyvus istorijos faktų aiškinimas nėra galimas“, kad „Kartu su glaustu atsakymu pateikiamas ilgas, 6 lapus apimantis, nesusistemintas istorinių šaltinių (knygų ir publikacijų) sąrašas“ nurodyta:

6.1. „Norime atkreipti Jūsų dėmesį, kad Pareiškėjo [Prašyme] keliama problema yra ne istorinių įvykių interpretavimas, o jų dalyvių elgesio traktavimas pagal tarptautiniuose teisės aktuose nustatytus principus. Lietuva yra dalyvė *1948-12-09 [Jungtinių Tautų] konvencijos „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir nubaudimo už jį“* [toliau citatose ir tekste vadinama – Konvencija], kurios 2–4 straipsniai numato, kad: Genocidu laikoma veikla, kuria siekiama visiškai ar iš dalies sunaikinti kokią nors nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę grupę, būtent: tos grupės narių žudymas; [...] *tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį, 2 str. C); Baustina veika yra: a) genocidas [...] c) tiesioginis ir viešas kurstymas vykdyti genocidą; [...] e) bendrininkavimas vykdamas genocidą.* Asmenys, vykdanys genocidą ar kokią nors kitą 3 straipsnyje nurodytą veiką, yra baudžiami nepaisant to, ar jie yra pagal konstituciją atsakingi valstybės vadovai, pareigūnai ar privatūs asmenys (4 str.).“

„Lietuva yra dalyvė sutarties dėl 1945 m. Niurnbergo tribunolo statuto [toliau citatose ir tekste vadinama – Statutas] patvirtinimo, kurio 6 straipsnyje yra pateikiamas analogiškas genocido nusikaltimo ir jo dalyvių teisinis vertinimas. Statuto 8 straipsnis papildomai nurodo, jog „faktas, kad kaltinamasis veikė sutinkamai su Vyriausybės ar jo viršininko įsakymu, neturi atleisti jo nuo atsakomybės, bet į tai gali būti atsižvelgiama svarstant baudmės sušvelninimo klausimą, jei Tribunolas nuspręs, kad to reikalauja teisingumas.“

Teismų praktikoje Konvencijos nuostatos aiškinamos taip: „jeigu bendrininkas žinojo arba turėjo žinoti apie vykdytojo turimą tikslą sunaikinti dalį grupės, tai jis bus kaltinamas kaip bendrininkas genocido veikoje, nors pats ir neturėjo genocidinio ketinimo“ (Jungtinių Tautų Baudžiamasis Tribunolas Ruandoje, Bylos Nr. ICTR-96-4, par. 540-541).“

6.2. „Centras Išvadose dėl K. Škirpos ir J. Noreikos veiklos Antrojo pasaulinio karo metais iškreipia tarptautinėje teisėje pripažįstamą genocido nusikaltimo dalyvių sąvoką“:

6.2.1. „Centras oficialiose Išvadose asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu ir genocido dalyvių ratą aiškina siaurai, t. y., nustatinėja tiksliai, ar asmuo šaudė ar nešaudė žydų tautybės asmenis. Ir šią poziciją aiškiai pabrėžia.

Centras ignoruoja likusias baustinas veikas, o tiksliau: a) sudarymą gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti visą žmonių grupę ar jos dalį; b) tiesioginį ir viešą kurstymą vykdyti genocidą; c) bendrininkavimą vykdant genocidą. *Šiais teisinais aspektais Centras asmenų elgesio nevertina*, nors nurodytos veikos taip pat apima genocido nusikaltimo sąvoką, nustatytą Konvencijoje“;

6.2.2. „Išvadoje-1 dėl J. Noreikos įsakymo suformuoti žydų getą Šiauliuose ir įsakymų dėl Šiaulių apskrities žydų turto nusavinimo yra teigiama, kad „istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinamos kaip du tapatūs dalykai“. Centras nurodo, kad „žydų suvarymas į getus [...] teikė naciams galimybę pereiti prie žydų žudymo, t. y., juos sunaikinti kaip nepageidaujamą rasę“, tačiau nėra žinių apie tai, kad J. Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ar vykdymu“. Centras Išvadoje-1 ignoruoja aukščiau minėtus nusikalstamus J. Noreikos įsakymus ir *jo veiklos nevertina prisidėjimo prie žydų tautos genocido aspektu ir bendrininkavimo aspektu vykdant genocidą Šiaulių apskrityje (Konvencijos 2 C str., 3 str.)*“;

6.2.3. „Išvadoje-2 Centras nepateikia K. Škirpos antisemitinės propagandos vertinimo, apsiriboja istoriko L. Trusko citata, teigiančia, kad „LAF atsisaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą dalis lietuvių prisidėjo prie nacių nusikalstamų įsakymų vykdymo“, tačiau Išvadoje-2 šio aspekto nenagrinėja ir tik apibendrinamai nurodo, kad „K. Škirpos vadovaujamos LAF organizacijos veikloje būta ir antisemitizmo apraiškų“. *K. Škirpos veikla nėra vertinama Konvencijos 3 C str. aspektu „tiesioginis ir viešas kurstymas vykdyti genocidą“, Konvencijos 2 C str., 3 E str. aspektu „prisidėjimas ir bendrininkavimas vykdant genocidą*“;

6.2.4. „Objektyviai vertinant Išvadas dėl asmenybių veiklos, matyti, kad Vadovė istorinius faktus aiškina kryptingai, nepasisako dėl nepatogių faktų ir įrodymų, nevertina prisidėjimo prie genocido, bendrininkavimo ir genocido kurstymo kaip nusikalstamų veikų prieš žmogiškumą.

Pagal šiuo metu paskelbtas ir žinomas Išvadas, Centras genocido nusikaltimo dalyviais laiko tik tiesioginius organizatorius ir vykdytojus. Tokiu būdu formuodamas valstybės politiką istorinių tyrimų srityje ir skelbdamas atitinkamas tyrimų išvadas, *Centras pažeidžia genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijus, suformuotus Statute ir Konvencijoje*. Siaurinamas genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimas prieštarauja Statutui ir Konvencijai.

Tokiu būdu, teikdama oficialias istorines išvadas, biudžetinė įstaiga pažeidžia Lietuvos valstybės įsipareigojimus Konvencijos partneriams, pagal JT teisę“;

6.2.5. „Centras yra valstybinė įstaiga, kuri, atlikdama istorinius tyrimus ir viešindama išvadas, formuoja valstybės poziciją, piliečių ir institucijų nuomonę apie Lietuvį ir Žydų tautos genocidą. Istorinių dalyvių elgesio vertinimas turi būti objektyvus ir pagrįstas principais, numatytais įstatymuose ir tarptautinėse sutartyse.

Nurodyti Vadovės veiksmai yra įvykių, susijusių su Holokaustu, persvarstymas ir genocido neigimas. Toks elgesys pažeidžia Lietuvos įsipareigojimus pagal Konvenciją ir peržengia EŽTT nubrėžtas saviraiškos laisvės ribas.“

6.3. Pareiškėjas, manydamas, kad „problema yra opi ir reikalaujanti išskirtinio Seimo dėmesio“, prašo: „1. Sudaryti grupę ištirti Vadovės veiksmus dėl genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimo, įskaitant, bet neapsiribojant genocido sąvokos interpretavimu, pateiktu Išvadosė“; „2. Nustačius pažeidimus, įpareigoti Centrą parengti ir savo lėšomis paviešinti išvadas dėl J. Noreikos ir K. Škirpos veiklos Antrojo pasaulinio karo metais, kuriose šių asmenų veikla būtų objektyviai įvertinta pagal Konvencijos 2 C str., 3 E straipsnių nuostatas“; „3. Imtis priemonių siekiant, kad ateityje, aiškinant genocido sąvoką oficialiai, nusikaltimas ir jo dalyviai būtų apibrėžiami taip, kaip tai numatyta tarptautinėse sutartyse.“

7. Seimo kontrolierius, atsižvelgęs į šios pažymos 6 paragrafe nurodytas aplinkybes papildomai kreipėsi į:

7.1. *Centrą*, prašydamas motyvuotai paaiškinti: 1) ar Centras, darydamas Išvadą-1, vertino asmens elgesį pagal Konvencijos 2 straipsnio c punktą („tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį“) ir 3 straipsnio kiekvieną punktą; jeigu taip – pateikti tai patvirtinančius dokumentus, jeigu ne – paaiškinti priežastis; 2) ar Centras, darydamas Išvadą-2, vertino asmens elgesį pagal Konvencijos 2 straipsnio

c punktą („tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį“) ir 3 straipsnio c ir e punktus („tiesioginis ir viešas kurstymas vykdyti genocidą“, „bendrininkavimas vykdant genocidą“); jeigu taip – pateikti tai patvirtinančius dokumentus, jeigu ne – paaiškinti priežastis; 3) ar Centras, darydamas Išvadas, atsižvelgė į Statuto 6 ir 8 straipsnių nuostatas (dėl genocido nusikaltimo ir jo dalyvių, tarp jų, ir veikusių „sutinkamai su Vyriausybės ar jo viršininko įsakymu“, teisinio vertinimo); jeigu taip – pateikti tai patvirtinančius dokumentus, jeigu ne – paaiškinti priežastis; 4) ar Centras, darydamas Išvadas, atsižvelgė į Jungtinių Tautų Baudžiamojo Tribunolo praktiką aiškinant Konvencijos nuostatas („jeigu bendrininkas žinojo arba turėjo žinoti apie vykdytojo turimą tikslą sunaikinti dalį grupės, tai jis bus kaitinamas kaip bendrininkas genocido veikoje, nors pats ir neturėjo genocidinio ketinimo“; Jungtinių Tautų Baudžiamasis Tribunalas Ruandoje, Bylos Nr. ICTR-96-4, par. 540–541“), jeigu taip – pateikti tai patvirtinančius dokumentus, jeigu ne – paaiškinti priežastis; 5) ar iš tiesų „Centras oficialiose Išvadosse asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu ir genocido dalyvių ratą aiškina siaurai, t. y., nustatinėja tikslai, ar asmuo šaudė ar nešaudė žydų tautybės asmenis, „iškreipia tarptautinėje teisėje pripažįstamą genocido nusikaltimo dalyvių sąvoką“, „Centras ignoruoja likusias baustinas veikas, o tiksliau: a) sudarymą gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti visą žmonių grupę ar jos dalį; b) tiesioginį ir viešą kurstymą vykdyti genocidą; c) bendrininkavimą vykdant genocidą. Šiais teisiniais aspektais Centras asmenų elgesio nevertina“, „istorinius faktus aiškina kryptingai, nepasisako dėl nepatogių faktų ir įrodymų, nevertina prisidėjimo prie genocido, bendrininkavimo ir genocido kurstymo kaip nusikalstamų veikų prieš žmogiškumą“, „Centras genocido nusikaltimo dalyviais laiko tik tiesioginius organizatorius ir vykdytojus“; jeigu taip – nurodyti priežastis, jeigu ne – pateikti tai patvirtinančius pavyzdžius bei dokumentus; pateikti 1) motyvuotą nuomonę, ar Centras darydamas Išvadas tinkamai taikė Konvencijos reikalavimus, laikėsi „genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijų, suformuotų Statute ir Konvencijoje“, motyvuotus siūlymus, kaip galėtų būti išspręstas kilęs ginčas dėl Išvadų, kokių priemonių dėl to galėtų / turėtų imtis Centras, ir pan.;

7.2. *Teisingumo ministeriją* – prašydamas pateikti motyvuotą nuomonę, ar Centras, darydamas Išvadas, turėjo taikyti Konvencijos, Statuto nuostatas, atsižvelgti į Jungtinių Tautų Baudžiamojo Tribunolo [toliau citatose ir tekste vadinama – Tribunalas] praktiką; jeigu taip – pasiūlyti šiuo atveju aktualią konkrečių bylų praktiką, jeigu ne – nurodyti priežastis; motyvuotai paaiškinti, kaip galėtų / turėtų būti sprendžiamas kilęs ginčas dėl Išvadų, galimo Konvencijos nuostatų nesilaikymo, kokia valstybės institucija (-jos) dėl to galėtų / turėtų imtis priemonių.

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

8. Iš Vadovės Seimo kontrolieriui pateiktos informacijos paaiškinimų nustatyta:

8.1. Dėl Išvados-1:

8.1.1. „Centras, tirdamas Jono Noreikos veiklą, rėmėsi visais jam pasiekiamais informacijos šaltiniais ir ją vertino pagal Konvencijos bei Statuto nuostatas ir Tribunolo praktiką, aiškinančią minėtas Konvencijos nuostatas. Tai akivaizdžiai matyti iš 2017-04-04 Centro pateiktos pažymos [Išvados-1], kurioje neapsiribota vien konstatavimu, kad Jonas Noreika nebuvo tiesioginis genocido vykdytojas – nešaudė žmonių, bet rašoma ir apie kitą jo veiką (žydų izoliavimą), kuri ir buvo vertinama pagal Pareiškėjo nurodytas Konvencijos ir Tribunolo suformuotas nuostatas“;

8.1.2. Centras Išvadoje-1 „pabrėžė, kad pagal turimus duomenis J. Noreika nėra tiesiogiai dalyvavęs žydų masinėse naikinimo operacijose ne todėl, kad Centras „asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu“, kaip neteisingai teigiama Pareiškėjo skunde, bet todėl, kad surinkti duomenys paneigia Plungės komendantūroje dirbusio A. Pakalniškio prisiminimus, esą J. Noreika yra buvęs tiesioginis žydų masinio naikinimo operacijų dalyvis.“

Išvadoje-1 „rašoma: „Atlikti J. Noreikos veiklos vokiečių okupacijos laikotarpiu tyrimai leidžia teigti, kad ji **negali būti vertinama vienareikšmiškai**. [...]. Apibendrinant galima teigti, kad vokiečių okupacijos laikotarpiu Jonas Noreika nėra dalyvavęs žydų masinėse naikinimo operacijose Telšių ir Šiaulių apskrityse. **Tačiau okupacinei nacių valdžiai jį, kaip ir kitus lietuvių**

civilinės administracijos pareigūnus, pavyko įtraukti į su žydų izoliavimu susijusių reikalų tvarkymą.“

„Ši pastaba, išryškinta oficialiame Centro rašte, akivaizdžiai paneigia Pareiškėjo kaltinimus, neva „Centras oficialiose Išvadose asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu ir genocido ratą aiškina siaurai, t. y., nustatinėja tikslai, ar asmuo šaudė ar nešaudė žydų tautybės asmenis“;

8.1.3. Centras Išvadoje-1 „atkreipė dėmesį, kad yra rastas 1941-08-22 Šiaulių apskrities viršininko J. Noreikos pasirašytas raštas „Visiems Šiaulių apskrities valsčių viršaičiams ir antraeilių miestų burmistrams“, kuriame pranešama apie Šiaulių apygardos komisaro įsakymą iškelti žydus ir pusiau žydus iš valsčių ir miestelių bei apgyvendinti juos viename rajone – gete, ir kuriame nurodoma, kad žydai nuo rugpjūčio 25 iki 29 d. turi būti perkelti į Žagarės miestą. Pažymėdamas šį faktą Centras norėjo pabrėžti, kad ši J. Noreikos veika gali patekti į Konvencijos ir Tribunolo apibrėžtas nusikalstamas veikas, tačiau, atsižvelgdamas į visuotinai pripažįstamą nekaltumo prezumpcijos principą bei turimus duomenis, Centras negalėjo teigti, kad J. Noreika „tyčia sudarė tokias gyvenimo sąlygas, kuriomis buvo apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti“ žydus ar jų dalį, „tiesiogiai ir viešai kurstė genocidą“, „bendrininkavo vykdant genocidą“ ar vykdė kitas veikas, numatytas Konvencijos 2 ir 3 str. ar Statute. Centras pagal savo kompetenciją negalėjo nustatyti, ar J. Noreika tikrai pasirašė šį raštą ir ar jis „žinojo, ar turėjo žinoti apie vykdytojo tikslą sunaikinti dalį grupės“, kaip nurodoma Tribunolo praktikoje. Centras savo pažymoje nurodė šiuo požiūriu svarbią aplinkybę, t. y., kad J. Noreika nebuvo patikimas naciams žmogus: dėl vokiečių civilinės valdžios įsakymų nevykdymo ir nacių valdžiai nepalankių straipsnių 1943-02-23, J. Noreika buvo atleistas iš Šiaulių apskrities viršininko pareigų ir įkalintas Šiaulių kalėjime, o vėliau išvežtas į Štuthofo koncentracijos stovyklą Vokietijoje“;

8.1.4. *„Rašydamas pažymą apie J. Noreiką Centras atsižvelgė (nors to ir neminėjo [...]) (Išvadoje-1)), kad LR Aukščiausiasis teismas yra reabilitavęs J. Noreiką ir iki šiol nėra panaikinęs jo reabilitacijos“;*

8.1.5. Vadovės nuomone, „Visa ši Išvadoje-1 [...] išsamiai ir plačiai išdėstytą Jono Noreikos veiklos aplinkybių visuma patvirtina, kad Centras, tirdamas Jono Noreikos veiklą ir teikdamas savo išvadas, tinkamai taikė Konvencijos reikalavimus ir laikėsi genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijų, suformuotų Konvencijoje, Statute ir Tribunolo praktikoje.“

8.2. Dėl Išvados-2:

8.2.1. „Centras, tirdamas Kazio Škirpos veiklą, rėmėsi visais jam pasiekiamais informacijos šaltiniais ir ją vertino pagal Konvencijos bei Statuto nuostatas ir [...] Tribunolo praktiką, aiškinančią minėtas Konvencijos nuostatas. Tai akivaizdžiai matyti iš 2017-04-04 Centro pažymos [Išvada-2], kurioje atkreipiamas dėmesys į K. Škirpos veiklą, kuri ir buvo vertinama pagal Pareiškėjo nurodytas Konvencijos ir Tribunolo suformuotas nuostatas: „K. Škirpos ir Berlyno LAF veikloje antisemitizmas buvo iškeltas į politinį lygmenį ir tai galėjo paskatinti dalį Lietuvos gyventojų įsitraukti į Holokaustą“;

8.2.2. Išvadoje-2 „išryškinta Kazio Škirpos veika patvirtina, kad Centras ją vertino atsižvelgdamas į Konvencijos nuostatas ir Tribunolo taikomą praktiką, ir akivaizdžiai paneigia Pareiškėjo kaltinimus, neva „Centras oficialiose Išvadose asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu ir genocido ratą aiškina siaurai, t. y., nustatinėja tikslai, ar asmuo šaudė ar nešaudė žydų tautybės asmenis“.

Pažymėdamas tą faktą Centras norėjo pabrėžti, kad ši K. Škirpos veika gali patekti į Konvencijos ir Tribunolo apibrėžtas nusikalstamas veikas, tačiau, atsižvelgdamas į visuotinai pripažįstamą nekaltumo prezumpcijos principą ir turimus duomenis, Centras negalėjo teigti, kad K. Škirpa „tyčia sudarė tokias gyvenimo sąlygas, kuriomis buvo apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį“, „tiesiogiai ir viešai kurstė genocidą“, „bendrininkavo vykdant genocidą“ ar vykdė kitas veikas, numatytas Konvencijos 2 ir 3 str.“;

8.2.3. „Pagal turimą informaciją ir savo kompetenciją Centras taip pat negalėjo teigti, kad K. Škirpa „žinojo ar turėjo žinoti apie vykdytojo tikslą sunaikinti dalį grupės“, kaip nurodoma Tribunolo praktikoje. Centras savo pažymoje nurodė šiuo požiūriu svarbias aplinkybes: išanalizavus Berlyno LAF organizacijos parengtuose tekstuose sutinkamus antisemitinius teiginius,

galima tvirtinti, kad jos nariai „žydų problemą“ siūlė spręsti ne genocido, o išvymo iš Lietuvos būdu, taip pat pažymėjo, kad karo išvakarėse Berlyno LAF nariai neturėjo jokios informacijos apie tai, kad naciai planuoja visiškai išžudyti žydus, o pats K. Škirpa nebuvo naciams patikimas žmogus – Laikinajai Vyriausybei paskelbus atkuriant Lietuvos nepriklausomybę gestapas Kaziui Škirpai skyrė namų areštą“;

8.2.4. *„Rašydamas pažymą apie K. Škirpą Centras atsižvelgė ir į šalutines aplinkybes, kurių nepaminėjo [...] [Išvadoje-2] – dėl galimų panašių nusikalstamų veikų, apibrėžtų Konvencijoje ir Statute, įtariamo Lietuvos laikinosios vyriausybės vadovo Juozo Brazaičiaus, šias pareigas perėmusio areštavus K. Škirpą, veikla 1974 metais buvo išsamiai tirta JAV Kongrese ir JAV Imigracijos ir natūralizacijos tarnyboje, ir J. Ambrazevičius-Brazaitis buvo visiškai išteisintas. Pats K. Škirpa paskutinius savo 30 gyvenimo metų praleido JAV (mirė 1979 m.) nesulaukęs jokių kaltinimų iš JAV administracijos ar teisėsaugos, kuri, kaip jau minėta, aktyviai ieškojo genocido nusikaltimus vykdžiusių asmenų ir tyrė Lietuvos laikinosios Vyriausybės veiklą“;*

8.2.5. Vadovės nuomone, „Visa ši [...] [Išvadoje-2] išsamiai ir plačiai išdėstyta Kazio Škirpos veiklos aplinkybių visuma patvirtina, kad Centras, tirdamas K. Škirpos veiklą ir teikdamas savo išvadas, tinkamai taikė Konvencijos reikalavimus ir laikėsi genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijų, suformuotų Konvencijoje, Niurnbergo tribunolo statute ir Tribunolo praktikoje“;

8.2.6. *„Pagal Įstatymą Centras fiksuoja genocido ir Lietuvos gyventojų persekiojimo faktus ir teikia medžiagą apie konkrečius genocido vykdytojus valstybės teisėsaugos institucijoms, tačiau pats neskelbia galutinio teisinio verдикto. Jei Pareiškėjas mano turįs pakankamai duomenų, įrodančių nusikalstamą Jono Noreikos ar Kazio Škirpos veiklą, gali dėl jų veiklos kreiptis į teisingumą vykdančias teisėsaugos institucijas.“*

9. Iš Teisingumo ministerijos Seimo kontrolieriui pateiktos informacijos, paaiškinimų nustatyta:

9.1. „[...] Teisingumo ministerija neturi kompetencijos vertinti ir (ar) teikti teisinę nuomonę dėl [...] Centro atliktų konkrečių tyrimo išvadų turinio. [...] Kita vertus, aptariamuoju aspektu kyla bendro pobūdžio klausimas, ar, vadovaujantis Centro nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos Seimo 1997-11-11 nutarimu Nr. VIII-505, Centras apskritai yra įgaliotas teikti teisinio pobūdžio išvadas, kuriuose būtų pateiktas tam tikrų aplinkybių ar žmonių atliktų veiksmų (neveikimo) teisinis įvertinimas. Manytina, kad, vadovaujantis ankščiau nurodytais Centro nuostatais, *Centras, tirdamas (tyrimo metu naudodamas visą turimą mokslinę, informacinę ir analitinę medžiagą) genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, teikiamose tyrimo išvadosse turėtų apsiriboti tam tikrų aplinkybių ir (ar) žmonių veiksmų (elgesio) istorinio pobūdžio įvertinimu. Esant poreikiui ir pagrindui, Centras galėtų tik „[...] inicijuoti visapusišką genocido ir okupacijos padarinių [...]“ ir (ar) „[...] genocido organizatorių ir vykdytojų teisinį įvertinimą [...]“.*

9.2. „Pažymėtina, kad deleguotą teisės aiškinimą (kai teisės aktą aiškina įgalioti subjektai) Lietuvos Respublikoje atlieka bendrosios kompetencijos bei specializuoti teismai. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į Lietuvos Respublikos teismų įstatymo (toliau – Teismų įstatymas) 33 straipsnio 4 dalies nuostatą, pagal kurią teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi savo pačių ir aukštesnės instancijos teismų sukurtų teisės aiškinimo taisyklių, suformuluotų analogiškose ar iš esmės panašiose bylose. Tuo tarpu, vadovaujantis Teismų įstatymo 23 straipsnio nuostatomis, vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus ir kitus teisės aktus formuoja Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT), kuris šiuo tikslu: 1) skelbia skyrių plenarinių sesijų nutartis, taip pat trijų ir išplėstinių septynių teisėjų kolegijų nutartis, dėl kurių paskelbimo pritarė dauguma atitinkamo skyriaus teisėjų. Į LAT biuletenyje paskelbtose nutartyse esančius įstatymų ir kitų teisės aktų taikymo išaiškinimus atsižvelgia teismai, valstybės ir kitos institucijos, taip pat kiti asmenys, taikydami tuos pačius įstatymus ir kitus teisės aktus; 2) analizuoja teismų praktiką taikant įstatymus ir kitus teisės aktus ir teikia rekomendacinius išaiškinimus; 3) konsultuoja teisėjus įstatymų ir kitų teisės aktų aiškinimo ir

taikymo klausimais. Kartu, vadovaudamasis Europos Sąjungos teisminių institucijų išaiškinimais, LAT analizuoja ir apibendrina bendrosios kompetencijos teismų praktiką taikant Europos Sąjungos teisės normas ir teikia rekomendacijas dėl Lietuvos bendrosios kompetencijos teismų ir Europos Sąjungos teisminių institucijų bendradarbiavimo užtikrinant vienodą Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimą ir taikymą Lietuvos Respublikoje.

Atsižvelgiant į tai, aptariamu aspektu pažymėtina, kad genocido nusikaltimo sudėtis ir šios sudėties objektyvieji ir subjektyvieji požymiai Lietuvos Respublikos teismuose turėtų būti aiškinami, vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 99 straipsnio, kuriame pateikta genocido nusikaltimo samprata, nuostatomis. Kartu genocido nusikaltimo sudėties požymių nustatymo ir aiškinimo procese taip pat turėtų būti remiamasi ir 2012-06-29 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamento parengta „Teismų praktikos nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 99, 100 ir 102 straipsniai)“, kurioje pateiktas išsamus genocido ir kitų nusikaltimų žmoniškumui požymių papildomas išaiškinimas.

Kartu šioje LAT atliktoje teismų praktikos apžvalgoje pažymėta, kad „nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų samprata bei baudžiamosios atsakomybės už juos principai suformuluoti tarptautinėje teisėje“, tačiau *šioje kontekste aktualūs „[...] tarptautinės teisės aktai Lietuvos teisėje nėra taikomi tiesiogiai [...]“*, todėl, „įgyvendinant Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus, pagal tarptautinės teisės aktų reikalavimus draudžiamos veikos kriminalizuotos įtvirtinant atitinkamas BK nusikaltimų sudėtis. Siekiant užtikrinti tinkamą Lietuvos tarptautinių įsipareigojimų vykdymą ir nuoseklų bei numatomą tokių baudžiamosios teisės normų taikymą, jos turėtų būti aiškinamos atsižvelgiant į nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų požymių reikšmę, taip pat baudžiamosios atsakomybės principų turinį pagal tarptautinės teisės aktų nuostatas ir tarptautinių teismų praktiką.“

Tyrimui reikšmingi tarptautiniai teisės aktai, Lietuvos Respublikos įstatymai bei kiti teisės aktai

10. *Jungtinių Tautų Organizacijos 1948-12-09 Konvencijos dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį* (Lietuvos Respublikai įsigaliojo 1996-05-01) (Konvencija):

10.1. *1 straipsnis* – „Susitariančiosios Šalys patvirtina, kad genocidas, nesvarbu, ar jis vykdomas taikos ar karo metu, yra nusikaltimas pagal tarptautinę teisę, ir įsipareigoja užkirsti jam kelią ir už jį bausti“;

10.2. *2 straipsnis* – „Šioje Konvencijoje genocidu laikoma toliau išvardyta veika, kuria siekiama visiškai ar iš dalies sunaikinti kokią nors nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę grupę, būtent: a) tos grupės narių žudymas; b) rimtų fizinių ar psichikos sužalojimų darymas tos grupės nariams; c) tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį; d) priemonių, kuriomis siekiama riboti tai grupei priklausančių žmonių gimstamumą, panaudojimas; e) prievartinis vienos tokios grupės vaikų perdavimas kitai“;

10.3. *3 straipsnis* – „Baustina ši veika: a) genocidas; b) susitarimas vykdyti genocidą; c) tiesioginis ir viešas kurstymas vykdyti genocidą; d) pasikėsinimas vykdyti genocidą; e) bendrininkavimas vykdant genocidą“;

10.4. *4 straipsnis* – „Asmenys, vykdantys genocidą ar kokią nors kitą 3 straipsnyje nurodytą veiką, yra baudžiami nepaisant to, ar jie yra pagal konstituciją atsakingi valstybės vadovai, pareigūnai ar privatūs asmenys“;

10.5. *6 straipsnis* – „Asmenys, kaltinami genocidu ar kokios nors kitos 3 straipsnyje nurodytos veikos darymu, turi būti teisiami tos valstybės, kurios teritorijoje ta veika įvykdyta, kompetentingo teismo arba tokio tarptautinio baudžiamojo teismo, kuris turi jurisdikciją toms Susitariančiosioms Šalims, kurios pripažįsta jo jurisdikciją“;

10.6. *9 straipsnis* – „Susitariančiųjų Šalių ginčai dėl šios Konvencijos aiškinimo, taikymo ar vykdymo, įskaitant ginčus dėl kurios nors valstybės atsakomybės už genocidą ar kurią nors kitą 3 straipsnyje nurodytą veiką, perduodami nagrinėti Tarptautiniam Teisingumo Teismui bet kurios ginčo šalies prašymu.“

11. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnis – „[...] *Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.*“

12. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymo (Įstatymas):

12.1. 2 straipsnio 1 dalis – „[...] yra valstybės įstaiga, tirianti visas genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, Lietuvos gyventojų persekiojimą okupacijų metais, taip pat ginkluoto ir neginkluoto pasipriešinimo okupacijoms procesus, inicijuojanti genocido organizatorių ir vykdytojų teisinį įvertinimą. Centras koordinuoja kitų institucijų vykdomus šiuo įstatymu apibrėžtos srities tyrimo darbus. [...]“;

12.2. 4 straipsnis – „Centro uždaviniai – istorinės tiesos ir teisingumo atkūrimas, okupacinių režimų 1939–1990 metais vykdyto Lietuvos gyventojų fizinio bei dvasinio genocido ir pasipriešinimo šiems režimams tyrimas, laisvės kovotojų ir genocido aukų atminimo įamžinimas, okupacijos padarinių teisinio įvertinimo inicijavimas. Centras taip pat tiria 1920–1939 m. Vilniaus krašte okupacinio režimo vykdytą politiką bei pasipriešinimo jai procesus“;

12.3. 5 straipsnis – Centras, atlikdamas jam pavestus uždavinius: 1) formuoja šiuo įstatymu apibrėžtos srities tyrimų valstybinę politiką: nustato tyrimų kryptis ir metodiką, formuluoja darbo problematiką, sudaro ilgalaikes bei trumpalaikes genocido ir rezistencijos tyrimo programas ir jas realizuoja, koordinuoja visų kitų institucijų vykdomus šios srities tyrimus; 2) renka, kaupia, sistemina ir apibendrina medžiagą apie okupacinių režimų įvykdytus nusikaltimus, atskleidžia nusikalstamą totalitarinių režimų esmę, genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų vykdymo sistemą; 3) renka, analizuoja ir apibendrina medžiagą apie pasipriešinimą okupaciniams režimams, pagrindinių organizacijų veiklą, partizanų judėjimą ir laisvės kovų dalyvius; 4) skelbia mokslinę, informacinę, analitinę medžiagą, leidžia leidinius apie Lietuvos gyventojų genocidą ir pasipriešinimą okupaciniams režimams, rengia mokslines konferencijas, dalyvauja kitų institucijų ir valstybių organizuojamose programose; [...] 17) inicijuoja visapusišką genocido ir okupacijos padarinių teisinį įvertinimą, taip pat genocidą ir Lietuvos gyventojų persekiojimą vykdžiusių organizacijų bei žinybų pripažinimą nusikalstamomis; 18) fiksuoja genocido ir Lietuvos gyventojų persekiojimo faktus ir teikia medžiagą apie konkrečius genocido vykdytojus valstybės teisėsaugos institucijoms; bendradarbiauja su šiomis institucijomis, deleguodamas savo atstovus į darbo grupes, vykdančias tyrimą ir turinčias ikiteisminio tyrimo teisę; gali būti pareiškėju teismuose dėl genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų; [...]“;

12.4. 6 straipsnis – „4. Centrai vadovauja generalinis direktoriai. Šį Ministro Pirmininko teikimu skiria ir atleidžia Seimas. [...] 7. Už savo veiklą Centras atsiskaito Seimui ir Vyriausybei. 8. Centro kompetenciją, struktūrą ir funkcijas nustato Centro nuostatai. Šiuos nuostatus Vyriausybės teikimu tvirtina Seimas. [...]“

13. Viešojo administravimo įstatymo:

13.1. 3 straipsnis – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: 1) *įstatymo viršenybės*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus. Administraciniai aktai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais; 2) *objektyvumo*. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs; [...] 13) *išsamumo*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį“;

13.2. 14 straipsnis – „1. Asmenų prašymus viešojo administravimo subjektai nagrinėja pagal Vyriausybės patvirtintas taisykles. [...]“

14. Lietuvos Respublikos Seimo 1997-11-11 nutarimu Nr. VIII-505 patvirtintuose Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro nuostatuose (toliau vadinama – Nuostatai) reglamentuota:

14.1. „2. Centras vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymu, kitais įstatymais, Respublikos Prezidento dekretais, Seimo ir Vyriausybės nutarimais bei šiais nuostatais.“

14.2. „6. Centras atlieka šias funkcijas: [...] 8) tiria archyvinę medžiagą ir teikia informaciją juridiniams bei fiziniams asmenims apie okupacijų laikotarpiu žuvusius, dingusius be žinios, persekiotus, nukentėjusius nuo 1939–1990 metų okupacijų Lietuvos gyventojus ir karius savanorius bei laisvės kovų dalyvius; [...]“

15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015-08-26 nutarimu Nr. 93 patvirtintose Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklės (Prašymų nagrinėjimo taisyklės; redakcija, galiojusi iki 2017-11-23) nurodyta:

15.1. „8. Asmenų prašymai nagrinėjami pagal institucijos kompetenciją. Jeigu institucija, kuriai pateiktas prašymas, negaliota spręsti jame išdėstytų klausimų, ji ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo prašymo užregistravimo institucijoje išsiunčia prašymą Lietuvos Respublikos kompetentingai institucijai, kartu praneša apie tai asmeniui, paaiškina jo prašymo persiuntimo priežastis.“

15.2. „47. Atsakymai parengiami atsižvelgiant į prašymo turinį: [...] 47.4. į kreipimąsi, kuriame išdėstoma asmens nuostata tam tikru klausimu, pranešama apie institucijos veiklos pagerėjimą ar trūkumus ir pateikiami pasiūlymai, kaip juos ištaisyti, atkreipiamas dėmesys į tam tikrą padėtį, pranešama apie valstybės tarnautojų piktnaudžiavimą ar neteisėtus veiksmus, nesusijusius su konkrečiu asmens teisėtų interesų ir teisių pažeidimu, ar kitokią asmens kreipimąsi atsakoma laisva forma.“

Tyrimui reikšminga teismų praktika

16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004-12-13 nutarimas, priimtas byloje Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 – „Konstitucinė nuostata, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, konstitucinis atviros visuomenės imperatyvas, konstitucinė valstybės tarnybos samprata suponuoja tai, kad valstybės tarnyba turi būti atvira, prieinama žmonėms, kurių reikalus ji tvarko. Minėta, kad valstybės, kaip visos visuomenės organizacijos, paskirtis, taigi ir valstybės tarnybos paskirtis, – užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą. [...]“

Valstybės tarnyba turi veikti paklusdama tik Konstitucijai ir teisei. Kiekviena valstybės ar savivaldybės institucija, per kurią vykdomos valstybės funkcijos, kiekvienas valstybės tarnautojas turi paisyti teisėtumo reikalavimų. Valstybės tarnautojai turi nepiktnaudžiauti jiems nustatytomis galiomis, nepažeisti teisės aktų reikalavimų. ***Konstitucinis Teismas 2000-06-30 nutarime konstatavo, kad valstybės institucijos, pareigūnai turi saugoti, ginti žmogaus teises ir laisves; ypač svarbu, kad, vykdydami jiems patikėtas funkcijas, jie patys nepažeistų žmogaus teisių ir laisvių [...].*** Konstitucinis Teismas 2004-07-01 nutarime ir 2004-11-05 išvadoje konstatavo, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas atsakingo valdymo principas. ***Valdžios atsakomybė visuomenei – teisinės valstybės principas, kuris įtvirtintas Konstitucijoje nustačius, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, kad piliečiai turi teisę [...]*** apskusti jų sprendimus, garantavus piliečiams galimybę ginti savo teises teisme, peticijos teisę, taip pat ***teisės aktuose reglamentavus piliečių prašymų ir skundų nagrinėjimo procedūrą*** ir kt. [...]“

17. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnyje nustatyta, kad vienodą administracinių teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus bei kitus teisės aktus formuoja Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimuose ir nutartyse pateikiamus įstatymų ir kitų teisės aktų taikymo išaiškinimus atsižvelgia valstybės ir kitos institucijos, kiti asmenys, taikydami tuos pačius įstatymus ir kitus teisės aktus. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika:

17.1. 2012-03-01 nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-1605/2012) – „[...] Lietuvos Respublikos Konstitucija įtvirtina atsakingo valdymo (gero administravimo) principą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999-05-11, 2004-12-13 nutarimai, 2004-11-05 išvada). **Vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms** (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005-05-31 nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁰-655/2005). VAI 1 straipsnyje, apibrėžiančiame aptariamo įstatymo paskirtį, nustatyta, jog šis įstatymas sudaro prielaidas įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatą, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms; nustato viešojo administravimo principus, viešojo administravimo sritis, viešojo administravimo subjektų sistemą ir administracinės procedūros organizavimo pagrindus; garantuoja asmenų teisę apskusti viešojo administravimo subjektų veiksmus, neveikimą ar administracinius sprendimus, taip pat teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų asmenų prašymų, skundų ir pranešimų nagrinėjimą; įtvirtina kitas asmenų ir viešojo administravimo subjektų teises ir pareigas viešojo administravimo srityje. VAI 3 straipsnyje nurodyta, kad viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktinaudžiavimo valdžia, efektyvumo, subsidarumo ir kitais šioje įstatymo normoje išvardytais principais. **Tai reiškia, jog kiekviena viešojo administravimo institucija yra saistoma bendrųjų, be kita ko, konstitucinių teisės principų (teisinės valstybės, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei gero administravimo, atsakingo valdymo principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktinaudžiavimo valdžia, skaidrumo ir kt.)“;**

17.2. 2013-03-05 nutartis administracinėje byloje Nr. A556-439/2013 – „**Priimant sprendimą dėl konkretaus prašymo (ar kitokio pobūdžio kreipimosi, nepriklausomai nuo tokio dokumento formos) turi būti veikama paisant pagrindiniame šalies įstatyme – Konstitucijoje įtvirtinto, atkartojamo ir VAI, principo, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.**“

Tyrimo išvados

18. Apibendrinus nustatytas bei pirmiau nurodytas aplinkybes (pažymos 1–9 paragrafai) ir atsižvelgus į teisinį reglamentavimą bei teismų praktiką (pažymos 10–17 paragrafai), konstatuotina:

18.1. Centras yra valstybės įstaiga, kuri, siekdama atkurti istorinę tiesą ir teisingumą, **formuoja Įstatymu apibrėžtos srities tyrimų** (visų genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, Lietuvos gyventojų persekiojimą okupacijų metais, taip pat ginkluoto ir neginkluoto pasipriešinimo okupacijoms procesus) **valstybinę politiką** (Įstatymas; pažymos 12.1–12.3 punktai), **inicijuoja genocido organizatorių ir vykdytojų teisinį įvertinimą, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Įstatymu, kitais įstatymais, Seimo ir Vyriausybės nutarimais bei Nuostatais** (Nuostatai; pažymos 14.1 punktas), teikia informaciją juridiniams bei fiziniams asmenims apie okupacijų laikotarpiu žuvusius, dingusius be žinios, persekiotus, nukentėjusius nuo 1939–1990 metų okupacijų Lietuvos gyventojus ir karius savanorius bei laisvės kovų dalyvius (Nuostatai; pažymos 14.2 punktas);

18.2. Pareiškėjas skundžiasi Seimo kontrolieriui tuo, kad Centras (Vadovė) pažeidė jo teises viešojo administravimo srityje, nagrinėdama Seimo kontrolieriaus persiustą jo Prašymą (prašant **Centro pagal kompetenciją įvertinti Prašyme nurodytas aplinkybes bei pateikti Pareiškėjui motyvuotą atsakymą**“; pažymos 4.2.4 papunktis), nesilaikė viešojo administravimo objektyvumo ir išsamumo principų reikalavimų, todėl netinkamai jį išnagrinėjo (pateikė teisės aktų reikalavimų neatitinkantį Atsakymą, t. y., „Apie Pareiškėjo iškeltus klausimus neužsimenama nė žodžio“, „iš esmės neatsako į užduotus klausimus“, „nepateikė jokių teisinių argumentų, objektyviai pagrindžiančių Centro poziciją“; pažymos 2 paragrafas) ir prašo Seimo kontrolierių „įpareigoti Centrą pateikti objektyvų ir įstatymo reikalavimus atitinkantį atsakymą“;

18.3. Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto Seimo kontrolieriui persiustame Pareiškėjo skunde papildomai pažymima, kad Centras Išvadose „iškreipia tarptautinėje teisėje pripažįstamą genocido nusikaltimo dalyvių sąvoką“, „pažeidžia genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijus, suformuotus Statute ir Konvencijoje“, asmenų veiklą vertina ne pagal visus Konvencijoje numatytus teisinius aspektus (pažymos 6.2 punktas).

Pažymėtina, kad Pareiškėjo persiųstame skunde pateikti prašymai Seimui („Sudaryti grupę ištirti Vadovės veiksmus dėl genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimo, įskaitant, bet neapsiribojant genocido sąvokos interpretavimu, pateiktu išvadose“, ir kt.; pažymos 6.3 punktas) Seimo kontrolieriaus šio tyrimo metu nebus nagrinėjami, nes, kaip jau buvo pirmiau paaiškinta Pareiškėjui, „Seimo kontrolieriaus kompetencijai nėra priskirta tirti ginčus dėl teisės, nustatinėti faktines (istorines) aplinkybes“, „Centro Vadovės veiklos vertinimas, sprendimai dėl atsakomybės ir poveikio taikymo (netaikymo) yra susiję su darbo teisiniais santykiais ir yra Ministro Pirmininko ir Seimo kompetencija, kadangi Centro Vadovę, Ministro Pirmininko teikimu, skiria ir atleidžia Seimas“ (pažymos 4.2.1 papunktis);

18.4. vadovaujantis teisiniu reglamentavimu ir teismų praktika Prašymas turėjo būti nagrinėjamas laikantis (Centras šio tyrimo metu nenurodė kito, pvz., specialaus teisės akto, kuriuo vadovaujasi nagrinėdamas asmenų prašymus arba kuriuo remiantis jam nebūtų taikomi Prašymų nagrinėjimo taisyklių reikalavimai):

18.4.1. Konstitucinio atsakingo valdymo (gero administravimo) principo, kad „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, Konstitucinio Teismo ir kitų teismų praktikos – valstybės tarnyba turi veikti paklusdama tik Konstitucijai ir teisei, valstybės institucijos, saistomos bendrųjų teisės principų (teisinės valstybės, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei gero administravimo, atsakingo valdymo principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, skaidrumo), turi saugoti, ginti žmogaus teises ir laisves, patys jų nepažeisti, *priimant sprendimą dėl Prašymo veikti paisant Konstitucijoje įtvirtinto, atkartojamo ir VAI, principo, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms* (pažymos 11, 16 ir 17 paragrafai);

18.4.2. VAI reikalavimų – pagal *įstatymo viršenybės, objektyvumo (reiškiančio, kad oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs), išsamumo (reiškiančio, kad į prašymą ar skundą turi būti atsakyta aiškiai ir argumentuotai, nurodant visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis remtasi vertinant prašymo ar skundo turinį) principų reikalavimus* (pažymos 13 paragrafas);

18.4.3. Prašymų nagrinėjimo taisyklių reikalavimų – pagal Centro kompetenciją ir atsižvelgus į Prašymo turinį (pažymos 15 paragrafas);

18.5. Seimo kontrolierius, šio tyrimo pradžioje, atsižvelgęs į Pareiškėjo skunde nurodytas aplinkybes ir teisės aktų, reglamentuojančių prašymų nagrinėjimo tvarką, reikalavimus, kreipėsi į Centrą:

18.5.1. tarpininkaudamas, kad būtų *kartotinai, laikantis konstitucinio principo – „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, viešojo administravimo objektyvumo ir išsamumo principų bei Prašymų nagrinėjimo taisyklių reikalavimų, išnagrinėtas Prašymas pagal Centro kompetenciją ir Prašymo turinį, Pareiškėjui pateiktas aiškus ir argumentuotas atsakymas (Seimo kontrolieriui – kopija) į visus jo iškeltus klausimus, argumentus, problemas ir kt., nurodant visas Prašymo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis remtasi vertinant Prašymo turinį*, kartu pateikiant motyvuotus paaiškinimus dėl Centro pozicijos kiekvienu Pareiškėjo iškeltu klausimu, dėl šioje pažymoje pacituotų Pareiškėjo nurodomų aplinkybių (Seimo kontrolieriaus kreipimesi į Centrą buvo išskirtos Pareiškėjo Prašyme nurodytos aplinkybės, dėl kurių Atsakyme turėjo būti pateikti Centro paaiškinimai) (pažymos 5.1 punktas);

18.5.2. bei prašydamas pateikti motyvuotus paaiškinimus, *kodėl Atsakyme nebuvo Centro paaiškinimų dėl visų Prašyme nurodytų aplinkybių, klausimų, problemų, Pareiškėjo argumentų ir kt.* (pažymos 5.2 punktas);

18.6. Seimo kontrolierius, atsižvelgęs į gautą skundo turinio papildymo raštą, kartotinai kreipėsi į Centrą, prašydamas motyvuotai paaiškinti Pareiškėjo nurodomas aplinkybes, tarp jų: ar Centras, darydamas Išvadą-1, vertino asmens elgesį pagal Konvencijos 2 straipsnio c punktą ir 3 straipsnio kiekvieną punktą, ar Centras, darydamas Išvadą-2, vertino asmens elgesį pagal Konvencijos 2 straipsnio c punktą ir 3 straipsnio c ir e punktus, ar Centras, darydamas Išvadą, atsižvelgė į Statuto 6 ir 8 straipsnių nuostatas, ar Centras, darydamas Išvadą, atsižvelgė į Tribunolo praktiką aiškinant Konvencijos nuostatas, ir kt. (pažymos 7.1 punktas).

Seimo kontrolierius taip pat kreipėsi į Teisingumo ministeriją, kad gautų kompetentingos institucijos motyvuotą nuomonę dėl to, ar Centras, darydamas Išvadas, turėjo taikyti Konvencijos, Statuto nuostatas, atsižvelgti į Tribunolo praktiką (pažymos 7.2 punktas). Teisingumo ministerija pažymėjo, jog „LAT atliktoje teismų praktikos apžvalgoje pažymėta, kad „nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų samprata bei baudžiamosios atsakomybės už juos principai suformuluoti tarptautinėje teisėje“, tačiau šiame kontekste aktualūs „tarptautinės teisės aktai Lietuvos teisėje nėra taikomi tiesiogiai“, be to, ministerijos nuomone, Centras, tirdamas (tyrimo metu naudodamas visą turimą mokslinę, informacinę ir analitinę medžiagą) genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, teikiamose tyrimo išvadose turėtų apsiriboti tam tikrų aplinkybių ir (ar) žmonių veiksmų (elgesio) istorinio pobūdžio įvertinimu, esant poreikiui ir pagrindui, Centras galėtų tik „inicijuoti visapusišką genocido ir okupacijos padarinių“ ir (ar) „genocido organizatorių ir vykdytojų teisinį įvertinimą“ (pažymos 7.2 punktas ir 9 paragrafas);

18.7. nagrinėjamu atveju Centras:

18.7.1. neatsižvelgė į Seimo kontrolieriaus tarpininkavimą ir, laikydamasis konstitucinio principo „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, viešojo administravimo objektyvumo ir išsamumo principų bei teisės aktų reikalavimų, kartotinai **neišnagrinėjo Prašymo pagal Centro kompetenciją ir Prašymo turinį, nepateikė Pareiškėjui aiškaus ir argumentuoto atsakymo į visus jo iškeltus klausimus, argumentus, problemas** ir kt., nurodant visas Prašymo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis remtasi vertinant Prašymo turinį, kartu pateikiant motyvuotus paaiškinimus dėl Centro pozicijos kiekvienu Pareiškėjo iškeltu klausimu, dėl šioje pažymoje pacituotų Pareiškėjo nurodomų aplinkybių; pažymos 5.1 punktas ir 18.5.1 papunktis);

18.7.2. šio tyrimo metu nepateikė motyvuotų paaiškinimų pagal Seimo kontrolieriaus prašymą, kodėl Atsakyme nebuvo Centro atsakymų dėl visų Prašyme nurodytų aplinkybių, klausimų, problemų, Pareiškėjo argumentų ir kt. (pažymos 5.2 punktas ir 18.5.2 papunktis);

18.7.3. pateikė atsakymą į Seimo kontrolieriaus kreipimąsi dėl klausimų, keliamų Seimo persiustoje Pareiškėjo skundo dalyje (pažymos 7.1 punktas ir 18.6 punktas), t. y., paaiškino, kaip rengdami Išvadas laikėsi Konvencijos, Statuto reikalavimų, atsižvelgė į Tribunolo praktiką. Centro nuomone, jis „tinkamai taikė Konvencijos reikalavimus ir laikėsi genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijų, suformuotų Konvencijoje, Niurnbergo tribunolo statute ir Tribunolo praktikoje“ (pažymos 8.1.5 ir 8.2.5 papunktis) (kaip jau buvo minėta pirmiau, Seimo kontrolierius pagal įstatymų jam suteiktą kompetenciją nėra įgaliotas patvirtinti ar paneigti šią nuomonę, teisinis Išvadose nurodytos veikos vertinimas priskirtinas teismų kompetencijai; pažymos 8.2.6 papunktis, 18.3 punktas);

18.7.4. pastebėtina, kad Centras šio tyrimo metu:

18.7.4.1. pripažino, jog rengdamas Išvadas atsižvelgė į kai kurias aplinkybes, kurių nenurodė Išvadose (pažymos 8.1.4 ir 8.2.4 papunktis), taigi, **nesilaikė veiklos skaidrumo principo reikalavimų**;

18.7.4.2. Seimo kontrolieriui pakomentavo kai kuriuos Pareiškėjo argumentus (pažymos 6.2.1, 8.1.2, 8.2.2 ir 8.2.3 papunkčiai), tačiau šių paaiškinimų nepateikė Pareiškėjui.

19. Apibendrinus pirmiau nurodytas išvadas, konstatuotina, kad Centras, nagrinėdamas Prašymą, nesilaikė įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių asmenų prašymų nagrinėjimo tvarką, principų ir kitų reikalavimų, neužtikrino Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio nuostatos, jog visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, kartu ir Pareiškėjo teisės į gerą viešąjį administravimą, tinkamo įgyvendinimo.

Taigi, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalimi, darytina išvada, kad Pareiškėjo skundas dėl Centro pareigūnų veiklos (neveikimo) **pripažintinas pagrįstu**.

20. Kartu Seimo kontrolierius atkreipia Vadovės dėmesį į tai, kad:

20.1. 2016–2018 metais Seimo kontrolierius išnagrinėjo 4 skundus dėl Centro veiklos, nustatė asmenų prašymų nagrinėjimo tvarkos pažeidimus (Nr. 4D-2015/1-1618, Nr. 4D-2016/1-750, Nr. 4D-2017/1-1471 ir Nr. 4D-2017/1-1558) bei:

20.1.1. atkreipė Centro dėmesį į nepagrįstą vilkinimą pateikti asmenims informaciją (dokumentus), konstatavo, kad *Centro vadovų ir darbuotojų požiūris į Centro funkcijas – teikti asmenims informaciją – vykdymą, valstybės tarnautojų veiklos etikos taisyklių reikalavimų laikymąsi, vidaus administravimo organizavimą nelaikytinas tinkamu konstitucinio valdžios įstaigos tarnavimo žmonėms principo įgyvendinimu*, pasikartojus situacijai, manytina, būtų tikslinga apie tai informuoti institucijas, kurioms atskaitingas Centras (2016-02-25 pažyma Nr. 4D-2015/1-1618);

20.1.2. kartotinai konstatavo, kad *Centras pavėluotai pateikė atsakymą į asmens kreipimąsi, nepagrįstai nepateikė atsakymo į kitą asmens kreipimąsi* ir pan., rekomendavo Centrui „imtis teisinių bei organizacinių priemonių, kad ateityje būtų užtikrinamas tinkamas visų asmenų prašymų nagrinėjimas ir atsakymai pareiškėjams būtų teikiami laiku“, tačiau *Centras neinformavo Seimo kontrolieriaus apie šios rekomendacijos nagrinėjimo rezultatus* (2016-08-24 pažyma Nr. 4D-2016/1-750) ir kt. ;

20.2. atsižvelgiant į pirmiau nurodytas aplinkybes, susijusias su asmenų skundų dėl Centro veiklos nagrinėjimo rezultatais, bei į šio skundo tyrimo rezultatus (Centro Atsakymas neatitinka teisės aktų reikalavimų, Centras neatsižvelgė į Seimo kontrolieriaus tarpininkavimą ir nepateikė Pareiškėjui teisės aktų reikalavimus atitinkančio kartotinio atsakymo), yra pagrindas konstatuoti, kad Centro veikloje, nagrinėjant asmenų prašymus, įžvelgtini teisės aktų reikalavimų netinkamo vykdymo sistemiškumo požymiai, todėl, Seimo kontrolieriaus nuomone, papildomai būtų tikslinga organizuoti Centro veiklos, nagrinėjant asmenų prašymus, skundus, aptarimą, dalyvaujant Seimo kontrolieriui, Vadovei ir kitiems atsakingiems Centro ir Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojams;

20.3. Centro Nuostatuose, kitaip nei kitų valstybės institucijų, formuojančių valstybės politiką tam tikrose srityse, kas priskirta ir Centrui (pažymos 18.1 punktas), nuostatuose (pvz., Aplinkos ministerijos nuostatų 9.11 p., Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų 6.27 p., Teisingumo ministerijos nuostatų 8.32 p.), nėra konkrečiai nurodyta, kad Centras pagal kompetenciją nagrinėja asmenų skundus, pranešimus ir prašymus. Tai galimai turi įtakos netinkamam Centro darbuotojų požiūriui į asmenų prašymų, pranešimų, skundų nagrinėjimą.

Seimo kontrolieriaus nuomone, būtų tikslinga papildyti Nuostatus, nustatant, kad Centras pagal kompetenciją nagrinėja asmenų prašymus, pranešimus, skundus.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

21. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžia Pareiškėjo skundą dėl Centro pareigūnų veiksmų (neveikimo) pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

22. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 1, 8 ir 14 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius rekomenduoja:

22.1. *Lietuvos Respublikos Vyriausybei* – inicijuoti Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro nuostatų papildymą, nustatant, kad Centras pagal kompetenciją nagrinėja asmenų prašymus, pranešimus, skundus;

22.2. *Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro direktoriui:*

22.2.1. kartotinai – laikantis konstitucinio principo „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, viešojo administravimo objektyvumo ir išsamumo principų bei Prašymų nagrinėjimo taisyklių reikalavimų – išnagrinėti Prašymą pagal Centro kompetenciją ir Prašymo turinį, pateikti Pareiškėjui aiškų ir argumentuotą atsakymą (Seimo kontrolieriui – kopiją) į visus jo iškeltus klausimus,

argumentus, problemas ir kt., nurodant visas Prašymo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis remtasi vertinant Prašymo turinį, kartu pateikiant motyvuotus paaiškinimus dėl Centro pozicijos kiekvienu Pareiškėjo iškeltu klausimu, dėl šioje pažymoje pacituotų Pareiškėjo nurodomų aplinkybių;

22.2.2. informuoti, kokių teisinių bei organizacinių priemonių Centras ėmėsi, kad ateityje būtų užtikrinamas tinkamas visų asmenų prašymų nagrinėjimas ir atsakymai pareiškėjams būtų teikiami laiku.

Apie rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus prašytume pranešti Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, t. y., ne vėliau kaip per 30 dienų nuo rekomendacijos gavimo dienos.

Seimo kontrolierius



Augustinas Normantas



Originalas nebus siunčiamas

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
ŽMOGAUS TEISIŲ KOMITETAS**

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (8 5) 239 6811 El. p. zmteiskt@lrs.lt

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro
direktorei T. Burauskaitei

2017-11-14 Nr. S-2017-10379

DĖL INFORMACIJOS

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas Viktoras Pranskietis perdavė Seimo Žmogaus teisių komitetui (toliau - Komitetas) nagrinėti Grant Arthur Gochin įgalioto atstovo advokato Roko Rudzinsko kreipimąsi. Jame yra abejojama Jūsų vadovaujamo Centro teiktų išvadų dėl J. Noreikos ir K. Škirpos veiklos Antrojo pasaulinio karo metais teisingumu, taip pat teigiama, kad išvadose yra iškreipiama tarptautiniuose dokumentuose pripažįstama genocido sąvoka.

Būtume dėkingi, jei pateiktumėte Komitetui išsamią informaciją apie šią situaciją.

Pagarbiai

Komiteto pirmininkas

Valerijus Simulik

Jolanta Savickienė, tel. (8 5) 239 6808, el. p. jolanta.savickiene@lrs.lt

100 Atkurtai
Lietuvai



LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 231 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Lietuvos Respublikos Seimo
Žmogaus teisių komitetui

2017-11-22 Nr. 10R-33
Į 2017-11-17 Nr. S—2017-10379

Gedimino pr. 53, LT-01109, Vilnius

DĖL ADVOKATO ROKO RUDZINSKO KREIPMOSI

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (toliau LGGRTC) 2017-04-10 raštu Nr. 14R-32 jau yra atsakęs į pono Grant Arthur Gochin įgalioto atstovo advokato Roko Rudzinsko raštą.

Jeigu ponas Grant Arthur Gochin arba jo įgaliotas advokatas Rokas Rudzinskas mano, jog LGGRTC viešai paskelbtos istorinės pažymos apie J. Noreiką ir K. Škirpą pažeidė jų asmens teises ir interesus arba iškreipė tarptautiniuose dokumentuose pripažįstamą genocido sąvoką, siūlome jiems pasinaudoti galimybe teismo keliu teisės aktų nustatyta tvarka ginti savo pažeistas teises ir interesus.

Išsamiai šią situaciją atspindi LGGRTC parengtos istorinės archyvinės pažymos ir susirašinėjimas su piliečiu Grant Arthur Gochin.

PRIDEDAMA.

1. LGGRTC generalinės direktorės T. B. Burauskaitės 2017-04-10 d. raštas Nr. 14R-32 „Dėl skundo ir Seimo kontrolieriaus tarpininkavimo“, 2 lapai.
2. LGGRTC generalinės direktorės T. B. Burauskaitės 2015-09-25 d. raštas Nr. 13R-267 „Dėl Kazio Škirpos“, 5 lapai.
3. LGGRTC generalinės direktorės T. B. Burauskaitės 2015-07-02 d. raštas Nr. 13R-200 „Dėl Jono Noreikos“, 3 lapai.

Pagarbiai

Generalinė direktorė

Teresė Birutė Burauskaitė



LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 231 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Grant Arthur Gochin
Atstovaujamam advokato Roko Rudzinsko
A.Mickevičiaus g. 14-2
Vilnius

2017-04-10 Nr.14R-32
I 2017-03-14 Nr. 4D-2017/1-308/3D-744

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriui
Augustinui Normantui
Gedimino pr. 56,
LT-01110, Vilnius

DĖL SKUNDO IR SEIMO KONTROLIERIAUS TARPININKAVIMO

Informuojame, kad nagrinėjome Jūsų prašymą dėl Grant Arthur Gochin (toliau – Pareiškėjas), kurį atstovauja advokatas Rokas Rudzinskas, skundo. Skunde pateikti argumentai yra kritikuotini dėl šių aplinkybių.

Pareiškėjas teigia: „Rašau Jums siekdamas pastebėti, kad Lietuvoje yra ignoruojami ir iškraipomi istoriniai įvykiai, susiję su gyventojų genocidu“. Pranešame, kad žydų genocido Lietuvoje (1941-1944 m.) istorija tiriama jau daugiau kaip dešimtį metų. Lietuvos tyrinėtojų atliktų fundamentalių istorinių tyrimų medžiaga skelbiama monografijose, įvairiose kitose publikacijose. (Centro leidinių sąrašas pridedamas).

Nėra pagrįsti konkrečiais argumentais Pareiškėjo teiginiai, esą Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau – Centras) vadovė savo funkcijas vykdo ydingai, nepagrįstai persvarsto istorinius faktus, susijusius su Holokausto įvykiais, subjektyviai interpretuoja išlikusius ir viešai prieinamus dokumentus, visuomenei ir institucijoms pateikia neobjektyvias išvadas. Pareiškėjas šiuos savo teiginius kildina iš Centro istorikų visapusiškais ir nuodugniais tyrimais pagrįstų istorinių pažymų, analizuojančių J. Noreikos ir K. Škirpos veiklą II-ojo pasaulinio karo metais. Pabrėžiame, kad šiose pažymose visi teiginiai yra paremti šaltiniais, nurodytais prie kiekvieno teiginio.

Dėl skunde cituojamų T. B. Burauskaitės viešųjų pasisakymų pastabų neturėtume, jeigu nebūtų jai priskirta citata iš 2015-11-16 „Facebook“ paskyros. Šis tekstas su generaline direktore nebuvo suderintas, jo autorė Centre jau nebedirba.

Būtina pabrėžti, kad Centras nėra vienintelė įstaiga Lietuvoje, tyrinėjanti XX amžiaus Lietuvos istoriją. Šį laikotarpį taip pat tyrinėja Lietuvos istorijos instituto, Vilniaus universiteto, kitų Lietuvos aukštųjų mokyklų istorikai. Jeigu Pareiškėjas nepasitiki Centro istorikų pateiktomis išvadomis, jis gali kreiptis į kitas Lietuvos mokslo ir mokymo įstaigas.

Be to, Pareiškėjui galime priminti žodžius iš 2009 m. balandžio 2 d. Europos Parlamento rezoliucijos dėl Europos sąžinės ir totalitarizmo: „istorikai sutinka, kad istorinių faktų neįmanoma interpretuoti visiškai objektyviai ir kad visiškai objektyvaus istorinio jų perteikimo nėra“; „nė viena politinė institucija ar politinė partija neturi išskirtinės teisės interpretuoti istoriją, ir šios institucijos ar partijos negali teigti, kad jos interpretuoja objektyviai“. Manome, kad šie žodžiai yra taikytini ne tik Centrai, bet ir Pareiškėjui.

PRIDADAMA: 6 lapai

Pagarbiai,

Generalinė direktorė



Teresė Birutė Burauskaitė

Arūnas Bubnys, tel. (8 5) 266 15 219, el. p. arunas.bubnys@genocid.lt





LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 231 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Kauno miesto savivaldybės
Administracijos direktoriui

2015-09-25 13R-267
2015-08-13 (33.200/R-3598)

p. Gintarui Petrauskui
Laisvės al. 96
LT-44251 Kaunas

DĖL KAZIO ŠKIRPOS

Informuojame, kad nagrinėjome Jūsų prašymą dėl Kazio Škirpos veiklos įvertinimo 1940-1941 m., dėl atsakomybės už žydų žūtį vokiečių okupacijos laikotarpiu. LGGRTC generalinės direktorės 2006 m. sausio 26 d. įsakymu Nr. IV-9 dimisijos pulkininkui Kaziui Škirpai pripažintas Kario savanorio teisinis statusas po mirties (LGGRTC, Š-671, 12.17-Š-671). K. Škirpos, kaip istorinės asmenybės gyvenimo, negalima vertinti vienareikšmiškai. Iš vienos pusės jis buvo Lietuvos patriotas, pasipriešinimo sovietų okupaciniam režimui dalyvis. Kita vertus, jo gyvenime, t. y. 1940-1941 m. veikloje būta ir antisemitizmo.

Kazys Škirpa gimė 1895 m. vasario 18 d. Namajūnų k., Saločių vls., Biržų aps. 1915 m. baigė realinę mokyklą, po to studijavo Komercijos institute Petrograde. 1916 m. buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, baigė Peterhofo praporščikų mokyklą, paskirtas karininku į 20-ąjį Sibiro šaulių pulką Omske. 1917 m. baigė kovos su dujomis karininkų kursus prie Tomsko universiteto, buvo pakeltas į praporščikus. Tarnavo 37-ajame Sibiro šaulių atsargos pulke Omske jaun. karininku. Vėliau ėjo kuopos vado, priešdujinės komandos viršininko pareigas. Tais pačiais metais, grįžęs į Petrogradą ėmėsi sudarinėti lietuvių tautinius dalinius Rusijos imperijoje, buvo Lietuvių karių sąjungos įgaliotinis prie Ukrainos vyriausybės Kijeve. 1918 m. bolševikams užgrobęs valdžią Rusijoje ir sunaikinus šią sąjungą, K. Škirpa veikė slaptame Vyriausiajame lietuvių karių komitete, priklausė Lietuvių tautos tarybai sovietinėje Rusijoje. 1918 m. sausio-vasario mėn. tarnavo atskirajame Vitebsko lietuvių batalione, turėjo poručiko laipsnį. K. Škirpa prisidėjo prie nepriklausomos Lietuvos kariuomenės sukūrimo. 1918 m. vasario mėn. jis lankėsi Vilniuje, informavo Lietuvos Tarybą apie lietuvių karių sąjungą, siūlė neatidėliojant organizuoti kariuomenę. 1918 m. balandžio 25 d. K. Škirpa įteikė Lietuvos Tarybos prezidiumui memorandumą „Lietuvos kariuomenės klausimu“. Po to, kai 1918 m. lapkričio 23 d. įsakymu Nr.1 buvo įsteigta Lietuvos kariuomenė, K. Škirpa įsijungė į Lietuvos kariuomenės atkūrimo darbą. 1918 m. lapkričio 23 d. buvo paskirtas Apsaugos ministerijos Rikiuotės skyriaus 2-os dalies viršininku, o gruodžio 24 d. – Vilniaus miesto komendanto padėjėju. Iš Vilniaus savanorių organizavo komendantūros batalioną, dalyvavo 1919 m. sausio 1 d. iškeliant trispalvę Gedimino pilies bokštą. 1919 m. sausio 2 d. K. Škirpai pavesta eiti Vilniaus miesto komendanto pareigas, sausio 9 d. paskirtas Kauno miesto ir apskrities komendantu. Taip pat K. Škirpa 1918-1920 m. dalyvavo kovose už Lietuvos nepriklausomybę. 1919 m. balandžio 2 d. – rugsėjo 21 d. dalyvavo kovose su bolševikais, 1919 m. balandžio 27 d. – 1920 m. rugsėjo 23 d. – kovose su lenkais, 1919 m. spalio 11 d. – gruodžio 15 d. – kovose su bermontininkais. Po to, kai nepriklausomybės kovos pasibaigė, jis iš karo tarnybos nepasitraukė. 1920 m. vasario 4 d. K. Škirpa patvirtintas 5-ojo pėstininkų pulko vadu. 1921 m.

mokėsi Ciūricho Aukštosios technikos instituto kariniame fakultete (Šveicarija), 1922 m. lankė Aukštuosius karininkų kursus Kaune, 1925 m. baigė Belgijos karo akademiją Briuselyje. 1926 m. sausio 12 d. grįžo iš Belgijos ir buvo paskirtas Vyriausiojo kariuomenės štabo II (Informacijų) skyriaus viršininku. 1926 m. vasario 5 d. K. Škirpai, kaip baigusiam Belgijos generalinio štabo akademiją, suteiktas generalinio štabo karininko vardas. Nuo 1926 m. birželio 22 d. iki gruodžio 24 d. ėjo Vyriausiojo kariuomenės štabo viršininko pareigas. Iš jų buvo atleistas, nes nepritarė 1926 m. gruodžio 17 d. perversmui. 1937 m. liepos gen. št. plk. K. Škirpa savo paties prašymu Lietuvos Respublikos Prezidento aktu buvo paleistas į pėstininkų karininkų atsargą.

1919 m. spalio 18 d. jam buvo patvirtintas kapitono laipsnis, 1920 m. spalio 18 d. pakeltas į majorus, 1923 m. gegužės 22 d. – į pulkininkus leitenantus, 1928 m. vasario 16 d. – į generalinio štabo pulkininkus. Karo tarnybos metu, t. y. 1919 m. spalio 25 d. jis už narsumą kovose su priešu buvo apdovanotas Vyčio kryžiaus 5-ojo laipsnio ordinu, 1930 m. vasario 7 d. gavo savanorio medalį, 1935 m. rugsėjo 8 d. Lietuvos Respublikos Prezidento aktu už nuopelnus Lietuvai buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo 3-iojo laipsnio ordinu. Greta veiklos karo tarnyboje jis reiškėsi ir kaip politinis veikėjas. Nuo 1920 m. rugsėjo 15 d. iki 1921 m. rudens – Steigiamojo Seimo atstovas. Priklausė Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų partijos frakcijai, įėjusiai į LSLDP ir Lietuvos valstiečių sąjungos bloką. Dirbo krašto apsaugos komisijoje. Mandato atsisakė. 1927 m. gruodžio 14 d. buvo komandiruotas URM žinion, dirbo Lietuvos pasiuntinybės Berlyne konsulinio skyriaus vedėju. 1928 m. kovo 13 d. K. Škirpa paskirtas karo atašė Vokietijoje. 1937 m. K. Škirpa paskirtas nuolatinis Lietuvos atstovu prie Tautų Sąjungos Ženevoje. Jam suteiktas pasiuntinio ir įgaliotojo ministro rangas. 1938 m. paskirtas pirmuoju Lietuvos pasiuntiniu ir įgaliotuoju ministru Lenkijoje. 1938 m. pabaigoje perkeltas į Berlyną ir paskirtas Lietuvos pasiuntiniu ir įgaliotuoju ministru Vokietijoje (Juozas Jankauskas, 1941 m. Birželio sukilimas Lietuvoje, Vilnius, 2010, p. 17-19).

Po to, kai Sovietų Sąjunga 1940 m. vasarą okupavo ir aneksavo Lietuvą, K. Škirpa nuo pirmųjų dienų tapo aktyviu rezistentu. 1940 m. birželio 25 d., reaguodamas į iš Užsienio reikalų ministerijos (URM) gautą šifro telegramą, jis iš Berlyno atvyko į Kauną. Čia jis susitiko su Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos pirmininku lt. Petru Gužu, pulkininkais Jurgiu Bobeliu, Pranu Saladžiumi, Juozu Šarausku, gen. Antanu Gustaičiu, vienu pirmųjų Lietuvos rezistentu Jonu Jablonskiu, kitais patriotais. Aptarė galimą pasipriešinimą sovietams ir jo būdus. Po to URM jis susitiko su ministru Vincu Krėve-Mickevičiumi, birželio 27 d. jis įteikė ataskaitą apie vokiečių požiūrį į Baltijos šalis. Birželio 28 d. K. Škirpa, jausdamas pavojų iš sovietinės Lietuvos saugumo, suskubo sugrįžti atgal į Berlyną. Birželio 30 d. jis jau buvo Berlyne. Po to, kai 1940 m. liepos 14-15 d. įvyko rinkimai į Liaudies Seimą, jis reiškė protestus dėl Seimo priimtų nutarimų. Liepos 22 d. proteste, kuris buvo adresuotas Reicho užsienio reikalų ministrui Joachimui von Ribbentropui, pareiškė, kad Seimą laiko nekompetentingu reikšti tautos valią, kad nutarimai dėl sovietų santvarkos įvedimo ir Lietuvos įjungimo į Sovietų Sąjungą yra neteisėti. 1940 m. rugpjūčio mėn. pirmoje pusėje priešinosi pasiuntinybės, jos turto perdavimui Sovietų Sąjungos ambasadai Berlyne. 1940 m. rugpjūčio 14 d. prof. V. Krėvė-Mickevičius pasirašė vyriausybės dekretą, kuriuo K. Škirpai, kitiems septyniems diplomatams atimta Lietuvos pilietybė, uždrausta grįžti į Lietuvą ir konfiskuotas turtas. Po to jo veikla pakrypo prie politinės organizacijos, kuri kovotų prieš sovietų režimą už nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimą, suformavimo. 1940 m. lapkričio 17 d. Berlyne, K. Škirpos bute Achenbachstrasse 1, susirinko 28 asmenys. Pirmininkaujant E. Galvanauskui, jie įkūrė Lietuvių aktyvistų frontą (LAF) ir pasirašė jo steigiamąjį aktą. Vadovauti LAF'ui vienbalsiai pavesta K. Škirpai. Buvo sudaryta 20 komisijų, t. y. finansų, užsienio, krašto apsaugos ir kitos. Po įsteigimo Berlyno LAF ryšininkai užmezgė ryšius su Vakarų bei Vidurio Lietuvos pagrindinėmis organizacijomis, grupėmis, atskirais asmenimis. LAF organizacijos tiek Lietuvoje, tiek Berlyne nepriklausomybę atkurti tikėjosi per sukilimą, kuris turėjo kilti Vokietijos ir SSRS karo pradžioje. Pogrindininkai sukilimui tiek iki LAF organizacijų susikūrimo, tiek po to rengėsi gamindami ir platindami antisovietinę literatūrą, verbuodami į pagrindį naujus narius, siekdami įsigyti ginklų ir kitais būdais. Vienas iš Berlyno LAF, Lietuvos pogrindininkų tikslų buvo suformuoti ginkluotąsias pajėgas, kurios sukilimo metu turės dalyvauti kariniuose veiksmuose prieš raudonarmiečius, sovietų valdžios aktyvo narius. Pagal K. Škirpos parengtą 1941 m. sausio 25 d. K.

Lietuvos atstatymo planą kovotojų branduolius turėjo sudaryti Tautinio Darbo Apsauga (TDA). TDA kaip LAF organizacijos sudėtinė dalis turėjo susidėti iš narių, kurie yra pajėgūs valdyti ginklą ir apsisprendę aukoti gyvybę. Jos padaliniai turėjo būti sudaromi Lietuvoje – mokyklose, įstaigose, jaunimo tarpe, tarp ūkininkų, Raudonosios armijos lietuvių korpuse ir kitur. 1941 m. kovo 30 d. įkurta Tautinio darbo apsauga. Iškilmingame pasižadėjime, kurį pasirašė 39 aktyvistai, buvo prisiekama aukotis Tėvynės vadavimo žygiams, visomis priemonėmis kovoti už Lietuvių aktyvistų fronto idealus ir pan. TDA nariai galėjo tapti asmenys, kurie nebuvo bausti už kriminalinius nusikaltimus, kurie buvo antisovietinio nusiteikimo Lietuvoje. TDA būriai turėjo atsirasti prieš pat SSRS ir Vokietijos karą, kad sovietų saugumo organai nespėtų jų demaskuoti. TDA nariams buvo nurodyta, kad šie sukilimo metu ant kairiosios rankos turės nešioti baltą juostą su užrašu TDA. Būtina tai buvo dėl to, kad vokiečiai galėtų atskirti partizanus nuo vietos civilių gyventojų, nuo komunistų (K. Škirpa, Sukilimas Lietuvos suverenumui atstatyti, Vašingtonas, 1973, p. 149-150, 184, 189-191; V. Brandišauskas, Siekiai atkurti Lietuvos valstybingumą (1940 06-1941 09), Vilnius, 1996, p. 40; P. Narutis, Tautos sukilimas 1941, Oak Lawn, USA, 1994, d. 1, p. 149; Juozas Jankauskas, 1941 m. Birželio sukilimas Lietuvoje, Vilnius, 2010, p. 22-26).

K. Škirpos vadovaujamo Berlyno LAF'o organizacijos veikloje būta antisemitizmo apraiškų. Organizacijos sudėtyje buvo propagandos komisija, kurios svarbiausias uždavinys buvo rengti atsisaukimus ir platinti juos Lietuvos teritorijoje. Komisijai vadovavo buvęs trečiafrontininkas, vėliau veiklus tautininkas, Lietuvių tautininkų sąjungos radikaliojo sparno atstovas Bronys Raila. Jis parašė brošiūrą „Už ką kovoja aktyvistai“, kurioje rašoma apie „lietuvių tautos ir žemės išvalymui nuo žydų parazitų ir išgamų“, kad „nauja nepriklausoma Lietuvos valstybė tegali būti ir turės būti tik tautinė“, kad Lietuvių aktyvistų frontas, atstatydamas naują Lietuvą, „yra pasiryžęs nedelsiant iš pagrindų atlikti lietuvių tautos ir žemės išvalymą nuo žydų, parazitų ir išgamų“, kad Lietuvių aktyvistų frontas „yra pasiryžęs visiškai atskirti žydus nuo Lietuvos valstybinio bei tautinio kūno ir laipsniškai įvykdyti žydų pašalinimą iš lietuviškos žemės aplamai“. Lietuvių informacijų biuras Berlyne 1941 m. kovo 19 d. išleido pranešimą, skirtą pavergtos Lietuvos tautiečiams. Jo 6-ajame punkte rašoma: „Jau dabar „painformuokite“ žydus, kad jų likimas aiškus, todėl kas gali, tegu jau šiandien nešdinasi iš Lietuvos, kad nebūtų bereikalingų aukų. Lemiamu momentu jų turtą perimkite į savo rankas, kad niekas veltui nežūtų“. Antisemitinių išsireiškimų, kuriuose žydai vaizduojami neigiamai, būta ir kituose Berlyno LAF organizacijos parengtuose dokumentuose, kurie iš Berlyno per sieną pasiekdavo Lietuvą ir jos gyventojus. Istoriko Liudo Truskos atlikti tyrimai paneigė žydų autorių teiginius, kad LAF ragino lietuvius žudyti žydus jau karo išvakarėse. Remiantis Berlyno LAF organizacijos parengtos literatūros antisemitiniais teiginiais galima tvirtinti, kad jos nariai „žydų problemą“ siūlė spręsti ne genocido, o išvargimo iš Lietuvos būdu. Istorikas L. Truska mano, kad LAF'o atsisaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą lietuviai prisidėjo prie nacių nusikalstamų įsakymų vykdymo. Tačiau greta reikia pastebėti, kad karo išvakarėse Berlyno LAF nariai nežinojo apie tai, kad naciai planuoja visiškai išžudyti žydus (L. Truska, V. Vareikis, Holokausto prielaidos: antisemitizmas Lietuvoje, Vilnius, 2004, p. 86-92; Lietuva 1940-1990. Okupuotos Lietuvos istorija, Vilnius, 2007, p. 157; LYA, f. K-1, ap. 58, b. P-2255, l. 129).

1941 m. birželio 22 d. prasidėjo karas tarp nacistinės Vokietijos ir bolševikinės Sovietų Sąjungos. Lietuvos pasipriešinimo judėjimo dalyviai nuo pagrindinės veiklos perėjo prie atviro pasipriešinimo sovietų režimui. Taip kilo 1941 m. Birželio sukilimas. Kaune birželio 23 d. 9 val. 28 min. L. Prapuolenis LAF'o Vyriausiojo štabo vardu paskelbė, kad Laikinoji vėl naujai atgimstančios Lietuvos Vyriausybė (toliau LLV) skelbia atstatanti Laisvą ir nepriklausomą Lietuvos valstybę. Taip buvo paskelbtas ir Lietuvos laikinosios vyriausybės narių sąrašas. Ministro pirmininku buvo paskirtas Kazys Škirpa. Jis neturėjo galimybių eiti šias pareigas, nes vokiečių policija jam skyrė namų areštą, jis turėjo kasdien registruotis policijoje. Areštas buvo panaikintas po trijų savaičių, tačiau ir po to jam nebuvo leista vykti į Lietuvą. Dėl šių aplinkybių ministro pirmininko pareigos laikinai buvo perduotos Juozui Ambrazevičiui. Birželio 24 d. Berlyne K. Škirpa išsiuntė URM valstybės sekretoriui E. von Weizsäckeriui raštą, informuojantį apie įvykusį sukilimą, kad deklaruotas valstybinės nepriklausomybės atkūrimas ir sudaryta tautinė krašto

vyriausybė, kuri faktiškai perėmusi krašto valdymą. 1941 m. liepos 23 d. K. Škirpa išplatino aštuonių valstybių – Vokietijos sąjungininkių – atstovams Berlyne memorandumą, susijusį su Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atkūrimu (Arūnas Bubnys, Vokiečių okupuota Lietuva (1941-1944), Vilnius, 1998, p. 34-35; V. Brandišauskas, Siekiai atkurti Lietuvos valstybingumą (1940 06-1941 09), Vilnius, 1996, p. 92-93; K. Škirpa, Sukilimas Lietuvos suverenumui atstatyti, Vašingtonas, 1973, p. 459-463).

LLV sudėtyje buvo krašto apsaugos ministro postas, kuris atiteko iš Berlyno atvykusiam gen. Stasiui Raštikiui. Tai reiškė, kad vyriausybė ėmėsi kariuomenės atkūrimo darbų. Dėl to, kad K. Škirpai nebuvo leista iš Berlyno atvykti į Kauną, jis negalėjo tapti Lietuvos laikinosios vyriausybės inicijuotų veiksmų (taip pat ir kariuomenės atkūrimo) dalyviu. Vienas iš LLV uždavinių buvo atkurti tokią Lietuvos kariuomenės organizaciją, kokia ji buvo iki 1940 m. vasarą įvykusios krašto okupacijos ir aneksijos. Šio uždavinio įgyvendinimo buvo siekiama pirmiausia atkuriant iki karo funkcionavusias komendantūras. 1941 m. birželio 23 d. LLV iniciatyva buvo įsteigta Kauno miesto ir apskrities karo komendantūra, komendantu paskirtas plk. Jurgis Bobelis. Jis šias pareigas buvo ėjęs nepriklausomybės laikotarpiu, t. y. nuo 1938 m. balandžio 11 d. iki 1940 m. birželio 25 d. Kitas LLV žingsnis buvo ginkluotųjų pajėgų atkūrimas. Vokiečių okupacinė valdžia neleido atkurti tokios ginkluotųjų pajėgų organizacijos, kokia ji buvo iki sovietų okupacijos pradžios. Sutiko tik su tuo, kad būtų formuojami savisaugos daliniai (policijos batalionai). Krašto gyventojai šiuo leidimu pasinaudojo tikėdami, kad savisaugos batalionams pavyks ateityje tapti suverenos Lietuvos ginkluotųjų pajėgų dalimi. Per 1941 m. birželio 27 d. vykusį posėdį vyriausybė, remdamasi vokiečių karinės vadovybės Kaune leidimu, priėmė nutarimą organizuoti kariniais pagrindais Apsaugos batalioną. Kauno karo komendantas plk. Jurgis Bobelis 1941 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. 9 paskelbė, kad partizanų daliniai perorganizuojami į reguliaryjūnų. Partizanai privalėjo ginklus ir karo medžiagą grąžinti į komendantūrą perregistravimui, leidimai laikyti ginklus paskelbti negaliojančiais. Už įsakymo nevykdymą buvo numatyta griežtai bausti. Tą pačią dieną pasirodė ir komendanto J. Bobelio pranešimas, kad prie Kauno karo komendantūros formuojamas Tautinio darbo apsaugos (toliau – TDA) batalionas. Visi batalione norintys tarnauti taurūs lietuviai buvo kviečiami registruotis Kauno karo komendantūroje. Batalionui įvardinti buvo panaudotas K. Škirpos 1941 m. kovo 30 d. įsteigtos organizacijos - Tautinio darbo apsauga – pavadinimas. Greta to reikia pastebėti, kad tokį patį pavadinimą turėjo ir dalis 1941 m. Birželio sukilimo metu suformuotų ir veikusių partizanų sukilėlių būrių. Tačiau pats Škirpa dėl to, kad jam nebuvo leista iš Berlyno atvykti į Lietuvą, nebuvo nei bataliono, nei partizanų sukilėlių, turėjusių TDA pavadinimą, steigėjų. Kauno TDA bataliono vadu buvo paskirtas buvęs nepriklausomos Lietuvos karininkas, buvęs 1918–1920 m. kovų už nepriklausomybę dalyvis plk. Andrius Butkūnas, kuris pirmosiomis karo dienomis vadovavo Kauno aps. Raudondvario vls. sukilėlių partizanų būriui. 1941 m. rugpjūčio mėn. Kauno TDA batalionas buvo reorganizuotas į tris atskirus, t. y. į 1-ąjį, 2-ąjį ir 3-įjį Pagalbinės policijos tarnybos batalionus.

Iki 1941 m. liepos pabaigos Kauno TDA batalionas be Lietuvos laikinosios vyriausybės, Kauno miesto ir apskrities komendantūros buvo pavaldus ir vokiečių karinei administracijai, vokiečių saugumo policijai ir SD Lietuvoje SS štandartenfiureriui Karlui Jėgeriui. K. Jėgerio nurodymu ir paliepimu 1941 m. liepos 4 d., 6 d., 9 d. ir 19 d. Kauno VII forte surengtų naikinimo operacijų metu buvo nužudyti 3027 asmenys (tarp jų 3020 žydų). Nėra žinių apie tai, kad ką nors bendro su šiomis žudynėmis būtų turėjęs tuo metu Berlyne gyvenęs plk. Kazys Škirpa. Kauno TDA batalionas negali būti siejamas su 1941 m. rugpjūčio, rugsėjo, spalio, lapkričio mėnesiais Kauno IV, IX fortuose ir provincijose vietovėse K. Jėgerio organizuotomis masinio naikinimo operacijomis, nes 1941 m. rugpjūčio pradžioje buvo pradėta jo reorganizacija į 1-ąjį, 2-ąjį, 3-įjį Pagalbinės policijos batalionus (Kauno karo komendanto 1941 m. birželio 28 d. įsakymas nr. 9, Kauno karo komendanto 1941 m. birželio 28 d. pranešimas, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 8, l. 28, 35; 1941 m. liepos 1 d., 3 d., 21 d., 30 d. įsakymai nr. 1, nr. 2, nr. 26, nr. 32 TDA batalionui, 1941 m. rugpjūčio 1 d. TDA bataliono sudėties žinios, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 1, l. 17, ap. 2, b. 1a., t. 2, l. 39, 47-49, 152. ap. 2, b. 5, l. 1; Lietuvos Laikinoji Vyriausybė. Posėdžių protokolai, Vilnius, 2001, p. 18, 45-46; A. Gražiūnas, Lietuva dviejų okupacijų replėse 1940–1944, Vilnius, p. 126; S. Raštikis,

Lietuvos likimo keliais, Kaunas, 1996, t. t. 4, p. 341; J. Vaičėnė, Lietuvos kariuomenė valstybės politinio gyvenimo verpetuose (1927 – 1940), Vilnius, 2003, p. 201; S. Knežys, „Kauno karo komendantūros Tautinio darbo apsaugos batalionas“, Genocidas ir Rezistencija, Vilnius, 2000, 1(7), p. 123-125).

Apibendrinant galima teigti, kad K. Škirpa negali būti laikomas Kauno TDA bataliono steigėju, atsakingu už jo egzistavimo laikotarpį - 1941 m. liepos 4 d., 6 d., 9 d., 19 d. Kauno VII forte vykdytas masines žydų žudynių operacijas dėl šių priežasčių. Pirma, 1941 m. birželio sukilimo Lietuvoje metu vokiečiai K. Škirpai neleido atvykti į Lietuvą ir eiti Lietuvos laikinosios vyriausybės ministro pirmininko pareigų. Antra, jis dėl to negalėjo tapti aktyviu dalyviu LLV inicijuotame kariuomenės atkūrimo darbe, kurio vienas iš padarinių buvo Kauno TDA bataliono įsteigimas 1941 m. birželio 28 d. Trečia, K. Škirpos 1941 m. kovo 30 d. įsteigta organizacija – Tautos darbo apsauga – nebuvo tapati 1941 m. birželio 28 d. įsteigiamam Kauno Tautinio darbo apsaugos batalionui. Batalionui įvardinti buvo panaudotas tik K. Škirpos 1941 m. kovo 30 d. įsteigtos organizacijos pavadinimas. Tačiau pats K. Škirpa šio bataliono kūrėju, vadu ir masinio žydų naikavimo operacijų organizatoriumi ir dalyviu nebuvo. Su minėtais dalykais buvo susiję kiti asmenys. K. Škirpai, jo vadovaujamai organizacijai galima prikišti tai, kad Berlyno LAF organizacijos veikloje antisemitizmas buvo iškeltas į politinį lygmenį, tai galėjo paskatinti dalį Lietuvos gyventojų įsitraukti į Holokaustą. Kita vertus reikia pastebėti, kad Berlyno LAF organizacija siūlė „žydų klausimą“ spręsti ne genocido, o išvairavimo iš Lietuvos būdu. Taip pat reikia pastebėti ir tai, kad Berlyno LAF organizacijos nariams karo išvakarėse nebuvo žinoma, kad naciai yra suplanavę vykdyti totalinį žydų genocidą.

Generalinė direktorė

Teresė Birutė Burauskaitė

Alfredas Rukšėnas, tel. 8 5 266 15 99, e. p. alfredas.ruksenas@genocid.lt





LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 231 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Vilniaus miesto savivaldybės
merui Remigijui Šimašiui

2015-07-02 Nr. 13R-200
[2015-06-17 Nr. A51-62869/15(3.3.4.3-EM4)

Konstitucijos pr. 3
09601, Vilnius

P. Grant Arthur Gochin

[2015-05-10 raštą

10900 Winnetka Ave
Chatsworth, CA 91311, USA

DĖL JONO NOREIKOS (GENEROLO VĖTROS)

Atsakydami į raštus, informuojame, kad nagrinėjome gerb. Granto Arthuro Gochino prašymą dėl Jono Noreikos veiklos vokiečių okupacijos metais. Pateikiame rezultatus.

Gerb. G. A. Gochinas prašymą grindžia remdamasis išeivijos lietuvio Aleksandro Pakalniškio prisiminimais. A. Pakalniškis rašo, kad jis vokiečių okupacijos laikotarpiu dirbo Plungės komendantūros raštinėje. Liepos 13-osios naktį buvo išžudyti Plungės žydai, t. y. vyrai, moterys ir vaikai. Vienas vokiečių kareivis paklausė komendanto: – Ką jūs žadate daryti su tais sinagogoje uždarytais žydais? – Aš jau daviau įsakymą visus iki vieno sušaudyti, – atsakė lietuvių komendantas Noreika (*Aleksandras Pakalniškis, Per dvidešimtąjį amžių, Chicago, 1995, p. 119*). Istoriniuose darbuose yra žinių, kad 1941 m. liepos 15–16 d. Telšių aps. Plungės vls. Kaušėnų k. Rudelio atkalnėje (4 km į šiaurės vakarus nuo Plungės, 600 m nuo Plungės–Kretingos vieškelio) buvo nužudyta apie 1800 žmonių (*Masinės žudynės Lietuvoje (1941-1944 m), Vilnius, 1973, d. 2, p. 409*). Remiantis A. Pakalniškio prisiminimais, šias aukas baudėjai sušaudė vykdydami Plungės komendanto kpt. Jono Noreikos įsakymą.

Dėl A. Pakalniškio prisiminimų, susijusių su minėtais J. Noreikos veiksmais, patikimumo atlikome tyrimą. Šių prisiminimų patikimumu verčia abejoti šios aplinkybės. Pirmoji aplinkybė – Lietuvos ypatingojo archyvo (toliau – LYA) fonduose yra saugomi po karo suimtų ir teistų Plungės pagalbinės policijos būrio narių, kitų asmenų baudžiamosios bylos (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 15668/3, 4619/3, 832/3, 34861/3, 6964/3, 1236/3, 12410/3, P-14200, 2833/3, P-16600, b. 35402/3, b. 29105/3, b. 17051/3, b. 21015/3, b. P-16827, b. 21012/3, b. 11284/3; ap. 46, b. 1254*). Buvę Plungės pagalbinės policijos nariai, liudininkai Zenonas Rudavičius, Jonas Buivydas, Jonas Šližius, Zigmas Daržinskas, Leonas Laurinavičius, kunigas Povilas Pukys per apklausas parodė, kad Plungės miestelio komendantu buvo lietuvių karininkas Povilas Alimas (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 6964/3, l. 24, 38a.p., 45, b. 34851/3, l. 15 a.p. – 16, b. 12410/3, l. 15 a.p., b. 21015/3, l. 19*), o ne kpt. J. Noreika. Apie J. Noreiką prisimena tik buvęs Plungės bažnyčios kunigas Povilas Pukys. Jis per 1945 m. rugpjūčio 4 d. apklausą nurodė, kad pirmąją okupacijos dieną Plungėje buvo įsteigta komendantūra. Jai vadovavo buržuazinės (*taip byloje*) kariuomenės karininkas, turėjęs kapitono laipsnį.

Komendantu jis buvo tik dvi dienas. Po to iš jo pareigas perėmė Povilas Alimas. Kartu su juo komendantūroje dirbo Noreika, kurį vokiečiai vėliau perkėlė į Šiaulius. Anksčiau, t. y. nepriklausomos Lietuvos laikais, Noreika dirbo Lietuvos kariuomenės generaliniame štabe. Turėjo kapitono laipsnį (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 34851/3, l. 15 a.p. -16*).

Antroji aplinkybė – po karo suimtų ir teistų buvusių Plungės pagalbinės policijos būrio narių, kitų asmenų bylose kpt. Jonas Noreika neminimas kaip masinių žudynių ties Kaušėnų kaimu dalyvis ar organizatorius, turintis teisę įsakinėti. Tardymo metu suimtieji nurodė, kad žudynių organizatoriai buvo vokiečiai, kad žydų konvojavimui ir sušaudymui ties Kaušėnais vykusios operacijos metu vadovavo lietuvių karininkas Povilas Alimas, jo pagalbininkas Pabrėža (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 6964/3, l. 18-18 a.p., 24 a.p., 76 a.p., b. 15668/3, t. 1, 29, 56-56 a.p.*).

Trečioji aplinkybė – kpt. Jonas Noreika pats savo asmenine iniciatyva negalėjo įsakyti sušaudyti Plungės žydų (vyrų, moterų, vaikų) net ir tuo atveju, jei jis ir būtų buvęs šių žudynių dalyvis. Istoriniai tyrimai rodo, kad masines visų žydų – vyrų moterų ir vaikų – naikinimo operacijas lietuvių policinių struktūrų darbuotojai, pagalbinės policijos nariai atliko ne savo pačių inicijuotas tarnybines užduotis, o vykdydami vokiečių saugumo policijos ir SD įstaigos pareigūnų, kitų okupacinių įstaigų nurodymus.

Gerb. G. A. Gochinas savo prašymą grindžia ir tuo, kad yra kilęs iš Šiaulių apskrities ir kad jo nuomone, J. Noreikos įsakymais buvo nužudyti dalis jo giminaičių. Taip teigdamas jis tikriausiai remiasi Šiaulių geto kalinio Leibo Lifšicos teiginiu, kad Šiaulių miesto ir apskrities viršininkui J. Noreikai tenka atsakomybė už 5100 apskrities žydų nužudymą 1941 m. liepos mėn.–1943 m. birželio mėn. Gerb. G. A. Gochino ir L. Lifšico teiginiai kelia abejones, nes yra išlikę J. Noreikos pasirašyti su žydų izoliavimu, o ne su masinių žudynių operacijų organizavimu susiję įsakymai. Istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinami kaip du tapatūs dalykai.

1941 m. rugpjūčio 22 d. pasirodė J. Noreikos pasirašytas raštas „Visiems Šiaulių apskrities valsčių viršaičiams ir antraeilių miestų burmistrams“. Jis skelbė, kad Šiaulių apygardos komisaras įsakė žydus, pusiau žydus iškelti iš valsčių bei miestelių ir apgyvendinti juos viename rajone – gete. Buvo nurodyta, kad visų valsčių, antraeilių miestų ir miestelių žydai nuo rugpjūčio 25 iki 29 d. turi būti perkelti į Žagarės miestą. Perkėlimo reikalais turi pasirūpinti atitinkamos savivaldybės. Palikto žydų turto sąrašai turėjo būti pristatyti apskrities viršininkui. Apie įsakymo įvykdymą valsčių viršaičiai ir burmistrai turėjo informuoti viršininką iki rugpjūčio 29 d. (*LCVA, f. R-1099, ap. 1, b. 1, l. 156*). J. Noreika tvarkė ir su žydų turtu susijusius reikalus. 1941 m. rugsėjo 10 d. pasirodė jo raštas „Nurodymai likviduoti žydų ir pabėgusių komunistų kilnojamąjį turtą“, kuris buvo skirtas valsčių viršaičiams ir antraeilių miestų burmistrams. Nurodymai skelbė, kad viena dalis turto (labai geri baldai, medžiagų ritiniai, nevartoti baltiniai) turi būti saugoma iki atskiro parėdymo. Dalį turto buvo numatyta skirti mokykloms, valsčiams, paštams, prieglaudoms, ligoninėms, kitoms įstaigoms. Buvo numatyta, kad dalį turto reikia išdalinti nuo karo nukentėjusiems asmenims ir parduoti jį iš varžytinių. Žemės ūkio gyvas ir negyvas inventorių turėjo būti išnuomoti laikiniems nuomininkams. Pinigai, gauti už parduotą turtą, turėjo būti pristatyti į apskrities valdybos kasą (*LCVA, f. R-1099, ap. 1, b. 1, l. 239*). Žagarės miesto burmistras 1941 m. gruodžio 3 d. informavo Šiaulių apskrities viršininką apie tai, kaip buvo tvarkomi reikalai, susiję su vietos žydų turtu (*LCVA, f. R-1099, ap. 1, b. 9, l. 136-137*).

Žydų izoliavimas, t. y. jų suvaymas į getus reiškė tuo pačiu ir tai, kad naciai per lietuvių valdžios įstaigų pareigūnus kontroliavo žydus. Ši aplinkybė nacių režimui teikė galimybę pereiti prie žydų žudymo, t. y. juos sunaikinti kaip nepageidaujamą asmenų grupę. Nėra žinių apie tai, kad Šiaulių apskrities viršininkas J. Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ir vykdymu. Reikia pastebėti, kad jis tokių funkcijų negalėjo atlikti, nes vokiečių okupacinė valdžia Šiaulių apskrityje žydų naikinimo operacijoms organizuoti, vykdyti naudojo ne lietuvių civilinės valdžios, o policinių struktūrų pareigūnus, pagalbinę policiją, savisaugos batalioną. J. Noreika savo ruožtu buvo ne policinės struktūros, o civilinės įstaigos darbuotojas ir jos vadovas.

Pats Jonas Noreika gestapo buvo suimtas 1943 m. vasario 23 d. Daugiau kaip dvejus metus praleido Štuthofio koncentracijos stovykloje.

Lietuvos ypatingajame archyve saugoma Jono Noreikos, Baltraus (g. 1910 m. Šiaulių aps. Pakruojo vls. Šukionių k.) baudžiamoji byla (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 9792/3*). LSSR NKGB Vilniaus miesto 2-ojo skyriaus 2-ojo padalinio vyr. operatyvinis įgaliotinis lt. Karpuchinas 1944 m. kovo 19 d. priėmė nutarimą suimti J. Noreiką dėl to, kad jis buvo vienas iš nacionalistinės (*taip byloje*) organizacijos vadovų. Kaip teigiama byloje, „ši struktūrą susikūrė 1946 m. turėdama tikslą nuversti sovietų valdžią ir atkurti buržuazinę-demokratinę respubliką“ (*ten pat, t. 1, l. 2*). Vilniaus įgulos Karo tribunolas nuteisė Joną Noreiką 1946 m. lapkričio 20–22 d. nuosprendžiu pagal RSFSR BK 58-1 „a“ str. ir skyrė jam mirties bausmę – sušaudyti, konfiskuojant visą jam priklausiusį turtą (*ten pat, t. 4, l. 261-265*). Bylos tyrimo metu J. Noreikai nebuvo inkriminuota, kad jis nacių valdymo Lietuvoje laikotarpiu prisidėjo prie žydų persekiojimo ir naikinimo.

Informuojame, kad ant Genocido aukų muziejaus sienos garbės lentos, skirtos J. Noreikai, nėra. Kaip antinacinės rezistencijos dalyviui, antisovietinio pasipriešinimo organizatoriui garbės lenta yra ant Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Vilniuje sienos. Kiek mums žinoma, gatvės ir mokyklos Vilniuje, pavadintos Jono Noreikos vardu nėra.

Generalinė direktorė



Teresė Birutė Burauskaitė

A. Rukšėnas, tel. (8-5) 266 15 19, el. paštas: alfredas.ruksenas@genocid.lt



2017-11-02 Nr. 2017-1196

ŽTK

Lietuvos Respublikos
Seimo Pirmininkas

Viktoras PRANCKIEČIUS

Grant Arthur Gochin
10900 Winnetka ave, Chatsworth, CA 91311
Jungtinės Amerikos Valstijos

Atstovas (adresas korespondencijai):
Advokatas Rokas Rudzinskas
A.Mickevičiaus g. 14 – 2, Vilnius
rokas@rlaw.lt

LR Seimo pirmininkui Viktorui Pranckiečiui
Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius

Advokatas Rokas Rudzinskas ir Grant Arthur Gochin, asmens kodas: 36311021360, adresas: 10900 Winnetka Ave, Chatsworth, CA 91311, JAV (toliau tekste – Pareiškėjas) 2016 m. rugpjūčio 11 d. sudarė teisinių paslaugų ir atstovavimo sutartis, kurių pagrindu advokatui buvo pavesta atstovauti Klientą valstybės ir kitose institucijose, įmonėse, įstaigose, organizacijose, teikti prašymus, gauti reikalaujamus dokumentus bei palaikyti teisinius ryšius su trečiosiomis šalimis.

Rašome Jums siekdami atkreipti dėmesį į Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro ir jo vadovės T.Burauskaitės veiksmus. Centras yra biudžetinė įstaiga, jos vadovą Ministro Pirmininko teikimu skiria ir atleidžia Seimas.

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Įstatymo, 2, 4, 5, 6 str. numato, kad Centras yra valstybės įstaiga, tirianti visas genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, <...> inicijuojanti genocido organizatorių ir vykdytojų *teisinių įvertinimą*. Vienas iš Centro uždavinių - istorinės tiesos ir teisingumo atkūrimas, tuo tikslu Centras:

a) *formuoja* okupacinių režimų vykdyto genocido ir pasipriešinimo šiems režimams tyrimų *valstybės politiką: nustato tyrimų metodiką* ir kryptis <...> koordinuoja visų kitų institucijų vykdomus šios srities tyrimus.

1. *skelbia mokslinę, informacinę, analitinę medžiagą*, leidžia leidinius apie Lietuvos gyventojų genocidą ir pasipriešinimą okupaciniams režimams.

Pareiškėjas ne kartą kreipėsi į Centrą raštu, prašydamas paaiškinti, kodėl Centras ir jo vadovė skelbdami oficialias išvadas dėl asmenų veiklos Antrojo pasaulinio karo metais, pateikia ydingą genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimą ir istorinius faktus interpretuoja priešingai Jungtinių Tautų teisei. Objektivaus atsakymo iš centro šiuo klausimu nėra gauta. Priedamame 2017-04-10 centro atsakyme, atsiliepiama vieninteliu argumentu, centro vadovė T.Burauskaitė nurodo, kad “visiškai objektyvus istorijos faktų aiškinimas nėra

galimas". Kartu su glaustu atsakymu pateikiamas ilgas, 6 lapus apimantis, nesusistemintas istorinių šaltinių (knygų ir publikacijų) sąrašas.

Norime atkreipti Jūsų dėmesį, kad Pareiškėjo keliama problema yra ne istorinių įvykių interpretavimas, o jų dalyvių elgesio traktavimas pagal tarptautiniuose teisės aktuose nustatytus principus. Lietuva yra dalyvė 1948 m. gruodžio 9 d. konvencijos „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir nubaudimo už jį“, kurios, 2 - 4 straipsniai numato, kad: Genocidu laikoma veikla, kuria siekiama visiškai ar iš dalies sunaikinti kokią nors nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę grupę, būtent: *tos grupės narių žudymas; <...> tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį (2 str. C)*; Baustina veika yra: a) genocidas <...> c) *tiesioginis ir viešas kurstymas vykdyti genocidą; <...> e) bendrininkavimas vykdant genocidą*. Asmenys, vykdantys genocidą ar kokią nors kitą 3 straipsnyje nurodytą veiką, yra baudžiami nepaisant to, ar jie yra pagal konstituciją atsakingi valstybės vadovai, *pareigūnai* ar privatus asmenys (4 str.).

Lietuva yra dalyvė sutarties dėl 1945 m. Niurnbergo tribunolo statuto patvirtinimo, kurio 6 straipsnyje yra pateikiamas analogiškas genocido nusikaltimo ir jo dalyvių teisinis vertinimas. Statuto 8 straipsnis papildomai nurodo, jog „faktas, kad kaltinamasis veikė sutinkamai su Vyriausybės ar jo viršininko įsakymu, neturi atleisti jo nuo atsakomybės, bet į tai gali būti atsižvelgiama svarstant bausmės sušvelninimo klausimą, jei Tribunolas nuspręs, kad to reikalauja teisingumas“.

Teismų praktikoje nurodytos konvencijos nuostatos aiškinamos taip: “jeigu bendrininkas žinojo arba turėjo žinoti apie vykdytojo turimą tikslą sunaikinti dalį grupės, tai jis bus kaltinamas kaip bendrininkas genocido veikoje, nors pats ir neturėjo genocidinio ketinimo” (*Jungtinių Tautų Baudžiamasis Tribunolas Ruandoje, Bylos Nr. ICTR-96-4, par. 540-541*).

Centras savo išvadosse dėl K.Škirpos ir J.Noreikos veiklos Antrojo pasaulinio karo metais iškreipia tarptautinėje teisėje pripažįstamą genocido nusikaltimo dalyvių sąvoką. Centras oficialiose išvadosse asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu ir genocido dalyvių ratą aiškina siaurai t.y. nustatinėja tiksliai ar asmuo šaudė ar nešaudė žydų tautybės asmenis. Ir šią poziciją aiškiai pabrėžia. Centras ignoruoja likusias baustinas veikas, o tiksliau: a) sudarymą gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti visą žmonių grupę ar jos dalį ; b) tiesioginį ir viešas kurstymą vykdyti genocidą; c) bendrininkavimą vykdant genocidą. Šiais teisiniais aspektais centras asmenų elgesio nevertina, nors nurodytos veikos taip pat apima genocido nusikaltimo sąvoką, nustatytą JT konvencijoje.

Centro išvadoje¹ dėl J. Noreikos įsakymo suformuoti žydų getą Šiauliuose ir įsakymų dėl Šiaulių apskrities žydų turto nusavinimo yra teigiama, kad “istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinamos kaip du tapatūs dalykai”. Centras

¹ http://genocid.lt/UserFiles/File/Pazymos/201510_noreika_pazyma01.pdf

nurodo, kad, “žydų suvarymas į getus <...> teikė naciams galimybę pereiti prie žydų žudymo, t.y. juos sunaikinti kaip nepageidaujamą rasę”, tačiau nėra žinių apie tai, kad J.Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ar vykdymu”. Centras išvadoje ignoruoja aukščiau minėtus nusikalstamus J.Noreikos įsakymus ir jo veiklos nevertina prisidėjimo prie žydų tautos genocido aspektu ir bendrininkavimo aspektu vykdant genocidą Šiaulių apskrityje (*Konvencijos 2 C str., 3 E str.*).

Centro išvadoje ²dėl K.Škirpos veiklos centras nepateikia K.Škirpos antisemitinės propagandos vertinimo, apsiriboja istoriko L. Trusko³ citata teigiančia, kad “*LAF atsišaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą dalis lietuvių prisidėjo prie nacių nusikalstamų įsakymų vykdymo*”, tačiau išvadoje šio aspekto nenagrinėja ir tik apibendrinamai nurodo, kad “*K. Škirpos vadovaujamos LAF organizacijos veikloje būta ir antisemitizmo apraiškų*.” K. Škirpos veikla nėra vertinama Konvencijos 3 C str. aspektu “tiesioginis ir viešas kurstymas vykdyti genocidą”, konvencijos 2 C str., 3 E str. aspektu “prisidėjimas ir bendrininkavimas vykdant genocidą”.

Objektyviai vertinant išvadas dėl asmenybių veiklos, matyti, kad Centro vadovė istorinius faktus aiškina kryptingai, nepasisako dėl nepatogių faktų ir įrodymų, nevertina prisidėjimo prie genocido, bendrininkavimo ir genocido kurstymo kaip nusikalstamų veikų prieš žmogiškumą.

Pagal šiuo metu paskelbtas ir žinomas išvadas Centras genocido nusikaltimo dalyviais laiko tik tiesioginius organizatorius ir vykdytojus. Tokiu būdu formuodamas valstybės politiką istorinių tyrimų srityje ir skelbdamas *atitinkamas* tyrimų išvadas, centras pažeidžia genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijus, suformuotus Niurnbergo tribunolo statute ir 1948 m. Jungtinių tautų konvencijoje. Siaurinamas genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimas prieštarauja statutui ir konvencijai. Tokiu būdu, teikdama oficialias istorines išvadas biudžetinė įstaiga pažeidžia Lietuvos valstybės įsipareigojimus konvencijos partneriams, pagal JT teisę.

Rezistencijos tyrimų centras yra valstybinė įstaiga, kuri atlikdama istorinius tyrimus ir viešindama išvadas, **formuoja valstybės poziciją, piliečių ir institucijų nuomonę apie Lietuvių ir Žydų tautos genocidą**. Istorinių dalyvių elgesio vertinimas turi būti objektyvus ir pagrįstas principais numatytais įstatymuose ir tarptautinėse sutartyse.

Nurodyti T. Burauskaitės veiksmai yra įvykių susijusių su Holokaustu persvarstymas ir genocido neigimas. Toks elgesys pažeidžia Lietuvos įsipareigojimus pagal JT Konvenciją ir peržengia EŽTT nubrėžtas saviraiškos laisvės ribas. Manome, kad problema yra opi ir reikalaujanti išskirtinio Seimo dėmesio, todėl atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes prašome:

1. Sudaryti grupę ištirti Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro vadovės Teresės Birutės Burauskaitės veiksmus dėl genocido nusikaltimo sąvokos

² http://genocid.lt/UserFiles/File/Pazymos/201510_skirpa_pazyma01.pdf

³ L. Truska, V. Vareikis, Holokausto prielaidos: antisemitizmas Lietuvoje, Vilnius, 2004, p. 86–92

aiškinimo, įskaitant bet neapsiribojant genocido sąvokos interpretavimą pateiktą išvadose dėl J.Noreikos ir K.Škirpos veiklos.

2. Nustačius pažeidimus, įpareigoti Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centrą parengti ir savo lėšomis pavišinti išvadas dėl J.Noreikos ir K.Škirpos veiklos Antrojo pasaulinio karo metais, kuriose šių asmenų veikla būtų objektyviai įvertinta pagal *Konvencijos „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir nubaudimo už jį“ 2 C str., 3 E straipsnių nuostatas.*

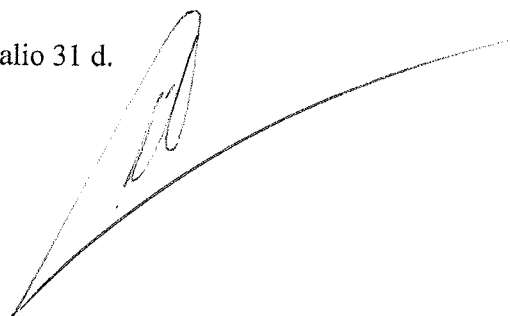
3. Imtis priemonių siekiant, kad ateityje aiškinant genocido sąvoką oficialiai, nusikaltimas ir jo dalyviai būtų apibrėžiami taip kaip tai numatyta tarptautinėse sutartyse.

PRIDEDAMA:

1. Kreipimosi į Seimo kontrolierių įstaigą kopija;
2. 2017-04-10 Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro atsakymas;
3. Atstovavimo sutarties nuorašas.

Pagarbiai,
Grant Arthur Gochin atstovas
Advokatas Rokas Rudzinskas

Vilnius, 2017 m. spalio 31 d.



5

Grant Arthur Gochin
10900 Winnetka Ave, Chatsworth, CA 91311
Jungtinės Amerikos Valstijos

Seimo Kontrolierių Įstaiga
Gedimino pr. 56, 01110 Vilnius

Rašau Jums siekdamas pastebėti, kad Lietuvoje yra ignoruojami ir iškraipomi istoriniai įvykiai susiję su gyventojų genocidu. Ypač apmaudu, kad tai daroma viešai, institucijų, formuojančių gyventojų pažiūras, todėl prašau ištirti Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro ir jos vadovės Teresės Birutės Burauskaitės veiksmus. Savo prašymą grindžiu žemiau išdėstytais argumentais

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Įstatymas, 2 str. numato, kad Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (toliau – Centras) yra valstybės įstaiga, tirianti visas genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, <...> inicijuojanti genocido organizatorių ir vykdytojų teisinių įvertinimą.

Įstatymo 4 str. numato, kad vienas iš Centro uždavinių - istorinės tiesos ir teisingumo atkūrimas, tuo tikslu Centras (Įstatymo 5 str./ Centro nuostatų 6 str.) atlieka šias funkcijas:

- 1) formuoja okupacinių režimų vykdyto genocido ir pasipriešinimo šiems režimams tyrimų valstybės politiką; nustato tyrimų metodiką ir kryptis <...> koordinuoja visų kitų institucijų vykdomus šios srities tyrimus.
- 4) skelbia mokslinę, informacinę, analitinę medžiagą, leidžia leidinius apie Lietuvos gyventojų genocidą ir pasipriešinimą okupaciniams režimams,

Centro funkcija yra 20 a. genocido Lietuvoje tyrimas ir objektyvios informacijos, susijusios su lietuvių ir žydų tautybės asmenų naikinimu, pateikimas visuomenei. Manau, kad Genocido tyrimo centro vadovė Teresė Birutė Burauskaitė savo funkcijas vykdo ydingai, nepagrįstai persvarsto istorinius faktus susijusius su Holokausto įvykiais, subjektyviai interpretuoja išlikusius ir viešai prieinamus dokumentus, visuomenei ir institucijoms pateikia neobjektyvias išvadas. Nurodyti veiksmai susiję su 2 istorinėmis išvadomis analizuojančiomis J.Noreikos ir K.Škirpos dalyvavimą žydų tautos genocide II ojo pasaulinio karo metu. Išvadas Centras parengė 2016 m.

Dėl J.Noreikos išvados

Genocido tyrimų centro pažymoje nustatyta (pridedama), kad iki nacių okupacijos 1941 m. birželį, Jonas Noreika tarnavo Lietuvos kariuomenės teisme, turėjo kapitono laipsnį. 1941-08-03 J Noreika paskiriamas Šiaulių apskrities viršininku.

Nurodė, kad yra išlikęs 1941-08-22 J. Noreikos pasirašytas įsakymas (pridedama) adresuotas Šiaulių apskrities viršaičiams ir miestų burmistrams, skelbiantis, kad nuo rugpjūčio 25 iki 29 Šiaulių apskrities žydai turi būti perkelti į Žagarės getą, o jų palikto turto aprašai pristatyti apskrities viršininkui.

Nurodė, kad yra išlikęs 1941-09-10 J. Noreikos pasirašytas įsakymas, adresuotas Šiaulių apskrities viršaičiams ir miestų burmistrams, nurodantis, likviduoti žydų kilnojamąjį turtą tokia tvarka: "dalis turto saugoma iki atskiro nurodymo, dalį turto numatyta skirti mokykloms, valsčiams, paštams,

prieglaudoms, ligoninėms ir kitoms įstaigoms; dalį turto išdalinti nuo karo nukentėjusiems asmenims ir parduoti jį iš varžytinių". Pinigai turėjo būti pristatyti į <J. Noreikos vadovaujamos> apskrities valdybos kasą".

Savo išvadoje Genocido centro vadovė, Teresė Birutė Burauskaitė minėtus įsakymus vadina "raštais", tuo *sušvelnindama* įsakmų dokumentų turinį, tuo pačiu J.Noreikos vaidmenį vykdant žydų izoliavimo ir turto administravimo klausimus.

Istoriškai Šiaulių apskrityje veikė 3 getai. Du iš jų įkurti Šiaulių mieste, 1941-07-23 Šiaulių apskrities viršininko įsakymu, į juos buvo perkelti Šiaulių mieste ir apskrityje gyvenę žydų tautybės asmenys.

Trečiasis buvo Žagarės getas. Suformuotas prisipildžius Šiaulių getams. Į jį žmonės buvo perkeliama, Šiaulių apskrities viršininko Jono Noreikos 1941 m. rugpjūčio 22 d. įsakymu. Pažymėtina, kad Žagarės getas nebuvo reformuotas į koncentracijos stovyklą kaip kiti Šiaulių getai. 1941 m. spalio 2 d. Žagarėje miesto parke buvo sušaudyti 2236 asmenys (633 vyrai, 1107 moterys ir 496 vaikai).

Noreika dirbo civilinėje įstaigoje, tačiau ši įstaiga tarnavo nacių tikslams: organizavo žmonių perkėlimą į Žagarės getą, jų turto konfiskavimą ir pardavimą. 1941-09-10 J. Noreikos įsakyme dėl konfiskuoto žydų turto administravimo, minima, kad turtas bus skiriamas įvairioms socialinės paskirties įstaigoms (mokykloms ir kt.), taip pat nuo karo nukentėjusiems žmonėms.

Istoriniai dokumentai liudija priešingai. Turtas ir iš jo gautos lėšos buvo naudojamas nacių karinės pramonės reikmėms. Jono Noreikos apskrityje yra žinomas ir paviestas 1941-11-05 Šiaulių apskrities valdybos nurodymas apylinkių ir miestų merams, pinigus gautus iš žydų turto pardavimo iki lapkričio 15 d. įmokėti į Gebiets kommissar sąskaitą Reich Credit Banke Šiauliuose.

Centras savo išvadoje apie šias aplinkybes ir dokumentus nutyli. Pasisakydama dėl J.Noreikos talkininkavimo nacių režimui, Teresė Birutė Burauskaitė išvadoje nurodo, kad **"istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinamos kaip du tapatūs dalykai"**, "žydų suvaymas į getus <...> teikė naciams galimybę pereiti prie žydų žudymo, t.y. juos sunaikinti kaip nepageidaujamą rasę", tačiau nėra žinių apie tai, kad J.Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ar vykdymu".

Toks istorinių įvykių aiškinimas iškreipia objektyvią tiesą ir parodo nesugebėjimą susitaikyti su Holokausto įvykiais. **Nėra suprantama, kuriuo laiko momentu Lietuvos "istoriografijoje" talkininkavimas vykdant Holokaustą pradėtas vertinti atsietai nuo nusikaltimo žmonijai ?** Nors vaidmenys gal ir ne tie patys, bet veiksmai nukreipti į vieną tikslą. **Getų formavimo ir žydų turto nusavinimo negalima vertinti atsietai nuo masinių žudynių - tai nusikaltimo vadinamo Holokaustas dalis.**

2015 m. spalio mėnesio išvadoje Genocido tyrimo centras nurodo, kad "žinios apie J. Noreikos veiklą po sukilimo, t. y. 1941 m. birželio pabaigoje ir liepos mėnesį gan fragmentiškos, <tačiau> apibendrinant galima teigti, kad 1941 m. liepos mėn. kpt. Joną Noreiką siejo tarnybiniai ryšiai su dvejomis įstaigomis – Telšių LAF organizacija ir Plungės komendantūra " .

Atkreiptinas dėmesys, kad J.Noreikai krenta šešėlis dėl nurodymo žudyti duoto Plungėje 1941 m. liepos 13 d., J.Noreikai dirbant nacių įsteigtoje Plungės komendantūroje t.y. iki jo paskyrimo Šiaulių apskrities viršininku.

Nepaisant nustatytų aplinkybių, kad Noreika siejamas su organizacijomis žinomai vykdžiusiomis žydų tautos naikinimą Šiaulių krašte (1941 birželio - liepos mėn.), Genocido tyrimų centras, išvadoje konstatuoja, kad "Reikia pastebėti, kad jis tokių funkcijų negalėjo atlikti, nes <...>

J.Noreika savo ruožtu buvo ne policinės struktūros, o civilinės įstaigos darbuotojos ir jos vadovas". Nėra suprantama, kodėl centro vadovė Teresė Birutė Burauskaitė ignoruodama įrodymus, be papildomų paaiškinimų konstatuoja, kad J.Noreika 1941 m. liepos mėn. *negalėjo duoti įsakymo žudyti LAF /komendatūros būriams, kuriems jisai priklausė*.

Genocido tyrimo centras išvadoje nurodo, kad nuo pat 1941 m. birželio mėn. J. Noreika įsitraukė į aktyvią antinacistinę veiklą. Tai patvirtinančių argumentų ir įrodymų išvadoje nėra pateikta. J.Noreikos nuopelnų Lietuvai, susijusių su pasipriešinimu komunistų valdžiai, Genocido tyrimų centras taip pat nenustatė. J.Noreika karo tribunolo buvo nuteistas mirties bausme pagal Rusijos SFSR BK 58 str 1 d. (Tėvynės išdavimas). Dėl šios veikos reabilituotas 1991 m. Lietuvos Aukščiausio Teismo sprendimu. Už ką suteiktas pirmojo laipsnio apdovanojimas nežinoma, išvadoje taip pat nenurodoma.

Dėl K. Škirpos išvados

Pažymėtina, kad Rezistencijos tyrimo centro išvada "Dėl J.Noreikos veiklos" nėra vienintelis Centro atvejis, kuomet analizuojant istorines asmenybes įvykiai yra aiškinami tendencinga linkme. Ginama rezistencijos tyrimų centro kalba buvo išdėstyta ir išvadoje dėl K.Škirpos veiklos¹.

Centras išvadoje nurodo, kad 1941 m. kovo 19 d. K.Škirpa išleido pranešimą², skirtą pavergtos Lietuvos tautiečiams. Jo 6-ajame punkte rašoma: „Jau dabar „painformuokite“ žydus, kad jų likimas aiškus, todėl kas gali, tegu jau šiandien nešdinasi iš Lietuvos, kad nebūtų bereikalingų aukų. Lemiamu momentu jų turtą perimkite į savo rankas, kad niekas veltui nežūtų“.

Išvadoje rezistencijos tyrimų centras kelis kart pabrėžia, kad K.Škirpa žydų klausimą siūlė spręsti išvaramu. Pažymėtina, kad centras *nutyli* aplinkybę apie 1941 m. kovo mėn. 24 d. dokumente "Lietuvai Išlaisvinti Nurodymai" Berlyne, duodamus tokius nurodymus:

"Labai svarbu šia proga nusikratyti ir nuo žydų. [...] Juo jų daugiau šia proga iš Lietuvos pasišalins, **tuo bus vėliau lengviau baigti nuo žydų nusikratyti.**"³

Rezistencijos tyrimų centras taip pat nutyli 1940-1941 m. dokumentą, K.Škirpos kreipimąsi į Lietuvos žydus pavadintą "Dėl svetingumo žydams atšaukimo", kuriame skelbiama, kad 14 a. Vytatuto Didžiojo suteikta prieglobsčio teisė žydų tautai yra atšaukiama ir nurodoma, kad žydai nepalikę Lietuvos kartu su sovietų sąjungos kariais bus atiduodami **karo lauko teismui; ištremiami** iš žemių su turto konfiskavimu; **arba griežtai baudžiami vietoje**, jei turtą savo bandytų gadinti. Žydams nurodoma neturėti jokių iliuzijų, kadangi jiems vietos Lietuvoje nebėra.

Istoriškai, K.Škirpa, diplomatas pasitraukęs iš okupuotos Lietuvos, 1940-1941 m. gyveno Berlyne. Ten planavo Lietuvos išlaisvinimą iš sovietų priespaudos. Didžiausias žinomas K.Škirpos nuopelnas Lietuvai yra Lietuvos aktyvistų fronto (LAF) organizacijos sukūrimas. K.Škirpa buvo organizacijos steigėjas, vadovas ir pagrindinis propagandos variklis. Organizacijos tikslas (realus) buvo ribotos Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas nacistinės Vokietijos sudėtyje, veiksmai - talkininkavimas nacių kariams išvežant sovietų valdžią 1941 m. birželį, tam panaudojant užverbuotus ir koordinuotus Lietuvių kariškius ir civilius - LAF būrius.

¹ http://genocid.lt/UserFiles/File/Pazymos/201510_skirpa_pazyma01.pdf

² http://www.selflearners.net/uploads/Holocaust/SkirpaPastangosPriedai_LCVA_f648_a2_b582-1000px.pdf

³ <http://www.ms.lt/derlius/PazinkimeKSkirpa.pdf>

LAF organizacija 1941 m. birželio 23 d. Kaune paskelbė “nepriklausomybę” ir paskyrė K.Škirpą ministrų kabineto pirmininku. Lietuva niekada oficialiai nepripažino 1941 m. nepriklausomybės atkūrimo, K. Škirpos vyriausybės ir jos politikos. **Per 6 K.Škirpos laikinosios vyriausybės vadovavimo savaites, pogromų ir lokalinių egzekucijų metu Lietuvoje buvo nužudyta per 5000 žydų tautybės asmenų.**

Nuo 1940 iki 1943 m. K. Škirpa raštu komunikavo su diplomatinio rango asmenimis visoje Europoje. Detalūs komunikatai apie LAF verbavimo ir smogimo taktikas bei pasirengimą talkininkauti nacių kariams išvarant sovietų pajėgas buvo žinomai siunčiami pačiam Hitleriui ir jo sekretoriui. Be diplomatinio bendravimo K. Škirpa didelį dėmesį skyrė LAF instrukcijoms ir sukilimo ideologinei propagandai, kuri Lietuvoje buvo komunikuojama žodžiu ir raštu nuo 1940 m.

Apie galimą K.Škirpos antisemitinės propagandos įtaką rezistencijos tyrimų centras išvados nepateikia, tačiau cituoja istoriką L.Truską⁴ teigiantį, kad “LAF atsišaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą dalis lietuvių prisidėjo prie nacių nusikalstamų įsakymų vykdymo”. Detaliau išvadoje centras šio aspekto nenagrinėja ir nesureikšmina, apibindrinamai nurodo, kad “K. Škirpos vadovaujamos LAF organizacijos veikloje būta ir antisemitizmo apraiškų.”

Rezistencijos tyrimo centro išvadoje LAF antisemitinė propaganda ir jos įtaka yra sušvelninama, dokumentų turinį aiškinant atsietai nuo žydų genocido ir turto grobstymo, prasidėjusio Škirpos vyriausybės vadovavimo metu. Išvadoje yra pamiršamas priežastinis ryšys, kad žydų išvarymas ir turto atėmimas buvo vienas iš LLV tikslų, nubrėžtų K.Škirpos nurodymuose ir kreipimuose, kurie buvo ideologiniai LLV pamatai.

Dėl Teresės Birutės Burauskaitės viešų pasisakymų

Netrukus po K.Škirpos išvados publikavimo internete, viešame pasisakyme šiuo klausimu, Teresė Birutė Burauskaitė Lietuvos žiniose nurodė, kad:

“Turime suvokti, kad ir K. Škirpa kalbėjo savo gyvenamojo laikotarpio kalba ir kalbėjo taip, kad jo žodžiai būtų suprantami to meto žmonėms. Tad jo griežtoki komentarai neturėtų būti absoliutinami“ <...>. **Ji pabrėžė, jog K. Škirpos veiklą tyrinėję mokslininkai jokių antisemitinių veiksmų joje neradę.** Tas žmogus tikrai nėra nusikaltėlis, kurį derėtų nustumti į istorijos paraštes“⁵.

Vertinant išvados teiginius ir Teresės Birutės Burauskaitės kalbą, panašu, kad Teresė Birutė Burauskaitė visuomenei pateikia žinomai melagingus teiginius dėl K.Škirpos antisemitinės veiklos, prieštaraujančius išvadoje cituojamai istoriko L.Trusko nuomonei.

Po J.Noreikos asmenybės tyrimo išvados publikavimo Birutė Burauskaitės pasisakė užsienio žiniasklaidoje⁶. Paklausta “kodėl pagrindinė tyrimo institucija, savo leidžiamuose knygose ir leidiniuose labai mažai arba nieko nekalba apie tamsiąją Miško brolių pusę ir ar centras negalėtų būti padaryta daugiau išlyginant pusiausvyrą ? atsakė:

“Mes bandome, tačiau susiduriame su įtakingu konservatyvių jėgų pasipriešinimu. Yra kelios aktyvios organizacijos ginančios partizanų atminimą ir jie su mumis susisiečia kai tik pabrėžiame mažiau palankius aspektus. Iš šių žmonių aš dažnai gaunu laiškus. Ir jie turi įtakingų draugų tarp

⁴ L. Truska, V. Vareikis, Holokausto prielaidos: antisemitizmas Lietuvoje, Vilnius, 2004, p. 86–92

⁵ <http://lzinios.lt/lzinios/Gimtasis-krastas/pasvalys-iamzino-k-skirpos-atminima/234330>

⁶ <http://balticworlds.com/the-forest-brothers-heroes-villains/>, publikuota 2016 m. Spalio 25
Spausdinta versija Baltic Worlds BW 3:2016, p 49-53

politikų ir aukštų pareigūnų. Šie žmonės bando paveikti publikuojamus istorikų darbus. Lapkritį artėjant rinkimams darosi vis sunkiau išjudinti klausimą dėl labiau subalansuoto mūsų šiuolaikinės istorijos paveikslų.”

Aktyvių piliečių grupei, pateikus prašymą savivaldybei dėl J.Noreikos garbės lentos nukabinimo Vilniuje, Genocido tyrimo centras savo socialinio tinklapio “Facebook” paskyroje 2015 m. lapkričio 16 d. paskelbė tokį atsiliepimą:

“Lietuvos patriotų niekinimą organizuoja kaimynai iš Rytų. Jiems talkina ne tik kai kurie žydai, bet ir pakankamai daug lietuvių: jų pavardės surašytos po prašymais atimti ordina, nuimti lentą, šmeižikiškais straipsniais spaudoje... Vieni tai daro sąmoningai, kiti – iš kvailumo.”

Nurodyti Teresės Birutės Burauskaitės veiksmai yra įvykių susijusių su Holokaustu persvarstymas, žeidžiantis žydų tautybės Lietuvos piliečius. Toks elgesys peržengia EŽTT nubrėžtas saviraiškos laisvės ribas, todėl šios ir panašios apraiškos reikalauja išskirtinio dėmesio.

Teisinis genocido aiškinimas

Prie šio nusikaltimo teisinio įtvirtinimo, prisidėjo „Niurnbergo tarptautinio karinio tribunolo statutas“. Jame buvo apibrėžtos nusikalstamos veikos ir suformuoti tarptautinės teisės principai, kurie 1946 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje buvo visuotinai pripažinti. Taip pat labai svarbus dokumentas buvo 1948 m. gruodžio 9 d. konvencija „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir nubaudimo už jį“, Lietuva yra šios konvencijos dalyvė.

Pagal 1945 m. Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. Nusikaltimus žmogiškumui apima: žudymas, naikinimas, įkalinimas, tremtis ar kitos nežmogiškas elgesys prieš civilinę grupę prieš karą ar karo metu. Vadovai, organizatoriai, kurstytojai ir **padėjėjai, dalyvavę bendro plano** ar sąmokslų sudaryme ar **įgyvendinime, nukreipto padaryti bet kurį iš aukščiau paminėtų nusikaltimų, yra atsakingi už visus veiksmus, padarytus bet kurių asmenų** siekiant įgyvendinti tokį planą.

Lietuvos baudžiamasis kodeksas taip pat pasmerkia asmenis, kurie organizavo, **vadovavo ar dalyvavo** juos žudant, kankinant, žalojant, trikdam jų protinį vystymąsi, deportuojant, **kitais** sudarant tokias gyvenimo sąlygas, kad jos lėmė visų jų ar dalies žūtį (99 str.).

Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės Komisija (TTK) yra pasisakiusi, kad „atskiros genocido nusikalstamos veikos pačia savo prigimtimi yra sąmoningi, tyčiniai ar valingi veiksmai, kurių asmuo paprastai negali padaryti nesuvokdamas, kad jie greičiausiai sukels atitinkamas pasekmes. Tai ne tokia rūšis veikų, kurios galėtų įvykti atsitiktinai arba net kaip neatsargumo rezultatas.“⁷

TTK pateikia tokį tikslo aiškinimą: „plano ar politikos detalių žinojimo mastas, tam kad įvykdytų genocido nusikaltimą, keičiasi priklausomai nuo nusikaltėlio padėties vyriausybėje hierarchijoje ar karinėje struktūroje. Tai nereiškia, kad pavaldinys, kuris iš tikrųjų atlieka planą ar politiką, negali būti laikomas atsakingu už genocido nusikaltimą tiesiog todėl, kad jis neturėjo to paties laipsnio informacijos apie planą ar politiką kaip jo viršininkas. Genocido nusikaltimas reikalauja žinių apie galutinį tikslą, o ne žinių apie kiekvieną genocido politikos ar plano detalę. Laikoma, kad pavaldinys žino savo viršininkų ketinimus, kai jis gauna nurodymus padaryti uždraustus veiksmus prieš asmenis, kurie priklauso tam tikrai grupei“⁸.

⁷ UN Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind

⁸ http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf - 17 str

⁸ ten pat - 18 str

Vertinant aukščiau išdėstytus teisės aktus ir Genocido tyrimų išvadas, konstatuotina, kad Centras formuodamas valstybės politiką istorinių tyrimų srityje ir nustatydamas tokių tyrimų metodikas ir kryptis, pažeidžia LR BK 99 str., Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. ir Jungtinių Tautų suformuotus genocido nusikaltimo sudėties aiškinimo principus.

Rezistencijos tyrimų centras yra valstybinė įstaiga, kuri atlikdama istorinius tyrimus ir viešindama oficialias išvadas, formuoja piliečių ir institucijų nuomonę apie Holokausto ir Lietuvių tautos genocido įvykius. Pateikiama nuomonė turi būti objektyvi. Aukščiau nurodytos išvados byloja, kad įstaigos vadovė istorinius faktus aiškina kryptingai, juos persvarsto, ignoruoja nepatogius faktus ir įrodymus, nevertina savanoriško prisidėjimo prie genocido kaip nusikalstamo žmogiškumui. Centro vadovė Teresė Birutė Burauskaitė advokatauja dalyvavusiems (talkinusiems) žydų tautos genocide, išvados ir spaudoje pateikdama istoriniams dokumentams prieštaraujančius teiginius, kurių neargumentuoja, taip pat spekuliuoja sunkiai įrodomais faktais (t.y. galėjo/negalėjo, žinojo/nežinojo) ir pabrėžtinai sureikšmina aspektus, kuriančius teigiamą asmenybės įvaizdį. Toks istorinių įvykių aiškinimas ir interpretavimas yra istorijos iškraipymas ir genocido neigimas, klaidinantis visuomenę, peržengiantis žodžio laisvės ribas ir skatinantis radikalios nacionalizmo apraiškas.

Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes ir vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 19, 21, 22 str. ašome:

1. Ištirti Genocido ir Rezistencijos tyrimo centro vadovės Teresės Birutės Burauskaitės veiksmus susijusius išvadomis dėl J.Noreikos ir K.Škirpos veiklos ir pripažinti skundą pagrįstu.
2. Nustačius pažeidimus, įpareigoti Teresę Birutę Burauskaitę parengti ir savo lėšomis pavišinti (rezistencijos tyrimo centro tinklapyje ir dienraštyje Lietuvos žinios) straipsnį paneigiantį centro išvados ir viešuose pasisakymuose išsakytus argumentus dėl "K.Škirpos antisemitinės veiklos nenustatymo" ir "J.Noreikos netalkininkavimo nacių režimui".
3. Taikyti tinkamas drausmines priemones siekiant užkirsti kelią panašaus pobūdžio pasireiškimams ateityje.

PRIDEDAMA:

1. Gyventojų rezistencijos tyrimų centro išvada J.Noreikos veiklos (Vilniaus savivaldybei);
2. Gyventojų rezistencijos tyrimų centro išvada dėl J.Noreikos veiklos 1941-1943 m.;
3. Gyventojų rezistencijos tyrimų centro išvada dėl K.Škirpos veiklos
4. Gyventojų rezistencijos tyrimų centro Facebook paskyros išrašas;
5. Prašymas savivaldybei dėl J.Noreikos garbės lentos;
6. J.Noreikos 1941-08-22 įsakymas.

Pagarbiai,

Grant Arthur Gochin
2017 kovo 6 d.





LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 231 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Grant Arthur Gochin
Atstovaujamam advokato Roko Rudzinsko
A.Mickevičiaus g. 14-2
Vilnius

2017-04-10 Nr.14R-32
Į 2017-03-14 Nr. 4D-2017/1-308/3D-744

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriui
Augustinui Normantui
Gedimino pr. 56,
LT-01110, Vilnius

DĖL SKUNDO IR SEIMO KONTROLIERIAUS TARPININKAVIMO

Informuojame, kad nagrinėjome Jūsų prašymą dėl Grant Arthur Gochin (toliau – Pareiškėjas), kurį atstovauja advokatas Rokas Rudzinskas, skundo. Skunde pateikti argumentai yra kritikuotini dėl šių aplinkybių.

Pareiškėjas teigia: „Rašau Jums siekdamas pastebėti, kad Lietuvoje yra ignoruojami ir iškraipomi istoriniai įvykiai, susiję su gyventojų genocidu“. Pranešame, kad žydų genocido Lietuvoje (1941-1944 m.) istorija tirama jau daugiau kaip dešimtį metų. Lietuvos tyrinėtojų atliktų fundamentalių istorinių tyrimų medžiaga skelbiama monografijose, įvairiose kitose publikacijose. (Centro leidinių sąrašas pridedamas).

Nėra pagrįsti konkrečiais argumentais Pareiškėjo teiginiai, esą Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau – Centras) vadovė savo funkcijas vykdo ydingai, nepagrįstai persvarsto istorinius faktus, susijusius su Holokausto įvykiais, subjektyviai interpretuoja išlikusius ir viešai prieinamus dokumentus, visuomenei ir institucijoms pateikia neobjektyvias išvadas. Pareiškėjas šiuos savo teiginius kildina iš Centro istorikų visapusiškais ir nuodugniais tyrimais pagrįstų istorinių pažymų, analizuojančių J. Noreikos ir K. Škirpos veiklą II-ojo pasaulinio karo metais. Pabrėžiame, kad šiose pažymose visi teiginiai yra paremti šaltiniais, nurodytais prie kiekvieno teiginio.

Dėl skunde cituojamų T. B. Burauskaitės viešųjų pasisakymų pastabų neturėtume, jeigu nebūtų jai priskirta citata iš 2015-11-16 „Facebook“ paskyros. Šis tekstas su generaline direktore nebuvo suderintas, jo autorė Centre jau nebedirba.

Būtina pabrėžti, kad Centras nėra vienintelė įstaiga Lietuvoje, tyrinėjanti XX amžiaus Lietuvos istoriją. Šį laikotarpį taip pat tyrinėja Lietuvos istorijos instituto, Vilniaus universiteto, kitų Lietuvos aukštųjų mokyklų istorikai. Jeigu Pareiškėjas nepasitiki Centro istorikų pateiktomis išvadomis, jis gali kreiptis į kitas Lietuvos mokslo ir mokymo įstaigas.

Be to, Pareiškėjui galime priminti žodžius iš 2009 m. balandžio 2 d. Europos Parlamento rezoliucijos dėl Europos sąžinės ir totalitarizmo: „istorikai sutinka, kad istorinių faktų neįmanoma interpretuoti visiškai objektyviai ir kad visiškai objektyvaus istorinio jų perteikimo nėra“; „nė viena politinė institucija ar politinė partija neturi išskirtinės teisės interpretuoti istoriją, ir šios institucijos ar partijos negali teigti, kad jos interpretuoja objektyviai“. Manome, kad šie žodžiai yra taikytini ne tik Centrai, bet ir Pareiškėjui.

PRIDADAMA: 6 lapai

Pagarbiai,

Generalinė direktorė



Teresė Birutė Burauskaitė

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro leidiniai, skirti vokiečių okupuotos Lietuvos istorijai

- Arūnas Bubnys, Vokiečių okupuota Lietuva, 1941–1944 m., 1998
- Petras Stankas, Lietuvių policija, 1941–1944 m., 1998
- 1941 m. Birželio sukilimas (dokumentų rinkinys), sudarė Valentinas Brandišauskas, 2000
- Lietuvos laikinoji vyriausybė: posėdžių protokolai, sudarė Arvydas Anušauskas, 2001
- Pilietinis pasipriešinimas Lietuvoje ir Lenkijoje: sąsajos ir ypatumai, 1939–1956/Ats. Redaktorius A. Anušauskas, 2004
- Arūnas Bubnys, The Holocaust in Lithuania between 1941 and 1944, 2005, 2008
- Juozas Jankauskas, 1941 m. Birželio sukilimas Lietuvoje, 2010
- Holokaustas Lietuvoje 1941–1944 m., sudarė Arūnas Bubnys, 2011
- Lietuvių tautos sukilimas: 1941 m. birželio 22–28 d., tekstų autoriai: Arūnas Bubnys, Sigitas Jegelevičius, Stasys Knezys, Alfredas Rukšėnas; redakcinė kolegija: Alfonsas Žaldokas (pirmininkas), Jonas Algirdas Antanaitis ir kt., 2011
- Tie, kurie gelbėjo / Those who rescued. 1941–1944. Žydų gelbėjimas Lietuvoje, sudarė Teresė Birutė Burauskaitė, 2012
- Kazimierz Sakowicz, Panerių dienoraštis 1941–1943 m., 2012
- Arūnas Bubnys, Vilniaus getas 1941–1943, 2013
- Arūnas Bubnys, „Kauno getas 1941–1944“, 2014, 2015
- Arūnas Bubnys, „Šiaulių getas“, 2014
- MACIKŲ MIRTIES NAMAI. Antrojo pasaulinio karo ir GULAG'o lageriai 1939–1953 metais Šilutės apylinkėse, atsakingoji redaktorė Edita Jankauskienė, 2015

Anglų kalba:

- Whoever saves one life... (The efforts to save Jews in Lithuania between 1941 and 1944), compiled by Dalia Kuodytė and Rimantas Stankevičius, 2002, 2006
- With a Needle in the Heart / Su adata širdyje (Memoirs of Former Prisoners of Ghettos and Concentration Camps), 2003, 2008
- Arūnas Bubnys, The Holocaust in Lithuania between 1941 and 1944, 2005, 2008, 2011, 2015
- Arūnas Bubnys, Vilnius Ghetto 1941–1943, 2013, 2015
- Arūnas Bubnys, The Šiauliai Ghetto, 2014
- Arūnas Bubnys, Kaunas Ghetto 1941–1944, 2014, 2015
- MACIKAI HOUSE OF DEATH. The WWII prisoner of war and Gulag camps 1939–1955 in the environs of Šilutė, editor-in-chief Edita Jankauskienė, 2015

Rusų kalba:

- Арунас Бубнис, Вильнюсское гетто 1941–1943, 2013

STRAIPSNIAI Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro leidžiamame žurnale „Genocidas ir rezistencija“

Arūnas Bubnys

Vokiečių ir lietuvių saugumo policija (1941–1944), 1997, 1, p. 160–175.
German and Lithuanian Security Police (1941–1944), p. 175.

Arūnas Bubnys

Lietuvių viešojoji policija ir policijos batalionai (1941–1944), 1998, 1(3), p. 81–104.
Lithuanian Public Police and Police Battalions in 1941–1944, p. 104.

Arūnas Bubnys

253-iasis lietuvių policijos batalionas (1943–1944), 1998, 2(4), p. 104–120.
The Operation of the 253rd Lithuanian Police Battalion in 1943–1944, p. 120.

Arūnas Bubnys

Lietuvių policijos 2-asis (Vilniaus) ir 252-asis batalionai (1941–1944), 2000, 2(8), p. 42–54.
The Activities of the 2nd and the 252nd Police Battalions between 1941–1944, 2000, 2(8), p. 55.

Arūnas Bubnys

Penktasis lietuvių policijos batalionas (1941–1944), 2001, 1(9), p. 44–50.
The 5th Battalion of the Lithuanian Police (1941–1944), 2001, 1(9), p. 50.

Arūnas Bubnys

Lietuvių policijos batalionai Pskovo srityje ir Kurše: 13-asis ir 10(256)-asis batalionai (1942–1945), 2001, 2(10), p. 31–43.
Lithuanian Police Battalions in Pskov Region and in Kuršas: the 13th and 10(256)th (1942–1945), 2001, 2(10), p. 43.

Arūnas Bubnys

Lietuvių policijos 15-asis batalionas (1941–1944), 2007, 1(21), p. 69–79
The 15th Lithuanian Police Battalion (1941–1944), 2007, 1(21), p. 79

Arūnas Bubnys

Lietuvių policijos 3(11)-iasis batalionas, 2008, 1 (23), p. 45–57
The 3(11) Battalion of the Lithuanian Police, 2008, 1 (23), p. 57

Arūnas Bubnys

Lietuvių savisaugos dalinių Vilniaus apygardos batalionai (1941–1944 m.), 2008, 2(24), p. 35–61
The Vilnius Region Battalions of the Lithuanian Self-Defence Subunits (1941–1944), 2008, 2(24), p. 61.

Arūnas Bubnys

Kauno sunkiųjų darbų kalėjimas nacių okupacijos metais (1941 - 1944), 2009, 1(25), p. 18–36
Kaunas Hard Labour Prison in the Years of Nazi Occupation (1941 - 1944), 2009, 1(25), p. 37

Arūnas Bubnys

Lietuvių policijos Šiaulių (14-asis) ir Panevėžio (10-asis) batalionai (1941–1944), 2010, 1(27), p. 81–89
Lithuanian Police Šiauliai (14th) and Panevėžys (10th) Battalions (1941–1944), 2010, 1(27), p. 89.

Arūnas Bubnys

Etniniai santykiai nacių okupuotoje Lietuvoje 1941–1944 m., 2011, 1(29), p. 69–97
Ethnic Relationships in Nazi-occupied Lithuania in 1941–1944 m., 2011, 1(29), p. 97–98.

Saulius Grybkauskas

Lietuvos vyriausybės reakcija į nacistinės Vokietijos politiką Klaipėdos krašto lietuvių atžvilgiu (1939 03 23–1940 06 15), 1998, 1(3), p. 72–80.
The Policy of the Government of the Republic of Lithuania with Respect to Lithuanian Population in the Nazi Germany Occupied Klaipėda Region, p. 80.

Audronė Janavičienė

Sovietiniai diversantai Lietuvoje (1941–1944), 1997, 1, p. 98–121.
Soviet Saboteurs in Lithuania (1941–1944), p. 121.

Tadas Jasklevičius

1941 m. Birželio sukilimas Panevėžio apskrities Pušaloto valsčiuje, 2015, Nr. 2 (38)

Alfredas Rukšėnas

Lietuvos gyventojų stojimo į Kauno savisaugos batalionus 1941 m. vasarą ir rudenį motyvai, 2012, Nr. 2 (32)

Alfredas Rukšėnas

Pasipriešinimas Kretingos, Telšių ir Mažeikių apskrityse pirmosios sovietinės okupacijos laikotarpiu (1940–1941 m.), 2009, 2(26), p. 7–32

Resistance in Kretinga, Telšiai and Mažeikiai Counties during the First Soviet Occupation Period (1940–1941), 2009, 2(26), p. 32

Alfredas Rukšėnas

1941 m. Birželio sukilimas Kretingos, Mažeikių ir Telšių apskrityse, 2010, 1(27), p. 31–56

June 1941 Uprising in Kretinga, Mažeikiai and Telšiai Counties, 2010, 1(27), p. 57

Petras Stankėnas

Aukščiausioji vokiečių SS ir policijos vadovybė Lietuvos generalinėje srityje 1941–1944 m., 2001, 2(10), p. 17–30.

The Highest German SS and Police Authorities in the Lithuanian General Region in 1941–1944, 2001, 2(10), p. 30.

Rimvydas Valentukevičius

Nusikaltimų žmoniškumui tyrimo Lietuvoje problemos, 1999, 1(5), p. 7–16.

Problems of Investigation of Crimes Committed against Humanity, p. 16.

Linus Veclauskas

Lietuvos įvaizdžiai antinacinėje lietuvių spaudoje, 2004, 1(15), p. 68–84

The Vision of Lithuania in the Lithuanian Anti-Nazi Press, 2004, 1(15), p. 85

Oleksandr Vovk

Paskutinis karinis ir politinis sąjūdis dėl Ukrainos nepriklausomybės, 1997, 2, p. 7–13.

The Latest Armed and Political Movement for the Independence of Ukraine, p. 13.

Kaspars Zellis, Dmitrijs Olechnovič

Karikatūra laikraštyje „Tėvija“ 1941–1945 m.: kai kurie šaltinių mokslo kritikos klausimai, 2005 2(18), p. 50–63

Caricature in the Newspaper „Tėvija“ (1941–1945). Some Questions of Source Criticism, 2005 2(18), p. 63

Rimantas Zizas

Vietinė savisauga (savigyna) Lietuvoje nacių Vokietijos okupacijos metais (1941–1944), 2001, 2(10), p. 44–61.

Local Defence (Self-Defence) in Lithuania during the Nazi German Occupation (1941–1944), 2001, 2(10), p. 61.

Rimantas Zizas

Vietinė savisauga (savigyna) Lietuvoje nacių Vokietijos okupacijos metais (1941–1944), 2002, 1(11), p. 69–93

Local Defence (Self-Defence) in Lithuania during the Nazi German Occupation (1941–1944), 2002, 1(11), p. 94

Rimantas Zizas

Sovietiniai partizanai Lietuvoje 1941–1944 m.: represiniai (teroristiniai) veiklos aspektai, 2010, 1(27), p. 7–29

Soviet Partisans in Lithuania in 1941–1944: Aspects of Repressive (Terrorist) Activity, 2010, 1(27), p. 29–30

Rimantas Zizas

1943 m. balandžio 5 d. „visos Lietuvos“ konferencija: lietuvių politinis elitas kolaboravimo ir pasipriešinimo kryžkelėje, 2011, 1(29), p. 30–49

The All Lithuanian Conference of 5 April 1943: the Lithuanian Political Elite on the Crossroads of Collaboration and Resistance, 2011, 1(29), p. 50

Stasys Knezys

Kauno karo komendantūros Tautinio darbo batalionas 1941 m., 2000, 1(7), p. 122–168.

Rimantas Zizas

Raudonųjų partizanų ir Pietryčių Lietuvos kaimų savisaugos ginkluoti konfliktai 1943 m., 2004, 1(15), p. 138–158

- 16
- Rimantas Zizas**
Raudonųjų partizanų ir Pietryčių Lietuvos kaimų savisaugos ginkluoti konfliktai 1943 m., 2004, 2(16), p. 145–161
- Grażina Stanionytė-Zujienė**
Dr. Vladas Ingelevičius ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus veikla vokiečių okupacijos metais, 2002, 1(11), p. 130–148
- Vygantas Vareikis**
Rytų frontas iš arti: viršilos Petro Plevoko dienoraštis, 2007, 2(22), p. 149–170.
- Rimantas Zizas**
Žudynių Kaniūkuose pėdsakais, 2002, 1(11), p. 149–165
- Rimantas Zizas**
Bakaloriškių sunaikinimas, 2002, 2(12), p. 233–245
- Juozas Jankauskas**
Lietuvos kariuomenės karininkai – antinacinio ir antisovietinio pasipriešinimo dalyviai, 2003, 1(13), p. 147–165
- Stanislovas Buchaveckas**
Pranas Meškauskas-Germantas – lietuvių antinacinio pasipriešinimo Konradas Valenrodas, 2013, Nr. 2 (34)
- Ugnė Ražinskaitė**
Vokietijos išdegintos žemės politikos padariniai Vištyčio apylinkių gyventojams Antrojo pasaulinio karo metais, 2013, Nr. 2 (34)
- Ignė Stalmokaitė**
Suomijos ir Švedijos požiūris į Sovietų Sąjungos ir nacių Vokietijos Baltijos šalyse įvykdytas okupacijas 1940–1944 m., 2012, Nr. 1 (31)
- Valentinas Brandišauskas**
Žydų nuosavybės bei turto konfiskavimas ir naikinimas Lietuvoje Antrojo pasaulinio karo metais, 2002, 2(12), p. 104–112
Expropriation of the Jewish property, and destruction in Lithuania during the Second World War, 2002, 2(12), p. 113
- Valentinas Brandišauskas**
Lietuvos žydų turto likimas Antrojo pasaulinio karo metais, 2004, 1(15), p. 86–107
The Fate of Lithuanian Jews' Assets during the Second World War, 2004, 1(15), p. 107
- Valentinas Brandišauskas**
Holokaustas Kėdainių apskrityje, 2005, 1(17), p. 87–99
Holocaust in the District of Kėdainiai, 2005, 1(17), p. 99
- Valentinas Brandišauskas**
Mažeikių apskrities žydų likimas Antrojo pasaulinio karo metais, 2006, (2)20, p. 7–30
The Fate of the Jews of the Mazeikiai District during the Second World War, 2006, (2)20, p. 30
- Valentinas Brandišauskas**
Lazdijų apskrities žydų likimas nacistinės okupacijos metais: nuo teisių apribojimo iki žūties, 2008, 1(23), p. 58–75
- Arūnas Bubnys**
Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 m.: žydų žudynės Kauno apskrityje, 2002, 2(12), p. 81–102
Holocaust in the provinces of Lithuania in 1941: massacre of Jews in Kaunas district, 2002, 2(12), p. 103

Arūnas Bubnys

Lietuvių saugumo policija ir holokaustas (1941–1944), 2003, 1(13), p. 22–39
Lithuanian Security Police and the Holocaust (1941–1944), 2003, 1(13), p. 39–40

Arūnas Bubnys

Vilniaus žydų žudynės ir Vilniaus getas (1941–1944), 2003, 2(14), p. 7–42
Massacre of Vilnius Jews and Vilnius ghetto (1941–1944), 2003, 2(14), p. 42–43

Arūnas Bubnys

Kauno getas (1941–1944 m.), 2004, 2(16), p. 7–40
The Kaunas Ghetto (1941–1944), 2004, 2(16), p. 40

Arūnas Bubnys

Kauno ir Vilniaus getų žydų policija (1941–1944 m.), 2005, 1(17), p. 66–85
The Jewish Police in the Kaunas and Vilnius Ghettos (1941–1944), 2005, 1(17), p. 85–86

Arūnas Bubnys

Lietuvių policijos 1(13)-asis batalionas ir žydų žudynės 1941 m., 2006, (2)20, p. 31–51
The First (13th) Lithuanian Police Battalion and the Killing of Jews in 1941, 2006, (2)20, p. 52

Stanislovas Buchaveckas

Kražių valsčiaus žydų bendruomenės žūtis 1941 m.: faktai, problemos, atsakymai, likę klausimai, 2009, 2(26), p. 33–49
Destruction of the Kražiai Rural District Jewish Community in 1941: Some Facts, Problems, Answers, Pending Questions, 2009, 2(26), p. 49

Stanislovas Buchaveckas

Holokaustas Raseinių apskrityje: Viduklės valsčiaus žydų bendruomenės sunaikinimas (1941 m. birželis–rugpjūtis), 2010, 1(27), p. 58–79
Holocaust in the Raseiniai County: Annihilation of the Jewish Community in the Viduklė Rural District (June–August 1941), 2010, 1(27), p. 80

Stanislovas Buchaveckas

Holokaustas Raseinių apskrityje: Nemakščių valsčiaus žydų žūtis, 2010, 2(28), p. 31–53
Holocaust in the Raseiniai County: Destruction of the Jewish Community in Nemakščiai Rural District, 2010, 2(28), p. 53–54

Stanislovas Buchaveckas

Kelmės ir Vaiguvo valsčių žydų bendruomenės ir jų žūtis 1941 m., 2011, 1(29), p. 7–28.
Kelmė and Vaiguva Jewish Communities and Their Perishing in 1941, 2011, 1(29), p. 28–29.

Stanislovas Buchaveckas

Holokaustas Vilkaiviškio apskrityje: Pilviškių žydų bendruomenė ir jos likimas 1941 m., 2011, Nr. 2(30)

Dr. Sara Ginaitė

Istorija ir asmeniniai išgyvenimai: Holokausto pradžia Lietuvoje, 2014, Nr. 2 (36)

Bernaras Ivanovas

Chiune (Sempo) Sugiharos veiklos Kaune 1939–1940 m. probleminiai aspektai, 2001, 1(9), p. 7–14.

Šarūnas Liekis

Žydai: „kaimynai“ ar „svetimieji“? Etninių mažumų problematika Lietuvos istorijos moksle, 2002, 2(12), p. 114–120

Alfredas Rukšėnas

- Kauno 2-asis pagalbinės policijos tarnybos batalionas ir gyventojų žudynės Baltarusijoje 1941–1943 m., 2007, 2(22), p.25–63
- Alfredas Rukšėnas**
Kauno savisaugos batalionų karių dalyvavimo žydų ir kitų asmenų grupių žudynėse vokiečių okupacijos laikotarpiu (1941–1944 m.) motyvai, 2011, Nr. 2(30)
- Alfredas Rukšėnas**
Kretingos valsčiaus žydų bendruomenės žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį, 2014, Nr. 2 (36)
- Alfredas Rukšėnas**
Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį, 2015, Nr. 1 (37)
- Viktorija Sakaitė**
Žydų gelbėjimas, 1998, 2(4), p. 81–103.
Rescue of Jews, p. 103.
- Simonas Strelcovas**
Chiune Sugihara ir Janas Zwartendijkas – Pasaulio Tautų Teisuoliai. Istorinės peripetijos tarp sovietinių struktūrų, žydų pabėgėlių ir jų gelbėtojų, 2003, 2(14), p. 44–50
- Hektoras Vitkus**
Istorinė atmintis ir holokaustas: problemos samprata, 2005, 1(17), p. 51–64
- Hektoras Vitkus**
Memorialinių vietų veiksnys holokausto atminimo kultūroje: sampratos gairės ir tyrimo metodai, 2006, 1(19), p. 86–114
- Rimantas Zagreckas**
Holokausto dalyvio socialinis portretas, 2012, Nr. 1(31)
- Viktorija Sakaitė**
Lietuvos dvasininkai – žydų gelbėtojai, 2002, 2(12), p. 222–232
- Stanislovas Buchaveckas**
Jonas Ženauskas – 1940–1941 m. sovietų kalinys, 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis, žydų gelbėtojas, 2012, Nr. 2 (32)
- Chaimas Bargmanas**
Vieno atradimo istorija. Du vienodo braižo dokumentai, 2010, 2(28), p. 130–135
- Rimantas Stankevičius**
Vardas, tapęs legenda, 2004, 1(15), p.159–171
- Aleksandras Vitkus, Chaimas Bargmanas**
1941 m. Raseinių holokausto byla, 2012, Nr. 2 (32)
- Aleksandras Vitkus, Chaimas Bargmanas**
Žydų likimas Telšių valsčiaus mažuosiuose getuose, 2013, Nr. 2 (34)
- Chaimas Bargmanas**
Nauja apie žudynes „Lietūkio“ garaže. Kiek garažų buvo?, 2009, 2(26), p. 203–206

POWER OF ATTORNEY

Vilnius, Republic of Lithuania - California, United
States of America
11th day of August of the year two thousand and
sixteen.

Grant Arthur Gochin, personal code 36311021360,
(hereinafter -**The Client**), do hereby authorize attorney
at law **Rokas Rudzinskas** and/or associate attorney
Rytis Rudzinskas (*Rokas Rudzinskas law firm*) to
perform actions indicated below:

1. To act on behalf of the **The Client** as the
representative in order to defend and represent
The Client's interests at any court of the
Republic of Lithuania and pre-trial claims, in
civil, administrative and criminal proceedings
towards any other parties, in any complaint(s),
secondary complaint, petition(s), application(s)
and/or suit(s), to submit any documents
included but not limited to complaint(s),
secondary complaint, petition(s), application(s),
requisition(s) and/or any other document(s), to
submit and receive any documents to any Court,
including to sign any documents. As well to
perform all and any other necessary and proper
actions in connection with the aforesaid
authorisations, as well as to re-authorise third
persons to act according to this Power of
Attorney.
2. To perform all procedural actions, to relinquish
a claim, complaint, suit and/or petition in full or
partly, to amend the suit, complain, claim and/or
petition, to bring a counter-claim, to terminate
the case by amicable settlement, to maintain the
complaint, suit and/or petition, as well as to
appeal against the court, institution or officer
ruling by way of appeal and cassation, to submit
execution documents for execution and
represent during the execution process, to
receive the adjudged monie, as well as the paid
bail. The Representatives has rights to confirm
correctness of document copies which the Client
has received from third parties, as well as issued
by the Client.



ĮGALIOJIMAS

Vilnius, Lietuvos Respublika - Kalifornija, Jungtinės
Amerikos Valstijos
du tūkstantčiai šešioliktų metų rugpjūčio mėnesio 11
diena.

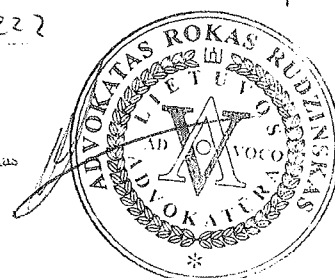
Grant Arthur Gochin, asmens kodas 36311021360,
(toliau - **Klientas**), įgalioja advokatą **Roką Rudzinską**
ir/ar advokato padėjėją **Rytį Rudzinską** (*Advokato
Roko Rudzinsko kontora*) atlikti veiksmus nurodytus
žemiau:

1. Veikti kaip **Kliento** atstovai siekiant ginti ir
atstovauti Kliento interesus bet kuriame Lietuvos
Respublikos teisme ir ikiteisminiuose ginčiuose,
civiliniame, administraciniame ir
baudžiamajame procese dėl bet kurios kitos
šalies, bet kuriuose skunduose, antriniuose
skunduose, prašymuose, pareiškimuose ir/arba
pareiškiant ieškinį, paduoti bet kokius
dokumentus įskaitant bet neapsiribojant skundus,
antrinius skundus, prašymus, pareiškimus,
rekvizicijas ir arba bet kokius kitus dokumentus,
paduoti ir gauti bet kokius dokumentus iš bet
kokio teismo, taip pat pasirašyti bet kokius
dokumentus. Taip pat atlikti kitus reikiamus ir
tinkamus veiksmus, susijusius su aukščiau
nurodytais pavedimais, bei perįgaluoti
trečiuosius asmenis veikti pagal šį įgaliojimą.
2. Atlikti visus procedūrinius veiksmus, atsisakant
skundo, pareiškimo, ieškinio ir/arba prašymo iš
dalies ar pilnai, daryti skundų, ieškinų,
pareiškimų ar prašymų pakeitimus, paduoti
priešieškinius, nutraukti bylą draugišku
susitarimu, palaikyti (tvirtinti) skundą, ieškinį
ir/arba prašymą, taip pat apskųsti bet kurio
teismo, institucijos ar pareigūno sprendimus, taip
pat apeliacinio ir kasacinio, pateikti vykdymo
dokumentus vykdymui ir atstovauti vykdymo
procesu, gauti priteistus pinigus, taip pat
užmokėti užstatus. Atstovai taip pat turi teisę
patvirtinti dokumentų kopijas, kurias Klientas
gavo iš trečiųjų asmenų, taip pat išduoti pačio
Kliento.

KOPIJA TIKRA Reg. Nr. 222

2017-10-31

Advokatas Rokas Rudzinskas



3. To bring complaint(s), secondary complaint, suit(s) and/or to lodge petitions, claims, applications, and to sign all above said documents.
4. To perform any other judicial act commissioned by the Client.

This Power of Attorney is valid for five years with the right of substitution.

This Power of Attorney is valid in all courts, institutions and establishments located in Lithuanian Republic.

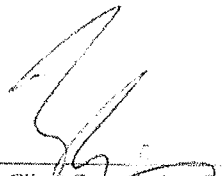
This power of attorney has been read to me, understood and accepted and signed as conforming to my will.

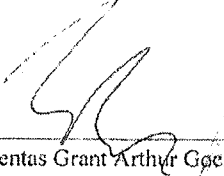
3. Paduoti skundus, antrinius skundus, ieškinius ir/arba paduoti prašymus, ieškinius, pareiškimus ir pasirašyti visus viršuje išvardintus dokumentus.
4. Atlikti bet kokią kitą teisinį veiksinių, kurį paves atlikti Klientas.

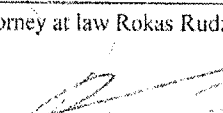
Šis įgaliojimas galioja penkerius metus su teise perigalioti.

Šis įgaliojimas galioja visuose teismuose, institucijose ir įstaigose esančiose Lietuvos Respublikoje.

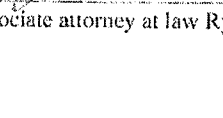
Šis įgaliojimas man perskaitytas, suprastas ir kaip atitinkantis mano valią priimtas ir pasirašytas.

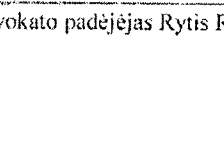

The Client Grant Arthur Gochin


Klientas Grant Arthur Gochin


Attorney at law Rokas Rudzinskas


Advokatas Rokas Rudzinskas

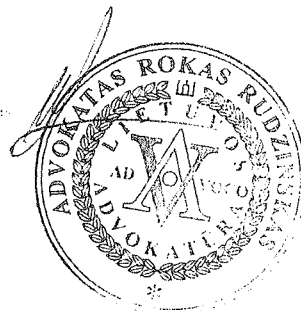

Associate attorney at law Rytis Rudzinskas


Advokato padėjėjas Rytis Rudzinskas

KOPIJA TIKRA Reg. Nr. 222

2017-10-31

Advokatas Rokas Rudzinskas





Originalas nebus siunčiamas

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
ŽMOGAUS TEISIŲ KOMITETAS**

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (8 5) 239 6811 El. p. znteiskt@lrs.lt

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro
direktorei T. Burauskaitei

2017-11-14 Nr. S-2017-10379

DĖL INFORMACIJOS

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas Viktoras Pranskietis perdavė Seimo Žmogaus teisių komitetui (toliau - Komitetas) nagrinėti Grant Arthur Gochin įgalioto atstovo advokato Roko Rudzinsko kreipimąsi. Jame yra abejojama Jūsų vadovaujamo Centro teiktų išvadų dėl J. Noreikos ir K. Škirpos veiklos Antrojo pasaulinio karo metais teisingumu, taip pat teigiama, kad išvadose yra iškreipiama tarptautiniuose dokumentuose pripažįstama genocido sąvoka.

Būtume dėkingi, jei pateiktumėte Komitetui išsamią informaciją apie šią situaciją.

Pagarbiai
Komiteto pirmininkas

Valerijus Simulik

Jolanta Savickienė, tel. (8 5) 239 6808, el. p. jolanta.savickiene@lrs.lt

100 Atkurtai
Lietuvai



**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
ŽMOGAUS TEISIŲ KOMITETAS**

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (8 5) 239 6811 Faks. (8 5) 239 6499 El. p. zanteiskt@lrs.lt

Seimo kontrolierių įstaigai

2017-11-30 Nr. S-2017-10824

DĖL KREIPIMOSI

Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitete (toliau – Komitetas) gautas G. A. Gochino kreipimasis į Seimo Pirmininką V. Pranckietį dėl genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimo. Pareiškėjas taip pat kreipėsi į Seimo kontrolierių įstaigą.

Maloniai prašome informuoti Komitetą apie kreipimosi nagrinėjimo eigą.

PRIDEDAMA. Skundo ir priedų kopija, 13 lapų.

Pagarbiai

Komiteto pirmininkas

Valerijus Simulik

I. Ališauskienė, tel. (8 5) 239 6824, faks. (8 5) 239 6499, el. p. inga.alisauskiene@lrs.lt

100 Atkurtai
Lietuvai

43



Seimo kanceliarijoje GAUTA
2017-11-23 Nr. G-2017-12946

LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 231 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Lietuvos Respublikos Seimo
Žmogaus teisių komitetui

2017-11-22 Nr. 10R-33
Į 2017-11-17 Nr. S—2017-10379

Gedimino pr. 53, LT-01109, Vilnius

DĖL ADVOKATO ROKO RUDZINSKO KREIPMOSI

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (toliau LGGRTC) 2017-04-10 raštu Nr. 14R-32 jau yra atsakęs į pono Grant Arthur Gochin įgalioto atstovo advokato Roko Rudzinsko raštą.

Jeigu ponas Grant Arthur Gochin arba jo įgaliotas advokatas Rokas Rudzinskas mano, jog LGGRTC viešai paskelbtos istorinės pažymos apie J. Noreiką ir K. Škirpą pažeidė jų asmens teises ir interesus arba iškreipė tarptautiniuose dokumentuose pripažįstamą genocido sąvoką, siūlome jiems pasinaudoti galimybe teismo keliu teisės aktų nustatyta tvarka ginti savo pažeistas teises ir interesus.

Išsamiai šią situaciją atspindi LGGRTC parengtos istorinės archyvinės pažymos ir susirašinėjimas su piliečiu Grant Arthur Gochin.

PRIDEDAMA.

1. LGGRTC generalinės direktorės T. B. Burauskaitės 2017-04-10 d. raštas Nr. 14R-32 „Dėl skundo ir Seimo kontrolieriaus tarpininkavimo“, 2 lapai.
2. LGGRTC generalinės direktorės T. B. Burauskaitės 2015-09-25 d. raštas Nr. 13R-267 „Dėl Kazio Škirpos“, 5 lapai.
3. LGGRTC generalinės direktorės T. B. Burauskaitės 2015-07-02 d. raštas Nr. 13R-200 „Dėl Jono Noreikos“, 3 lapai.

Pagarbiai

Generalinė direktorė

Teresė Birutė Burauskaitė

Arūnas Bubnys, tel. (8 5) 266 15 219, el. p. arunas.bubnys@genocid.lt



LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius, tel. (8 5) 231 4139; faks. (8 5) 279-1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Grant Arthur Gochin
Atstovaujamam advokato Roko Rudzinsko
A. Mickevičiaus g. 14-2
Vilnius

2017-04-10 Nr. 14R-32
Į 2017-03-14 Nr. 4D-2017/1-308/3D-744

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriui
Augustinui Normantui
Gedimino pr. 56,
LT-01110, Vilnius

DĖL SKUNDO IR SEIMO KONTROLIERIAUS TARPININKAVIMO

Informuojame, kad nagrinėjome Jūsų prašymą dėl Grant Arthur Gochin (toliau – Pareiškėjas), kurį atstovauja advokatas Rokas Rudzinskas, skundo. Skunde pateikti argumentai yra kritikuotini dėl šių aplinkybių.

Pareiškėjas teigia: „Rašau Jums siekdamas pastebėti, kad Lietuvoje yra ignoruojami ir iškraipomi istoriniai įvykiai, susiję su gyventojų genocidu“. Pranešame, kad žydų genocido Lietuvoje (1941-1944 m.) istorija tiriama jau daugiau kaip dešimtį metų. Lietuvos tyrinėtojų atliktų fundamentalių istorinių tyrimų medžiaga skelbiama monografijose, įvairiose kitose publikacijose. (Centro leidinių sąrašas pridedamas).

Nėra pagrįsti konkrečiais argumentais Pareiškėjo teiginiai, esą Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau – Centras) vadovė savo funkcijas vykdo ydingai, nepagrįstai persvarsto istorinius faktus, susijusius su Holokausto įvykiais, subjektyviai interpretuoja išlikusius ir viešai prieinamus dokumentus, visuomenei ir institucijoms pateikia neobjektyvias išvadas. Pareiškėjas šiuos savo teiginius kildina iš Centro istorikų visapusiškais ir nuodugniais tyrimais pagrįstų istorinių pažymų, analizuojančių J. Noreikos ir K. Škirpos veiklą II-ojo pasaulinio karo metais. Pabrėžiame, kad šiose pažymose visi teiginiai yra paremti šaltiniais, nurodytais prie kiekvieno teiginio.

Dėl skunde cituojamų T. B. Burauskaitės viešųjų pasisakymų pastabų neturėtume, jeigu nebūtų jai priskirta citata iš 2015-11-16 „Facebook“ paskyros. Šis tekstas su generaline direktore nebuvo suderintas, jo autorė Centre jau nebedirba.

24

Būtina pabrėžti, kad Centras nėra vienintelė įstaiga Lietuvoje, tyrinėjanti XX amžiaus Lietuvos istoriją. Šį laikotarpį taip pat tyrinėja Lietuvos istorijos instituto, Vilniaus universiteto, kitų Lietuvos aukštųjų mokyklų istorikai. Jeigu Pareiškėjas nepasitiki Centro istorikų pateiktomis išvadomis, jis gali kreiptis į kitas Lietuvos mokslo ir mokymo įstaigas.

Be to, Pareiškėjui galime priminti žodžius iš 2009 m. balandžio 2 d. Europos Parlamento rezoliucijos dėl Europos sąžinės ir totalitarizmo: „istorikai sutinka, kad istorinių faktų neįmanoma interpretuoti visiškai objektyviai ir kad visiškai objektyvaus istorinio jų perteikimo nėra“; „nė viena politinė institucija ar politinė partija neturi išskirtinės teisės interpretuoti istoriją, ir šios institucijos ar partijos negali teigti, kad jos interpretuoja objektyviai“. Manome, kad šie žodžiai yra taikytini ne tik Centrai, bet ir Pareiškėjui.

PRIDADAMA: 6 lapai

Pagarbiai,

Generalinė direktorė

Teresė Birutė Burauskaitė

Arūnas Bubnys, tel. (8 5) 266 15 219, el. p. arunas.bubnys@genocid.lt



Kolija tikra

Vyriausioji specialistė

Solita Bernotienė



LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 231 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Kauno miesto savivaldybės
Administracijos direktoriui

2015-09-25 13R-267
2015-08-13 (33.200/R-3598)

p. Gintarui Petrauskui
Laisvės al. 96
LT-44251 Kaunas

DĖL KAZIO ŠKIRPOS

Informuojame, kad nagrinėjome Jūsų prašymą dėl Kazio Škirpos veiklos įvertinimo 1940-1941 m., dėl atsakomybės už žydų žūtį vokiečių okupacijos laikotarpiu. LGGRTC generalinės direktorės 2006 m. sausio 26 d. įsakymu Nr. 1V-9 dimisijos pulkininkui Kaziui Škirpai pripažintas Kario savanorio teisinis statusas po mirties (LGGRTC, Š-671, 12.17-Š-671). K. Škirpos, kaip istorinės asmenybės gyvenimo, negalima vertinti vienareikšmiškai. Iš vienos pusės jis buvo Lietuvos patriotas, pasipriešinimo sovietų okupaciniam režimui dalyvis. Kita vertus, jo gyvenime, t. y. 1940-1941 m. veikloje būta ir antisemitizmo.

Kazys Škirpa gimė 1895 m. vasario 18 d. Namajūnų k., Saločių vls., Biržų aps. 1915 m. baigė realinę mokyklą, po to studijavo Komercijos institute Petrograde. 1916 m. buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, baigė Peterhofo praporščikų mokyklą, paskirtas karininku į 20-ąjį Sibiro šaulių pulką Omske. 1917 m. baigė kovos su dujomis karininkų kursus prie Tomsko universiteto, buvo pakeltas į praporščikus. Tarnavo 37-ajame Sibiro šaulių atsargos pulke Omske jaun. karininku. Vėliau ėjo kuopos vado, priešdujinės komandos viršininko pareigas. Tais pačiais metais, grįžęs į Petrogradą ėmėsi sudarinėti lietuvių tautinius dalinius Rusijos imperijoje, buvo Lietuvių karių sąjungos įgaliotinis prie Ukrainos vyriausybės Kijeve. 1918 m. bolševikams užgrobęs valdžią Rusijoje ir sunaikinus šią sąjungą, K. Škirpa veikė slaptame Vyriausiąjame lietuvių karių komitete, priklausė Lietuvių tautos tarybai sovietinėje Rusijoje. 1918 m. sausio-vasario mėn. tarnavo atskirajame Vitebsko lietuvių batalione, turėjo poručiko laipsnį. K. Škirpa prisidėjo prie nepriklausomos Lietuvos kariuomenės sukūrimo. 1918 m. vasario mėn. jis lankėsi Vilniuje, informavo Lietuvos Tarybą apie lietuvių karių sąjungą, siūlė neatidėliojant organizuoti kariuomenę. 1918 m. balandžio 25 d. K. Škirpa įteikė Lietuvos Tarybos prezidiumui memorandumą „Lietuvos kariuomenės klausimu“. Po to, kai 1918 m. lapkričio 23 d. įsakymu Nr.1 buvo įsteigta Lietuvos kariuomenė, K. Škirpa įsijungė į Lietuvos kariuomenės atkūrimo darbą. 1918 m. lapkričio 23 d. buvo paskirtas Apsaugos ministerijos Rikiuotės skyriaus 2-os dalies viršininku, o gruodžio 24 d. – Vilniaus miesto komendanto padėjėju. Iš Vilniaus savanorių organizavo komendantūros batalioną, dalyvavo 1919 m. sausio 1 d. iškeliant trispalvę Gedimino pilies bokštą. 1919 m. sausio 2 d. K. Škirpai pavesta eiti Vilniaus miesto komendanto pareigas, sausio 9 d. paskirtas Kauno miesto ir apskrities komendantu. Taip pat K. Škirpa 1918-1920 m. dalyvavo kovose už Lietuvos nepriklausomybę. 1919 m. balandžio 2 d. – rugsėjo 21 d. dalyvavo kovose su bolševikais, 1919 m. balandžio 27 d. – 1920 m. rugsėjo 23 d. – kovose su lenkais, 1919 m. spalio 11 d. – gruodžio 15 d. – kovose su bermontininkais. Po to, kai nepriklausomybės kovos pasibaigė, jis iš karo tarnybos nepasitraukė. 1920 m. vasario 4 d. K. Škirpa patvirtintas 5-ojo pėstininkų pulko vadu. 1921 m.

20

mokėsi Ciūricho Aukštosios technikos instituto kariniame fakultete (Šveicarija), 1922 m. lankė Aukštuosius karininkų kursus Kaune, 1925 m. baigė Belgijos karo akademiją Briuselyje. 1926 m. sausio 12 d. grįžo iš Belgijos ir buvo paskirtas Vyriausiojo kariuomenės štabo II (Informacijų) skyriaus viršininku. 1926 m. vasario 5 d. K. Škirpai, kaip baigusiam Belgijos generalinio štabo akademiją, suteiktas generalinio štabo karininko vardas. Nuo 1926 m. birželio 22 d. iki gruodžio 24 d. ėjo Vyriausiojo kariuomenės štabo viršininko pareigas. Iš jų buvo atleistas, nes nepritarė 1926 m. gruodžio 17 d. perversmui. 1937 m. liepos gen. št. plk. K. Škirpa savo paties prašymu Lietuvos Respublikos Prezidento aktu buvo paleistas į pėstininkų karininkų atsargą.

1919 m. spalio 18 d. jam buvo patvirtintas kapitono laipsnis, 1920 m. spalio 18 d. pakeltas į majorus, 1923 m. gegužės 22 d. – į pulkininkus leitenantus, 1928 m. vasario 16 d. – į generalinio štabo pulkininkus. Karo tarnybos metu, t. y. 1919 m. spalio 25 d. jis už narsumą kovose su priešu buvo apdovanotas Vyčio kryžiaus 5-ojo laipsnio ordinu, 1930 m. vasario 7 d. gavo savanorio medalį, 1935 m. rugsėjo 8 d. Lietuvos Respublikos Prezidento aktu už nuopelnus Lietuvai buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo 3-iojo laipsnio ordinu. Greta veiklos karo tarnyboje jis reiškėsi ir kaip politinis veikėjas. Nuo 1920 m. rugsėjo 15 d. iki 1921 m. rudens – Steigiamojo Seimo atstovas. Priklausė Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų partijos frakcijai, įėjusiai į LSLDP ir Lietuvos valstiečių sąjungos bloką. Dirbo krašto apsaugos komisijoje. Mandato atsisakė. 1927 m. gruodžio 14 d. buvo komandiruotas URM žinion, dirbo Lietuvos pasiuntinybės Berlyne konsulinio skyriaus vedėju. 1928 m. kovo 13 d. K. Škirpa paskirtas karo atašė Vokietijoje. 1937 m. K. Škirpa paskirtas nuolatiniu Lietuvos atstovu prie Tautų Sąjungos Ženevoje. Jam suteiktas pasiuntinio ir įgaliotojo ministro rangas. 1938 m. paskirtas pirmuoju Lietuvos pasiuntiniu ir įgaliotuoju ministru Lenkijoje. 1938 m. pabaigoje perkeltas į Berlyną ir paskirtas Lietuvos pasiuntiniu ir įgaliotuoju ministru Vokietijoje (Juozas Jankauskas, 1941 m. Birželio sukilimas Lietuvoje, Vilnius, 2010, p. 17-19).

Po to, kai Sovietų Sąjunga 1940 m. vasarą okupavo ir aneksavo Lietuvą, K. Škirpa nuo pirmųjų dienų tapo aktyviu rezistentu. 1940 m. birželio 25 d., reaguodamas į iš Užsienio reikalų ministerijos (URM) gautą šifro telegramą, jis iš Berlyno atvyko į Kauną. Čia jis susitiko su Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos pirmininku lt. Petru Gužu, pulkininkais Jurgiu Bobeliu, Pranu Saladžiumi, Juozu Šarausku, gen. Antanu Gustaičiu, vienu pirmųjų Lietuvos rezistentu Jonu Jablonskiu, kitais patriotais. Aptarė galimą pasipriešinimą sovietams ir jo būdus. Po to URM jis susitiko su ministru Vincu Krėve-Mickevičiumi, birželio 27 d. jis įteikė ataskaitą apie vokiečių požiūrį į Baltijos šalis. Birželio 28 d. K. Škirpa, jausdamas pavojų iš sovietinės Lietuvos saugumo, suskubo sugrįžti atgal į Berlyną. Birželio 30 d. jis jau buvo Berlyne. Po to, kai 1940 m. liepos 14-15 d. įvyko rinkimai į Liaudies Seimą, jis reiškė protestus dėl Seimo priimtų nutarimų. Liepos 22 d. proteste, kuris buvo adresuotas Reicho užsienio reikalų ministrui Joachimui von Ribbentropui, pareiškė, kad Seimą laiko nekompetentingu reikšti tautos valią, kad nutarimai dėl sovietų santvarkos įvedimo ir Lietuvos įjungimo į Sovietų Sąjungą yra neteisėti. 1940 m. rugpjūčio mėn. pirmoje pusėje priešinosi pasiuntinybės, jos turto perdavimui Sovietų Sąjungos ambasadai Berlyne. 1940 m. rugpjūčio 14 d. prof. V. Krėve-Mickevičius pasirašė vyriausybės dekretą, kuriuo K. Škirpai, kitiems septyniems diplomatomis atimta Lietuvos pilietybė, uždrausta grįžti į Lietuvą ir konfiskuotas turtas. Po to jo veikla pakrypo prie politinės organizacijos, kuri kovotų prieš sovietų režimą už nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimą, suformavimo. 1940 m. lapkričio 17 d. Berlyne, K. Škirpos bute Achenbachstrasse 1, susirinko 28 asmenys. Pirmininkaujant E. Galvanauskui, jie įkūrė Lietuvos aktyvistų frontą (LAF) ir pasirašė jo steigiamąjį aktą. Vadovauti LAF'ui vienbalsiai pavesta K. Škirpai. Buvo sudaryta 20 komisijų, t. y. finansų, užsienio, krašto apsaugos ir kitos. Po įsteigimo Berlyno LAF ryšininkai užmezgė ryšius su Vakarų bei Vidurio Lietuvos pagrindinėmis organizacijomis, grupėmis, atskirais asmenimis. LAF organizacijos tiek Lietuvoje, tiek Berlyne nepriklausomybę atkurti tikėjosi per sukilimą, kuris turėjo kilti Vokietijos ir SSRS karo pradžioje. Pagrindininkai sukilimui tiek iki LAF organizacijų susikūrimo, tiek po to rengėsi gamindami ir platindami antisovietinę literatūrą, verbuodami į pagrindį naujus narius, siekdami įsigyti ginklų ir kitais būdais. Vienas iš Berlyno LAF, Lietuvos pagrindininkų tikslų buvo suformuoti ginkluotąsias pajėgas, kurios sukilimo metu turės dalyvauti kariniuose veiksmuose prieš raudonarmiečius, sovietų valdžios aktyvius narius. Pagal K. Škirpos parengtą 1941 m. sausio 25 d. K.

Lietuvos atstatymo planą kovotojų branduolius turėjo sudaryti Tautinio Darbo Apsauga (TDA). TDA kaip LAF organizacijos sudėtinė dalis turėjo susidėti iš narių, kurie yra pajėgūs valdyti ginklą ir apsisprendę aukoti gyvybę. Jos padaliniai turėjo būti sudaromi Lietuvoje – mokyklose, įstaigose, jaunimo tarpe, tarp ūkininkų, Raudonosios armijos lietuvių korpuse ir kitur. 1941 m. kovo 30 d. įkurta Tautinio darbo apsauga. Iškilmingame pasižadėjime, kurį pasirašė 39 aktyvistai, buvo prisiekama aukotis Tėvynės vadavimo žygiams, visomis priemonėmis kovoti už Lietuvių aktyvistų fronto idealus ir pan. TDA nariai galėjo tapti asmenys, kurie nebuvo bausti už kriminalinius nusikaltimus, kurie buvo antisovietinio nusiteikimo Lietuvoje. TDA būriai turėjo atsirasti prieš pat SSRS ir Vokietijos karą, kad sovietų saugumo organai nespėtų jų demaskuoti. TDA nariams buvo nurodyta, kad šie sukilimo metu ant kairiosios rankos turės nešioti baltą juostą su užrašu TDA. Būtina tai buvo dėl to, kad vokiečiai galėtų atskirti partizanus nuo vietos civilių gyventojų, nuo komunistų (K. Škirpa, Sukilimas Lietuvos suverenumui atstatyti, Vašingtonas, 1973, p. 149-150, 184, 189-191; V. Brandišauskas, Siekiai atkurti Lietuvos valstybingumą (1940-06-1941-09), Vilnius, 1996, p. 40; P. Narutis, Tautos sukilimas 1941, Oak Lawn, USA, 1994, d. 1, p. 149; Juozas Jankauskas, 1941 m. Birželio sukilimas Lietuvoje, Vilnius, 2010, p. 22-26).

K. Škirpos vadovaujamo Berlyno LAF'o organizacijos veikloje būta antisemitizmo apraiškų. Organizacijos sudėtyje buvo propagandos komisija, kurios svarbiausias uždavinys buvo rengti atsišaukimus ir platinti juos Lietuvos teritorijoje. Komisijai vadovavo buvęs trečiafrontininkas, vėliau veiklus tautininkas, Lietuvių tautininkų sąjungos radikaliojo sparno atstovas Bronys Raila. Jis parašė brošiūrą „Už ką kovoja aktyvistai“, kurioje rašoma apie „lietuvių tautos ir žemės išvalymui nuo žydų parazitų ir išgamų“, kad „nauja nepriklausoma Lietuvos valstybė tegali būti ir turės būti tik tautinė“, kad Lietuvių aktyvistų frontas, atstatydamas naują Lietuvą, „yra pasiryžęs nedelsiant iš pagrindų atlikti lietuvių tautos ir žemės išvalymą nuo žydų, parazitų ir išgamų“, kad Lietuvių aktyvistų frontas „yra pasiryžęs visiškai atskirti žydus nuo Lietuvos valstybinio bei tautinio kūno ir laipsniškai įvykdyti žydų pašalinimą iš lietuviškos žemės aplamai“. Lietuvių informacijų biuras Berlyne 1941 m. kovo 19 d. išleido pranešimą, skirtą pavergtos Lietuvos tautiečiams. Jo 6-ajame punkte rašoma: „Jau dabar „painformuokite“ žydus, kad jų likimas aiškus, todėl kas gali, tegu jau šiandien nešdinasi iš Lietuvos, kad nebūtų bereikalingų aukų. Lemiamu momentu jų turtą perimkite į savo rankas, kad niekas veltui nežūtų“. Antisemitinių išsireiškimų, kuriuose žydai vaizduojami neigiamai, būta ir kituose Berlyno LAF organizacijos parengtuose dokumentuose, kurie iš Berlyno per sieną pasiekdavo Lietuvą ir jos gyventojus. Istoriko Liudo Truskos atlikti tyrimai paneigė žydų autorių teiginius, kad LAF ragino lietuvius žudyti žydus jau karo išvakarėse. Remiantis Berlyno LAF organizacijos parengtos literatūros antisemitiniais teiginiais galima tvirtinti, kad jos nariai „žydų problemą“ siūlė spręsti ne genocido, o išvymo iš Lietuvos būdu. Istorikas L. Truska mano, kad LAF'o atsišaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą lietuviai prisidėjo prie nacių nusikalstamų įsakymų vykdymo. Tačiau greta reikia pastebėti, kad karo išvakarėse Berlyno LAF nariai nežinojo apie tai, kad naciai planuoja visiškai išžudyti žydus (L. Truska, V. Vareikis, Holokausto prielaidos: antisemitizmas Lietuvoje, Vilnius, 2004, p. 86-92; Lietuva 1940-1990. Okupuotos Lietuvos istorija, Vilnius, 2007, p. 157; LYA, f. K-1, ap. 58, b. P-2255, l. 129).

1941 m. birželio 22 d. prasidėjo karas tarp nacistinės Vokietijos ir bolševikinės Sovietų Sąjungos. Lietuvos pasipriešinimo judėjimo dalyviai nuo pagrindinės veiklos perėjo prie atviro pasipriešinimo sovietų režimui. Taip kilo 1941 m. Birželio sukilimas. Kaune birželio 23 d. 9 val. 28 min. L. Prapuolenis LAF'o Vyriausiojo štabo vardu paskelbė, kad Laikinoji vėl naujai atgimstančios Lietuvos Vyriausybė (toliau LLV) skelbia atstatanti Laisvą ir nepriklausomą Lietuvos valstybę. Taip buvo paskelbtas ir Lietuvos laikinosios vyriausybės narių sąrašas. Ministro pirmininku buvo paskirtas Kazys Škirpa. Jis neturėjo galimybių eiti šias pareigas, nes vokiečių policija jam skyrė namų areštą, jis turėjo kasdien registruotis policijoje. Areštas buvo panaikintas po trijų savaičių, tačiau ir po to jam nebuvo leista vykti į Lietuvą. Dėl šių aplinkybių ministro pirmininko pareigos laikinai buvo perduotos Juozui Ambrazevičiui. Birželio 24 d. Berlyne K. Škirpa išsiuntė URM valstybės sekretoriui E. von Weizsäckeriui raštą, informuojantį apie įvykusį sukilimą, kad deklaruotas valstybinės nepriklausomybės atkūrimas ir sudaryta tautinė krašto

vyriausybė, kuri faktiškai perėmusi krašto valdymą. 1941 m. liepos 23 d. K. Škirpa išplatino aštuonių valstybių – Vokietijos sąjungininkių – atstovams Berlyne memorandumą, susijusį su Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atkūrimu (Arūnas Bubnys, Vokiečių okupuota Lietuva (1941-1944), Vilnius, 1998, p. 34-35; V. Brandišauskas, Siekiai atkurti Lietuvos valstybingumą (1940 06-1941 09), Vilnius, 1996, p. 92-93; K. Škirpa, Sukilimas Lietuvos suverenumui atstatyti, Vašingtonas, 1973, p. 459-463).

LLV sudėtyje buvo krašto apsaugos ministro postas, kuris atiteko iš Berlyno atvykusiam gen. Stasiui Raštikiui. Tai reiškė, kad vyriausybė imsis kariuomenės atkūrimo darbų. Dėl to, kad K. Škirpai nebuvo leista iš Berlyno atvykti į Kauną, jis negalėjo tapti Lietuvos laikinosios vyriausybės inicijuotų veiksmų (taip pat ir kariuomenės atkūrimo) dalyviu. Vienas iš LLV uždavinių buvo atkurti tokią Lietuvos kariuomenės organizaciją, kokia ji buvo iki 1940 m. vasarą įvykusios krašto okupacijos ir aneksijos. Šio uždavinio įgyvendinimo buvo siekiama pirmiausia atkuriant iki karo funkcionavusias komendantūras. 1941 m. birželio 23 d. LLV iniciatyva buvo įsteigta Kauno miesto ir apskrities karo komendantūra, komendantu paskirtas plk. Jurgis Bobelis. Jis šias pareigas buvo ėjęs nepriklausomybės laikotarpiu, t. y. nuo 1938 m. balandžio 11 d. iki 1940 m. birželio 25 d. Kitas LLV žingsnis buvo ginkluotųjų pajėgų atkūrimas. Vokiečių okupacinė valdžia neleido atkurti tokios ginkluotųjų pajėgų organizacijos, kokia ji buvo iki sovietų okupacijos pradžios. Sutiko tik su tuo, kad būtų formuojami savisaugos daliniai (policijos batalionai). Krašto gyventojai šiuo leidimu pasinaudojo tikėdami, kad savisaugos batalionams pavyks ateityje tapti suverenos Lietuvos ginkluotųjų pajėgų dalimi. Per 1941 m. birželio 27 d. vykusį posėdį vyriausybė, remdamasi vokiečių karinės vadovybės Kaune leidimu, priėmė nutarimą organizuoti kariniais pagrindais Apsaugos batalioną. Kauno karo komendantas plk. Jurgis Bobelis 1941 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. 9 paskelbė, kad partizanų daliniai perorganizuojami į reguliarių junginį. Partizanai privalėjo ginklus ir karo medžiagą grąžinti į komendantūrą perregistravimui, leidimai laikyti ginklus paskelbti negaliojančiais. Už įsakymo nevykdymą buvo numatyta griežtai bausti. Tą pačią dieną pasirodė ir komendanto J. Bobelio pranešimas, kad prie Kauno karo komendantūros formuojamas Tautinio darbo apsaugos (toliau – TDA) batalionas. Visi batalione norintys tarnauti taurūs lietuviai buvo kviečiami registruotis Kauno karo komendantūroje. Batalionui įvardinti buvo panaudotas K. Škirpos 1941 m. kovo 30 d. įsteigtos organizacijos – Tautinio darbo apsauga – pavadinimas. Greta to reikia pastebėti, kad tokį patį pavadinimą turėjo ir dalis 1941 m. Birželio sukilimo metu suformuotų ir veikusių partizanų sukilėlių būrių. Tačiau pats Škirpa dėl to, kad jam nebuvo leista iš Berlyno atvykti į Lietuvą, nebuvo nei bataliono, nei partizanų sukilėlių, turėjusių TDA pavadinimą, steigėjų. Kauno TDA bataliono vadu buvo paskirtas buvęs nepriklausomos Lietuvos karininkas, buvęs 1918–1920 m. kovų už nepriklausomybę dalyvis plk. Andrius Butkūnas, kuris pirmosiomis karo dienomis vadovavo Kauno aps. Raudondvario vls. sukilėlių partizanų būriui. 1941 m. rugpjūčio mėn. Kauno TDA batalionas buvo reorganizuotas į tris atskirus, t. y. į 1-ąjį, 2-ąjį ir 3-įjį Pagalbinės policijos tarnybos batalionus.

Iki 1941 m. liepos pabaigos Kauno TDA batalionas be Lietuvos laikinosios vyriausybės, Kauno miesto ir apskrities komendantūros buvo pavaldus ir vokiečių karinei administracijai, vokiečių saugumo policijai ir SD Lietuvoje SS štandartenfiureriui Karlui Jėgeriui. K. Jėgerio nurodymu ir paliepimu 1941 m. liepos 4 d., 6 d., 9 d. ir 19 d. Kauno VII forte surengtų naikinimo operacijų metu buvo nužudyti 3027 asmenys (tarp jų 3020 žydų). Nėra žinių apie tai, kad ką nors bendro su šiomis žudynėmis būtų turėjęs tuo metu Berlyne gyvenęs plk. Kazys Škirpa. Kauno TDA batalionas negali būti siejamas su 1941 m. rugpjūčio, rugsėjo, spalio, lapkričio mėnesiais Kauno IV, IX fortuose ir provincijose vietovėse K. Jėgerio organizuotomis masinio naikinimo operacijomis, nes 1941 m. rugpjūčio pradžioje buvo pradėta jo reorganizacija į 1-ąjį, 2-ąjį, 3-įjį Pagalbinės policijos batalionus (Kauno karo komendanto 1941 m. birželio 28 d. įsakymas nr. 9, Kauno karo komendanto 1941 m. birželio 28 d. pranešimas, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 8, l. 28, 35; 1941 m. liepos 1 d., 3 d., 21 d., 30 d. įsakymai nr. 1, nr. 2, nr. 26, nr. 32 TDA batalionui, 1941 m. rugpjūčio 1 d. TDA bataliono sudėties žinios, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 1, l. 17, ap. 2, b. 1a., t. 2, l. 39, 47-49, 152. ap. 2, b. 5, l. 1; Lietuvos Laikinoji Vyriausybė. Posėdžių protokolai, Vilnius, 2001, p. 18, 45-46; A. Gražiūnas, Lietuva dviejų okupacijų replėse 1940–1944, Vilnius, p. 126; S. Raštikis,

Lietuvos likimo keliais, Kaunas, 1996, t. t. 4, p. 341; J. Vaičėnė, Lietuvos kariuomenė valstybės politinio gyvenimo verpetuose (1927 – 1940), Vilnius, 2003, p. 201; S. Knežys, „Kauno karo komendantūros Tautinio darbo apsaugos batalionas“, Genocidas ir Rezistencija, Vilnius, 2000, 1(7), p. 123-125).

Apibendrinant galima teigti, kad K. Škirpa negali būti laikomas Kauno TDA bataliono steigėju, atsakingu už jo egzistavimo laikotarpį - 1941 m. liepos 4 d., 6 d., 9 d., 19 d. Kauno VII forte vykdytas masines žydų žudynių operacijas dėl šių priežasčių. Pirma, 1941 m. birželio sukilimo Lietuvoje metu vokiečiai K. Škirpai neleido atvykti į Lietuvą ir eiti Lietuvos laikinosios vyriausybės ministro pirmininko pareigų. Antra, jis dėl to negalėjo tapti aktyviu dalyviu LLV inicijuotame kariuomenės atkūrimo darbe, kurio vienas iš padarinių buvo Kauno TDA bataliono įsteigimas 1941 m. birželio 28 d. Trečia, K. Škirpos 1941 m. kovo 30 d. įsteigta organizacija – Tautos darbo apsauga – nebuvo tapati 1941 m. birželio 28 d. įsteigiamam Kauno Tautinio darbo apsaugos batalionui. Batalionui įvardinti buvo panaudotas tik K. Škirpos 1941 m. kovo 30 d. įsteigtos organizacijos pavadinimas. Tačiau pats K. Škirpa šio bataliono kūrėju, vadu ir masinio žydų naikavimo operacijų organizatoriumi ir dalyviu nebuvo. Su minėtais dalykais buvo susiję kiti asmenys. K. Škirpai, jo vadovaujamai organizacijai galima prikišti tai, kad Berlyno LAF organizacijos veikloje antisemitizmas buvo iškeltas į politinį lygmenį, tai galėjo paskatinti dalį Lietuvos gyventojų įsitraukti į Holokaustą. Kita vertus reikia pastebėti, kad Berlyno LAF organizacija siūlė „žydų klausimą“ spręsti ne genocido, o išvymo iš Lietuvos būdu. Taip pat reikia pastebėti ir tai, kad Berlyno LAF organizacijos nariams karo išvakarėse nebuvo žinoma, kad naciai yra suplanavę vykdyti totalinį žydų genocidą.

Generalinė direktorė

Teresė Birutė Burauskaitė

Alfредas Rukšėnas, tel. 8 5 266 15 99, e. p. alfredas.ruksenas@genocid.lt





LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 231 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Vilniaus miesto savivaldybės
merui Remigijui Šimašiui

2015-07-02 Nr. 13R-200
Į 2015-06-17 Nr. A51-62869/15(3.3.4.3-EM4)

Konstitucijos pr. 3
09601, Vilnius

P. Grant Arthur Gochin

Į 2015-05-10 raštą

10900 Winnetka Ave
Chatsworth, CA 91311, USA

DĖL JONO NOREIKOS (GENEROLO VĖTROS)

Atsakydami į raštus, informuojame, kad nagrinėjome gerb. Grantu Arthuro Gochino prašymą dėl Jono Noreikos veiklos vokiečių okupacijos metais. Pateikiame rezultatus.

Gerb. G. A. Gochinas prašymą grindžia remdamasis išeivijos lietuvio Aleksandro Pakalniškio prisiminimais. A. Pakalniškis rašo, kad jis vokiečių okupacijos laikotarpiu dirbo Plungės komendantūros raštinėje. Liepos 13-osios naktį buvo išžudyti Plungės žydai, t. y. vyrai, moterys ir vaikai. Vienas vokiečių kareivis paklausė komendanto: – Ką jūs žadate daryti su tais sinagogoje uždarytais žydais? – Aš jau daviau įsakymą visus iki vieno sušaudyti, – atsakė lietuvių komendantas Noreika (*Aleksandras Pakalniškis, Per dvidešimtąjį amžių, Chicago, 1995, p. 119*). Istoriniuose darbuose yra žinių, kad 1941 m. liepos 15–16 d. Telšių aps. Plungės vls. Kaušėnų k. Rudelio atkalnėje (4 km į šiaurės vakarus nuo Plungės, 600 m nuo Plungės–Kretingos vieškelio) buvo nužudyta apie 1800 žmonių (*Masinės žudynės Lietuvoje (1941-1944 m), Vilnius, 1973, d. 2, p. 409*). Remiantis A. Pakalniškio prisiminimais, šias aukas baudėjai sušaudė vykdydami Plungės komendanto kpt. Jono Noreikos įsakymą.

Dėl A. Pakalniškio prisiminimų, susijusių su minėtais J. Noreikos veiksmais, patikimumo atlikome tyrimą. Šių prisiminimų patikimumu verčia abejoti šios aplinkybės. Pirmoji aplinkybė – Lietuvos ypatingojo archyvo (toliau – LYA) fonduose yra saugomi po karo suimtų ir teistų Plungės pagalbinės policijos būrio narių, kitų asmenų baudžiamosios bylos (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 15668/3, 4619/3, 832/3, 34861/3, 6964/3, 1236/3, 12410/3, P-14200, 2833/3, P-16600, b. 35402/3, b. 29105/3, b. 17051/3, b. 21015/3, b. P-16827, b. 21012/3, b. 11284/3; ap. 46, b. 1254*). Buvę Plungės pagalbinės policijos nariai, liudininkai Zenonas Rudavičius, Jonas Buivydas, Jonas Šližius, Zigmas Daržinskas, Leonas Laurinavičius, kunigas Povilas Pukys per apklausas parodė, kad Plungės miestelio komendantu buvo lietuvių karininkas Povilas Alimas (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 6964/3, l. 24, 38a.p., 45, b. 34851/3, l. 15 a.p. – 16, b. 12410/3, l. 15 a.p., b. 21015/3, l. 19*), o ne kpt. J. Noreika. Apie J. Noreiką prisimena tik buvęs Plungės bažnyčios kunigas Povilas Pukys. Jis per 1945 m. rugpjūčio 4 d. apklausą nurodė, kad pirmąją okupacijos dieną Plungėje buvo įsteigta komendantūra. Jai vadovavo buržuazinės (*taip byloje*) kariuomenės karininkas, turėjęs kapitono laipsnį.

Komendantu jis buvo tik dvi dienas. Po to iš jo pareigas perėmė Povilas Alimas. Kartu su juo komendantūroje dirbo Noreika, kurį vokiečiai vėliau perkėlė į Šiaulius. Anksčiau, t. y. nepriklausomos Lietuvos laikais, Noreika dirbo Lietuvos kariuomenės generaliniame štabe. Turėjo kapitono laipsnį (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 34851/3, l. 15 a.p.-16*).

Antroji aplinkybė – po karo suimtų ir teistų buvusių Plungės pagalbinės policijos būrio narių, kitų asmenų bylose kpt. Jonas Noreika neminimas kaip masinių žudynių ties Kaušėnų kaimu dalyvis ar organizatorius, turintis teisę įsakinėti. Tardymo metu suimtieji nurodė, kad žudynių organizatoriai buvo vokiečiai, kad žydų konvojavimui ir sušaudymui ties Kaušėnais vykusios operacijos metu vadovavo lietuvių karininkas Povilas Alimas, jo pagalbininkas Pabrėža (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 6964/3, l. 18-18 a.p., 24 a.p., 76 a.p., b. 15668/3, t. 1, 29, 56-56 a.p.*).

Trečioji aplinkybė – kpt. Jonas Noreika pats savo asmenine iniciatyva negalėjo įsakyti sušaudyti Plungės žydų (vyrų, moterų, vaikų) net ir tuo atveju, jei jis ir būtų buvęs šių žudynių dalyvis. Istoriniai tyrimai rodo, kad masines visų žydų – vyrų moterų ir vaikų – naikinimo operacijas lietuvių policinių struktūrų darbuotojai, pagalbinės policijos nariai atliko ne savo pačių iniciuotas tarnybines užduotis, o vykdydami vokiečių saugumo policijos ir SD įstaigos pareigūnų, kitų okupacinių įstaigų nurodymus.

Gerb. G. A. Gochinas savo prašymą grindžia ir tuo, kad yra kilęs iš Šiaulių apskrities ir kad jo nuomone, J. Noreikos įsakymais buvo nužudyti dalis jo giminaičių. Taip teigdamas jis tikriausiai remiasi Šiaulių geto kalinio Leibo Lifšicos teiginiu, kad Šiaulių miesto ir apskrities viršininkui J. Noreikai tenka atsakomybė už 5100 apskrities žydų nužudymą 1941 m. liepos mėn.–1943 m. birželio mėn. Gerb. G. A. Gochino ir L. Lifšico teiginiai kelia abejones, nes yra išlikę J. Noreikos pasirašyti su žydų izoliavimu, o ne su masinių žudynių operacijų organizavimu susiję įsakymai. Istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinami kaip du tapatūs dalykai.

1941 m. rugpjūčio 22 d. pasirodė J. Noreikos pasirašytas raštas „Visiems Šiaulių apskrities valsčių viršaičiams ir antraeilių miestų burmistrams“. Jis skelbė, kad Šiaulių apygardos komisaras įsakė žydus, pusiau žydus iškelti iš valsčių bei miestelių ir apgyvendinti juos viename rajone – gete. Buvo nurodyta, kad visų valsčių, antraeilių miestų ir miestelių žydai nuo rugpjūčio 25 iki 29 d. turi būti perkelti į Žagarės miestą. Perkėlimo reikalais turi pasirūpinti atitinkamos savivaldybės. Palikto žydų turto sąrašai turėjo būti pristatyti apskrities viršininkui. Apie įsakymo įvykdymą valsčių viršaičiai ir burmistrai turėjo informuoti viršininką iki rugpjūčio 29 d. (*LCVA, f. R-1099, ap. 1, b. 1, l. 156*). J. Noreika tvarkė ir su žydų turto susijusius reikalus. 1941 m. rugsėjo 10 d. pasirodė jo raštas „Nurodymai likviduoti žydų ir pabėgusių komunistų kilnojamąjį turtą“, kuris buvo skirtas valsčių viršaičiams ir antraeilių miestų burmistrams. Nurodymai skelbė, kad viena dalis turto (labai geri baldai, medžiagų ritiniai, nevartoti baltiniai) turi būti saugoma iki atskiro parėdymo. Dalį turto buvo numatyta skirti mokykloms, valsčiams, paštams, prieglaudoms, ligoninėms, kitoms įstaigoms. Buvo numatyta, kad dalį turto reikia išdalinti nuo karo nukentėjusiems asmenims ir parduoti jį iš varžytinių. Žemės ūkio gyvas ir negyvas inventorių turėjo būti išnuomoti laikiniams nuomininkams. Pinigai, gauti už parduotą turtą, turėjo būti pristatyti į apskrities valdybos kasą (*LCVA, f. R-1099, ap. 1, b. 1, l. 239*). Žagarės miesto burmistras 1941 m. gruodžio 3 d. informavo Šiaulių apskrities viršininką apie tai, kaip buvo tvarkomi reikalai, susiję su vietos žydų turto (*LCVA, f. R-1099, ap. 1, b. 9, l. 136-137*).

Žydų izoliavimas, t. y. jų suvaymas į getus reiškė tuo pačiu ir tai, kad naciai per lietuvių valdžios įstaigų pareigūnus kontroliavo žydus. Ši aplinkybė nacių režimui teikė galimybę pereiti prie žydų žudymo, t. y. juos sunaikinti kaip nepageidaujamą asmenų grupę. Nėra žinių apie tai, kad Šiaulių apskrities viršininkas J. Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ir vykdymu. Reikia pastebėti, kad jis tokių funkcijų negalėjo atlikti, nes vokiečių okupacinė valdžia Šiaulių apskrityje žydų naikinimo operacijoms organizuoti, vykdyti naudojo ne lietuvių civilinės valdžios, o policinių struktūrų pareigūnus, pagalbinę policiją, savisaugos batalioną. J. Noreika savo ruožtu buvo ne policinės struktūros, o civilinės įstaigos darbuotojas ir jos vadovas.

Pats Jonas Noreika gestapo buvo suimtas 1943 m. vasario 23 d. Daugiau kaip dvejus metus praleido Štuthofio koncentracijos stovykloje.

28

Lietuvos ypatingajame archyve saugoma Jono Noreikos, Baltraus (g. 1910 m. Šiaulių aps. Pakruojo vls. Šukionių k.) baudžiamoji byla (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 9792/3*). LSSR NKGB Vilniaus miesto 2-ojo skyriaus 2-ojo padalinio vyr. operatyvinis įgaliotinis lt. Karpuchinas 1944 m. kovo 19 d. priėmė nutarimą suimti J. Noreiką dėl to, kad jis buvo vienas iš nacionalistinės (*taip byloje*) organizacijos vadovų. Kaip teigiama byloje, „ši struktūrą susikūrė 1946 m. turėdama tikslą nuversti sovietų valdžią ir atkurti buržuazinę-demokratinę respubliką“ (*ten pat, t. 1, l. 2*). Vilniaus įgulos Karo tribunolas nuteisė Joną Noreiką 1946 m. lapkričio 20–22 d. nuosprendžiu pagal RSFSR BK 58-1 „a“ str. ir skyrė jam mirties bausmę – sušaudyti, konfiskuojant visą jam priklausiusį turtą (*ten pat, t. 4, l. 261-265*). Bylos tyrimo metu J. Noreikai nebuvo inkriminuota, kad jis nacių valdymo Lietuvoje laikotarpiu prisidėjo prie žydų persekiojimo ir naikinimo.

Informuojame, kad ant Genocido aukų muziejaus sienos garbės lentos, skirtos J. Noreikai, nėra. Kaip antinacinės rezistencijos dalyviui, antisovietinio pasipriešinimo organizatoriui garbės lenta yra ant Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Vilniuje sienos. Kiek mums žinoma, gatvės ir mokyklos Vilniuje, pavadintos Jono Noreikos vardu nėra.

Generalinė direktorė



Teresė Birutė Burauskaitė

A. Rukšėnas, tel. (8-5) 266 15 19, el. paštas: alfredas.ruksenas@genocid.lt





LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

Gedimino pr. 56, 01110 Vilnius, tel. 8 706 65105, faks. 8 706 65138, el. p. ombuds@lrski.lt

Advokatui Rokui Rudzinskui
rokas@rlaw.lt

2018-02-02 Nr. 4D-2017/1-1558 / 38 - 317

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui
Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetui

DĖL PAŽYMOS IR PASITARIMO ORGANIZAVIMO

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius išnagrinėjo Grant Arthur Gochin, atstovaujamo advokato Roko Rudzinsko, skundą dėl Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau vadinama – Centras) pareigūnų galimo biurokratizmo, nagrinėjant jo 2017-03-06 prašymą. Siunčiame Seimo kontrolieriaus pažymą Nr. 4D-2017/1-1558, kurioje konstatuota, kad „Centro veikloje, nagrinėjant asmenų prašymus, įžvelgtini teisės aktų reikalavimų netinkamo vykdymo sistemiskumo požymiai, todėl, Seimo kontrolieriaus nuomone, papildomai būtų tikslinga organizuoti Centro veiklos, nagrinėjant asmenų prašymus, skundus, aptarimą, dalyvaujant Seimo kontrolieriui, Vadovei ir kitiems atsakingiems Centro ir Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojams“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 21 punktu („1. Seimo kontrolierius, vykdydamas savo pareigas, turi teisę: [...] 21) [...] gali teikti siūlymus ar pastabas atitinkamoms institucijoms ir įstaigoms dėl viešojo administravimo gerinimo, kad nebūtų pažeidinėjamos žmogaus teisės ir laisvės“), prašo Centro iki 2018-03-01 pateikti Seimo kontrolierių įstaigos organizuojamam pasitarimui Centro veiklos klausimais reikalingą informaciją (planuojama pasitarimą organizuoti š. m. balandžio mėn.):

1) kiek asmenų prašymų, skundų, nagrinėtinų vadovaujantis administracinės procedūros tvarka, Prašymų nagrinėjimo taisyklėmis, Centras gavo 2016–2018 metais, kiek tarp jų yra kartotinių prašymų (skundų) dėl netinkamo pirminio atsakymo / neatsakymo į prašymą, skundą;

2) kiek kartų į 2016–2018 prašymus, skundus buvo atsakyta nesilaikant teisės aktuose nustatytų terminų (kartu nurodant priežastis);

3) kiek kartų dėl Centro veiksmų, susijusių su prašymų, skundų nagrinėjimu, 2016–2018 metais asmenys kreipėsi į Vyriausiąją administracinių ginčų komisiją, teismus (pateikti šių institucijų sprendimų kopijas).

Be to, prašytume nustatyta tvarka informuoti apie Seimo kontrolieriaus rekomendacijų, pateiktų pažymose Nr. 4D-2016/1-750, Nr. 4D-2017/1-1471, Nr. 4D-2017/1-1558), nagrinėjimo rezultatus.

PRIDEDAMA. 20 lapų.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas

Rosita Daunorė, tel. 706 65 145, el. p. rosita.daunore@lrski.lt



LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL GRANT ARTHUR GOCHIN SKUNDO PRIEŠ LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRĄ

2018-02-02 Nr. 4D-2017/1-1558
Vilnius

I. SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo Grant Arthur Gochin (toliau citatose ir tekste vadinama – Pareiškėjas), atstovaujamo advokato Roko Rudzinsko, skundą dėl Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau citatose ir tekste vadinama – Centras) pareigūnų galimo biurokratizmo, nagrinėjant jo 2017-03-06 prašymą (toliau citatose ir tekste vadinama – Prašymas).

2. Skunde nurodyta:

2.1. „2017 m. kovo mėn. kreipėmės į [...] [Seimo kontrolierių] su raštu, kuriuo prašėme įvertinti Centro vadovės [Teresės Birutės Burauskaitės; toliau citatose ir tekste vadinama – Vadovė] veiksmus, o ypač, viešai formuojamą nuomonę dėl Holokausto nusikaltimo sąvokos aiškinimo. Prašyme nurodėme, kad Centro pateikiamas oficialus aiškinimas prieštarauja 1945 m. Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. ir Jungtinių tautų teisei. Prašymas [...] perduotas Centrai“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

„Vadovė savo ruožtu pateikė atsakymą. Į teisinius argumentus dėl ydingo Holokausto nusikaltimo sąvokos aiškinimo 2017-04-10 rašte [Nr. 14R-32; toliau citatose ir tekste vadinama – Atsakymas] atsiliepiama argumentu, kad visiškai objektyvus istorijos faktų aiškinimas nėra galimas, bei pateikiamas 6 lapus apimantis, nesusistemintas, istoriografinių šaltinių sąrašas. Apie Pareiškėjo iškeltus klausimus neužsimenama nė žodžio.“

2.2. „Vertinant susiklosčiusias aplinkybes, matyti, kad Centras vengia dialogo su Lietuvos piliečiais, manomai, siekdamas apginti iš esmės ydingą genocido nusikaltimo dalyvių teisinių santykių aiškinimą. Istorijos faktų interpretavimas čia yra antraeilis dalykas. Norėtume pabrėžti, kad Centras yra biudžetinė įstaiga, kurios veikla nagrinėjamu atveju pažeidžia žmogaus teises ir laisves viešojo administravimo srityje, o tiksliau viešojo administravimo įstatyme nustatytą“:

2.2.1. „a) Objektyvumo principą, kuris reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs“:

„Centro pateikiamas istorinių aplinkybių interpretavimas ir aiškinimas yra neobjektyvus. Centro pateikiamas genocido nusikaltimo dalyvių elgesio vertinimas (*pvz., išvadose dėl J. Noreikos ir K. Škirpos veiklos II pasaulinio karo metais*; toliau citatose ir tekste vadinama – Išvados) yra neobjektyvus ir teisiškai ydingas“; „Centro Atsakymas, kad „visi Išvadų teiginiai yra paremti šaltiniais prie kiekvieno teiginio“, yra neobjektyvus“; „Centras iš esmės neatsako į užduotus klausimus, o Pareiškėjo Prašymą vertina kaip nereikšmingą. Atsakyme Vadovė, nurodo, kad „jei Pareiškėjas nepasitiki Centro istorikų pateiktomis išvadomis jis gali kreiptis į kitas Lietuvos mokslo ir mokymo įtaigas“. Nurodyti teiginiai suponuoja, kad Centras atsisako objektyviai vertinti Pareiškėjo kreipimąsi, o kalbama juk apie veiklos metodus institucijos, teikiančios oficialias istorines išvadas“;

2.2.2. „b) Išsamumo principą, kuris reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui

įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį“:

„Centras, atsakydamas į Pareiškėjo kreipimąsi dėl ydingo genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimo, nepateikė jokių teisinių argumentų, objektyviai pagrindžiančių Centro poziciją. Manome, kad tokie Centro veiksmai pažeidžia ne tik Pareiškėjo teisę gauti objektyvų ir išsamų atsakymą iš oficialius istorijos tyrimus atliekančios institucijos, bet taip pat pažeidžia visuomenės interesus gauti objektyvią informaciją bei genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimą, tokį, koks jis apibrėžiamas 1948-12-09 Konvencijos „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir nubaudo už jį“ 2 ir 3 straipsniuose.“

3. Pareiškėjas prašo Seimo kontrolierių: „Ištirti Centro ir jo Vadovės veiksmus, susijusius su Pareiškėjo Prašymo dėl Holokausto sąvokos aiškinimo nagrinėjimu, įpareigoti Centrą pateikti objektyvų ir įstatymo reikalavimus atitinkantį atsakymą.“

TYRIMAS IR IŠVADOS

4. Iš kartu su skundu pateiktų dokumentų nustatyta:

4.1. **Prašyme**, akcentuojant, kad „Lietuvoje yra ignoruojami ir iškraipomi istoriniai įvykiai, susiję su gyventojų genocidu. Ypač apmaudu, kad tai daroma viešai, institucijų, formuojančių gyventojų pažiūras, todėl prašau ištirti Centro ir jos Vadovės veiksmus. Savo prašymą grindžiu žemiau išdėstytais argumentais“, pažymėta:

4.1.1. „Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymo [toliau citatose ir tekste vadinama – Įstatymas] 2 str. numato, kad Centras yra valstybės įstaiga, tirianti visas genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, [...] inicijuojanti genocido organizatorių ir vykdytojų teisinį įvertinimą. Įstatymo 4 str. numato, kad vienas iš Centro uždavinių – istorinės tiesos ir teisingumo atkūrimas [...]. Centro funkcija yra 20 a. genocido Lietuvoje tyrimas ir objektyvios informacijos, susijusios su lietuvių ir žydų tautybės asmenų naikinimu, pateikimas visuomenei.

Manau, kad Vadovė savo funkcijas vykdo ydingai, nepagrįstai persvarsto istorinius faktus, susijusius su Holokausto įvykiais, subjektyviai interpretuoja išlikusius ir viešai prieinamus dokumentus, visuomenei ir institucijoms pateikia neobjektyvias išvadas. Nurodyti veiksmai susiję su 2 istorinėmis išvadomis, analizuojančiomis J. Noreikos ir K. Škirpos dalyvavimą žydų tautos genocide II-ojo pasaulinio karo metu. Išvadas Centras parengė 2016 m.“

4.1.2. „Dėl J. Noreikos išvados“ [toliau citatose ir tekste vadinama – Išvada-1]:

4.1.2.1. „Genocido tyrimų centro pažymoje nustatyta [...], kad iki nacių okupacijos 1941 m. birželį Jonas Noreika tarnavo Lietuvos kariuomenės teisme, turėjo kapitono laipsnį. 1941-08-03 J. Noreika paskiriamas Šiaulių apskrities viršininku. Nurodė, kad yra išlikęs 1941-08-22 J. Noreikos pasirašytas įsakymas [...], adresuotas Šiaulių apskrities viršaičiams ir miestų burmistrams, skelbiantis, kad nuo rugpjūčio 25 iki 29 Šiaulių apskrities žydai turi būti perkelti į Žagarės getą, o jų palikto turto aprašai pristatyti apskrities viršininkui. Nurodė, kad yra išlikęs 1943-09-10 J. Noreikos pasirašytas įsakymas, adresuotas Šiaulių apskrities viršaičiams ir miestų burmistrams, nurodantis likviduoti žydų kilnojamąjį turtą tokia tvarka: „dalis turto saugoma iki atskiuro nurodymo, dalį turto numatyta skirti mokykloms, valsčiams, paštams, prieglaudoms, ligoninėms ir kitoms įstaigoms; dalį turto išdalinti nuo karo nukentėjusiems asmenims ir parduoti jį iš varžytinių“. Pinigai turėjo būti pristatyti į <J. Noreikos vadovaujamos> apskrities valdybos kasą.“

„Išvadose Vadovė minėtus įsakymus vadina „raštais“, tuo sušvelnindama įsakmų dokumentų turinį, tuo pačiu J. Noreikos vaidmenį vykdant žydų izoliavimo ir turto administravimo klausimus“;

4.1.2.2. „Istoriškai Šiaulių apskrityje veikė 3 getai. Du iš jų įkurti Šiaulių mieste, 1941-07-23 Šiaulių apskrities viršininko įsakymu į juos buvo perkelti Šiaulių mieste ir apskrityje gyvenę žydų tautybės asmenys. Trečiasis buvo Žagarės getas. Suformuotas prisipildžius Šiaulių getams. Į jį žmonės buvo perkelti Šiaulių apskrities viršininko Jono Noreikos 1941-08-22 įsakymu. Pažymėtina, kad Žagarės getas nebuvo reformuotas į koncentracijos stovyklą, kaip kiti

Šiaulių getai. 1941-10-02 Žagarėje miesto parke buvo sušaudyti 2236 asmenys (633 vyrai, 1107 moterys ir 496 vaikai). Noreika dirbo civilinėje įstaigoje, tačiau ši įstaiga tarnavo nacių tikslams: organizavo žmonių perkėlimą į Žagarės getą, jų turto konfiskavimą ir pardavimą. 1941-09-10 J. Noreikos įsakyme dėl konfiskuoto žydų turto administravimo minima, kad turtas bus skiriamas įvairioms socialinės paskirties įstaigoms (mokykloms ir kt.), taip pat nuo karo nukentėjusiems žmonėms.

Istoriniai dokumentai liudija priešingai. Turtas ir iš jo gautos lėšos buvo naudojamas nacių karinės pramonės reikmėms. Jono Noreikos apskrityje yra žinomas ir paviešintas 1941-11-05 Šiaulių apskrities valdybos nurodymas apylinkių ir miestų merams pinigų, gautų iš žydų turto pardavimo, iki lapkričio 15 d. įmokėti į Gebietskommissar sąskaitą Reich Credit Banke Šiauliuose.

Centras savo išvadoje apie šias aplinkybes ir dokumentus nutyli. Pasisakydama dėl J. Noreikos talkininkavimo nacių režimui, Vadovė išvadoje nurodo, kad „istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinamos kaip du tapatūs dalykai“, „žydų suvaymas į getus [...] teikė naciams galimybę pereiti prie žydų žudymo, t. y., juos sunaikinti kaip nepageidaujamą rasę“, tačiau nėra žinių apie tai, kad J. Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ar vykdymu.

Toks istorinių įvykių aiškinimas iškreipia objektyvią tiesą ir parodo nesugebėjimą susitaikyti su Holokausto įvykiais. Nėra suprantama, kuriuo laiko momentu Lietuvos „istoriografijoje“ talkininkavimas vykdant Holokausta pradėtas vertinti atsietai nuo nusikaltimo žmonijai? Nors vaidmenys gal ir ne tie patys, bet veiksmai nukreipti į vieną tikslą. Getų formavimo ir žydų turto nusavinimo negalima vertinti atsietai nuo masinių žudynių – tai nusikaltimo, vadinamo Holokaustu, dalis“;

4.1.2.3. „2015 m. spalio mėnesio išvadoje Centras nurodo, kad „žinios apie J. Noreikos veiklą po sukilimo, t. y., 1941 m. birželio pabaigoje ir liepos mėnesį, gan fragmentiškos, <tačiau> apibendrinant galima teigti, kad 1941 m. liepos mėn. kpt. Joną Noreiką siejo tarnybiniai ryšiai su dvejomis įstaigomis – Telšių LAF organizacija ir Plungės komendantūra.“

„Atkreiptinas dėmesys, kad J. Noreikai krenta šešėlis dėl nurodymo žudyti, duoto Plungėje 1941-07-13. J. Noreikai dirbant nacių įsteigtoje Plungės komendantūroje, t. y., iki jo paskyrimo Šiaulių apskrities viršininku.

Nepaisant nustatytų aplinkybių, kad Noreika siejamas su organizacijomis, žinomai vykdžiusiomis žydų tautos naikinimą Šiaulių krašte (1941 birželio–liepos mėn.), Centras išvadoje konstatuoja, kad „Reikia pastebėti, kad jis tokių funkcijų negalėjo atlikti, nes [...] J. Noreika savo ruožtu buvo ne policinės struktūros, o civilinės įstaigos darbuotojas ir jos vadovas“. Nėra suprantama, kodėl Centro Vadovė, ignoruodama įrodymus, be papildomų paaiškinimų konstatuoja, kad J. Noreika 1941 m. liepos mėn. negalėjo duoti įsakymo žudyti LAF / komendantūros būriams, kuriems jisai priklausė“;

4.1.2.4. „Centras Išvadoje-1 nurodo, kad nuo pat 1941 m. birželio mėn. J. Noreika įsitraukė į aktyvią antinacistinę veiklą. Tai patvirtinančių argumentų ir įrodymų išvadoje nėra pateikta. J. Noreikos nuopelnų Lietuvai, susijusių su pasipriešinimu komunistų valdžiai, Centras taip pat nenustatė. J. Noreika karo tribunolo buvo nuteistas mirties bausme pagal Rusijos SFSR BK 58 str. 1 d. (Tėvynės išdavimas). Dėl šios veikos reabilituotas 1991 m. Lietuvos Aukščiausio Teismo sprendimu. Už ką suteiktas pirmojo laipsnio apdovanojimas, nežinoma. Išvadoje-1 taip pat nenurodoma.“

4.1.3. „Dėl K. Škirpos išvados“ [toliau citatose ir tekste vadinama – Išvada-2]:

4.1.3.1. „Ginama Centro kalba buvo išdėstyta ir išvadoje dėl K. Škirpos veiklos. Centras išvadoje nurodo, kad 1941-03-19 K. Škirpa išleido pranešimą, skirtą pavergtos Lietuvos tautiečiams. Jo 6-ajame punkte rašoma: „Jau dabar „painformuokite“ žydus, kad jų likimas aiškus, todėl, kas gali, tegu jau šiandien nešdinasi iš Lietuvos, kad nebūtų bereikalingų aukų. Lemiamu momentu jų turtą perimkite į savo rankas, kad niekas veltui nežūtų.“

Išvadoje Centras keliskart pabrėžia, kad K. Škirpa žydų klausimą siūlė spręsti išvaymu. Pažymėtina, kad Centras nutyli aplinkybę apie 1941-03-24 dokumente „Lietuvai Išlaisvinti Nurodymai“ Berlyne duodamus tokius nurodymus: „Labai svarbu šia proga nusikratyti ir nuo žydų. [...] Juo jų daugiau šia proga iš Lietuvos pasišalins, tuo bus vėliau lengviau baigti nuo žydų

nusikratyti“; Centras taip pat nutyli 1940–1941 m. dokumentą, K. Škirpos kreipimąsi į Lietuvos žydus, pavadintą „Dėl svetingumo žydams atšaukimo“, kuriame skelbiama, kad 14 a. Vytauto Didžiojo suteikta prieglobsčio teisė žydų tautai yra atšaukiama, ir nurodoma, kad žydai nepalikę Lietuvos kartu su sovietų sąjungos kariais bus atiduodami karo lauko teismui; ištremiami iš žemių su turto konfiskavimu; arba griežtai baudžiami vietoje, jei turtą savo bandytų gadinti. Žydams nurodoma neturėti jokių iliuzijų, kadangi jiems vietos Lietuvoje nebėra“;

4.1.3.2. „Istoriškai, K. Škirpa, diplomatas, pasitraukęs iš okupuotos Lietuvos, 1940–1941 m. gyveno Berlyne. Ten planavo Lietuvos išlaisvinimą iš sovietų priespaudos. Didžiausias žinomas K. Škirpos nuopelnas Lietuvai yra Lietuvos aktyvistų fronto (LAF) organizacijos sukūrimas. K. Škirpa buvo organizacijos steigėjas, vadovas ir pagrindinis propagandos variklis. Organizacijos tikslas (realus) buvo ribotos Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas nacistinės Vokietijos sudėtyje, veiksmai – talkininkavimas nacių kariams išvežant sovietų valdžią 1941 m. birželį, tam panaudojant užverbuotus ir koordinuotus lietuvių kariškius ir civilius – LAF būrius. [...] Nuo 1940 iki 1943 m. K. Škirpa raštu komunikavo su diplomatinio rango asmenimis visoje Europoje. Detalūs komunikatai apie LAF verbavimo ir smogimo taktikas bei pasirengimą talkininkauti nacių kariams išvarant sovietų pajėgas buvo žinomai siunčiami pačiam Hitleriui ir jo sekretoriui. [...] Apie galimą K. Škirpos antisemitinės propagandos įtaką Centras išvados nepateikia, tačiau cituoja istoriką L. Truską, teigiantį, kad „LAF atsišaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą dalis lietuvių prisidėjo prie nacių nusikaltamų įsakymų vykdymo“. Detaliau išvadoje Centras šio aspekto nenagrinėja ir nesusiekinėja, apibendrinamai nurodo, kad „K. Škirpos vadovaujamos LAF organizacijos veikloje būta ir antisemitizmo apraiškų“.

„Centro išvadoje LAF antisemitinė propaganda ir jos įtaka yra sušvelninama, dokumentu turinį aiškinant atsietai nuo žydų genocido ir turto grobstymo, prasidėjusio Škirpos vyriausybės vadovavimo metu. Išvadoje yra pamiršamas priežastinis ryšys, kad žydų išvarymas ir turto atėmimas buvo vienas iš LLV tikslų, nubrėžtų K. Škirpos nurodymuose ir kreipimuose, kurie buvo ideologiniai LLV pamatai.“

4.1.4. „Dėl Vadovės viešų pasisakymų“ – „Nurodyti Vadovės veiksmai yra įvykių, susijusių su Holokaustu, persvarstymas, žeidžiantis žydų tautybės Lietuvos piliečius. Toks elgesys peržengia EŽTT nubrėžtas saviraiškos laisvės ribas, todėl šios ir panašios apraiškos reikalauja išskirtinio dėmesio“;

4.1.4.1. „Netrukus po K. Škirpos išvados publikavimo internete, viešame pasisakyme šiuo klausimu, Vadovė *Lietuvos žiniose* nurodė, kad: „Turime suvokti, kad ir K. Škirpa kalbėjo savo gyvenamojo laikotarpio kalba ir kalbėjo taip, kad jo žodžiai būtų suprantami to meto žmonėms. Tad jo griežtoki komentarai neturėtų būti absoliutinami“ [...]. Ji pabrėžė, jog K. Škirpos veiklą tyrinėję mokslininkai jokių antisemitinių veiksmų joje neradę. Tas žmogus tikrai nėra nusikaltėlis, kurį derėtų nustumti į istorijos paraštes“. „Vertinant Išvados-2 teiginius ir Vadovės kalbą, panašu, kad Vadovė visuomenei pateikia žinomai melagingus teiginius dėl K. Škirpos antisemitinės veiklos, prieštaraujančius išvadoje cituojamai istoriko L. Trusko nuomonei“;

4.1.4.2. „Po Išvados-1 publikavimo Vadovė pasisakė užsienio žiniasklaidoje. Paklausta, „kodėl pagrindinė tyrimo institucija savo leidžiamuose knygose ir leidiniuose labai mažai arba nieko nekalba apie tamsiąją miško brolių pusę ir ar Centras negalėtų padaryti daugiau išlyginant pusiausvyrą“, atsakė: „Mes bandome, tačiau susiduriame su įtakingu konservatyvių jėgų pasipriešinimu. Yra kelios aktyvios organizacijos ginančios partizanų atminimą ir jie su mumis susisiečia, kai tik pabrėžiame mažiau palankius aspektus. Iš šių žmonių aš dažnai gaunu laiškus. Ir jie turi įtakingų draugų tarp politikų ir aukštų pareigūnų. Šie žmonės bando paveikti publikuojamus istorikų darbus. Lapkritį artėjant rinkimams darosi vis sunkiau išjudinti klausimą dėl labiau subalansuoto mūsų šiuolaikinės istorijos paveikslą“;

4.1.4.3. „Aktyvių piliečių grupei pateikus prašymą savivaldybei dėl J. Noreikos garbės lentos nukabinimo Vilniuje, Centras savo socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyroje 2015-11-16 paskelbė tokį atsiliepimą: „Lietuvos patriotų niekinimą organizuoja kaimynai iš Rytų. Jiems talkina ne tik kai kurie žydai, bet ir pakankamai daug lietuvių: jų pavardės surašytos po prašymais atimti ordiną, nuimti lentą, šmeižikiškais straipsniais spaudoje... Vieni tai daro sąmoningai, kiti – iš kvailumo.“

4.1.5. „Teisinis genocido aiškinimas“:

4.1.5.1. „Prie šio nusikaltimo teisinio įtvirtinimo prisidėjo „Niurnbergo tarptautinio karinio tribunolo statutas“. Jame buvo apibrėžtos nusikalstamos veikos ir suformuoti tarptautinės teisės principai, kurie 1946 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje buvo visuotinai pripažinti. Taip pat labai svarbus dokumentas buvo 1948-12-09 konvencija „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir nubaudo už jį“, Lietuva yra šios konvencijos dalyvė. Pagal 1945 m. Niurnbergo tribunolo statuto 6 str., nusikaltimus žmogiškumui apima: žudymas, naikinimas, įkalinimas, tremtis ar kitas nežmogiškas elgesys prieš civilinę grupę prieš karą ar karo metu. Vadovai, organizatoriai, kurstytojai ir padėjėjai, dalyvavę bendro plano ar sąmokslų sudaryme ar įgyvendinime, nukreipto padaryti bet kurį iš aukščiau paminėtų nusikaltimų, yra atsakingi už visus veiksmus, padarytus bet kurių asmenų siekiant įgyvendinti tokį planą. Lietuvos baudžiamasis kodeksas taip pat pasmerkia asmenis, kurie organizavo, vadovavo ar dalyvavo juos žudant, kankinant, žalojant, trikdam jį protinį vystymąsi, deportuojant, kitaip sudarant tokias gyvenimo sąlygas, kad jos lėmė visų jų ar dalies žūtį (99 str.).

Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės Komisija (TTK) yra pasisakiusi, kad „atsižvelgiant į genocido nusikalstamos veikos pačią savo prigimtį yra sąmoningi, tyčiniai ar valingi veiksmai, kurių asmuo paprastai negali padaryti nesuvokdamas, kad jie greičiausiai sukels atitinkamas pasekmes. Tai ne tokia rūšis veikų, kurios galėtų įvykti atsitiktinai arba net kaip neatsargumo rezultatas.“

„TTK pateikia tokį tikslo aiškinimą: „plano ar politikos detalių žinojimo mastas, tam, kad įvykdytų genocido nusikaltimą, keičiasi priklausomai nuo nusikaltėlio padėties vyriausybėje hierarchijoje ar karinėje struktūroje. Tai nereiškia, kad pavaldinys, kuris iš tikrųjų atlieka planą ar politiką, negali būti laikomas atsakingu už genocido nusikaltimą tiesiog todėl, kad jis neturėjo to paties laipsnio informacijos apie planą ar politiką kaip jo viršininkas. Genocido nusikaltimas reikalauja žinių apie galutinį tikslą, o ne žinių apie kiekvieną genocido politikos ar plano detalę. Laikoma, kad pavaldinys žino savo viršininkų ketinimus, kai jis gauna nurodymus padaryti uždraustus veiksmus prieš asmenis, kurie priklauso tam tikrai grupei.“

„Vertinant aukščiau išdėstytus teisės aktus ir Centro išvadas, konstatuotina, kad Centras, formuodamas valstybės politiką istorinių tyrimų srityje ir nustatydamas tokių tyrimų metodikas ir kryptis, pažeidžia LR BK 99 str., Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. ir Jungtinių Tautų suformuotus genocido nusikaltimo sudėties aiškinimo principus“;

4.1.5.2. „Rezistencijos tyrimų centras yra valstybinė įstaiga, kuri, atlikdama istorinius tyrimus ir viešindama oficialias išvadas, formuoja piliečių ir institucijų nuomonę apie Holokaustą ir Lietuvos tautos genocido įvykius. Pateikiama nuomonė turi būti objektyvi. Aukščiau nurodytos Išvados byloja, kad Vadovė istorinius faktus aiškina kryptingai, juos persvarsto, ignoruoja nepatogius faktus ir įrodymus, nevertina savanoriško prisidėjimo prie genocido kaip nusikaltimo žmogiškumui. Centro Vadovė advokatauja dalyvavusiems (talkinusiems) žydų tautos genocidui, Išvados ir spaudoje pateikdama istoriniams dokumentams prieštaraujančius teiginius, kurių neargumentuoja, taip pat spekuliuoja sunkiai įrodomais faktais (t. y., galėjo / negalėjo, žinojo / nežinojo) ir pabrėžtinai sureikšmina aspektus, kuriančius teigiamą asmenybės įvaizdį. Toks istorinių įvykių aiškinimas ir interpretavimas yra istorijos iškraipymas ir genocido neigimas, klaidinantis visuomenę, peržengiantis žodžio laisvės ribas ir skatinantis radikalios nacionalizmo apraiškas.“

4.2. *Seimo kontrolierius, 2017-03-15 raštu Nr. 4D-2017/1-308/3D-744 persiųsdamas Pareiškėjo Prašymą Centrai, pažymėjo:*

4.2.1. „Iš Prašymo turinio nustatyta, kad Pareiškėjas skundžiasi dėl Centro veiklos, susijusios su Išvadų apie J. Noreikos ir K. Škirpos veiklą, pateikimu. Prašyme nurodoma, kad Centras iškraipo istorinius įvykius ir tai daro viešai, formuodamas gyventojų pažiūras. ***Taigi, ginčas tarp Pareiškėjo ir Centro yra dėl faktinių aplinkybių, susijusių su skunde nurodytais asmenimis ir jų veiklos vertinimu, todėl šis ginčas sprendžinas teisme.*** Pažymėtina, kad Pareiškėjas skunde nenurodo, kaip Centro Išvados apie J. Noreikos ir K. Škirpos veiklą pažeidžia Pareiškėjo teises ir laisves viešojo administravimo srityje. [...] Seimo kontrolieriai tiria pareiškėjų skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių viešojo administravimo srityje ir netiria ginčų dėl teisės viešojo administravimo srityje, kaip ir ***netiria***

ginčų dėl faktinių aplinkybių nustatymo, netiria istorinių aplinkybių. Atkreiptinas dėmesys, kad ginčai dėl teisės viešojo administravimo srityje spręstini administraciniame teisme [...]. Todėl Pareiškėjas dėl Centro veiksmų ir priimtų sprendimų turi teisę per vieną mėnesį nuo skundžiamo teisės akto paskelbimo arba individualaus teisės akto ar pranešimo apie veiksmą (atsisakymą atlikti veiksmus) įteikimo dienos kreiptis į administracinį teismą ir skusti Centro sprendimą, taip pat skunde teismui nurodyti visas žinomas aplinkybes ir argumentus, kurie nurodomi šiame skunde, tokiu būdu ginti savo teises ir teisėtus interesus [...]. *Įvertinus tai, kas išdėstyta, bei tai, kad Seimo kontrolieriaus kompetencijai nėra priskirta tirti ginčus dėl teisės, nustatinėti faktines (istorines) aplinkybes, skundas Seimo kontrolieriaus nenagrinėtinas.* [...] jeigu Centro veiksmai ar sprendimai žemina Pareiškėjo garbę ir orumą ir neatitinka tikrovės, Pareiškėjas turi teisę teismine tvarka reikalauti paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės. Todėl Pareiškėjas dėl Išvadų, susijusių su J. Noreikos ir K. Škirpos veikla, jei Centro Išvados, Pareiškėjo manymu, žemina jo garbę ir orumą ir neatitinka tikrovės, turi teisę kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą ir ginti savo galimai pažeistas teises ir teisėtus interesus. Centro Vadovės veiklos vertinimas, sprendimai dėl atsakomybės ir poveikio taikymo (netaikymo) yra susiję su darbo teisiniais santykiais ir yra Ministro Pirmininko ir Seimo kompetencija, kadangi Centro Vadovę, Ministro Pirmininko teikimu, skiria ir atleidžia Seimas [...]. Pažymėtina, kad Seimo kontrolieriai netiria skundų, susijusių su darbo teisiniais santykiais [...].“

4.2.2. „[...] prie Prašymo yra pridėta Centro 2015-07-02 rašto Nr. 13R-200 kopija (t. y., daugiau nei prieš vienerius metus pateiktas Centro atsakymas Pareiškėjui). Skunde nėra duomenų bei iš turinio nėra aišku, ar Pareiškėjas yra raštu kreipęsis (ir kada konkrečiai, jei kreipėsi) į Centrą dėl šiame skunde nurodytų aplinkybių, ar buvo gautas atsakymas iš Centro. Atkreiptinas dėmesys, kad skundams Seimo kontrolieriui paduoti nustatomas vienerių metų terminas nuo skundžiamų veiksmų padarymo ar skundžiamo sprendimo priėmimo [...]. Skundai, paduoti praėjus šiam terminui, paprastai netiriami. Atsižvelgiant į tai, kad nėra duomenų, ar Pareiškėjas dėl šiame skunde nurodytų aplinkybių kreipėsi į Centrą, ir nėra žinoma oficiali Centro pozicija dėl šiame Prašyme nurodytų aplinkybių, tikslinga tarpininkaujant kreiptis į Centrą, kuris išnagrinėtų skundą ir pateiktų oficialią poziciją Prašymo klausimais.“

4.2.3. „[...] informuoju Pareiškėją, kad vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 3 ir 6 punktais, pagal kuriuos Seimo kontrolierius priima sprendimą atsisakyti nagrinėti skundą, kai skunde nurodytų aplinkybių tyrimas nepriklauso Seimo kontrolieriaus kompetencijai, ir padaro išvadą, kad skundą nagrinėti tikslinga kitoje institucijoje ar įstaigoje, atsisakau tirti skundą, nes skundas pirmausia nagrinėtinas Centre, o nesutinkant su jo atsakymu – teisme.“

4.2.4. „Įvertinęs problemos svarbą Pareiškėjui ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalimi, **prašau Centro – pagal kompetenciją įvertinti Prašyme nurodytas aplinkybes bei pateikti Pareiškėjui motyvuotą atsakymą** [...]“

4.2.5. „[...] paaiškėjus naujoms aplinkybėms, dėl kurių gali būti pažeista Jūsų teisė į gerą viešąjį administravimą (pavyzdžiui, institucijai (pareigūnams) nustatyta tvarka nepateikus atsakymo į kreipimąsi raštu, nepagrįstai ar nemotyvuotai atsisakant spręsti rūpimą klausimą ar pateikti paaiškinimus, papildomą informaciją, dokumentus, nenurodant priimto sprendimo apskundimo tvarkos ir pan.), turite teisę, nurodę šias naujas aplinkybes (taip pat pateikę papildomus turinčius reikšmės dokumentus), kreiptis į Seimo kontrolierių pakartotinai.“

4.3. **Centras Pareiškėjui pateikė tokio turinio Atsakymą:**

4.3.1. „Prašyme pateikti argumentai yra kritikuotini dėl šių aplinkybių.

Pareiškėjas teigia: „Rašau Jums siekdamas pastebėti, kad Lietuvoje yra ignoruojami ir iškraipomi istoriniai įvykiai, susiję su gyventojų genocidu.“

Pranešame, kad žydų genocido Lietuvoje (1941–1944 m.) istorija tiriama jau daugiau kaip dešimtį metų. Lietuvos tyrinėtojų atliktų fundamentalių istorinių tyrimų medžiaga skelbiama monografijose, įvairiose kitose publikacijose (Centro leidinių sąrašas pridedamas).“

4.3.2. „Nėra pagrįsti konkrečiais argumentais Pareiškėjo teiginiai: Centro Vadovė savo funkcijas vykdo ydingai, nepagrįstai persvarsto istorinius faktus, susijusius su Holokausto įvykiais, subjektyviai interpretuoja išlikusius ir viešai prieinamus dokumentus, visuomenei ir institucijoms

pateikia neobjektyvias išvadas. Pareiškėjas šiuos savo teiginius kildina iš Centro istorikų visapusiškais ir nuodugniais tyrimais pagrįstų istorinių pažymų, analizuojančių J. Noreikos ir K. Škirpos veiklą II-ojo pasaulinio karo metais. Pabrėžiame, kad šiose pažymose [Išvadoje-1 ir Išvadoje-2] visi teiginiai yra paremti šaltiniais, nurodytais prie kiekvieno teiginio.“

4.3.3. „Dėl Prašyme cituojamų Vadovės viešųjų pasisakymų pastabų neturėtume, jeigu nebūtų jai priskirta citata iš 2015-11-16 „Facebook“ paskyros. Šis tekstas su Vadove nebuvo suderintas, jo autorė Centre jau nebedirba.“

4.3.4. „Būtina pabrėžti, kad Centras nėra vienintelė įstaiga Lietuvoje, tyrinėjanti XX amžiaus Lietuvos istoriją. Šį laikotarpį taip pat tyrinėja Lietuvos istorijos instituto, Vilniaus universiteto, kitų Lietuvos aukštųjų mokyklų istorikai. Jeigu Pareiškėjas nepasitiki Centro istorikų pateiktomis išvadomis, jis gali kreiptis į kitas Lietuvos mokslo ir mokymo įstaigas.“

4.3.5. „Be to, Pareiškėjui galime priminti žodžius iš 2009-04-02 Europos Parlamento rezoliucijos dėl Europos sąžinės ir totalitarizmo: „istorikai sutinka, kad istorinių faktų neįmanoma interpretuoti visiškai objektyviai ir kad visiškai objektyvaus istorinio jų perteikimo nėra“; „nė viena politinė institucija ar politinė partija neturi išskirtinės teisės interpretuoti istoriją, ir šios institucijos ar partijos negali teigti, kad jos interpretuoja objektyviai“. Manome, kad šie žodžiai yra taikytini ne tik Centrai, bet ir Pareiškėjui.“

5. Seimo kontrolierius, atsižvelgęs į pirmiau nurodytas aplinkybes, kreipėsi į Centrą, prašydamas:

5.1. *kartotinai, laikantis konstitucinio principo – „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, viešojo administravimo objektyvumo ir išsamumo principų bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015-08-26 nutarimu Nr. 93 patvirtintų Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių* (toliau citatose ir tekste vadinama – Prašymų nagrinėjimo taisyklės) *reikalavimų, išnagrinėti Prašymą pagal Centro kompetenciją ir Prašymo turinį, pateikti Pareiškėjui aiškų ir argumentuotą atsakymą (Seimo kontrolieriui – kopiją) į visus jo iškeltus klausimus, argumentus, problemas ir kt., nurodant visas Prašymo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis remtasi vertinant Prašymo turinį*, kartu pateikiant motyvuotus paaiškinimus dėl Centro pozicijos kiekvienu Pareiškėjo iškeltu klausimu, dėl šioje pažymoje pacituotų Pareiškėjo nurodomų aplinkybių:

5.1.1. 4.1.2.1–4.1.2.4 papunkčiuose – „Išvadoje Vadovė minėtus įsakymus vadina „raštais“, tuo sušvelnindama įsakymų dokumentų turinį“; „1941-09-10 J. Noreikos įsakyme dėl konfiskuoto žydų turto administravimo minima, kad turtas bus skiriamas įvairioms socialinės paskirties įstaigoms (mokykloms ir kt.), taip pat nuo karo nukentėjusiems žmonėms. Istoriniai dokumentai liudija priešingai. [...]. Centras savo išvadoje apie šias aplinkybes ir dokumentus nutyli“; „Nėra suprantama, kuriuo laiko momentu Lietuvos „istoriografijoje“ talkininkavimas vykdant Holokaustą pradėtas vertinti atsietai nuo nusikaltimo žmonijai?“, „Nėra suprantama, kodėl Centro Vadovė, ignoruodama įrodymus, be papildomų paaiškinimų konstatuoja, kad J. Noreika 1941 m. liepos mėn. negalėjo duoti įsakymo žudyti LAF / komendantūros būriams, kuriems jisai priklausė“; „Centras Išvadoje-1 nurodo, kad nuo pat 1941 m. birželio mėn. J. Noreika įsitraukė į aktyvią antinacistinę veiklą. Tai patvirtinančių argumentų ir įrodymų Išvadoje-1 nėra pateikta. J. Noreikos nuopelnų Lietuvai, susijusių su pasipriešinimu komunistų valdžiai, Centras taip pat nenustatė“; „Už ką suteiktas pirmojo laipsnio apdovanojimas, nežinoma, išvadoje taip pat nenurodoma“;

5.1.2. 4.1.3.1–4.1.3.2 papunkčiuose – „Pažymėtina, kad Centras nutyli aplinkybę apie 1941-03-24 dokumente „Lietuvai Išlaisvinti Nurodymai“ [...] duodamus tokius nurodymus: „Labai svarbu šia proga nusikratyti ir nuo žydų. [...] Juo jų daugiau šia proga iš Lietuvos pasišalins, tuo bus vėliau lengviau baigti nuo žydų nusikratyti“; „Centras taip pat nutyli 1940–1941 m. dokumentą [...]“; „Apie galimą K. Škirpos antisemitinės propagandos įtaką Centras išvados nepateikia, tačiau cituoja istoriką L. Truską, teigiantį, kad „LAF atsisaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą dalis lietuvių prisidėjo prie nacių nusikalstamų įsakymų vykdymo“. Detaliau išvadoje Centras šio aspekto nenagrinėja ir nesureikšmina“; „Centro išvadoje LAF antisemitinė propaganda ir jos įtaka yra sušvelninama, dokumentų turinį aiškinant atsietai nuo žydų genocido ir turto

grobstymo, prasidėjusio Škirpos vyriausybės vadovavimo metu. Išvadoje yra pamiršamas priežastinis ryšys, kad žydų išvargimas ir turto atėmimas buvo vienas iš LLV tikslų“;

5.1.3. 4.1.4 papunktyje – „Toks [Vadovės] elgesys peržengia EŽTT nubrėžtas saviraiškos laisvės ribas“;

5.1.4. 4.1.4.1 papunktyje – „Ji pabrėžė, jog K. Škirpos veiklą tyrinėję mokslininkai jokių antisemitinių veiksmų joje neradę. [...] Vadovė visuomenei pateikia žinomai melagingus teiginius dėl K. Škirpos antisemitinės veiklos, prieštaraujančius išvadoje cituojamai istoriko L. Trusko nuomonei“;

5.1.5. 4.1.5.1–4.1.5.2 papunkčiuose – „Centras, formuodamas valstybės politiką istorinių tyrimų srityje ir nustatydamas tokių tyrimų metodikas ir kryptis, pažeidžia LR BK 99 str., Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. ir Jungtinių Tautų suformuotus genocido nusikaltimo sudėties aiškinimo principus“; „Vadovė istorinius faktus aiškina kryptingai, juos persvarsto, ignoruoja nepatogius faktus ir įrodymus, nevertina savanoriško prisidėjimo prie genocido kaip nusikaltimo žmogiškumui“; „Vadovė advokatauja dalyvavusiems (talkinusiems) žydų tautos genocide, Išvadose ir spaudoje pateikdama istoriniams dokumentams prieštaraujančius teiginius, kurių neargumentuoja, taip pat spekuliuoja sunkiai įrodomais faktais (t. y., galėjo / negalėjo, žinojo / nežinojo) ir pabrėžtinai sureiškina aspektus, kuriančius teigiamą asmenybės įvaizdį“;

5.2. pateikti motyvuotus paaiškinimus, kodėl Atsakyme nebuvo Centro paaiškinimų dėl visų Prašyme nurodytų aplinkybių, klausimų, problemų, Pareiškėjo argumentų ir kt.

6. Seimo kontrolių įstaiga papildomai gavo Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto 2017-11-30 raštu Nr. S-2017-10824 persiūtą Pareiškėjo skundą Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui Viktorui Pranckiečiui, kuriame [pažymėjus, jog Vadovė Atsakyme akcentuoja, kad „visiškai objektyvus istorijos faktų aiškinimas nėra galimas“, kad „Kartu su gliaustu atsakymu pateikiamas ilgas, 6 lapus apimantis, nesusistemintas istorinių šaltinių (knygų ir publikacijų) sąrašas“ nurodyta:

6.1. „Norime atkreipti Jūsų dėmesį, kad Pareiškėjo [Prašyme] keliama problema yra ne istorinių įvykių interpretavimas, o jų dalyvių elgesio traktavimas pagal tarptautiniuose teisės aktuose nustatytus principus. Lietuva yra dalyvė *1948-12-09 [Jungtinių Tautų] konvencijos „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir nubaudimo už jį“* [toliau citatose ir tekste vadinama – Konvencija], kurios 2–4 straipsniai numato, kad: Genocidu laikoma veikla, kuria siekiama visiškai ar iš dalies sunaikinti kokią nors nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę grupę, būtent: tos grupės narių žudymas; [...] *tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį, 2 str. C); Baustina veika yra: a) genocidas [...] c) tiesioginis ir viešas kurstymas vykdyti genocidą; [...] e) bendrininkavimas vykdyt genocidą.* Asmenys, vykdytys genocidą ar kokią nors kitą 3 straipsnyje nurodytą veiką, yra baudžiami nepaisant to, ar jie yra pagal konstituciją atsakingi valstybės vadovai, pareigūnai ar privatūs asmenys (4 str.).“

„Lietuva yra dalyvė sutarties dėl 1945 m. Niurnbergo tribunolo statuto [toliau citatose ir tekste vadinama – Statutas] patvirtinimo, kurio 6 straipsnyje yra pateikiamas analogiškas genocido nusikaltimo ir jo dalyvių teisinis vertinimas. Statuto 8 straipsnis papildomai nurodo, jog „faktas, kad kaltinamasis veikė sutinkamai su Vyriausybės ar jo viršininko įsakymu, neturi atleisti jo nuo atsakomybės, bet į tai gali būti atsižvelgiama svarstant baudmės sušvelninimo klausimą, jei Tribunolas nuspręs, kad to reikalauja teisingumas.“

Teismų praktikoje Konvencijos nuostatos aiškinamos taip: „jeigu bendrininkas žinojo arba turėjo žinoti apie vykdytojo turimą tikslą sunaikinti dalį grupės, tai jis bus kaltinamas kaip bendrininkas genocido veikoje, nors pats ir neturėjo genocidinio ketinimo“ (Jungtinių Tautų Baudžiamasis Tribunolas Ruandoje, Bylos Nr. ICTR-96-4, par. 540-541).“

6.2. „Centras Išvadose dėl K. Škirpos ir J. Noreikos veiklos Antrojo pasaulinio karo metais iškrepia tarptautinėje teisėje pripažįstamą genocido nusikaltimo dalyvių sąvoką“;

6.2.1. „Centras oficialiose Išvadose asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu ir genocido dalyvių ratą aiškina siaurai, t. y., nustatinėja tiksliai, ar asmuo šaudė ar nešaudė žydų tautybės asmenis. Ir šią poziciją aiškiai pabrėžia.

Centras ignoruoja likusias baustinas veikas, o tiksliau: a) sudarymą gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti visą žmonių grupę ar jos dalį; b) tiesioginį ir viešą kurstymą vykdyti genocidą; c) bendrininkavimą vykdančią genocidą. *Šiais teisriniais aspektais Centras asmenų elgesio nevertina*, nors nurodytos veikos taip pat apima genocido nusikaltimo sąvoką, nustatytą Konvencijoje“;

6.2.2. „Išvadoje-1 dėl J. Noreikos įsakymo suformuoti žydų getą Šiauliuose ir įsakymų dėl Šiaulių apskrities žydų turto nusavinimo yra teigiama, kad „istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinamos kaip du tapatūs dalykai“. Centras nurodo, kad „žydų suvarymas į getus [...] teikė naciams galimybę pereiti prie žydų žudymo, t. y., juos sunaikinti kaip nepageidaujamą rasę“, tačiau nėra žinių apie tai, kad J. Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ar vykdymu“. Centras Išvadoje-1 ignoruoja aukščiau minėtus nusikalstamus J. Noreikos įsakymus ir *jo veiklos nevertina prisidėjimo prie žydų tautos genocido aspektu ir bendrininkavimo aspektu vykdančią genocidą Šiaulių apskrityje (Konvencijos 2 C str., 3 str.)*“;

6.2.3. „Išvadoje-2 Centras nepateikia K. Škirpos antisemitinės propagandos vertinimo, apsiriboja istoriko L. Trusko citata, teigiančia, kad „LAF atsisaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą dalis lietuvių prisidėjo prie nacių nusikalstamų įsakymų vykdymo“, tačiau Išvadoje-2 šio aspekto nenagrinėja ir tik apibendrinamai nurodo, kad „K. Škirpos vadovaujamos LAF organizacijos veikloje būta ir antisemitizmo apraiškų“. *K. Škirpos veikla nėra vertinama Konvencijos 3 C str. aspektu „tiesioginis ir viešas kurstymas vykdyti genocidą“, Konvencijos 2 C str., 3 E str. aspektu „prisidėjimas ir bendrininkavimas vykdančią genocidą“*“;

6.2.4. „Objektyviai vertinant Išvadas dėl asmenybių veiklos, matyti, kad Vadovė istorinius faktus aiškina kryptingai, nepasisako dėl nepatogių faktų ir įrodymų, nevertina prisidėjimo prie genocido, bendrininkavimo ir genocido kurstymo kaip nusikalstamų veikų prieš žmogiškumą.

Pagal šiuo metu paskelbtas ir žinomas Išvadas, Centras genocido nusikaltimo dalyviais laiko tik tiesioginius organizatorius ir vykdytojus. Tokiu būdu formuodamas valstybės politiką istorinių tyrimų srityje ir skelbdamas atitinkamas tyrimų išvadas, *Centras pažeidžia genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijus, suformuotus Statute ir Konvencijoje*. Siaurinamas genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimas prieštarauja Statutui ir Konvencijai.

Tokiu būdu, teikdama oficialias istorines išvadas, biudžetinė įstaiga pažeidžia Lietuvos valstybės įsipareigojimus Konvencijos partneriams, pagal JT teisę“;

6.2.5. „Centras yra valstybinė įstaiga, kuri, atlikdama istorinius tyrimus ir viešindama išvadas, formuoja valstybės poziciją, piliečių ir institucijų nuomonę apie lietuvių ir žydų tautos genocidą. Istorinių dalyvių elgesio vertinimas turi būti objektyvus ir pagrįstas principais, numatytais įstatymuose ir tarptautinėse sutartyse.

Nurodyti Vadovės veiksmai yra įvykių, susijusių su Holokaustu, persvarstymas ir genocido neigimas. Toks elgesys pažeidžia Lietuvos įsipareigojimus pagal Konvenciją ir peržengia EŽTT nubrėžtas saviraiškos laisvės ribas.“

6.3. Pareiškėjas, manydamas, kad „problema yra opi ir reikalaujanti išskirtinio Seimo dėmesio“, prašo: „1. Sudaryti grupę ištirti Vadovės veiksmus dėl genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimo, įskaitant, bet neapsiribojant genocido sąvokos interpretavimu, pateiktu Išvados“; „2. Nustačius pažeidimus, įpareigoti Centrą parengti ir savo lėšomis pavišinti išvadas dėl J. Noreikos ir K. Škirpos veiklos Antrojo pasaulinio karo metais, kuriose šių asmenų veikla būtų objektyviai įvertinta pagal Konvencijos 2 C str., 3 E straipsnių nuostatas“; „3. Imtis priemonių siekiant, kad ateityje, aiškinant genocido sąvoką oficialiai, nusikaltimas ir jo dalyviai būtų apibrėžiami taip, kaip tai numatyta tarptautinėse sutartyse.“

7. Seimo kontrolierius, atsižvelgęs į šios pažymos 6 paragrafe nurodytas aplinkybes papildomai kreipėsi į:

7.1. Centrą, prašydamas motyvuotai paaiškinti: 1) ar Centras, darydamas Išvadą-1, vertino asmens elgesį pagal Konvencijos 2 straipsnio c punktą („tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį“) ir 3 straipsnio kiekvieną punktą; jeigu taip – pateikti tai patvirtinančius dokumentus, jeigu ne – paaiškinti priežastis; 2) ar Centras, darydamas Išvadą-2, vertino asmens elgesį pagal Konvencijos 2 straipsnio

c punktą („tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį“) ir 3 straipsnio c ir e punktus („tiesioginis ir viešas kurstymas vykdyti genocidą“, „bendrininkavimas vykdant genocidą“); jeigu taip – pateikti tai patvirtinančius dokumentus, jeigu ne – paaiškinti priežastis; 3) ar Centras, darydamas Išvadas, atsižvelgė į Statuto 6 ir 8 straipsnių nuostatas (dėl genocido nusikaltimo ir jo dalyvių, tarp jų, ir veikusių „sutinkamai su Vyriausybės ar jo viršininko įsakymu“, teisinio vertinimo); jeigu taip – pateikti tai patvirtinančius dokumentus, jeigu ne – paaiškinti priežastis; 4) ar Centras, darydamas Išvadas, atsižvelgė į Jungtinių Tautų Baudžiamojo Tribunolo praktiką aiškinant Konvencijos nuostatas („jeigu bendrininkas žinojo arba turėjo žinoti apie vykdytojo turimą tikslą sunaikinti dalį grupės, tai jis bus kaitinamas kaip bendrininkas genocido veikoje, nors pats ir neturėjo genocidinio ketinimo“; Jungtinių Tautų Baudžiamasis Tribunalas Ruandoje, Bylos Nr. ICTR-96-4, par. 540–541)“), jeigu taip – pateikti tai patvirtinančius dokumentus, jeigu ne – paaiškinti priežastis; 5) ar iš tiesų „Centras oficialiose Išvadosse asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu ir genocido dalyvių ratą aiškina siaurai, t. y., nustatinėja tikslai, ar asmuo šaudė ar nešaudė žydų tautybės asmenis, „iškreipia tarptautinėje teisėje pripažįstamą genocido nusikaltimo dalyvių sąvoką“, „Centras ignoruoja likusias baustinas veikas, o tiksliau: a) sudarymą gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti visą žmonių grupę ar jos dalį; b) tiesioginį ir viešą kurstymą vykdyti genocidą; c) bendrininkavimą vykdant genocidą. Šiais teisiniais aspektais Centras asmenų elgesio nevertina“, „istorinius faktus aiškina kryptingai, nepasisako dėl nepatogių faktų ir įrodymų, nevertina prisidėjimo prie genocido, bendrininkavimo ir genocido kurstymo kaip nusikalstamų veikų prieš žmogiškumą“, „Centras genocido nusikaltimo dalyviais laiko tik tiesioginius organizatorius ir vykdytojus“; jeigu taip – nurodyti priežastis, jeigu ne – pateikti tai patvirtinančius pavyzdžius bei dokumentus; pateikti 1) motyvuotą nuomonę, ar Centras darydamas Išvadas tinkamai taikė Konvencijos reikalavimus, laikėsi „genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijų, suformuotų Statute ir Konvencijoje“, motyvuotus siūlymus, kaip galėtų būti išspręstas kilęs ginčas dėl Išvadų, kokių priemonių dėl to galėtų / turėtų imtis Centras, ir pan.;

7.2. *Teisingumo ministeriją* – prašydamas pateikti motyvuotą nuomonę, ar Centras, darydamas Išvadas, turėjo taikyti Konvencijos, Statuto nuostatas, atsižvelgti į Jungtinių Tautų Baudžiamojo Tribunolo [toliau citatose ir tekste vadinama – Tribunalas] praktiką; jeigu taip – pasiūlyti šiuo atveju aktualią konkrečių bylų praktiką, jeigu ne – nurodyti priežastis; motyvuotai paaiškinti, kaip galėtų / turėtų būti sprendžiamas kilęs ginčas dėl Išvadų, galimo Konvencijos nuostatų nesilaikymo, kokia valstybės institucija (-jos) dėl to galėtų / turėtų imtis priemonių.

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

8. Iš Vadovės Seimo kontrolieriui pateiktos informacijos, paaiškinimų nustatyta:

8.1. Dėl Išvados-1:

8.1.1. „Centras, tirdamas Jono Noreikos veiklą, rėmėsi visais jam pasiekiamais informacijos šaltiniais ir ją vertino pagal Konvencijos bei Statuto nuostatas ir Tribunolo praktiką, aiškinančią minėtas Konvencijos nuostatas. Tai akivaizdžiai matyti iš 2017-04-04 Centro pateiktos pažymos [Išvados-1], kurioje neapsiribota vien konstatavimu, kad Jonas Noreika nebuvo tiesioginis genocido vykdytojas – nešaudė žmonių, bet rašoma ir apie kitą jo veiką (žydų izoliavimą), kuri ir buvo vertinama pagal Pareiškėjo nurodytas Konvencijos ir Tribunolo suformuotas nuostatas“;

8.1.2. Centras Išvadoje-1 „pabrėžė, kad pagal turimus duomenis J. Noreika nėra tiesiogiai dalyvavęs žydų masinėse naikinimo operacijose ne todėl, kad Centras „asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu“, kaip neteisingai teigiama Pareiškėjo skunde, bet todėl, kad surinkti duomenys paneigia Plungės komendantūroje dirbusio A. Pakalniškio prisiminimus, esą J. Noreika yra buvęs tiesioginis žydų masinio naikinimo operacijų dalyvis.“

Išvadoje-1 „rašoma: „Atlikti J. Noreikos veiklos vokiečių okupacijos laikotarpiu tyrimai leidžia teigti, kad ji **negali būti vertinama vienareikšmiškai**. [...] Apibendrinant galima teigti, kad vokiečių okupacijos laikotarpiu Jonas Noreika nėra dalyvavęs žydų masinėse naikinimo operacijose Telšių ir Šiaulių apskrityse. **Tačiau okupacinei nacių valdžiai ji, kaip ir kitus lietuvių**

civilinės administracijos pareigūnus, pavyko įtraukti į su žydų izoliavimu susijusių reikalų tvarkymą.“

„Ši pastaba, išryškinta oficialiame Centro rašte, akivaizdžiai paneigia Pareiškėjo kaltinimus, neva „Centras oficialiose Išvadose asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu ir genocido ratą aiškina siaurai, t. y., nustatinėja tikslai, ar asmuo šaudė ar nešaudė žydų tautybės asmenis“;

8.1.3. Centras Išvadoje-1 „atkreipė dėmesį, kad yra rastas 1941-08-22 Šiaulių apskrities viršininko J. Noreikos pasirašytas raštas „Visiems Šiaulių apskrities valsčių viršaičiams ir antracilių miestų burmistrams“, kuriame pranešama apie Šiaulių apygardos komisaro įsakymą iškelti žydus ir pusiau žydus iš valsčių ir miestelių bei apgyvendinti juos viename rajone – gete, ir kuriame nurodoma, kad žydai nuo rugpjūčio 25 iki 29 d. turi būti perkelti į Žagarės miestą. Pažymėdamas šį faktą Centras norėjo pabrėžti, kad ši J. Noreikos veika gali patekti į Konvencijos ir Tribunolo apibrėžtas nusikalstamas veikas, tačiau, atsižvelgdamas į visuotinai pripažįstamą nekaltumo prezumpcijos principą bei turimus duomenis, Centras negalėjo teigti, kad J. Noreika „tyčia sudarė tokias gyvenimo sąlygas, kuriomis buvo apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti“ žydus ar jų dalį, „tiesiogiai ir viešai kurstė genocidą“, „bendrininkavo vykdant genocidą“ ar vykdė kitas veikas, numatytas Konvencijos 2 ir 3 str. ar Statute. Centras pagal savo kompetenciją negalėjo nustatyti, ar J. Noreika tikrai pasirašė šį raštą ir ar jis „žinojo, ar turėjo žinoti apie vykdytojo tikslą sunaikinti dalį grupės“, kaip nurodoma Tribunolo praktikoje. Centras savo pažymoje nurodė šiuo požiūriu svarbią aplinkybę, t. y., kad J. Noreika nebuvo patikimas naciams žmogus: dėl vokiečių civilinės valdžios įsakymų nevykdymo ir nacių valdžiai nepalankių straipsnių 1943-02-23, J. Noreika buvo atleistas iš Šiaulių apskrities viršininko pareigų ir įkalintas Šiaulių kalėjime, o vėliau išvežtas į Štuthofio koncentracijos stovyklą Vokietijoje“;

8.1.4. *„Rašydamas pažymą apie J. Noreiką Centras atsižvelgė (nors to ir neminėjo [...]/[Išvadoje-1]), kad LR Aukščiausiasis teismas yra reabilitavęs J. Noreiką ir iki šiol nėra panaikinęs jo reabilitacijos“;*

8.1.5. Vadovės nuomone, „Visa ši Išvadoje-1 [...] išsamiai ir plačiai išdėstyta Jono Noreikos veiklos aplinkybių visuma patvirtina, kad Centras, tirdamas Jono Noreikos veiklą ir teikdamas savo išvadas, tinkamai taikė Konvencijos reikalavimus ir laikėsi genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijų, suformuotų Konvencijoje, Statute ir Tribunolo praktikoje.“

8.2. Dėl Išvados-2:

8.2.1. „Centras, tirdamas Kazio Škirpos veiklą, rėmėsi visais jam pasiekiamais informacijos šaltiniais ir ją vertino pagal Konvencijos bei Statuto nuostatas ir [...] Tribunolo praktiką, aiškinančią minėtas Konvencijos nuostatas. Tai akivaizdžiai matyti iš 2017-04-04 Centro pažymos [Išvada-2], kurioje atkreipiamas dėmesys į K. Škirpos veiką, kuri ir buvo vertinama pagal Pareiškėjo nurodytas Konvencijos ir Tribunolo suformuotas nuostatas: „K. Škirpos ir Berlyno LAF veikloje antisemitizmas buvo iškeltas į politinį lygmenį ir tai galėjo paskatinti dalį Lietuvos gyventojų įsitraukti į Holokaustą“;

8.2.2. Išvadoje-2 „išryškinta Kazio Škirpos veika patvirtina, kad Centras ją vertino atsižvelgdamas į Konvencijos nuostatas ir Tribunolo taikomą praktiką, ir akivaizdžiai paneigia Pareiškėjo kaltinimus, neva „Centras oficialiose Išvadose asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu ir genocido ratą aiškina siaurai, t. y., nustatinėja tikslai, ar asmuo šaudė ar nešaudė žydų tautybės asmenis“.

Pažymėdamas tą faktą Centras norėjo pabrėžti, kad ši K. Škirpos veika gali patekti į Konvencijos ir Tribunolo apibrėžtas nusikalstamas veikas, tačiau, atsižvelgdamas į visuotinai pripažįstamą nekaltumo prezumpcijos principą ir turimus duomenis, Centras negalėjo teigti, kad K. Škirpa „tyčia sudarė tokias gyvenimo sąlygas, kuriomis buvo apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį“, „tiesiogiai ir viešai kurstė genocidą“, „bendrininkavo vykdant genocidą“ ar vykdė kitas veikas, numatytas Konvencijos 2 ir 3 str.“;

8.2.3. „Pagal turimą informaciją ir savo kompetenciją Centras taip pat negalėjo teigti, kad K. Škirpa „žinojo ar turėjo žinoti apie vykdytojo tikslą sunaikinti dalį grupės“, kaip nurodoma Tribunolo praktikoje. Centras savo pažymoje nurodė šiuo požiūriu svarbias aplinkybes: išanalizavus Berlyno LAF organizacijos parengtuose tekstuose sutinkamus antisemitinius teiginius,

galima tvirtinti, kad jos nariai „žydų problemą“ siūlė spręsti ne genocido, o išvairo iš Lietuvos būdu, taip pat pažymėjo, kad karo išvakarėse Berlyno LAF nariai neturėjo jokios informacijos apie tai, kad naciai planuoja visiškai išžudyti žydus, o pats K. Škirpa nebuvo naciams patikimas žmogus – Laikinajai Vyriausybei paskelbus atkuriant Lietuvos nepriklausomybę gestapas Kaziui Škirpai skyrė namų areštą“;

8.2.4. *„Rašydamas pažymą apie K. Škirpą Centras atsižvelgė ir į šalutines aplinkybes, kurių nepaminėjo [...] [Išvadoje-2] – dėl galimų panašių nusikalstamų veikų, apibrėžtų Konvencijoje ir Statute, įtariamo Lietuvos laikinosios vyriausybės vadovo Juozo Brazaičio-Ambrazevičiaus, šias pareigas perėmusio areštavus K. Škirpą, veikla 1974 metais buvo išsamiai tirta JAV Kongrese ir JAV Imigracijos ir natūralizacijos tarnyboje, ir J. Ambrazevičius-Brazaitis buvo visiškai išteisintas. Pats K. Škirpa paskutinius savo 30 gyvenimo metų praleido JAV (mirė 1979 m.) nesulaukęs jokių kaltinimų iš JAV administracijos ar teisėsaugos, kuri, kaip jau minėta, aktyviai ieškojo genocido nusikaltimus vykdžiusių asmenų ir tyrė Lietuvos laikinosios Vyriausybės veiklą“;*

8.2.5. Vadovės nuomone, „Visa ši [...] [Išvadoje-2] išsamiai ir plačiai išdėstytų Kazio Škirpos veiklos aplinkybių visuma patvirtina, kad Centras, tirdamas K. Škirpos veiklą ir teikdamas savo išvadas, tinkamai taikė Konvencijos reikalavimus ir laikėsi genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijų, suformuotų Konvencijoje, Niurnbergo tribunolo statute ir Tribunolo praktikoje“;

8.2.6. *„Pagal Įstatymą Centras fiksuoja genocido ir Lietuvos gyventojų persekiojimo faktus ir teikia medžiagą apie konkrečius genocido vykdytojus valstybės teisėsaugos institucijoms, tačiau pats neskelbia galutinio teisinio verdikto. Jei Pareiškėjas mano turįs pakankamai duomenų, įrodančių nusikalstamą Jono Noreikos ar Kazio Škirpos veiklą, gali dėl jų veiklos kreiptis į teisingumą vykdančias teisėsaugos institucijas.“*

9. Iš Teisingumo ministerijos Seimo kontrolieriui pateiktos informacijos, paaiškinimų nustatyta:

9.1. „[...] Teisingumo ministerija neturi kompetencijos vertinti ir (ar) teikti teisinę nuomonę dėl [...] Centro atliktų konkrečių tyrimo išvadų turinio. [...] Kita vertus, aptariamuoju aspektu kyla bendro pobūdžio klausimas, ar, vadovaujantis Centro nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos Seimo 1997-11-11 nutarimu Nr. VIII-505, Centras apskritai yra įgaliotas teikti teisinio pobūdžio išvadas, kuriuose būtų pateiktas tam tikrų aplinkybių ar žmonių atliktų veiksmų (neveikimo) teisinis įvertinimas. Manytina, kad, vadovaujantis ankščiau nurodytais Centro nuostatais, *Centras, tirdamas (tyrimo metu naudodamas visą turimą mokslinę, informacinę ir analitinę medžiagą) genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, teikiamose tyrimo išvadosse turėtų apsiriboti tam tikrų aplinkybių ir (ar) žmonių veiksmų (elgesio) istorinio pobūdžio įvertinimu. Esant poreikiui ir pagrindu, Centras galėtų tik „[...] inicijuoti visapusišką genocido ir okupacijos padarinių [...]“ ir (ar) „[...] genocido organizatorių ir vykdytojų teisinį įvertinimą [...]“.*

9.2. „Pažymėtina, kad deleguotą teisės aiškinimą (kai teisės aktą aiškina įgalioti subjektai) Lietuvos Respublikoje atlieka bendrosios kompetencijos bei specializuoti teismai. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į Lietuvos Respublikos teismų įstatymo (toliau – Teismų įstatymas) 33 straipsnio 4 dalies nuostatą, pagal kurią teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi savo pačių ir aukštesnės instancijos teismų sukurtų teisės aiškinimo taisyklių, suformuluotų analogiškose ar iš esmės panašiose bylose. Tuo tarpu, vadovaujantis Teismų įstatymo 23 straipsnio nuostatomis, vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus ir kitus teisės aktus formuoja Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT), kuris šiuo tikslu: 1) skelbia skyrių plenarinių sesijų nutartis, taip pat trijų ir išplėstinių septynių teisėjų kolegijų nutartis, dėl kurių paskelbimo pritarė dauguma atitinkamo skyriaus teisėjų. Į LAT biuletenyje paskelbtose nutartyse esančius įstatymų ir kitų teisės aktų taikymo išaiškinimus atsižvelgia teismai, valstybės ir kitos institucijos, taip pat kiti asmenys, taikydami tuos pačius įstatymus ir kitus teisės aktus; 2) analizuoja teismų praktiką taikant įstatymus ir kitus teisės aktus ir teikia rekomendacinius išaiškinimus; 3) konsultuoja teisėjus įstatymų ir kitų teisės aktų aiškinimo ir

taikymo klausimais. Kartu, vadovaudamasis Europos Sąjungos teisminių institucijų išaiškinimais, LAT analizuoja ir apibendrina bendrosios kompetencijos teismų praktiką taikant Europos Sąjungos teisės normas ir teikia rekomendacijas dėl Lietuvos bendrosios kompetencijos teismų ir Europos Sąjungos teisminių institucijų bendradarbiavimo užtikrinant vienodą Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimą ir taikymą Lietuvos Respublikoje.

Atsižvelgiant į tai, aptariamam aspektui pažymėtina, kad genocido nusikaltimo sudėtis ir šios sudėties objektyvieji ir subjektyvieji požymiai Lietuvos Respublikos teismuose turėtų būti aiškinami, vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 99 straipsnio, kuriame pateikta genocido nusikaltimo samprata, nuostatomis. Kartu genocido nusikaltimo sudėties požymių nustatymo ir aiškinimo procese taip pat turėtų būti remiamasi ir 2012-06-29 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamento parengta „Teismų praktikos nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 99, 100 ir 102 straipsniai)“, kurioje pateiktas išsamus genocido ir kitų nusikaltimų žmoniškumui požymių papildomas išaiškinimas.

Kartu šioje LAT atliktoje teismų praktikos apžvalgoje pažymėta, kad „nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų samprata bei baudžiamosios atsakomybės už juos principai suformuluoti tarptautinėje teisėje“, tačiau *šiuo kontekste aktualūs „[...] tarptautinės teisės aktai Lietuvos teisėje nėra taikomi tiesiogiai [...]“*, todėl, „įgyvendinant Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus, pagal tarptautinės teisės aktų reikalavimus draudžiamos veikos kriminalizuotos įtvirtinant atitinkamas BK nusikaltimų sudėtis. Siekiant užtikrinti tinkamą Lietuvos tarptautinių įsipareigojimų vykdymą ir nuoseklų bei numatomą tokių baudžiamosios teisės normų taikymą, jos turėtų būti aiškinamos atsižvelgiant į nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų požymių reikšmę, taip pat baudžiamosios atsakomybės principų turinį pagal tarptautinės teisės aktų nuostatas ir tarptautinių teismų praktiką.“

Tyrimui reikšmingi tarptautiniai teisės aktai, Lietuvos Respublikos įstatymai bei kiti teisės aktai

10. *Jungtinių Tautų Organizacijos 1948-12-09 Konvencijos dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį* (Lietuvos Respublikai įsigaliojo 1996-05-01) (Konvencija):

10.1. *1 straipsnis* – „Susitariančiosios Šalys patvirtina, kad genocidas, nesvarbu, ar jis vykdomas taikos ar karo metu, yra nusikaltimas pagal tarptautinę teisę, ir įsipareigoja užkirsti jam kelią ir už jį bausti“;

10.2. *2 straipsnis* – „Šioje Konvencijoje genocidu laikoma toliau išvardyta veika, kuria siekiama visiškai ar iš dalies sunaikinti kokią nors nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę grupę, būtent: a) tos grupės narių žudymas; b) rimtų fizinių ar psichikos sužalojimų darymas tos grupės nariams; c) tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį; d) priemonių, kuriomis siekiama riboti tai grupei priklausančių žmonių gimstamumą, panaudojimas; e) prievartinis vienos tokios grupės vaikų perdavimas kitai“;

10.3. *3 straipsnis* – „Baustina ši veika: a) genocidas; b) susitarimas vykdyti genocidą; c) tiesioginis ir viešas kurstymas vykdyti genocidą; d) pasikėsinimas vykdyti genocidą; e) bendrininkavimas vykdančiam genocidą“;

10.4. *4 straipsnis* – „Asmenys, vykdančys genocidą ar kokią nors kitą 3 straipsnyje nurodytą veiką, yra baudžiami nepaisant to, ar jie yra pagal konstituciją atsakingi valstybės vadovai, pareigūnai ar privatūs asmenys“;

10.5. *6 straipsnis* – „Asmenys, kaltinami genocidu ar kokios nors kitos 3 straipsnyje nurodytos veikos darymu, turi būti teisiami tos valstybės, kurios teritorijoje ta veika įvykdyta, kompetentingo teismo arba tokio tarptautinio baudžiamojo teismo, kuris turi jurisdikciją toms Susitariančiosioms Šalims, kurios pripažįsta jo jurisdikciją“;

10.6. *9 straipsnis* – „Susitariančiųjų Šalių ginčai dėl šios Konvencijos aiškinimo, taikymo ar vykdymo, įskaitant ginčus dėl kurios nors valstybės atsakomybės už genocidą ar kurią nors kitą 3 straipsnyje nurodytą veiką, perduodami nagrinėti Tarptautiniam Teisingumo Teismui bet kurios ginčo šalies prašymu.“

11. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnis – „[...] Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.“

12. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymo (Įstatymas):

12.1. 2 straipsnio 1 dalis – „[...] yra valstybės įstaiga, tirianti visas genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, Lietuvos gyventojų persekiojimą okupacijų metais, taip pat ginkluoto ir neginkluoto pasipriešinimo okupacijoms procesus, inicijuojanti genocido organizatorių ir vykdytojų teisinį įvertinimą. Centras koordinuoja kitų institucijų vykdomus šiuo įstatymu apibrėžtos srities tyrimo darbus. [...]“;

12.2. 4 straipsnis – „Centro uždaviniai – istorinės tiesos ir teisingumo atkūrimas, okupacinių režimų 1939–1990 metais vykdyto Lietuvos gyventojų fizinio bei dvasinio genocido ir pasipriešinimo šiems režimams tyrimas, laisvės kovotojų ir genocido aukų atminimo įamžinimas, okupacijos padarinių teisinio įvertinimo inicijavimas. Centras taip pat tiria 1920–1939 m. Vilniaus krašte okupacinio režimo vykdytą politiką bei pasipriešinimo jai procesus“;

12.3. 5 straipsnis – Centras, atlikdamas jam pavestus uždavinius: 1) formuoja šiuo įstatymu apibrėžtos srities tyrimų valstybinę politiką: nustato tyrimų kryptis ir metodiką, formuluoja darbo problematiką, sudaro ilgalaikes bei trumpalaikes genocido ir rezistencijos tyrimo programas ir jas realizuoja, koordinuoja visų kitų institucijų vykdomus šios srities tyrimus; 2) renka, kaupia, sistemina ir apibendrina medžiagą apie okupacinių režimų įvykdytus nusikaltimus, atskleidžia nusikalstamą totalitarinių režimų esmę, genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų vykdymo sistemą; 3) renka, analizuoja ir apibendrina medžiagą apie pasipriešinimą okupaciniams režimams, pagrindinių organizacijų veiklą, partizanų judėjimą ir laisvės kovų dalyvius; 4) skelbia mokslinę, informacinę, analitinę medžiagą, leidžia leidinius apie Lietuvos gyventojų genocidą ir pasipriešinimą okupaciniams režimams, rengia mokslines konferencijas, dalyvauja kitų institucijų ir valstybių organizuojamose programose; [...] 17) inicijuoja visapusišką genocido ir okupacijos padarinių teisinį įvertinimą, taip pat genocidą ir Lietuvos gyventojų persekiojimą vykdžiusių organizacijų bei žinybų pripažinimą nusikalstamomis; 18) fiksuoja genocido ir Lietuvos gyventojų persekiojimo faktus ir teikia medžiagą apie konkrečius genocido vykdytojus valstybės teisėsaugos institucijoms; bendradarbiauja su šiomis institucijomis, deleguodamas savo atstovus į darbo grupes, vykdančias tyrimą ir turinčias ikiteisminio tyrimo teisę; gali būti pareiškėju teismuose dėl genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų; [...]“;

12.4. 6 straipsnis – „4. Centrai vadovauja generalinis direktoriai. Šį Ministro Pirmininko teikimu skiria ir atleidžia Seimas. [...] 7. Už savo veiklą Centras atsiskaito Seimui ir Vyriausybei. 8. Centro kompetenciją, struktūrą ir funkcijas nustato Centro nuostatai. Šiuos nuostatus Vyriausybės teikimu tvirtina Seimas. [...]“

13. Viešojo administravimo įstatymo:

13.1. 3 straipsnis – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: 1) **įstatymo viršenybės**. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus. Administraciniai aktai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais; 2) **objektyvumo**. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs; [...] 13) **išsamumo**. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodymas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį“;

13.2. 14 straipsnis – „1. Asmenų prašymus viešojo administravimo subjektai nagrinėja pagal Vyriausybės patvirtintas taisykles. [...]“

14. Lietuvos Respublikos Seimo 1997-11-11 nutarimu Nr. VIII-505 patvirtintuose Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro nuostatuose (toliau vadinama – Nuostatai) reglamentuota:

14.1.. „2. Centras vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymu, kitais įstatymais, Respublikos Prezidento dekretais, Seimo ir Vyriausybės nutarimais bei šiais nuostatais.“

14.2. „6. Centras atlieka šias funkcijas: [...] 8) tiria archyvinę medžiagą ir teikia informaciją juridiniams bei fiziniams asmenims apie okupacijų laikotarpiu žuvusius, dingusius be žinios, persekiotus, nukentėjusius nuo 1939–1990 metų okupacijų Lietuvos gyventojus ir karius savanorius bei laisvės kovų dalyvius; [...]“

15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015-08-26 nutarimu Nr. 93 patvirtintose Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklės (Prašymų nagrinėjimo taisyklės; redakcija, galiojusi iki 2017-11-23) nurodyta:

15.1. „8. Asmenų prašymai nagrinėjami pagal institucijos kompetenciją. Jeigu institucija, kuriai pateiktas prašymas, neįgaliota spręsti jame išdėstytų klausimų, ji ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo prašymo užregistravimo institucijoje išsiunčia prašymą Lietuvos Respublikos kompetentingai institucijai, kartu praneša apie tai asmeniui, paaiškina jo prašymo persiuntimo priežastis.“

15.2. „47. Atsakymai parengiami atsižvelgiant į prašymo turinį: [...] 47.4. į kreipimąsi, kuriame išdėstoma asmens nuostata tam tikru klausimu, pranešama apie institucijos veiklos pagerėjimą ar trūkumus ir pateikiami pasiūlymai, kaip juos ištaisyti, atkreipiamas dėmesys į tam tikrą padėtį, pranešama apie valstybės tarnautojų piktnaudžiavimą ar neteisėtus veiksmus, nesusijusius su konkrečia asmens teisėtų interesų ir teisių pažeidimu, ar kitokį asmens kreipimąsi atsakoma laisva forma.“

Tyrimui reikšminga teismų praktika

16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004-12-13 nutarimas, priimtas byloje Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 – „Konstitucinė nuostata, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, konstitucinis atviros visuomenės imperatyvas, konstitucinė valstybės tarnybos samprata suponuoja tai, kad valstybės tarnyba turi būti atvira, prieinama žmonėms, kurių reikalus ji tvarko. Minėta, kad valstybės, kaip visos visuomenės organizacijos, paskirtis, taigi ir valstybės tarnybos paskirtis, – užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą. [...]“

Valstybės tarnyba turi veikti paklusdama tik Konstitucijai ir teisei. Kiekviena valstybės ar savivaldybės institucija, per kurią vykdomos valstybės funkcijos, kiekvienas valstybės tarnautojas turi paaisyti teisėtumo reikalavimų. Valstybės tarnautojai turi nepiktnaudžiauti jiems nustatytomis galiomis, nepažeisti teisės aktų reikalavimų. **Konstitucinis Teismas 2000-06-30 nutarime konstatavo, kad valstybės institucijos, pareigūnai turi saugoti, ginti žmogaus teises ir laisves; ypač svarbu, kad, vykdydami jiems patikėtas funkcijas, jie patys nepažeistų žmogaus teisių ir laisvių [...].** Konstitucinis Teismas 2004-07-01 nutarime ir 2004-11-05 išvadoje konstatavo, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas atsakingo valdymo principas. **Valdžios atsakomybė visuomenei – teisinės valstybės principas, kuris įtvirtintas Konstitucijoje nustačius, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, kad piliečiai turi teisę [...]** apskūsti jų sprendimus, garantavus piliečiams galimybę ginti savo teises teisme, peticijos teisę, taip pat **teisės aktuose reglamentavus piliečių prašymų ir skundų nagrinėjimo procedūrą** ir kt. [...].“

17. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnyje nustatyta, kad vienodą administracinių teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus bei kitus teisės aktus formuoja Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimuose ir nutartyse pateikiamus įstatymų ir kitų teisės aktų taikymo išaiškinimus atsižvelgia valstybės ir kitos institucijos, kiti asmenys, taikydami tuos pačius įstatymus ir kitus teisės aktus. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika:

17.1. 2012-03-01 nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-1605/2012) – „[...] Lietuvos Respublikos Konstitucija įtvirtina atsakingo valdymo (gero administravimo) principą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999-05-11, 2004-12-13 nutarimai, 2004-11-05 išvada). **Vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms** (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005-05-31 nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁰-655/2005). VAĮ 1 straipsnyje, apibrėžiančiame aptariamo įstatymo paskirtį, nustatyta, jog šis įstatymas sudaro prielaidas įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatą, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms; nustato viešojo administravimo principus, viešojo administravimo sritis, viešojo administravimo subjektų sistemą ir administracinės procedūros organizavimo pagrindus; garantuoja asmenų teisę apskusti viešojo administravimo subjektų veiksmus, neveikimą ar administracinius sprendimus, taip pat teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų asmenų prašymų, skundų ir pranešimų nagrinėjimą; įtvirtina kitas asmenų ir viešojo administravimo subjektų teises ir pareigas viešojo administravimo srityje. VAĮ 3 straipsnyje nurodyta, kad viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, efektyvumo, subsidiarumo ir kitais šioje įstatymo normoje išvardytais principais. **Tai reiškia, jog kiekviena viešojo administravimo institucija yra saistoma bendrųjų, be kita ko, konstitucinių teisės principų (teisinės valstybės, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei gero administravimo, atsakingo valdymo principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, skaidrumo ir kt.)“;**

17.2. 2013-03-05 nutartis administracinėje byloje Nr. A556-439/2013 – „**Priimant sprendimą dėl konkretaus prašymo (ar kitokio pobūdžio kreipimosi, nepriklausomai nuo tokio dokumento formos) turi būti veikama paisant pagrindiniame šalies įstatyme – Konstitucijoje įtvirtinto, atkartojamo ir VAĮ, principo, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.**“

Tyrimo išvados

18. Apibendrinus nustatytas bei pirmiau nurodytas aplinkybes (pažymos 1–9 paragrafai) ir atsižvelgus į teisinį reglamentavimą bei teismų praktiką (pažymos 10–17 paragrafai), konstatuotina:

18.1. Centras yra valstybės įstaiga, kuri, siekdama atkurti istorinę tiesą ir teisingumą, **formuoja Įstatymu apibrėžtos srities tyrimų** (visų genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, Lietuvos gyventojų persekiojimą okupacijų metais, taip pat ginkluoto ir neginkluoto pasipriešinimo okupacijoms procesus) **valstybinę politiką** (Įstatymas; pažymos 12.1–12.3 punktai), **inicijuoja genocido organizatorių ir vykdytojų teisinį įvertinimą, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Įstatymu, kitais įstatymais, Seimo ir Vyriausybės nutarimais bei Nuostatais** (Nuostatai; pažymos 14.1 punktas), teikia informaciją juridiniams bei fiziniams asmenims apie okupacijų laikotarpiu žuvusius, dingusius be žinios, persekiotus, nukentėjusius nuo 1939–1990 metų okupacijų Lietuvos gyventojus ir karius savanorius bei laisvės kovų dalyvius (Nuostatai; pažymos 14.2 punktas);

18.2. Pareiškėjas skundžiasi Seimo kontrolieriui tuo, kad Centras (Vadovė) pažeidė jo teises viešojo administravimo srityje, nagrinėdama Seimo kontrolieriaus persiustą jo Prašymą (prašant **Centro pagal kompetenciją įvertinti Prašyme nurodytas aplinkybes bei pateikti Pareiškėjui motyvuotą atsakymą**“; pažymos 4.2.4 papunktis), nesilaikė viešojo administravimo objektyvumo ir išsamumo principų reikalavimų, todėl netinkamai jį išnagrinėjo (pateikė teisės aktų reikalavimų neatitinkantį Atsakymą, t. y., „Apie Pareiškėjo iškeltus klausimus neužsimenama nė žodžio“, „iš esmės neatsako į užduotus klausimus“, „nepateikė jokių teisinių argumentų, objektyviai pagrindžiančių Centro poziciją“; pažymos 2 paragrafas) ir prašo Seimo kontrolierių „įpareigoti Centrą pateikti objektyvų ir įstatymo reikalavimus atitinkantį atsakymą“;

18.3. Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto Seimo kontrolieriui persiustame Pareiškėjo skunde papildomai pažymima, kad Centras Išvadose „iškreipia tarptautinėje teisėje pripažįstamą genocido nusikaltimo dalyvių sąvoką“, „pažeidžia genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijus, suformuotus Statute ir Konvencijoje“, asmenų veiklą vertina ne pagal visus Konvencijoje numatytus teisinius aspektus (pažymos 6.2 punktas).

Pažymėtina, kad Pareiškėjo persiųstame skunde pateikti prašymai Seimui („Sudaryti grupę ištirti Vadovės veiksmus dėl genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimo, įskaitant, bet neapsiribojant genocido sąvokos interpretavimu, pateiktu išvadose“, ir kt.; pažymos 6.3 punktas) Seimo kontrolieriaus šio tyrimo metu nebus nagrinėjami, nes, kaip jau buvo pirmiau paaiškinta Pareiškėjui, „Seimo kontrolieriaus kompetencijai nėra priskirta tirti ginčus dėl teisės, nustatinėti faktines (istorines) aplinkybes“, „Centro Vadovės veiklos vertinimas, sprendimai dėl atsakomybės ir poveikio taikymo (netaikymo) yra susiję su darbo teisiniais santykiais ir yra Ministro Pirmininko ir Seimo kompetencija, kadangi Centro Vadovę, Ministro Pirmininko teikimu, skiria ir atleidžia Seimas“ (pažymos 4.2.1 papunktis);

18.4. vadovaujantis teisiniu reglamentavimu ir teismų praktika Prašymas turėjo būti nagrinėjamas laikantis (Centras šio tyrimo metu nenurodė kito, pvz., specialaus teisės akto, kuriuo vadovaujasi nagrinėdamas asmenų prašymus arba kuriuo remiantis jam nebūtų taikomi Prašymų nagrinėjimo taisyklių reikalavimai):

18.4.1. Konstitucinio atsakingo valdymo (gero administravimo) principo, kad „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, Konstitucinio Teismo ir kitų teismų praktikos – valstybės tarnyba turi veikti paklusdama tik Konstitucijai ir teisei, valstybės institucijos, saistomos bendrųjų teisės principų (teisinės valstybės, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei gero administravimo, atsakingo valdymo principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, skaidrumo), turi saugoti, ginti žmogaus teises ir laisves, patys jų nepažeisti, *priimant sprendimą dėl Prašymo veikti paisant Konstitucijoje įtvirtinto, atkartojamo ir VAĮ, principo, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms* (pažymos 11, 16 ir 17 paragrafai);

18.4.2. VAĮ reikalavimų – pagal *įstatymo viršenybės, objektyvumo (reiškiančio, kad oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs), išsamumo (reiškiančio, kad į prašymą ar skundą turi būti atsakyta aiškiai ir argumentuotai, nurodant visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis remtasi vertinant prašymo ar skundo turinį) principų reikalavimus* (pažymos 13 paragrafas);

18.4.3. Prašymų nagrinėjimo taisyklių reikalavimų – pagal Centro kompetenciją ir atsižvelgus į Prašymo turinį (pažymos 15 paragrafas);

18.5. Seimo kontrolierius, šio tyrimo pradžioje, atsižvelgęs į Pareiškėjo skunde nurodytas aplinkybes ir teisės aktų, reglamentuojančių prašymų nagrinėjimo tvarką, reikalavimus, kreipėsi į Centrą:

18.5.1. tarpininkaudamas, kad būtų *kartotinai, laikantis konstitucinio principo – „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, viešojo administravimo objektyvumo ir išsamumo principų bei Prašymų nagrinėjimo taisyklių reikalavimų, išnagrinėtas Prašymas pagal Centro kompetenciją ir Prašymo turinį, Pareiškėjui pateiktas aiškus ir argumentuotas atsakymas (Seimo kontrolieriui – kopija) į visus jo iškeltus klausimus, argumentus, problemas ir kt., nurodant visas Prašymo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis remtasi vertinant Prašymo turinį*, kartu pateikiant motyvuotus paaiškinimus dėl Centro pozicijos kiekvienu Pareiškėjo iškeltu klausimu, dėl šioje pažymoje pacituotų Pareiškėjo nurodomų aplinkybių (Seimo kontrolieriaus kreipimesi į Centrą buvo išskirtos Pareiškėjo Prašyme nurodytos aplinkybės, dėl kurių Atsakyme turėjo būti pateikti Centro paaiškinimai) (pažymos 5.1 punktas);

18.5.2. bei prašydamas pateikti motyvuotus paaiškinimus, *kodėl Atsakyme nebuvo Centro paaiškinimų dėl visų Prašyme nurodytų aplinkybių, klausimų, problemų, Pareiškėjo argumentų ir kt.* (pažymos 5.2 punktas);

18.6. Seimo kontrolierius, atsižvelgęs į gautą skundo turinio papildymo raštą, kartotinai kreipėsi į Centrą, prašydamas motyvuotai paaiškinti Pareiškėjo nurodomas aplinkybes, tarp jų: ar Centras, darydamas Išvadą-1, vertino asmens elgesį pagal Konvencijos 2 straipsnio c punktą ir 3 straipsnio kiekvieną punktą, ar Centras, darydamas Išvadą-2, vertino asmens elgesį pagal Konvencijos 2 straipsnio c punktą ir 3 straipsnio c ir e punktus, ar Centras, darydamas Išvadas, atsižvelgė į Statuto 6 ir 8 straipsnių nuostatas, ar Centras, darydamas Išvadas, atsižvelgė į Tribunolo praktiką aiškinant Konvencijos nuostatas, ir kt. (pažymos 7.1 punktas).

Seimo kontrolierius taip pat kreipėsi į Teisingumo ministeriją, kad gautų kompetentingos institucijos motyvuotą nuomonę dėl to, ar Centras, darydamas Išvadas, turėjo taikyti Konvencijos, Statuto nuostatas, atsižvelgti į Tribunolo praktiką (pažymos 7.2 punktas). Teisingumo ministerija pažymėjo, jog „LAT atliktoje teismų praktikos apžvalgoje pažymėta, kad „nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų samprata bei baudžiamosios atsakomybės už juos principai suformuluoti tarptautinėje teisėje“, tačiau šiame kontekste aktualūs „tarptautinės teisės aktai Lietuvos teisėje nėra taikomi tiesiogiai“, be to, ministerijos nuomone, Centras, tirdamas (tyrimo metu naudodamas visą turimą mokslinę, informacinę ir analitinę medžiagą) genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, teikiamose tyrimo išvadose turėtų apsiriboti tam tikrų aplinkybių ir (ar) žmonių veiksmų (elgesio) istorinio pobūdžio įvertinimu, esant poreikiui ir pagrindui, Centras galėtų tik „inicijuoti visapusišką genocido ir okupacijos padarinių“ ir (ar) „genocido organizatorių ir vykdytojų teisinį įvertinimą“ (pažymos 7.2 punktas ir 9 paragrafas);

18.7. nagrinėjamu atveju Centras:

18.7.1. neatsižvelgė į Seimo kontrolieriaus tarpininkavimą ir, laikydamasis konstitucinio principo „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, viešojo administravimo objektyvumo ir išsamumo principų bei teisės aktų reikalavimų, kartotinai **neišnagrinėjo Prašymo pagal Centro kompetenciją ir Prašymo turinį, nepateikė Pareiškėjui aiškaus ir argumentuoto atsakymo į visus jo iškeltus klausimus, argumentus, problemas** ir kt., nurodant visas Prašymo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis remtasi vertinant Prašymo turinį, kartu pateikiant motyvuotus paaiškinimus dėl Centro pozicijos kiekvienu Pareiškėjo iškeltu klausimu, dėl šioje pažymoje pacituotų Pareiškėjo nurodomų aplinkybių; pažymos 5.1 punktas ir 18.5.1 papunktis);

18.7.2. **šio tyrimo metu nepateikė motyvuotų paaiškinimų pagal Seimo kontrolieriaus prašymą, kodėl Atsakyme nebuvo Centro atsakymų dėl visų Prašyme nurodytų aplinkybių, klausimų, problemų, Pareiškėjo argumentų** ir kt. (pažymos 5.2 punktas ir 18.5.2 papunktis);

18.7.3. pateikė atsakymą į Seimo kontrolieriaus kreipimąsi dėl klausimų, keliamų Seimo persiūstoje Pareiškėjo skundo dalyje (pažymos 7.1 punktas ir 18.6 punktas), t. y., paaiškino, kaip rengdami Išvadas laikėsi Konvencijos, Statuto reikalavimų, atsižvelgė į Tribunolo praktiką. Centro nuomone, jis „tinkamai taikė Konvencijos reikalavimus ir laikėsi genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijų, suformuotų Konvencijoje, Niurnbergo tribunolo statute ir Tribunolo praktikoje“ (pažymos 8.1.5 ir 8.2.5 papunktis) (kaip jau buvo minėta pirmiau, Seimo kontrolierius pagal įstatymų jam suteiktą kompetenciją nėra įgaliotas patvirtinti ar paneigti šią nuomonę, teisinis Išvadose nurodytos veikos vertinimas priskirtinas teismų kompetencijai; pažymos 8.2.6 papunktis, 18.3 punktas);

18.7.4. pastebėtina, kad Centras šio tyrimo metu:

18.7.4.1. pripažino, jog rengdamas Išvadas atsižvelgė į kai kurias aplinkybes, kurių nenurodė Išvadose (pažymos 8.1.4 ir 8.2.4 papunktis), taigi, **nesilaikė veiklos skaidrumo principo reikalavimų**;

18.7.4.2. Seimo kontrolieriui pakomentavo kai kuriuos Pareiškėjo argumentus (pažymos 6.2.1, 8.1.2, 8.2.2 ir 8.2.3 papunkčiai), tačiau šių paaiškinimų nepateikė Pareiškėjui.

19. Apibendrinus pirmiau nurodytas išvadas, konstatuotina, kad Centras, nagrinėdamas Prašymą, nesilaikė įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių asmenų prašymų nagrinėjimo tvarką, principų ir kitų reikalavimų, neužtikrino Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio nuostatos, jog visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, kartu ir Pareiškėjo teisės į gerą viešąjį administravimą, tinkamo įgyvendinimo.

Taigi, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalimi, darytina išvada, kad Pareiškėjo skundas dėl Centro pareigūnų veiklos (neveikimo) **pripažintinas pagrįstu.**

20. **Kartu Seimo kontrolierius atkreipia Vadovės dėmesį į tai, kad:**

20.1. 2016–2018 metais Seimo kontrolierius išnagrinėjo 4 skundus dėl Centro veiklos, nustatė asmenų prašymų nagrinėjimo tvarkos pažeidimus (Nr. 4D-2015/1-1618, Nr. 4D-2016/1-750, Nr. 4D-2017/1-1471 ir Nr. 4D-2017/1-1558) bei:

20.1.1. atkreipė Centro dėmesį į nepagrįstą vilkinimą pateikti asmenims informaciją (dokumentus), konstatavo, kad *Centro vadovų ir darbuotojų požiūris į Centro funkcijos – teikti asmenims informaciją – vykdymą, valstybės tarnautojų veiklos etikos taisyklių reikalavimų laikymąsi, vidaus administravimo organizavimą nelaikytinas tinkamu konstitucinio valdžios įstaigos tarnavimo žmonėms principo įgyvendinimu*, pasikartojus situacijai, manytina, būtų tikslinga apie tai informuoti institucijas, kurioms atskaitingas Centras (2016-02-25 pažyma Nr. 4D-2015/1-1618);

20.1.2. kartotinai konstatavo, kad *Centras pavėluotai pateikė atsakymą į asmens kreipimąsi, nepagrįstai nepateikė atsakymo į kitą asmens kreipimąsi* ir pan., rekomendavo Centrui „imtis teisinių bei organizacinių priemonių, kad ateityje būtų užtikrinamas tinkamas visų asmenų prašymų nagrinėjimas ir atsakymai pareiškėjams būtų teikiami laiku“, tačiau *Centras neinformavo Seimo kontrolieriaus apie šios rekomendacijos nagrinėjimo rezultatus* (2016-08-24 pažyma Nr. 4D-2016/1-750) ir kt. ;

20.2. atsižvelgiant į pirmiau nurodytas aplinkybes, susijusias su asmenų skundų dėl Centro veiklos nagrinėjimo rezultatais, bei į šio skundo tyrimo rezultatus (Centro Atsakymas neatitinka teisės aktų reikalavimų, Centras neatsižvelgė į Seimo kontrolieriaus tarpininkavimą ir nepateikė Pareiškėjui teisės aktų reikalavimus atitinkančio kartotinio atsakymo), yra pagrindas konstatuoti, kad Centro veikloje, nagrinėjant asmenų prašymus, įžvelgtini teisės aktų reikalavimų netinkamo vykdymo sistemiskumo požymiai, todėl, Seimo kontrolieriaus nuomone, papildomai būtų tikslinga organizuoti Centro veiklos, nagrinėjant asmenų prašymus, skundus, aptarimą, dalyvaujant Seimo kontrolieriui, Vadovei ir kitiems atsakingiems Centro ir Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojams;

20.3. Centro Nuostatuose, kitaip nei kitų valstybės institucijų, formuojančių valstybės politiką tam tikrose srityse, kas priskirta ir Centrui (pažymos 18.1 punktas), nuostatuose (pvz., Aplinkos ministerijos nuostatų 9.11 p., Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų 6.27 p., Teisingumo ministerijos nuostatų 8.32 p.), nėra konkrečiai nurodyta, kad Centras pagal kompetenciją nagrinėja asmenų skundus, pranešimus ir prašymus. Tai galimai turi įtakos netinkamam Centro darbuotojų požiūriui į asmenų prašymų, pranešimų, skundų nagrinėjimą.

Seimo kontrolieriaus nuomone, būtų tikslinga papildyti Nuostatus, nustatant, kad Centras pagal kompetenciją nagrinėja asmenų prašymus, pranešimus, skundus.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

21. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžia Pareiškėjo skundą dėl Centro pareigūnų veiksmų (neveikimo) pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

22. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 1, 8 ir 14 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius rekomenduoja:

22.1. *Lietuvos Respublikos Vyriausybei* – inicijuoti Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro nuostatų papildymą, nustatant, kad Centras pagal kompetenciją nagrinėja asmenų prašymus, pranešimus, skundus;

22.2. *Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro direktoriui:*

22.2.1. kartotinai – laikantis konstitucinio principo „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, viešojo administravimo objektyvumo ir išsamumo principų bei Prašymų nagrinėjimo taisyklių reikalavimų – išnagrinėti Prašymą pagal Centro kompetenciją ir Prašymo turinį, pateikti Pareiškėjui aiškų ir argumentuotą atsakymą (Seimo kontrolieriui – kopiją) į visus jo iškeltus klausimus,

argumentus, problemas ir kt., nurodant visas Prašymo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis remtasi vertinant Prašymo turinį, kartu pateikiant motyvuotus paaiškinimus dėl Centro pozicijos kiekvienu Pareiškėjo iškeltu klausimu, dėl šioje pažymoje pacituotų Pareiškėjo nurodomų aplinkybių;

22.2.2. informuoti, kokių teisinių bei organizacinių priemonių Centras ėmėsi, kad ateityje būtų užtikrinamas tinkamas visų asmenų prašymų nagrinėjimas ir atsakymai pareiškėjams būtų teikiami laiku.

Apie rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus prašytume pranešti Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, t. y., ne vėliau kaip per 30 dienų nuo rekomendacijos gavimo dienos.

Seimo kontrolierius



Augustinas Normantas



**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
ŽMOGAUS TEISIŲ KOMITETAS**

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (8 5) 239 6811 El. p. znteiskst@lrs.lt

Seimo Pirmininkui
Viktorui Pranckiečiui

2018-06-16 Nr. V-2018-424

DĖL PRAŠYMO

2018 m. birželio 6 d. Seimo Žmogaus teisių komitetas posėdyje išklausė Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau – LGGRTC) 2017 metų veiklos ataskaitą. Taip pat buvo aptartas Komitetui perduotas Jums adresuotas p. Grant Arthur Gochin advokato R. Rudzinsko (toliau-pareiškėjas) skundas, kuriame pareiškėjas prašo ištirti LGGRTC direktorės veiksmus dėl genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimo, skelbiant oficialias išvadas dėl asmenų veiklos Antrojo pasaulinio karo metais. Komitetas minėtąjį skundą 2017 m. lapkričio 30 d. buvo perdavęs nagrinėti Seimo kontrolierių įstaigai. Su analogišku skundu į Seimo kontrolierių įstaigą yra tiesiogiai kreipęsis ir Pareiškėjas.

Seimo kontrolierius, susipažinęs su pateikta medžiaga ir LGGRTC paaiškinimais, konstatavo, kad ginčas tarp Pareiškėjo ir LGGRTC yra dėl faktinių aplinkybių, susijusių su skunde nurodytais asmenimis ir jų veiklos vertinimu, todėl toks ginčas sprendinas teisme, nes Seimo kontrolieriai netiria ginčų dėl faktinių aplinkybių nustatymo, taip pat netiria istorinių aplinkybių.

Teisingumo ministerija pažymėjo, kad deleguotą teisės aiškinimą (kai teisės aktą aiškina įgalioti subjektai) Lietuvos Respublikoje atlieka bendrosios kompetencijos bei specializuoti teismai. Atsižvelgiant į tai, genocido sudėtis ir šios sudėties objektyvieji ir subjektyvieji požymiai Lietuvos Respublikos teismuose turėtų būti aiškinami, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso (toliau- BK) 99 straipsnio, kuriame pateikta genocido sąvoka, nuostatomis. Kartu genocido nusikaltimo sudėties požymių nustatymo ir aiškinimo procese taip pat turėtų būti remiamasi 2012m. birželio 29 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo parengta „Teismų praktikos nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 99, 100 ir 102 straipsniai)“, kurioje pateiktas išsamus genocido ir kitų nusikaltimų žmoniškumui požymių papildomas išaiškinimas, o

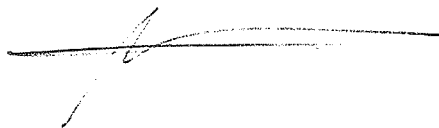
LGRTC savo tyrimų išvadose turėtų apsiriboti tam tikrų aplinkybių ir (ar) žmonių veiksmų (elgesio) istorinio pobūdžio vertinimu.

Seimo kontrolierius, ištyręs minėtąjį skundą, 2018 m. vasario 2 d. taip pat konstatavo, kad LGRTC atsakydamas Pareiškėjui nepateikė aiškaus ir argumentuoto atsakymo į visus Pareiškėjo iškeltus klausimus, nesilaikė veiklos skaidrumo principo.

2018 m. balandžio 17 d. Seimo kontrolierių įstaigoje surengto susitikimo metu buvo aptarta LGRTC pareiga tinkamai, teisės aktų nustatyta tvarka, nagrinėti asmenų kreipimusis, taip pat ir tai, kad LGRTC privalo teisės aktų nustatyta tvarka skelbti Seimo kontrolieriaus pažymą bei pateikti informaciją apie pažymoje pateiktų rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus.

Pagarbiai

Komiteto pirmininkas



Valerijus Simulik

DETALŪS METADUOMENYS	
Dokumento sudarytojas (-ai)	Lietuvos Respublikos Seimas, Gedimino pr. 53, 01109 Vilniaus m., Lietuva (2026-09-23 16:25:13)
Dokumento pavadinimas (antraštė)	Dėl G.A. Gochin prašymo
Dokumento rūšys	-
Dokumento registracijos data ir numeris	2026-09-23 Nr. S-2026-4031
Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris	-
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Laurynas Šedvydis, Seimo narys
Parašo sukūrimo data ir laikas	2026-09-23 16:18:14 (GMT+03:00)
Parašo formatas	XAdES-T
Laiko žymoje nurodytas laikas	2026-09-23 16:18:27 (GMT+03:00)
Informacija apie sertifikavimo paslaugos teikėją	SK ID Solutions EID-Q 2021E,2.5.4.97=#160e4e545245452d3130373437303133,SK ID Solutions AS,EE
Sertifikato galiojimo laikas	2024-11-18 16:18:37–2029-11-18 23:59:59
Parašo paskirtis	Registravimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Seimo kanceliarija, Dokumentų valdymo sistema
Parašo sukūrimo data ir laikas	2026-09-23 16:18:30 (GMT+03:00)
Parašo formatas	XAdES-EPES
Laiko žymoje nurodytas laikas	-
Informacija apie sertifikavimo paslaugos teikėją	RCSC IssuingCA-2,RCSC,VI Registru Centras - i.k. 124110246,LT
Sertifikato galiojimo laikas	2025-02-26 13:16:36–2028-02-26 13:16:36
Informacija apie būdus, naudotus metaduomenų vientisumui užtikrinti	-
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	1
Pagrindinio dokumento pridedamų dokumentų skaičius	-
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	DocLogix v12.8.7.0
Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	Tikrinant dokumentą nenustatyta jokių klaidų (2026-09-23 16:25:13)
Elektroninio dokumento nuorašo atspausdinimo data ir ją atspausdinęs darbuotojas	2026-09-23 16:25:13 atspausdino Asta Mikalauskienė
Paieškos nuoroda	-
Papildomi metaduomenys	-

English Translation — Seimas Human Rights Committee Document Package (Reply of September 22, 2026)

Source file: G__A__Gochin_nuorašas.pdf (certified electronic copy issued by the Seimas of the Republic of Lithuania) **Translation language:** Lithuanian → English (American spelling). The Power of Attorney is bilingual in the original; its English column is reproduced as it appears.

Contents and order of the package

The package, in the order the documents appear, contains:

1. Cover letter of the Seimas Human Rights Committee to Grant Arthur Gochin, 2026-09-22, No. S-2026-
2. Human Rights Committee letter to the Seimas Ombudsmen's Office, 2017-11-30, No. S-2017-10824
3. Seimas Ombudsman cover letter, 2018-02-02, No. 4D-2017/1-1558/3D-317
4. Seimas Ombudsman Report No. 4D-2017/1-1558 of 2018-02-02 on the complaint of Grant Arthur Gochin against the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (20 pages)
5. Human Rights Committee letter to LGGRTC Director T. Burauskaitė, 2017-11-17, No. S-2017-10379
6. LGGRTC letter to the Human Rights Committee, 2017-11-22, No. 10R-32
7. LGGRTC letter No. 14R-32 of 2017-04-10 (certified copy)
8. LGGRTC letter No. 13R-267 of 2015-09-25, "On Kazys Škirpa" (certified copy)
9. LGGRTC letter No. 13R-200 of 2015-07-02, "On Jonas Noreika (General Vėtra)" (certified copy)
10. Letter of attorney Rokas Rudzinskas to Seimas Speaker Viktoras Pranckietis, 2017-10-31
11. Complaint of Grant Arthur Gochin to the Seimas Ombudsmen's Office, 2017-03-06
12. LGGRTC letter No. 14R-32 of 2017-04-10 (further copy, as attached to the Rudzinskas letter)
13. List of LGGRTC publications devoted to the history of German-occupied Lithuania (6 pages)
14. Power of Attorney of 2016-08-11 (bilingual; certified copy of 2017-10-31)
15. Second set of copies: letter No. S-2017-10379; letter No. S-2017-10824; LGGRTC letter No. 10R-32; LGGRTC letter No. 14R-32; LGGRTC letter No. 13R-267; LGGRTC letter No. 13R-200; a blank page; Seimas Ombudsman cover letter No. 4D-2017/1-1558/3D-317; Seimas Ombudsman Report No. 4D-2017/1-1558; a blank page

16. Human Rights Committee letter to Seimas Speaker Viktoras Pranckietis, June 2018 ("On the Request")

17. Detailed metadata of the electronic document

Duplicates. Items 7 and 12, and the entire set listed in item 15, are photocopies of documents that appear earlier in the package. Their text is identical to the first copies; they differ only in archival folio numbers handwritten in the margins, stamps of receipt, and scan quality. Each such document is translated once below, and the duplicate copies are identified here so that no document in the package is unaccounted for.

1. Cover letter of the Human Rights Committee, 2026-09-22

Header (top right, in blue): Copy of electronic document

[Coat of arms of the Republic of Lithuania]

SEIMAS OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

HUMAN RIGHTS COMMITTEE

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (0 5) 209 6810 Email zmteiskt@lrs.lt

Grant Arthur Gochin

ggochin@gmail.com

2026-09-22 No. S-2026-

In reply to your request of 2026-09-16

RE: YOUR REQUEST

On September 16, 2026, the Human Rights Committee (hereinafter – the Committee) received your request for the provision of documents concerning the registration, examination, and outcome of the appeal of October 31, 2017, which was forwarded to the Seimas Human Rights Committee.

We provide the documents specified in your request.

ATTACHED. G.A.Gohin.pdf

Committee Chair — Laurynas Šedvydis

I. Strazdė, tel. (0 5) 209 6824, email inga.alisauskiene@lrs.lt

2. Human Rights Committee to the Seimas Ombudsmen's Office, 2017-11-30, No. S-2017-10824

[Coat of arms]

SEIMAS OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

HUMAN RIGHTS COMMITTEE

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (8 5) 239 6811 Fax (8 5) 239 6499 Email zmteiskt@lrs.lt

To the Seimas Ombudsmen's Office

2017-11-30 No. S-2017-10824 [date and number handwritten]

RE: APPEAL

The Human Rights Committee of the Seimas of the Republic of Lithuania (hereinafter – the Committee) has received G. A. Gochin's appeal to the Speaker of the Seimas V. Pranckietis concerning the interpretation of the concept of the crime of genocide. The applicant has also applied to the Seimas Ombudsmen's Office.

We kindly ask you to inform the Committee of the progress of the examination of the appeal.

ATTACHED. Copy of the complaint and annexes, 13 pages.

Respectfully, Committee Chair [signature] Valerijus Simulik

I. Ališauskienė, tel. (8 5) 239 6824, fax (8 5) 239 6499, email inga.alisauskiene@lrs.lt

[Logo: "100 – For Restored Lithuania"]

3. Seimas Ombudsman cover letter, 2018-02-02, No. 4D-2017/1-1558/3D-317

Stamp (top right): RECEIVED at the Seimas Chancellery 2018-02-02 No. G-2018-1199

[Coat of arms]

SEIMAS OMBUDSMAN OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

Gedimino pr. 56, 01110 Vilnius, tel. 8 706 65105, fax 8 706 65138, email ombuds@lrski.lt

To Attorney Rokas Rudzinskas, rokas@rlaw.lt

To the Government of the Republic of Lithuania

To the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania

To the Human Rights Committee of the Seimas of the Republic of Lithuania

2018-02-0[2] No. 4D-2017/1-1558/3D-317 [partly handwritten]

RE: REPORT AND ORGANIZATION OF A MEETING

The Seimas Ombudsman of the Republic of Lithuania has examined the complaint of Grant Arthur Gochin, represented by attorney Rokas Rudzinskas, concerning possible bureaucracy on the part of officials of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (hereinafter – the Centre) in examining his request of 2017-03-06. We are sending Seimas Ombudsman Report No. 4D-2017/1-1558, which states that "in the Centre's activities in examining persons' requests, signs of systematic improper implementation of the requirements

of legal acts can be discerned; therefore, in the Seimas Ombudsman's opinion, it would additionally be expedient to organize a discussion of the Centre's activities in examining persons' requests and complaints, with the participation of the Seimas Ombudsman, the Head and other responsible employees of the Centre, and employees of the Seimas Ombudsmen's Office" (the language of this and other quotations has not been corrected).

The Seimas Ombudsman of the Republic of Lithuania, guided by Article 19(1)(21) of the Law on the Seimas Ombudsmen of the Republic of Lithuania ("1. The Seimas Ombudsman, in performing his duties, has the right: [...] 21) [...] to submit proposals or comments to the relevant institutions and agencies on improving public administration so that human rights and freedoms are not violated"), asks the Centre to submit by 2018-03-01 the information on questions of the Centre's activities needed for the meeting being organized by the Seimas Ombudsmen's Office (the meeting is planned for April of this year):

1) how many requests and complaints of persons, examined under the administrative procedure and under the Rules for Examining Requests, the Centre received in 2016–2018, and how many of them are repeat requests (complaints) regarding an improper initial response / failure to respond to a request or complaint;

2) how many times in 2016–2018 requests and complaints were answered without observing the time limits established in legal acts (indicating the reasons as well);

3) how many times in 2016–2018 persons applied to the Chief Administrative Disputes Commission or to the courts regarding actions of the Centre related to the examination of requests and complaints (submit copies of the decisions of those institutions).

In addition, we ask you to report, in the established procedure, on the results of the examination of the Seimas Ombudsman's recommendations submitted in Reports No. 4D-2016/1-750, No. 4D-2017/1-1471, and No. 4D-2017/1-1558.

ATTACHED. 20 pages.

Seimas Ombudsman [signature] Augustinas Normantas

Rosita Daunorė, tel. 706 65 145, email rosita.daunore@lrski.lt

4. Seimas Ombudsman Report No. 4D-2017/1-1558 (2018-02-02)

[Coat of arms]

SEIMAS OMBUDSMAN OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

REPORT

ON THE COMPLAINT OF GRANT ARTHUR GOCHIN

AGAINST THE GENOCIDE AND RESISTANCE RESEARCH CENTRE OF LITHUANIA

Vilnius

I. ESSENCE OF THE COMPLAINT

1. The Seimas Ombudsman of the Republic of Lithuania received the complaint of Grant Arthur Gochin (hereinafter in quotations and text – the Applicant), represented by attorney Rokas Rudzinskas, concerning possible bureaucracy on the part of officials of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (hereinafter in quotations and text – the Centre) in examining his request of 2017-03-06 (hereinafter in quotations and text – the Request).

2. The complaint states:

2.1. "In March 2017 we applied to [...] [the Seimas Ombudsmen] with a letter in which we asked that the actions of the Centre's Head [Teresė Birutė Burauskaitė; hereinafter in quotations and text – the Head], and in particular the publicly formed opinion on the interpretation of the concept of the crime of the Holocaust, be assessed. In the Request we stated that the official interpretation presented by the Centre contradicts Article 6 of the 1945 Nuremberg Tribunal Charter and United Nations law. The Request [...] was forwarded to the Centre" (the language of this and other quotations has not been corrected).

"The Head, for her part, provided a response. The letter of 2017-04-10 [No. 14R-32; hereinafter in quotations and text – the Response] answers the legal arguments concerning the flawed interpretation of the concept of the crime of the Holocaust with the argument that a fully objective interpretation of historical facts is not possible, and provides a 6-page, unsystematized list of historiographic sources. Not a word is said about the questions raised by the Applicant."

2.2. "Assessing the circumstances that have arisen, it is apparent that the Centre avoids dialogue with the citizens of Lithuania, presumably seeking to defend an essentially flawed interpretation of the legal relations of participants in the crime of genocide. The interpretation of historical facts is a secondary matter here. We wish to emphasize that the Centre is a budgetary institution whose activity in the case under examination violates human rights and freedoms in the field of public administration, and more precisely those established in the Law on Public Administration":

2.2.1. "a) The principle of objectivity, which means that the adoption of an administrative decision and other official actions of a public administration entity must be impartial and objective":

"The *interpretation and explanation* of historical circumstances presented by the Centre is not objective. The assessment presented by the Centre of the conduct of participants in the crime of genocide (*e.g., in the conclusions on the activities of J. Noreika and K. Škirpa during World War II*; hereinafter in quotations and text – the Conclusions) is non-objective and legally flawed"; "The Centre's Response, that 'all statements of the Conclusions are based on sources, indicated next to each statement,' is non-objective"; "The Centre essentially does not answer

the questions posed, and treats the Applicant's Request as insignificant. In the Response the Head states that 'if the Applicant does not trust the conclusions presented by the Centre's historians, he may apply to other Lithuanian scientific and educational institutions.' These statements suggest that the Centre refuses to assess the Applicant's appeal objectively, and after all we are speaking of the methods of activity of an institution that issues official historical conclusions";

2.2.2. "b) The principle of thoroughness, which means that a public administration entity must respond to a request or complaint clearly and with reasons, indicating all circumstances relevant to the examination of the request or complaint and the specific provisions of legal acts on which it relied in assessing the content of the request or complaint";

"The Centre, in responding to the Applicant's appeal concerning the flawed interpretation of the concept of the crime of genocide, presented no legal arguments objectively substantiating the Centre's position. We believe that such actions of the Centre violate not only the Applicant's right to receive an objective and thorough response from an institution conducting official historical research, but also the public interest in receiving objective information and an interpretation of the concept of the crime of genocide as it is defined in Articles 2 and 3 of the Convention of 1948-12-09 on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide."

3. The Applicant asks the Seimas Ombudsman: "To investigate the actions of the Centre and its Head related to the examination of the Applicant's Request concerning the interpretation of the concept of the Holocaust, and to oblige the Centre to provide an objective response that meets the requirements of the law."

INVESTIGATION AND CONCLUSIONS

4. From the documents submitted together with the complaint, it was established:

4.1. In the **Request**, emphasizing that "in Lithuania historical events related to the genocide of the population are ignored and distorted. It is especially regrettable that this is done publicly, by institutions that shape the views of the population; therefore I ask that the actions of the Centre and its Head be investigated. I base my request on the arguments set out below," it is stated:

4.1.1. "Article 2 of the Law on the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania [hereinafter in quotations and text – the Law] provides that the Centre is a state institution investigating all manifestations of genocide and other crimes against humanity and war crimes, [...] initiating the legal assessment of the organizers and perpetrators of genocide. Article 4 of the Law provides that one of the Centre's tasks is the restoration of historical truth and justice [...]. The Centre's function is the investigation of 20th-century genocide in Lithuania and the provision to the public of objective information related to the destruction of persons of Lithuanian and Jewish nationality.

I believe that the Head performs her functions in a flawed manner, groundlessly revises historical facts related to the events of the Holocaust, subjectively interprets surviving and

publicly available documents, and presents non-objective conclusions to the public and to institutions. The indicated actions are related to 2 historical conclusions analyzing the participation of J. Noreika and K. Škirpa in the genocide of the Jewish nation during World War II. The Centre prepared the Conclusions in 2016."

4.1.2. "On the J. Noreika Conclusion" [hereinafter in quotations and text – Conclusion-1]:

4.1.2.1. "The Genocide Research Centre's report established [...] that until the Nazi occupation in June 1941, Jonas Noreika served in the Lithuanian army court and held the rank of captain. On 1941-08-03 J. Noreika was appointed Chief of Šiauliai County. It states that there survives an order signed by J. Noreika on 1941-08-22 [...], addressed to the heads of the rural districts of Šiauliai County and to town mayors, announcing that from August 25 to 29 the Jews of Šiauliai County must be moved to the Žagarė ghetto, and inventories of the property they left behind submitted to the County Chief. It states that there survives an order signed by J. Noreika on 1943-09-10, addressed to the heads of the rural districts of Šiauliai County and to town mayors, directing that the movable property of Jews be liquidated in the following manner: 'part of the property shall be kept until a separate instruction, part of the property is intended to be given to schools, rural districts, post offices, shelters, hospitals, and other institutions; part of the property shall be distributed to persons who suffered from the war and sold at auction.' The money was to be delivered to the cash office of the county administration <headed by J. Noreika>."

"In the Conclusions the Head calls the said orders 'letters,' thereby softening the content of the order documents, and thereby J. Noreika's role in carrying out the isolation of Jews and the administration of property";

4.1.2.2. "Historically, 3 ghettos operated in Šiauliai County. Two of them were established in the city of Šiauliai; by order of the Šiauliai County Chief of 1941-07-23, persons of Jewish nationality living in the city and county of Šiauliai were moved into them. The third was the Žagarė ghetto. It was formed when the Šiauliai ghettos were filled. People were moved into it by the order of Šiauliai County Chief Jonas Noreika of 1941-08-22. It should be noted that the Žagarė ghetto was not converted into a concentration camp, as the other Šiauliai ghettos were. On 1941-10-02, in the town park in Žagarė, 2,236 persons were shot (633 men, 1,107 women, and 496 children). Noreika worked in a civilian institution, but this institution served Nazi aims: it organized the transfer of people to the Žagarė ghetto and the confiscation and sale of their property. J. Noreika's order of 1941-09-10 on the administration of confiscated Jewish property states that the property will be allocated to various social-purpose institutions (schools, etc.), and also to persons who suffered from the war.

Historical documents testify to the contrary. The property and the funds obtained from it were used for the needs of the Nazi war industry. In Jonas Noreika's county there is a known and published instruction of the Šiauliai County administration of 1941-11-05 to rural-district and town mayors to pay the money received from the sale of Jewish property, by November 15, into the Gebietskommissar's account at the Reich Credit Bank in Šiauliai.

The Centre remained silent about these circumstances and documents in its conclusion. Speaking about J. Noreika's collaboration with the Nazi regime, the Head states in the conclusion that 'in historiography the isolation of Jews and mass killings are not assessed as two identical parts,' that 'the herding of Jews into ghettos [...] gave the Nazis the possibility to proceed to the killing of Jews, i.e., to destroy them as an undesirable race,' but that there is no information that J. Noreika was connected with the organization or execution of mass killings of Jews.

Such an explanation of historical events distorts the objective truth and shows an inability to come to terms with the events of the Holocaust. It is not understandable from what moment in Lithuanian 'historiography' collaboration in carrying out the Holocaust began to be assessed separately from the crime against humanity? Although the roles may not be the same, the actions were directed toward one goal. The formation of ghettos and the appropriation of Jewish property cannot be assessed separately from the mass killings – these are parts of the crime called the Holocaust";

4.1.2.3. "In the conclusion of October 2015 the Centre states that 'information about J. Noreika's activities after the uprising, i.e., at the end of June and in July 1941, is rather fragmentary, <but> in summary it can be stated that in July 1941 Capt. Jonas Noreika was linked by service ties with two institutions – the Telšiai LAF organization and the Plungė komendantūra [military commandant's office].'

"Attention is drawn to the fact that a shadow falls on J. Noreika concerning the order to kill given in Plungė on 1941-07-13, while J. Noreika was working in the Plungė komendantūra established by the Nazis, i.e., before his appointment as Šiauliai County Chief.

Despite the established circumstances that Noreika is linked with organizations known to have carried out the destruction of the Jewish nation in the Šiauliai region (June–July 1941), the Centre states in the conclusion that 'It should be noted that he could not have performed such functions, because [...] J. Noreika for his part was an employee and head not of police structures, but of a civilian institution.' It is not understandable why the Centre's Head, ignoring evidence, without additional explanation, states that J. Noreika in July 1941 could not have given an order to kill to the LAF / komendantūra squads to which he belonged";

4.1.2.4. "The Centre states in Conclusion-1 that from as early as June 1941 J. Noreika became involved in active anti-Nazi activity. No arguments or evidence confirming this are provided in the conclusion. The Centre also did not establish J. Noreika's merits to Lithuania related to resistance against the communist authorities. J. Noreika was sentenced to death by a military tribunal under Article 58(1) of the Criminal Code of the Russian SFSR (treason against the Motherland). For this act he was rehabilitated in 1991 by decision of the Supreme Court of Lithuania. For what the first-degree award was granted is not known; Conclusion-1 does not indicate this either."

4.1.3. "On the K. Škirpa Conclusion" [hereinafter in quotations and text – Conclusion-2]:

4.1.3.1. "The Centre's defensive language was also set out in the conclusion on K. Škirpa's activities. The Centre states in the conclusion that on 1941-03-19 K. Škirpa issued an announcement addressed to enslaved Lithuanian compatriots. Its 6th point states: 'Already now "inform" the Jews that their fate is clear, therefore whoever can, let them already today clear out of Lithuania, so that there are no unnecessary victims. At the decisive moment take their property into your hands, so that nothing is lost in vain.'

In the Conclusion the Centre emphasizes several times that K. Škirpa proposed solving the Jewish question by expulsion. It should be noted that the Centre remained silent about the circumstance that the document 'Instructions for the Liberation of Lithuania' of 1941-03-24, issued in Berlin, gives the following instructions: 'It is very important on this occasion to get rid of the Jews as well. [...] The more of them leave Lithuania on this occasion, the easier it will be later to finish getting rid of the Jews'; the Centre also remained silent about the 1940–1941 document, K. Škirpa's appeal to the Lithuanian Jews titled 'On the Revocation of Hospitality to the Jews,' which announces that the right of asylum granted to the Jewish nation by Vytautas the Great in the 14th century is revoked, and states that Jews who have not left Lithuania together with the troops of the Soviet Union will be handed over to field courts-martial; expelled from the land with confiscation of property; or severely punished on the spot if they attempted to damage their property. The Jews are told to have no illusions, since there is no longer any place for them in Lithuania";

4.1.3.2. "Historically, K. Škirpa, a diplomat who had withdrawn from occupied Lithuania, lived in Berlin in 1940–1941. There he planned the liberation of Lithuania from Soviet oppression. K. Škirpa's greatest known merit to Lithuania is the creation of the Lithuanian Activist Front (LAF) organization. K. Škirpa was the organization's founder, leader, and principal propaganda driving force. The organization's goal (real) was the restoration of limited Lithuanian independence within Nazi Germany; its actions – assisting Nazi troops in expelling the Soviet authorities in June 1941, using for this purpose recruited and coordinated Lithuanian military men and civilians – LAF squads. [...]. From 1940 to 1943 K. Škirpa communicated in writing with persons of diplomatic rank throughout Europe. Detailed communiqués on LAF recruitment and strike tactics and on preparations to assist Nazi troops in driving out Soviet forces were known to have been sent to Hitler himself and to his secretary. [...]. The Centre's conclusion does not present the possible influence of K. Škirpa's antisemitic propaganda, but cites historian L. Truska, who asserts that 'LAF proclamations were one of the reasons why in the summer of 1941 some Lithuanians joined in carrying out the Nazis' criminal orders.' The Centre does not examine this aspect in more detail in the conclusion and minimizes it, stating in general terms that 'in the activities of the LAF organization led by K. Škirpa there were also manifestations of antisemitism.'

"In the Centre's conclusion LAF antisemitic propaganda and its influence are softened, the content of the documents being interpreted separately from the genocide of the Jews and the plunder of property that began during the period of Škirpa's leadership of the government. The conclusion forgets the causal link that the expulsion of Jews and the taking of property was one of the goals of the PGL [Provisional Government of Lithuania], set out in K. Škirpa's

instructions and appeals, which were the ideological foundations of the PGL."

4.1.4. "On the Head's public statements" – "The indicated actions of the Head are a revision of events related to the Holocaust, injuring citizens of Lithuania of Jewish nationality. Such conduct exceeds the limits of freedom of expression defined by the ECtHR, therefore these and similar manifestations require exceptional attention":

4.1.4.1. "Soon after the publication of the K. Škirpa conclusion on the internet, in a public statement on this question the Head stated in *Lietuvos žinios*: 'We must understand that K. Škirpa too spoke the language of his lifetime and spoke in such a way that his words would be understood by the people of that time. Therefore his harsh comments should not be absolutized' [...]. She emphasized that scholars who studied K. Škirpa's activities found no antisemitic actions in it. This person is truly not a criminal who ought to be pushed to the margins of history.' 'Assessing the statements of Conclusion-2 and the Head's speech, it appears that the Head presents to the public knowingly false statements regarding K. Škirpa's antisemitic activity, contradicting the opinion of historian L. Truska cited in the conclusion'";

4.1.4.2. "After the publication of Conclusion-1 the Head spoke in the foreign media. Asked 'why the main research institution, in the books and publications it issues, says very little or nothing about the dark side of the forest brothers, and whether the Centre could not do more to restore balance,' she answered: 'We are trying, but we encounter resistance from influential conservative forces. There are several active organizations defending the memory of the partisans, and they contact us as soon as we emphasize less favorable aspects. I often receive letters from these people. And they have influential friends among politicians and high officials. These people try to influence the works historians publish. With the November elections approaching, it is becoming increasingly difficult to raise the question of a more balanced picture of our contemporary history'";

4.1.4.3. "After a group of active citizens submitted a request to the municipality concerning the removal of J. Noreika's memorial plaque in Vilnius, the Centre, on its 'Facebook' social network account, on 2015-11-16 published the following response: 'The denigration of Lithuanian patriots is organized by the neighbors from the East. They are assisted not only by certain Jews, but also by quite a few Lithuanians: their names are written under requests to strip an order, to remove a plaque, in defamatory articles in the press... Some do this consciously, others out of stupidity.'"

4.1.5. "Legal interpretation of genocide":

4.1.5.1. "The 'Charter of the Nuremberg International Military Tribunal' contributed to the legal establishment of this crime. It defined criminal acts and formulated principles of international law, which were universally recognized in 1946 in a resolution of the United Nations General Assembly. Another very important document was the Convention of 1948-12-09 'On the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide,' to which Lithuania is a party. Under Article 6 of the 1945 Nuremberg Tribunal Charter, crimes against humanity include: murder, extermination, imprisonment, deportation, or other inhumane acts committed

against any civilian population before or during the war. Leaders, organizers, instigators, and accomplices participating in the formulation or execution of a common plan or conspiracy to commit any of the above-mentioned crimes are responsible for all acts performed by any persons in execution of such plan. The Lithuanian Criminal Code likewise condemns persons who organized, led, or participated in killing them, torturing, maiming, impairing their mental development, deporting them, or otherwise creating such living conditions that led to the death of all or part of them (Art. 99).

The United Nations International Law Commission (ILC) has stated that 'individual criminal acts of genocide are by their very nature conscious, intentional, or volitional acts, which a person usually cannot commit without being aware that they will most likely cause the corresponding consequences. These are not the kind of acts that could occur accidentally or even as a result of negligence.'

'The ILC gives the following explanation of intent: "the degree of knowledge of the details of a plan or policy required in order to commit the crime of genocide varies depending on the offender's position in the governmental hierarchy or military structure. This does not mean that a subordinate who actually carries out the plan or policy cannot be held responsible for the crime of genocide simply because he did not possess the same degree of information about the plan or policy as his superior. The crime of genocide requires knowledge of the ultimate goal, not knowledge of every detail of the genocidal policy or plan. A subordinate is presumed to know the intentions of his superiors when he receives orders to commit prohibited acts against persons who belong to a particular group.'"

'Assessing the legal acts set out above and the Centre's Conclusions, it must be stated that the Centre, in forming state policy in the field of historical research and establishing the methodologies and directions of such research, violates Article 99 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania, Article 6 of the Nuremberg Tribunal Charter, and the principles formulated by the United Nations for interpreting the elements of the crime of genocide;

4.1.5.2. "The Resistance Research Centre is a state institution which, by conducting historical research and publishing official conclusions, shapes the opinion of citizens and institutions about the events of the Holocaust and of the genocide of the Lithuanian nation. The opinion presented must be objective. The Conclusions indicated above testify that the Head interprets historical facts tendentiously, revises them, ignores inconvenient facts and evidence, and does not assess voluntary joining in genocide as a crime against humanity. The Centre's Head advocates for those who participated (collaborated) in the genocide of the Jewish nation, presenting in the Conclusions and in the press statements that contradict historical documents, which she does not support with argument, and also speculates with hard-to-prove facts (i.e., could have / could not have, knew / did not know), and emphatically highlights aspects that create a positive image of the individual. Such explanation and interpretation of historical events is a distortion of history and genocide denial, misleading the public, exceeding the limits of freedom of speech, and encouraging manifestations of radical nationalism."

4.2. The Seimas Ombudsman, in forwarding the Applicant's Request to the Centre by letter No. 4D-2017/1-308/3D-744 of 2017-03-15, stated:

4.2.1. "From the content of the Request it was established that the Applicant complains about the Centre's activities related to the Conclusions presented on the activities of J. Noreika and K. Škirpa. The Request states that the Centre distorts historical events and does so publicly, shaping the views of the population. **Thus, the dispute between the Applicant and the Centre concerns factual circumstances related to the persons indicated in the complaint and the assessment of their activities, therefore this dispute is to be resolved in court.** It should be noted that the Applicant does not indicate in the complaint how the Centre's Conclusions about the activities of J. Noreika and K. Škirpa violate the Applicant's rights and freedoms in the field of public administration. [...] The Seimas Ombudsmen investigate complaints of applicants regarding abuse of office, bureaucracy, or other violations of human rights and freedoms in the field of public administration, and do not investigate disputes about law in the field of public administration, and **also do not investigate disputes about the establishment of factual circumstances, and do not investigate historical circumstances.** Attention is drawn to the fact that disputes about law in the field of public administration are to be resolved in an administrative court [...]. Therefore the Applicant, with regard to the Centre's actions and decisions adopted, has the right, within one month from the day of publication of the contested legal act or of service of an individual legal act or of notification of an action (refusal to perform actions), to apply to an administrative court and appeal the Centre's decision, and also to indicate in the complaint to the court all known circumstances and arguments that are indicated in this complaint, thereby defending his rights and legitimate interests [...]. **Taking into account what has been set out, and that the competence of the Seimas Ombudsman does not include investigating disputes about law or establishing factual (historical) circumstances, the complaint is not subject to examination by the Seimas Ombudsman.** [...] if the Centre's actions or decisions degrade the Applicant's honor and dignity and do not correspond to reality, the Applicant has the right, in judicial procedure, to demand the refutation of disseminated information degrading his honor or dignity and not corresponding to reality. Therefore the Applicant, with regard to the Conclusions related to the activities of J. Noreika and K. Škirpa, if the Centre's Conclusions in the Applicant's opinion degrade his honor or dignity and do not correspond to reality, has the right to apply to a court of general jurisdiction and defend his possibly violated rights and legitimate interests. The assessment of the activity of the Centre's Head, and decisions regarding liability and the application (non-application) of measures, are related to employment legal relations and fall within the competence of the Prime Minister and the Seimas, since the Centre's Head is appointed and dismissed by the Seimas on the proposal of the Prime Minister [...]. It should be noted that the Seimas Ombudsmen do not investigate complaints related to employment legal relations [...]."

4.2.2. "[...] attached to the Request is a copy of the Centre's letter No. 13R-200 of 2015-07-02 (i.e., a response of the Centre given to the Applicant more than a year earlier). There are no data in the complaint, and it is not clear from its content, whether the Applicant applied to the Centre in writing (and when specifically, if he did apply) regarding the circumstances indicated

in this complaint, or whether a response was received from the Centre. Attention is drawn to the fact that for filing complaints with the Seimas Ombudsman a one-year time limit is established from the commission of the contested actions or the adoption of the contested decision [...]. Complaints filed after this time limit has passed are usually not investigated. Taking into account that there are no data on whether the Applicant applied to the Centre regarding the circumstances indicated in this complaint, and the official position of the Centre on the circumstances indicated in this Request is not known, it is expedient, by way of mediation, to apply to the Centre, which would examine the complaint and provide an official position on the questions of the Request."

4.2.3. "[...] I inform the Applicant that, guided by Article 17(1)(3) and (6) of the Law on the Seimas Ombudsmen of the Republic of Lithuania, under which the Seimas Ombudsman adopts a decision to refuse to examine a complaint when the investigation of the circumstances indicated in the complaint does not fall within the competence of the Seimas Ombudsman, and makes a conclusion that it is expedient to examine the complaint in another institution or agency, I refuse to investigate the complaint, since the complaint is to be examined first by the Centre, and in case of disagreement with its response – by a court."

4.2.4. "Having assessed the importance of the problem to the Applicant, and guided by Article 19(1) of the Law on the Seimas Ombudsmen of the Republic of Lithuania, ***I ask the Centre – according to its competence – to assess the circumstances indicated in the Request and to provide the Applicant with a reasoned response*** [...]."

4.2.5. "[...] if new circumstances become apparent due to which your right to good public administration may be violated (for example, the institution (officials) does not provide a response to a written appeal in the established procedure, unjustifiably or without reasons refuses to resolve the issue of concern or to provide explanations, additional information, documents, indication of the procedure for appealing the adopted decision, etc.), you have the right, indicating these new circumstances (and also submitting additional documents of substantive significance), to apply to the Seimas Ombudsmen again."

4.3. The Centre provided the Applicant with a Response of the following content:

4.3.1. "The arguments presented in the Request are open to criticism for the following reasons.

The Applicant asserts: 'I am writing to you in order to point out that in Lithuania historical events related to the genocide of the population are ignored and distorted.'

We inform you that the history of the genocide of the Jews in Lithuania (1941–1944) has been researched for more than ten years already. The material of fundamental historical research carried out by Lithuanian researchers is published in monographs and various other publications (a list of the Centre's publications is attached)."

4.3.2. "The Applicant's statements are not substantiated by concrete arguments: that the Centre's Head performs her functions in a flawed manner, groundlessly revises historical facts related to the events of the Holocaust, subjectively interprets surviving and publicly available

documents, and presents non-objective conclusions to the public and to institutions. The Applicant derives these statements from historical reports, based on comprehensive and thorough research by the Centre's historians, analyzing the activities of J. Noreika and K. Škirpa during World War II. We emphasize that in these reports [Conclusion-1 and Conclusion-2] all statements are based on sources, indicated next to each statement."

4.3.3. "We would have no remarks regarding the public statements of the Head quoted in the Request, were it not for the quotation attributed to her from the 'Facebook' account of 2015-11-16. This text was not coordinated with the Head; its author no longer works at the Centre."

4.3.4. "It must be emphasized that the Centre is not the only institution in Lithuania researching 20th-century Lithuanian history. This period is also researched by historians of the Lithuanian Institute of History, Vilnius University, and other Lithuanian higher education institutions. If the Applicant does not trust the conclusions presented by the Centre's historians, he may apply to other Lithuanian scientific and educational institutions."

4.3.5. "In addition, we can remind the Applicant of the words of the European Parliament resolution of 2009-04-02 on European conscience and totalitarianism: 'historians agree that fully objective interpretations of historical facts are not possible and objective historical narratives do not exist'; 'no political body or political party has a monopoly on interpreting history, and such bodies and parties cannot claim to be objective.' We believe that these words apply not only to the Centre, but also to the Applicant."

5. The Seimas Ombudsman, having taken into account the circumstances indicated above, applied to the Centre, asking it:

5.1. ***repeatedly, observing the constitutional principle "State institutions serve the people," the principles of objectivity and thoroughness of public administration, and the requirements of the Rules for Examining Requests of Persons and Serving Them in Public Administration Entities approved by Resolution No. 93 of the Government of the Republic of Lithuania of 2015-08-26*** (hereinafter in quotations and text – the Rules for Examining Requests), ***to examine the Request according to the Centre's competence and the content of the Request, to provide the Applicant with a clear and reasoned response (with a copy to the Seimas Ombudsman) to all the questions, arguments, problems, etc. raised by him, indicating all circumstances relevant to the examination of the Request and the specific provisions of legal acts relied upon in assessing the content of the Request,*** at the same time providing reasoned explanations of the Centre's position on each question raised by the Applicant, regarding the circumstances indicated by the Applicant as quoted in this report:

5.1.1. in subparagraphs 4.1.2.1–4.1.2.4 – "In the Conclusions the Head calls the said orders 'letters,' thereby softening the content of the order documents"; "J. Noreika's order of 1941-09-10 on the administration of confiscated Jewish property states that the property will be allocated to various social-purpose institutions (schools, etc.), and also to persons who suffered from the war. Historical documents testify to the contrary. [...]. The Centre remained

silent about these circumstances and documents in its conclusion"; "It is not understandable from what moment in Lithuanian 'historiography' collaboration in carrying out the Holocaust began to be assessed separately from the crime against humanity?"; "It is not understandable why the Centre's Head, ignoring evidence, without additional explanation, states that J. Noreika in July 1941 could not have given an order to kill to the LAF / komendantūra squads to which he belonged"; "The Centre states in Conclusion-1 that from as early as June 1941 J. Noreika became involved in active anti-Nazi activity. No arguments or evidence confirming this are provided in Conclusion-1. The Centre also did not establish J. Noreika's merits to Lithuania related to resistance against the communist authorities"; "For what the first-degree award was granted is not known; the conclusion does not indicate this either";

5.1.2. in subparagraphs 4.1.3.1–4.1.3.2 – "It should be noted that the Centre remained silent about the circumstance that the document 'Instructions for the Liberation of Lithuania' of 1941-03-24 [...] gives the following instructions: 'It is very important on this occasion to get rid of the Jews as well. [...] The more of them leave Lithuania on this occasion, the easier it will be later to finish getting rid of the Jews'"; "The Centre also remained silent about the 1940–1941 document [...]"; "The Centre's conclusion does not present the possible influence of K. Škirpa's antisemitic propaganda, but cites historian L. Truska, who asserts that 'LAF proclamations were one of the reasons why in the summer of 1941 some Lithuanians joined in carrying out the Nazis' criminal orders.' The Centre does not examine this aspect in more detail in the conclusion and minimizes it"; "In the Centre's conclusion LAF antisemitic propaganda and its influence are softened, the content of the documents being interpreted separately from the genocide of the Jews and the plunder of property that began during the period of Škirpa's leadership of the government. The conclusion forgets the causal link that the expulsion of Jews and the taking of property was one of the goals of the PGL";

5.1.3. in subparagraph 4.1.4 – "Such [the Head's] conduct exceeds the limits of freedom of expression defined by the ECtHR";

5.1.4. in subparagraph 4.1.4.1 – "She emphasized that scholars who studied K. Škirpa's activities found no antisemitic actions in it. [...] The Head presents to the public knowingly false statements regarding K. Škirpa's antisemitic activity, contradicting the opinion of historian L. Truska cited in the conclusion";

5.1.5. in subparagraphs 4.1.5.1–4.1.5.2 – "The Centre, in forming state policy in the field of historical research and establishing the methodologies and directions of such research, violates Article 99 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania, Article 6 of the Nuremberg Tribunal Charter, and the principles formulated by the United Nations for interpreting the elements of the crime of genocide"; "The Head interprets historical facts tendentiously, revises them, ignores inconvenient facts and evidence, and does not assess voluntary joining in genocide as a crime against humanity"; "The Head advocates for those who participated (collaborated) in the genocide of the Jewish nation, presenting in the Conclusions and in the press statements that contradict historical documents, which she does not support with argument, and also speculates with hard-to-prove facts (i.e., could have / could not have, knew

/ did not know), and emphatically highlights aspects that create a positive image of the individual";

5.2. to provide reasoned explanations as to why the Response did not contain the Centre's explanations regarding all the circumstances, questions, problems, arguments of the Applicant, etc., indicated in the Request.

6. The Seimas Ombudsmen's Office additionally received the Applicant's complaint to the Speaker of the Seimas of the Republic of Lithuania Viktoras Pranckietis, forwarded by the letter of the Human Rights Committee of the Seimas of the Republic of Lithuania No. S-2017-10824 of 2017-11-30, in which [having noted that in the Response the Head emphasized that "a fully objective interpretation of historical facts is not possible," and that "together with a concise response a long, 6-page, unsystematized list of historical sources (books and publications) is provided"] it is stated:

6.1. "We wish to draw your attention to the fact that the problem raised by the Applicant [in the Request] is not the interpretation of historical events, but the treatment of the conduct of their participants according to the principles established in international legal acts. Lithuania is a party to the **[United Nations] Convention of 1948-12-09 'On the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide'** [hereinafter in quotations and text – the Convention], Articles 2–4 of which provide that: Genocide means acts committed with intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnical, racial or religious group, namely: killing members of the group; [...] **deliberately inflicting on the group conditions of life calculated to bring about its physical destruction in whole or in part, Art. 2(c); The following acts shall be punishable: a) genocide [...] c) direct and public incitement to commit genocide; [...] e) complicity in genocide.** Persons committing genocide or any of the other acts enumerated in Article 3 shall be punished, whether they are constitutionally responsible rulers, public officials, or private individuals (Art. 4)."

"Lithuania is a party to the agreement approving the 1945 Nuremberg Tribunal Charter [hereinafter in quotations and text – the Charter], Article 6 of which provides an analogous legal assessment of the crime of genocide and its participants. Article 8 of the Charter additionally provides that 'the fact that the Defendant acted pursuant to order of his Government or of a superior shall not free him from responsibility, but may be considered in mitigation of punishment if the Tribunal determines that justice so requires.'"

"In judicial practice the provisions of the Convention are interpreted as follows: 'if an accomplice knew or had reason to know of the principal perpetrator's intent to destroy part of a group, he will be charged as an accomplice in genocide, even if he himself did not have genocidal intent' (United Nations International Criminal Tribunal for Rwanda, Case No. ICTR-96-4, paras. 540–541)."

6.2. **"The Centre, in its Conclusions on the activities of K. Škirpa and J. Noreika during World War II, distorts the concept of participants in the crime of genocide recognized in international law":**

6.2.1. **"In its official Conclusions the Centre assesses persons only in the aspect of the direct perpetrator of genocide and interprets the circle of participants in genocide narrowly, i.e., it establishes only whether a person shot or did not shoot persons of Jewish nationality.** And it clearly emphasizes this position. **The Centre ignores the remaining punishable acts**, more precisely: a) the creation of living conditions deliberately calculated to physically destroy all or part of a group of people; b) direct and public incitement to commit genocide; c) complicity in committing genocide. **The Centre does not assess the conduct of persons in these legal aspects**, although the indicated acts are also covered by the concept of the crime of genocide established in the Convention";

6.2.2. "In Conclusion-1, regarding J. Noreika's order to form a Jewish ghetto in Šiauliai and the orders regarding the appropriation of the Jewish property of Šiauliai County, it is asserted that 'in historiography the isolation of Jews and mass killings are not assessed as two identical parts.' The Centre states that 'the herding of Jews into ghettos [...] gave the Nazis the possibility to proceed to the killing of Jews, i.e., to destroy them as an undesirable race,' but that there is no information that J. Noreika was connected with the organization or execution of mass killings of Jews. In Conclusion-1 the Centre ignores the above-mentioned criminal orders of J. Noreika and **does not assess his activities in the aspect of joining in the genocide of the Jewish nation and in the aspect of complicity in carrying out genocide in Šiauliai County (Convention Art. 2(c), Art. 3)**";

6.2.3. "In Conclusion-2 the Centre does not present an assessment of K. Škirpa's antisemitic propaganda, limiting itself to a quotation from historian L. Truska asserting that 'LAF proclamations were one of the reasons why in the summer of 1941 some Lithuanians joined in carrying out the Nazis' criminal orders,' but Conclusion-2 does not examine this aspect and only states in general terms that 'in the activities of the LAF organization led by K. Škirpa there were also manifestations of antisemitism.' **K. Škirpa's activities are not assessed in the aspect of Convention Art. 3(c), 'direct and public incitement to commit genocide,' or in the aspect of Convention Art. 2(c) and Art. 3(e), 'joining in and complicity in committing genocide'**";

6.2.4. "Objectively assessing the Conclusions on the activities of these individuals, it can be seen that the Head interprets historical facts tendentiously, does not address inconvenient facts and evidence, and does not assess joining in genocide, complicity, and incitement to genocide as criminal acts against humanity.

According to the Conclusions published and known to date, the Centre considers participants in the crime of genocide to be only the direct organizers and perpetrators. In this way, in forming state policy in the field of historical research and publishing the corresponding research conclusions, **the Centre violates the criteria for assessing the elements of the crime of genocide formulated in the Charter and in the Convention.** The narrowed interpretation of the concept of the crime of genocide contradicts the Charter and the Convention.

In this way, by providing official historical conclusions, a budgetary institution violates the obligations of the Lithuanian state to the partners of the Convention under UN law";

6.2.5. "The Centre is a state institution which, by conducting historical research and publishing conclusions, forms the position of the state and the opinion of citizens and institutions about the genocide of the Lithuanian and Jewish nations. The assessment of the conduct of historical participants must be objective and based on the principles provided in laws and international treaties.

The indicated actions of the Head are a revision of events related to the Holocaust and genocide denial. Such conduct violates Lithuania's obligations under the Convention and exceeds the limits of freedom of expression defined by the ECtHR."

6.3. The Applicant, believing that "the problem is acute and requires the exceptional attention of the Seimas," asks: "1. To form a group to investigate the Head's actions regarding the interpretation of the concept of the crime of genocide, including, but not limited to, the interpretation of the concept of genocide presented in the Conclusions"; "2. Upon establishing violations, to oblige the Centre to prepare and publish at its own expense conclusions on the activities of J. Noreika and K. Škirpa during World War II, in which the activities of these persons would be objectively assessed according to the provisions of Convention Articles 2(c) and 3(e)"; "3. To take measures so that in the future, when the concept of genocide is officially interpreted, the crime and its participants are defined as provided in international treaties."

7. The Seimas Ombudsman, taking into account the circumstances indicated in paragraph 6 of this report, additionally applied to:

7.1. **the Centre**, asking for a reasoned explanation of: 1) whether the Centre, in making Conclusion-1, assessed the person's conduct under Convention Article 2(c) ("deliberately inflicting on the group conditions of life calculated to bring about its physical destruction in whole or in part") and each point of Article 3; if so – to submit documents confirming this; if not – to explain the reasons; 2) whether the Centre, in making Conclusion-2, assessed the person's conduct under Convention Article 2(c) ("deliberately inflicting on the group conditions of life calculated to bring about its physical destruction in whole or in part") and Article 3(c) and (e) ("direct and public incitement to commit genocide," "complicity in genocide"); if so – to submit documents confirming this; if not – to explain the reasons; 3) whether the Centre, in making the Conclusions, took into account the provisions of Charter Articles 6 and 8 (on the crime of genocide and its participants, including the legal assessment of those who acted "pursuant to order of the Government or of a superior"); if so – to submit documents confirming this; if not – to explain the reasons; 4) whether the Centre, in making the Conclusions, took into account the practice of the United Nations Criminal Tribunal in interpreting the provisions of the Convention ("if an accomplice knew or had reason to know of the principal perpetrator's intent to destroy part of a group, he will be charged as an accomplice in genocide, even if he himself did not have genocidal intent"; United Nations International Criminal Tribunal for Rwanda, Case No. ICTR-96-4, paras. 540–541); if so – to submit documents confirming this; if not – to explain the reasons; 5) whether it is true that "In its official Conclusions the Centre assesses persons only in the aspect of the direct perpetrator of genocide and interprets the circle of participants in genocide narrowly, i.e., it establishes

only whether a person shot or did not shoot persons of Jewish nationality," "distorts the concept of participants in the crime of genocide recognized in international law," "The Centre ignores the remaining punishable acts, more precisely: a) the creation of living conditions deliberately calculated to physically destroy all or part of a group of people; b) direct and public incitement to commit genocide; c) complicity in committing genocide. The Centre does not assess the conduct of persons in these legal aspects," "interprets historical facts tendentiously, does not address inconvenient facts and evidence, and does not assess joining in genocide, complicity, and incitement to genocide as criminal acts against humanity," "The Centre considers participants in the crime of genocide to be only the direct organizers and perpetrators"; if so – to indicate the reasons; if not – to provide confirming examples and documents; to provide 1) a reasoned opinion on whether the Centre, in making the Conclusions, properly applied the requirements of the Convention and observed "the criteria for assessing the elements of the crime of genocide formulated in the Charter and in the Convention," and reasoned proposals as to how the dispute that has arisen regarding the Conclusions could be resolved, what measures the Centre could / should take regarding this, etc.;

7.2. ***the Ministry of Justice*** – asking it to provide a reasoned opinion on whether the Centre, in making the Conclusions, should have applied the provisions of the Convention and the Charter and taken into account the practice of the United Nations Criminal Tribunal [hereinafter in quotations and text – the Tribunal]; if so – to propose the practice of specific cases relevant in this instance; if not – to indicate the reasons; and to explain with reasons how the dispute that has arisen regarding the Conclusions and the possible failure to comply with the provisions of the Convention could / should be resolved, and which state institution(s) could / should take measures regarding this.

Factual circumstances relevant to the investigation

8. From the information and explanations provided by the Head to the Seimas Ombudsman, it was established:

8.1. Regarding Conclusion-1:

8.1.1. "The Centre, in investigating Jonas Noreika's activities, relied on all sources of information available to it and assessed it according to the provisions of the Convention and the Charter and the practice of the Tribunal interpreting the said provisions of the Convention. This is clearly seen from the Centre's report of 2017-04-04 [Conclusion-1], which is not limited to merely stating that Jonas Noreika was not a direct perpetrator of genocide – did not shoot people – but also describes his other act (the isolation of Jews), which was likewise assessed according to the provisions of the Convention and those formulated by the Tribunal indicated by the Applicant";

8.1.2. In Conclusion-1 the Centre "emphasized that, according to the available data, J. Noreika did not directly participate in the mass extermination operations against Jews not because the Centre 'assesses persons only in the aspect of the direct perpetrator of genocide,' as the

Applicant incorrectly claims in the complaint, but because the data collected refuted the memoirs of A. Pakalniškis, who worked in the Plungė komendantūra, that J. Noreika was a direct participant in the mass extermination operations against Jews."

Conclusion-1 "states: 'Research into J. Noreika's activities during the period of German occupation allows us to state that **they cannot be assessed unambiguously**. [...]. In summary it can be stated that during the German occupation Jonas Noreika did not participate in the mass extermination operations against Jews in Telšiai and Šiauliai counties. **However, the Nazi occupation authorities succeeded in involving him, like other Lithuanian civil administration officials, in the handling of matters related to the isolation of Jews.**'

"This remark, highlighted in the Centre's official letter, clearly refutes the Applicant's accusations that 'In its official Conclusions the Centre assesses persons only in the aspect of the direct perpetrator of genocide and interprets the circle of genocide narrowly, i.e., it establishes only whether a person shot or did not shoot persons of Jewish nationality'";

8.1.3. In Conclusion-1 the Centre "drew attention to the fact that a letter signed by Šiauliai County Chief J. Noreika on 1941-08-22, 'To all heads of rural districts of Šiauliai County and mayors of secondary towns,' has been found, announcing the order of the Šiauliai district commissar to move Jews and half-Jews out of rural districts and small towns and settle them in one area – a ghetto – and stating that from August 25 to 29 the Jews must be moved to the town of Žagarė. In noting this fact the Centre wished to emphasize that this act of J. Noreika may fall within the criminal acts defined by the Convention and the Tribunal; however, taking into account the universally recognized principle of the presumption of innocence and the data available, the Centre could not assert that J. Noreika 'deliberately inflicted such conditions of life calculated to physically destroy' the Jews or part of them, 'directly and publicly incited genocide,' 'was complicit in genocide,' or committed other acts provided for in Convention Article 2 or 3 or in the Charter. The Centre, within its competence, could not establish whether J. Noreika really signed this letter, or whether he 'knew or had reason to know of the principal perpetrator's intent to destroy part of the group,' as stated in the Tribunal's practice. In its report the Centre indicated a circumstance important in this respect, namely that J. Noreika was not a person trusted by the Nazis: for failure to carry out the orders of the German civil administration and for articles unfavorable to the Nazi authorities, on 1943-02-23 J. Noreika was dismissed from the post of Šiauliai County Chief and imprisoned in Šiauliai prison, and later taken to the Stutthof concentration camp in Germany";

8.1.4. ***"In writing the report on J. Noreika the Centre took into account (although it did not mention this [...] [in Conclusion-1]) that the Supreme Court of the Republic of Lithuania has rehabilitated J. Noreika and to date has not annulled his rehabilitation";***

8.1.5. In the Head's opinion, "The entirety of the circumstances of Jonas Noreika's activities set out in detail and at length in this Conclusion-1 [...] confirms that the Centre, in investigating Jonas Noreika's activities and providing its conclusions, properly applied the requirements of the Convention and observed the criteria for assessing the elements of the crime of genocide formulated in the Convention, the Charter, and the practice of the Tribunal."

8.2. Regarding Conclusion-2:

8.2.1. "The Centre, in investigating Kazys Škirpa's activities, relied on all sources of information available to it and assessed it according to the provisions of the Convention and the Charter and [...] the practice of the Tribunal interpreting the said provisions of the Convention. This is clearly seen from the Centre's report of 2017-04-04 [Conclusion-2], which draws attention to K. Škirpa's act, which was likewise assessed according to the provisions of the Convention and those formulated by the Tribunal indicated by the Applicant: 'In the activities of K. Škirpa and the Berlin LAF, antisemitism was raised to the political level, and this could have encouraged part of the Lithuanian population to become involved in the Holocaust'";

8.2.2. In Conclusion-2, "the highlighted act of Kazys Škirpa confirms that the Centre assessed it taking into account the provisions of the Convention and the practice applied by the Tribunal, and clearly refutes the Applicant's accusations that 'In its official Conclusions the Centre assesses persons only in the aspect of the direct perpetrator of genocide and interprets the circle of genocide narrowly, i.e., it establishes only whether a person shot or did not shoot persons of Jewish nationality.'

In noting that fact the Centre wished to emphasize that this act of K. Škirpa may fall within the criminal acts defined by the Convention and the Tribunal; however, taking into account the universally recognized principle of the presumption of innocence and the data available, the Centre could not assert that K. Škirpa 'deliberately inflicted such conditions of life calculated to physically destroy it in whole or in part,' 'directly and publicly incited genocide,' 'was complicit in genocide,' or committed other acts provided for in Convention Article 2 or 3";

8.2.3. "According to the information available and within its competence, the Centre likewise could not assert that K. Škirpa 'knew or had reason to know of the principal perpetrator's intent to destroy part of the group,' as stated in the Tribunal's practice. In its report the Centre indicated circumstances important in this respect: having analyzed the antisemitic statements found in the texts prepared by the Berlin LAF organization, it can be asserted that its members proposed to solve the 'Jewish problem' not by genocide, but by expulsion from Lithuania; it also noted that on the eve of the war the members of the Berlin LAF had no information that the Nazis planned to kill all the Jews, and that K. Škirpa himself was not a person trusted by the Nazis – after the Provisional Government announced the restoration of Lithuanian independence, the Gestapo placed Kazys Škirpa under house arrest";

8.2.4. ***"In writing the report on K. Škirpa the Centre also took into account collateral circumstances that it did not mention [...] [in Conclusion-2]*** – regarding possible similar criminal acts defined in the Convention and the Charter, the activity of the suspected head of the Provisional Government of Lithuania, Juozas Brazaitis-Ambrazevičius, who took over these duties after K. Škirpa's arrest, was investigated in detail in 1974 by the US Congress and the US Immigration and Naturalization Service, and J. Ambrazevičius-Brazaitis was fully acquitted. K. Škirpa himself spent the last 30 years of his life in the USA (he died in 1979) without facing any charges from the US administration or law enforcement, which, as already

mentioned, actively searched for persons who had committed genocide crimes and investigated the activities of the Provisional Government of Lithuania";

8.2.5. In the Head's opinion, "The entirety of the circumstances of Kazys Škirpa's activities set out in detail and at length in this [...] [Conclusion-2] confirms that the Centre, in investigating K. Škirpa's activities and providing its conclusions, properly applied the requirements of the Convention and observed the criteria for assessing the elements of the crime of genocide formulated in the Convention, the Nuremberg Tribunal Charter, and the practice of the Tribunal";

8.2.6. ***"Under the Law, the Centre records facts of genocide and of persecution of the population of Lithuania and provides material on specific perpetrators of genocide to state law enforcement institutions, but does not itself announce a final legal verdict.*** If the Applicant believes that he has sufficient data proving criminal activity by Jonas Noreika or Kazys Škirpa, he may apply regarding their activities to the law enforcement institutions that administer justice."

9. From the information and explanations provided by the Ministry of Justice to the Seimas Ombudsman, it was established:

9.1. "[...] The Ministry of Justice has no competence to assess and (or) provide a legal opinion on [...] the content of specific research conclusions of the Centre. [...]. On the other hand, in the aspect under discussion, a general question arises as to whether, under the Centre's Regulations approved by Resolution No. VIII-505 of the Seimas of the Republic of Lithuania of 1997-11-11, the Centre is authorized at all to provide conclusions of a legal nature containing a legal assessment of certain circumstances or of actions (inaction) committed by people. It is to be considered that, under the previously indicated Centre Regulations, ***the Centre, in investigating (using in the course of research all the scientific, informational, and analytical material available to it) manifestations of genocide and other crimes against humanity and war crimes, should, in the research conclusions it provides, limit itself to an assessment of a historical nature of certain circumstances and (or) people's actions (conduct). Where there is a need and a basis, the Centre could only '[...] initiate a comprehensive [legal assessment of] genocide and the consequences of occupation [...]' and (or) '[...] the legal assessment of the organizers and perpetrators of genocide' [...].***"

9.2. "It should be noted that delegated interpretation of law (when a legal act is interpreted by authorized entities) in the Republic of Lithuania is carried out by courts of general jurisdiction and specialized courts. In this context attention is drawn to the provision of Article 33(4) of the Law on Courts of the Republic of Lithuania (hereinafter – the Law on Courts), under which courts, in adopting decisions in cases of the relevant categories, are bound by the rules of legal interpretation created by themselves or by higher-instance courts and formulated in analogous or essentially similar cases. Meanwhile, under the provisions of Article 23 of the Law on Courts, uniform practice of the courts of general jurisdiction in interpreting and applying laws and other legal acts is formed by the Supreme Court of Lithuania (hereinafter – SCL), which for this purpose: 1) publishes rulings of plenary sessions of divisions, as well as rulings of

three-judge and extended seven-judge panels whose publication was approved by a majority of the judges of the relevant division. Courts, state and other institutions, and other persons, in applying the same laws and other legal acts, take into account the interpretations of the application of laws and other legal acts contained in the rulings published in the SCL bulletin; 2) analyzes judicial practice in applying laws and other legal acts and provides recommendatory explanations; 3) consults judges on questions of the interpretation and application of laws and other legal acts. At the same time, guided by the explanations of the judicial institutions of the European Union, the SCL analyzes and generalizes the practice of courts of general jurisdiction in applying European Union legal norms and provides recommendations on the cooperation of Lithuanian courts of general jurisdiction and the judicial institutions of the European Union, ensuring uniform interpretation and application of European Union legal acts in the Republic of Lithuania.

In view of this, in the aspect under discussion it should be noted that the elements of the crime of genocide and the objective and subjective features of these elements should, in the courts of the Republic of Lithuania, be interpreted in accordance with the provisions of Article 99 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania (hereinafter – CC), which provides the concept of the crime of genocide. At the same time, in the process of establishing and interpreting the features of the elements of the crime of genocide, reliance should also be placed on the 'Review of judicial practice in criminal cases on crimes against humanity and war crimes (CC Articles 99, 100 and 102)' prepared on 2012-06-29 by the Law Research and Generalization Department of the Supreme Court of Lithuania, which provides a detailed additional explanation of the features of genocide and other crimes against humanity.

At the same time, this review of judicial practice carried out by the SCL notes that 'the concept of crimes against humanity and war crimes and the principles of criminal liability for them are formulated in international law,' but that ***'in this context the relevant [...] international legal acts are not applied directly in Lithuanian law [...],'*** therefore, 'in implementing Lithuania's international obligations, acts prohibited under the requirements of international legal acts were criminalized by establishing the corresponding CC elements of crimes. In seeking to ensure the proper fulfillment of Lithuania's international obligations and the consistent and foreseeable application of such criminal law norms, they should be interpreted taking into account the meaning of the features of crimes against humanity and war crimes, as well as the content of the principles of criminal liability under the provisions of international legal acts and the practice of international courts.'"

Relevant international legal acts, laws of the Republic of Lithuania, and other legal acts

10. *United Nations Convention of 1948-12-09 on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (entered into force for the Republic of Lithuania on 1996-05-01) (the Convention):

10.1. *Article 1* – "The Contracting Parties confirm that genocide, whether committed in time of peace or in time of war, is a crime under international law which they undertake to prevent and to punish";

10.2. *Article 2* – "In the present Convention, genocide means any of the following acts committed with intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnical, racial or religious group, as such: a) killing members of the group; b) causing serious bodily or mental harm to members of the group; c) deliberately inflicting on the group conditions of life calculated to bring about its physical destruction in whole or in part; d) imposing measures intended to prevent births within the group; e) forcibly transferring children of the group to another group";

10.3. *Article 3* – "The following acts shall be punishable: a) genocide; b) conspiracy to commit genocide; c) direct and public incitement to commit genocide; d) attempt to commit genocide; e) complicity in genocide";

10.4. *Article 4* – "Persons committing genocide or any of the other acts enumerated in article 3 shall be punished, whether they are constitutionally responsible rulers, public officials or private individuals";

10.5. *Article 6* – "Persons charged with genocide or any of the other acts enumerated in article 3 shall be tried by a competent tribunal of the State in the territory of which the act was committed, or by such international penal tribunal as may have jurisdiction with respect to those Contracting Parties which shall have accepted its jurisdiction";

10.6. *Article 9* – "Disputes between the Contracting Parties relating to the interpretation, application or fulfilment of the present Convention, including those relating to the responsibility of a State for genocide or for any of the other acts enumerated in article 3, shall be submitted to the International Court of Justice at the request of any of the parties to the dispute."

11. *Constitution of the Republic of Lithuania, Article 5* – "[...]. **State institutions serve the people.**"

12. *Law on the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (the Law):*

12.1. *Article 2(1)* – "[...] is a state institution investigating all manifestations of genocide and other crimes against humanity and war crimes, the persecution of the population of Lithuania during the years of the occupations, as well as the processes of armed and unarmed resistance to the occupations, and initiating the legal assessment of the organizers and perpetrators of genocide. The Centre coordinates research in the field defined by this Law carried out by other institutions. [...]";

12.2. *Article 4* – "The tasks of the Centre are the restoration of historical truth and justice, the investigation of the physical and spiritual genocide of the population of Lithuania carried out by the occupation regimes in 1939–1990 and of resistance to these regimes, the immortalization of the memory of freedom fighters and victims of genocide, and the initiation of the legal assessment of the consequences of the occupation. The Centre also investigates the policy carried out by the occupation regime in the Vilnius region in 1920–1939 and the processes of resistance to it";

12.3. *Article 5* – The Centre, in carrying out the tasks assigned to it: 1) forms the state policy of research in the field defined by this Law: establishes research directions and methodology, formulates work problems, draws up long-term and short-term genocide and resistance research programs and implements them, and coordinates research in this field carried out by all other institutions; 2) collects, accumulates, systematizes, and generalizes material on crimes committed by the occupation regimes, reveals the criminal essence of the totalitarian regimes and the system by which genocide and other crimes against humanity and war crimes were committed; 3) collects, analyzes, and generalizes material on resistance to the occupation regimes, the activities of underground organizations, the partisan movement, and participants in the freedom struggles; 4) publishes scientific, informational, and analytical material, issues publications on the genocide of the population of Lithuania and resistance to the occupation regimes, organizes scientific conferences, and participates in programs organized by other institutions and states; [...] 17) initiates a comprehensive legal assessment of genocide and the consequences of occupation, as well as the recognition as criminal of the organizations and agencies that carried out genocide and persecution of the population of Lithuania; 18) records facts of genocide and of persecution of the population of Lithuania and provides material on specific perpetrators of genocide to state law enforcement institutions; cooperates with these institutions, delegating its representatives to working groups that conduct investigations and have the right of pre-trial investigation; may be an applicant in courts regarding genocide and other crimes against humanity and war crimes; [...]"

12.4. *Article 6* – "4. The Centre is headed by the director general. He is appointed and dismissed by the Seimas on the proposal of the Prime Minister. [...] 7. The Centre reports on its activities to the Seimas and the Government. 8. The competence, structure, and functions of the Centre are established by the Centre's Regulations. These Regulations are approved by the Seimas on the proposal of the Government. [...]"

13. *Law on Public Administration:*

13.1. *Article 3* – "Public administration entities shall be guided in their activities by the following principles: 1) ***supremacy of law***. This principle means that the powers of public administration entities to carry out public administration must be established in legal acts, and the activity must comply with the legal bases set out in this law. Administrative acts related to the implementation of persons' rights and duties must in all cases be based on laws; 2) ***objectivity***. This principle means that the adoption of an administrative decision and other official actions of a public administration entity must be impartial and objective; [...] 13) ***thoroughness. This principle means that a public administration entity must respond to a request or complaint clearly and with reasons, indicating all circumstances relevant to the examination of the request or complaint and the specific provisions of legal acts on which it relied in assessing the content of the request or complaint***";

13.2. *Article 14* – "1. Requests of persons are examined by public administration entities in accordance with rules approved by the Government. [...]"

14. *The Regulations of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania approved by Resolution No. VIII-505 of the Seimas of the Republic of Lithuania of 1997-11-11* (hereinafter – the Regulations) provide:

14.1. "2. The Centre is guided by the Constitution of the Republic of Lithuania, the Law on the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania, other laws, decrees of the President of the Republic, resolutions of the Seimas and the Government, and these Regulations."

14.2. "6. The Centre performs the following functions: [...] 8) examines archival material and provides information to legal and natural persons about residents of Lithuania and volunteer soldiers and participants in the freedom struggles who perished, went missing, were persecuted, or suffered during the occupations of 1939–1990; [...]."

15. *The Rules for Examining Requests of Persons and Serving Them in Public Administration Entities approved by Resolution No. 93 of the Government of the Republic of Lithuania of 2015-08-26* (Rules for Examining Requests; version valid until 2017-11-23) provided:

15.1. "8. Requests of persons are examined according to the competence of the institution. If the institution to which the request was submitted is not authorized to resolve the questions set out in it, it shall, no later than within 5 working days from the registration of the request in the institution, forward the request to the competent institution of the Republic of Lithuania, at the same time informing the person thereof and explaining the reasons for forwarding his request."

15.2. "47. Responses are prepared taking into account the content of the request: [...] 47.4. an appeal in which a person's position on a specific question is set out, the improvement of an institution's activities or shortcomings are reported and proposals are made on how to correct them, attention is drawn to a certain situation, abuse or unlawful actions of civil servants are reported that are not related to the violation of the specific person's legitimate interests and rights, or another appeal of a person, is answered in free form."

Relevant case law

16. *Ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania of 2004-12-13, adopted in case No. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03* – "The constitutional provision that state institutions serve the people, the constitutional imperative of an open society, and the constitutional concept of the civil service imply that the civil service must be open and accessible to the people whose affairs it manages. The purpose of the state, as of every public organization, and thus also the purpose of the civil service, is to ensure human rights and freedoms and to guarantee the public interest. [...].

The civil service must act in obedience only to the Constitution and the law. Every state or municipal institution through which state functions are performed, and every civil servant, must observe the requirements of lawfulness. Civil servants must not abuse the powers established for them or violate the requirements of legal acts. ***The Constitutional Court, in its ruling of 2000-06-30, stated that state institutions and officials must protect and defend human rights and freedoms; it is especially important that, in performing the functions***

entrusted to them, they themselves do not violate human rights and freedoms [...]. The Constitutional Court, in its ruling of 2004-07-01 and its conclusion of 2004-11-05, stated that the principle of responsible governance is enshrined in the Constitution. ***The responsibility of power to society is a principle of the state under the rule of law, which is enshrined in the Constitution by establishing that state institutions serve the people, that citizens have the right*** [...] to appeal their decisions, by guaranteeing citizens the possibility to defend their rights in court and the right of petition, and also ***by legal acts regulating the procedure for examining citizens' requests and complaints***, etc. [...]."

17. Article 15 of the Law on Proceedings of Administrative Cases of the Republic of Lithuania establishes that uniform practice of the administrative courts in interpreting and applying laws and other legal acts is formed by the Supreme Administrative Court of Lithuania; the interpretations of the application of laws and other legal acts presented in the decisions and rulings of the Supreme Administrative Court of Lithuania are taken into account by state and other institutions and other persons in applying the same laws and other legal acts. Practice of the Supreme Administrative Court of Lithuania:

17.1. *ruling of 2012-03-01 in administrative case No. A502-1605/2012* – "[...] ***The Constitution of the Republic of Lithuania enshrines the principle of responsible governance (good administration)*** (rulings of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania of 1999-05-11 and 2004-12-13, conclusion of 2004-11-05). ***One of the principles of good administration is the constitutional provision that all state institutions serve the people*** (ruling of the Supreme Administrative Court of Lithuania of 2005-05-31 in administrative case No. A10-655/2005). Article 1 of the LPA, defining the purpose of the law under discussion, establishes that this law creates the preconditions for implementing the provision of the Constitution of the Republic of Lithuania that all state institutions serve the people; establishes the principles of public administration, the areas of public administration, the system of public administration entities, and the foundations for organizing administrative procedure; guarantees a person's right to appeal the actions, inaction, or administrative decisions of public administration entities, as well as the right to lawful and objective examination of persons' requests, complaints, and reports; and establishes other rights and duties of persons and public administration entities in the area of public administration. Article 3 of the LPA states that public administration entities are guided in their activities by the principles of supremacy of law, objectivity, proportionality, non-abuse of power, efficiency, subsidiarity, and other principles listed in this legal norm. ***This means that every public administration institution is bound by general, among other things constitutional, legal principles (the rule of law, state institutions serve the people, supremacy of law, prohibition of discrimination, equality of persons before the law, proportionality, etc.) and by the principles of good administration and responsible governance (lawfulness, objectivity, non-abuse of power, transparency, etc.)***";

17.2. *ruling of 2013-03-05 in administrative case No. A556-439/2013* – "***In adopting a decision on a specific request (or appeal of another nature, regardless of the form of such document), one must act observing the fundamental principle of the country's law*** –

enshrined in the Constitution and repeated in the LPA – that state institutions serve the people."

Conclusions of the investigation

18. Summarizing the circumstances established and indicated above (paragraphs 1–9 of the report) and taking into account the legal regulation and case law (paragraphs 10–17 of the report), it must be stated:

18.1. The Centre is a state institution which, seeking to restore historical truth and justice, ***forms the state policy*** of research in the field ***defined by the Law*** (all manifestations of genocide and other crimes against humanity and war crimes, the persecution of the population of Lithuania during the years of the occupations, as well as the processes of armed and unarmed resistance to the occupations) (the Law; report subparagraphs 12.1–12.3), ***initiates the legal assessment of the organizers and perpetrators of genocide, being guided by the Constitution of the Republic of Lithuania, the Law, other laws, resolutions of the Seimas and the Government, and the Regulations*** (the Regulations; report subparagraph 14.1), and provides information to legal and natural persons about residents of Lithuania and volunteer soldiers and participants in the freedom struggles who perished, went missing, were persecuted, or suffered during the occupations of 1939–1990 (the Regulations; report subparagraph 14.2);

18.2. The Applicant complains to the Seimas Ombudsman that the Centre (the Head) violated his rights in the field of public administration: in examining his Request forwarded by the Seimas Ombudsman (asking ***the Centre, according to its competence, to assess the circumstances indicated in the Request and to provide the Applicant with a reasoned response***; report subparagraph 4.2.4), it failed to observe the requirements of the principles of objectivity and thoroughness of public administration, and therefore examined it improperly (providing a Response that does not meet the requirements of legal acts, i.e., "Not a word is said about the questions raised by the Applicant," "essentially does not answer the questions posed," "presented no legal arguments objectively substantiating the Centre's position"; report paragraph 2); and he asks the Seimas Ombudsman to "oblige the Centre to provide an objective response that meets the requirements of the law";

18.3. In the Applicant's complaint forwarded to the Seimas Ombudsman by the Human Rights Committee of the Seimas of the Republic of Lithuania, it is additionally stated that in the Conclusions the Centre "distorts the concept of participants in the crime of genocide recognized in international law" and "violates the criteria for assessing the elements of the crime of genocide formulated in the Charter and in the Convention," and assesses persons' activities not according to all the legal aspects provided in the Convention (report subparagraph 6.2).

It should be noted that the requests to the Seimas presented in the Applicant's forwarded complaint ("To form a group to investigate the Head's actions regarding the interpretation of the concept of the crime of genocide, including, but not limited to, the interpretation of the

concept of genocide presented in the conclusions," etc.; report subparagraph 6.3) will not be examined by the Seimas Ombudsman in this investigation, since, as was already explained to the Applicant earlier, "the competence of the Seimas Ombudsman does not include investigating disputes about law or establishing factual (historical) circumstances," and "The assessment of the activity of the Centre's Head, and decisions regarding liability and the application (non-application) of measures, are related to employment legal relations and fall within the competence of the Prime Minister and the Seimas, since the Centre's Head is appointed and dismissed by the Seimas on the proposal of the Prime Minister" (report subparagraph 4.2.1);

18.4. in accordance with the legal regulation and case law, the Request should have been examined in compliance with (the Centre did not indicate during this investigation any other, e.g., special legal act on which it relied in examining persons' requests or on the basis of which the requirements of the Rules for Examining Requests would not apply to it):

18.4.1. the constitutional principle of responsible governance (good administration), that "State institutions serve the people," and the case law of the Constitutional Court and other courts – the civil service must act in obedience only to the Constitution and the law; state institutions, bound by general legal principles (the rule of law, state institutions serve the people, supremacy of law, prohibition of discrimination, equality of persons before the law, proportionality, etc.) and by the principles of good administration and responsible governance (lawfulness, objectivity, non-abuse of power, transparency), must protect and defend human rights and freedoms and not violate them themselves, **and in adopting a decision on the Request must act observing the principle, enshrined in the Constitution and repeated in the LPA, that state institutions serve the people** (report paragraphs 11, 16 and 17);

18.4.2. the requirements of the LPA – **the requirements of the principles of supremacy of law, objectivity (meaning that the official actions of a public administration entity must be impartial and objective), and thoroughness (meaning that a request or complaint must be answered clearly and with reasons, indicating all circumstances relevant to the examination of the request or complaint and the specific provisions of legal acts relied upon in assessing the content of the request or complaint)** (report paragraph 13);

18.4.3. the requirements of the Rules for Examining Requests – according to the Centre's competence and taking into account the content of the Request (report paragraph 15);

18.5. The Seimas Ombudsman, at the beginning of this investigation, taking into account the circumstances indicated in the Applicant's complaint and the legal acts regulating the procedure and requirements for examining requests, applied to the Centre:

18.5.1. mediating so that **repeatedly, observing the constitutional principle "State institutions serve the people," the principles of objectivity and thoroughness of public administration, and the requirements of the Rules for Examining Requests, the Request would be examined according to the Centre's competence and the content of the Request, and the Applicant provided with a clear and reasoned response (with a copy to the Seimas Ombudsman) to all**

the questions, arguments, problems, etc. raised by him, indicating all circumstances relevant to the examination of the Request and the specific provisions of legal acts relied upon in assessing the content of the Request, at the same time providing reasoned explanations of the Centre's position on each question raised by the Applicant, regarding the circumstances indicated by the Applicant as quoted in this report (in the Seimas Ombudsman's appeal to the Centre, the circumstances indicated in the Applicant's Request regarding which the Centre's explanations should have been provided in the Response were singled out) (report subparagraph 5.1);

18.5.2. and asking for reasoned explanations *as to why the Response did not contain the Centre's explanations regarding all the circumstances, questions, problems, arguments of the Applicant, etc., indicated in the Request* (report subparagraph 5.2);

18.6. The Seimas Ombudsman, taking into account the received letter supplementing the content of the complaint, again applied to the Centre, asking for a reasoned explanation of the circumstances indicated by the Applicant, among them: whether the Centre, in making Conclusion-1, assessed the person's conduct under Convention Article 2(c) and each point of Article 3; whether the Centre, in making Conclusion-2, assessed the person's conduct under Convention Article 2(c) and Article 3(c) and (e); whether the Centre, in making the Conclusions, took into account the provisions of Charter Articles 6 and 8; whether the Centre, in making the Conclusions, took into account the practice of the Tribunal in interpreting the provisions of the Convention; etc. (report subparagraph 7.1).

The Seimas Ombudsman also applied to the Ministry of Justice to obtain the reasoned opinion of the competent institution on whether the Centre, in making the Conclusions, should have applied the provisions of the Convention and the Charter and taken into account the practice of the Tribunal (report subparagraph 7.2). The Ministry of Justice noted that "the review of judicial practice carried out by the SCL notes that *'the concept of crimes against humanity and war crimes and the principles of criminal liability for them are formulated in international law,'* but that in this context the relevant *'international legal acts are not applied directly in Lithuanian law'*"; moreover, in the ministry's opinion, *the Centre, in investigating (using in the course of research all the scientific, informational, and analytical material available to it) manifestations of genocide and other crimes against humanity and war crimes, should, in the research conclusions it provides, limit itself to an assessment of a historical nature of certain circumstances and (or) people's actions (conduct)*; where there is a need and a basis, the Centre could only "initiate a comprehensive [legal assessment of] genocide and the consequences of occupation" and (or) "the legal assessment of the organizers and perpetrators of genocide" (report subparagraph 7.2 and paragraph 9);

18.7. in the case under examination the Centre:

18.7.1. disregarded the Seimas Ombudsman's mediation and, observing the constitutional principle "State institutions serve the people," the principles of objectivity and thoroughness of public administration, and the requirements of legal acts, *did not repeatedly examine the Request according to the Centre's competence and the content of the Request, and did not*

provide the Applicant with a clear and reasoned response to all the questions, arguments, problems, etc. raised by him, indicating all circumstances relevant to the examination of the Request and the specific provisions of legal acts relied upon in assessing the content of the Request, while providing reasoned explanations of the Centre's position on each question raised by the Applicant, regarding the circumstances indicated by the Applicant as quoted in this report (report subparagraph 5.1 and subparagraph 18.5.1);

18.7.2. during this investigation did not provide reasoned explanations, at the Seimas Ombudsman's request, as to why the Response did not contain the Centre's explanations regarding all the circumstances, questions, problems, arguments of the Applicant, etc., indicated in the Request (report subparagraph 5.2 and subparagraph 18.5.2);

18.7.3. provided a response to the Seimas Ombudsman's appeal regarding the questions raised in the part of the Applicant's complaint forwarded by the Seimas (report subparagraph 7.1 and subparagraph 18.6), i.e., explained how in preparing the Conclusions it complied with the requirements of the Convention and the Charter and took into account the practice of the Tribunal. In the Centre's opinion, it "properly applied the requirements of the Convention and observed the criteria for assessing the elements of the crime of genocide formulated in the Convention, the Nuremberg Tribunal Charter, and the practice of the Tribunal" (report subparagraphs 8.1.5 and 8.2.5) (as already mentioned above, the Seimas Ombudsman, under the competence granted to him by law, is not authorized to confirm or refute this opinion; the legal assessment of the acts indicated in the Conclusions falls within the competence of the courts; report subparagraph 8.2.6, subparagraph 18.3);

18.7.4. it is noteworthy that during this investigation the Centre:

18.7.4.1. acknowledged that in preparing the Conclusions it took into account certain circumstances that it did not indicate in the Conclusions (report subparagraphs 8.1.4 and 8.2.4); thus it ***did not comply with the requirements of the principle of transparency of activity***;

18.7.4.2. commented to the Seimas Ombudsman on some of the Applicant's arguments (report subparagraphs 6.2.1, 8.1.2, 8.2.2 and 8.2.3), but did not provide these explanations to the Applicant.

19. Summarizing the conclusions indicated above, it must be stated that the Centre, in examining the Request, did not comply with the laws and other legal acts regulating the procedure for examining persons' requests, nor with the principles and other requirements, and did not ensure the proper implementation of the provision of Article 5 of the Constitution of the Republic of Lithuania that all state institutions serve the people, and at the same time of the Applicant's right to good public administration.

Thus, in accordance with Article 22(1) of the Law on the Seimas Ombudsmen of the Republic of Lithuania, the conclusion is to be drawn that the Applicant's complaint regarding the activities (inaction) of the Centre's officials is ***recognized as justified***.

20. ***At the same time, the Seimas Ombudsman draws the Head's attention*** to the fact that:

20.1. in 2016–2018 the Seimas Ombudsman examined 4 complaints concerning the Centre's activities, found violations of the procedure for examining persons' requests (No. 4D-2015/1-1618, No. 4D-2016/1-750, No. 4D-2017/1-1471, and No. 4D-2017/1-1558), and:

20.1.1. drew the Centre's attention to the unjustified delay in providing information (documents) to persons, and stated that ***the attitude of the Centre's heads and employees toward the Centre's functions – providing information to persons – their performance, the observance of the requirements of the rules of ethics of civil servants' activity, and the organization of internal administration are not to be considered proper implementation of the constitutional principle that state institutions serve the people***; should the situation recur, it was considered expedient to inform the institutions to which the Centre is accountable (report of 2016-02-25 No. 4D-2015/1-1618);

20.1.2. repeatedly stated that ***the Centre provided a response to a person's appeal late, and unjustifiably failed to provide a response to another person's appeal***, etc., and recommended that the Centre "take legal and organizational measures so that in the future proper examination of all persons' requests is ensured and responses to applicants are provided on time," but ***the Centre did not inform the Seimas Ombudsman of the results of the examination of this recommendation*** (report of 2016-08-24 No. 4D-2016/1-750), etc.;

20.2. taking into account the circumstances indicated above related to the results of the examination of persons' complaints concerning the Centre's activities, and the results of the investigation of this complaint (the Centre's Response does not meet the requirements of legal acts; the Centre disregarded the Seimas Ombudsman's mediation and did not provide the Applicant with a repeat response meeting the requirements of legal acts), there is a basis to state that in the Centre's activities in examining persons' requests, signs of systematic improper implementation of the requirements of legal acts can be discerned; therefore, in the Seimas Ombudsman's opinion, it would additionally be expedient to organize a discussion of the Centre's activities in examining persons' requests and complaints, with the participation of the Seimas Ombudsman, the Head and other responsible employees of the Centre, and employees of the Seimas Ombudsmen's Office;

20.3. The Centre's Regulations, unlike the regulations of other state institutions that form state policy in certain areas, as is also assigned to the Centre (report subparagraph 18.1) (e.g., item 9.11 of the Regulations of the Ministry of Environment, item 6.27 of the Regulations of the Ministry of Social Security and Labor, item 8.32 of the Regulations of the Ministry of Justice), do not specifically state that the Centre examines persons' complaints, reports, and requests according to its competence. This possibly contributes to the improper attitude of the Centre's employees toward the examination of persons' requests, reports, and complaints.

In the Seimas Ombudsman's opinion, it would be expedient to supplement the Regulations by establishing that the Centre examines persons' requests, reports, and complaints according to its competence.

DECISION OF THE SEIMAS OMBUDSMAN

21. The Seimas Ombudsman of the Republic of Lithuania, guided by Article 22(1)(1) of the Law on the Seimas Ombudsmen of the Republic of Lithuania, decides to recognize the Applicant's complaint regarding the actions (inaction) of the Centre's officials as justified.

RECOMMENDATIONS OF THE SEIMAS OMBUDSMAN

22. Guided by Article 19(1)(1), (8) and (14) of the Law on the Seimas Ombudsmen of the Republic of Lithuania, the Seimas Ombudsman of the Republic of Lithuania recommends:

22.1. ***To the Government of the Republic of Lithuania*** – to initiate a supplement to the Regulations of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania, establishing that the Centre examines persons' requests, reports, and complaints according to its competence;

22.2. ***To the Director of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania:***

22.2.1. repeatedly – observing the constitutional principle "State institutions serve the people," the principles of objectivity and thoroughness of public administration, and the requirements of the Rules for Examining Requests – to examine the Request according to the Centre's competence and the content of the Request, and to provide the Applicant with a clear and reasoned response (with a copy to the Seimas Ombudsman) to all the questions, arguments, problems, etc. raised by him, indicating all circumstances relevant to the examination of the Request and the specific provisions of legal acts relied upon in assessing the content of the Request, at the same time providing reasoned explanations of the Centre's position on each question raised by the Applicant, regarding the circumstances indicated by the Applicant as quoted in this report;

22.2.2. to report what legal and organizational measures the Centre has taken so that in the future proper examination of all persons' requests is ensured and responses to applicants are provided on time.

We ask that the results of the examination of the recommendations be reported in the procedure established in Article 20(3) of the Law on the Seimas Ombudsmen of the Republic of Lithuania, i.e., no later than within 30 days from the date of receipt of the recommendation.

Seimas Ombudsman [signature] Augustinas Normantas

5. Human Rights Committee to LGGRTC Director T. Burauskaitė, 2017-11-17, No. S-2017-10379

Stamp (top right): The original will not be sent

[Coat of arms]

SEIMAS OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

HUMAN RIGHTS COMMITTEE

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (8 5) 239 6811 Email zmteiskt@lrs.lt

To the Director of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania, T. Burauskaitė

2017-11-17 No. S-2017-10379 [date and number handwritten]

RE: INFORMATION

The Speaker of the Seimas of the Republic of Lithuania, Viktoras Pranskietis [sic], referred to the Seimas Human Rights Committee (hereinafter – the Committee) for examination the appeal of attorney Rokas Rudzinskas, authorized representative of Grant Arthur Gochin. The appeal questions the correctness of the conclusions issued by the Centre you head on the activities of J. Noreika and K. Škirpa during World War II, and also asserts that the conclusions distort the concept of genocide recognized in international documents.

We would be grateful if you provided the Committee with detailed information about this situation.

Respectfully, Committee Chair [signature] Valerijus Simulik

Jolanta Savickienė, tel. (8 5) 239 6808, email jolanta.savickiene@lrs.lt

[Logo: "100 – For Restored Lithuania"]

6. LGGRTC to the Human Rights Committee, 2017-11-22, No. 10R-32

Stamp (top right): RECEIVED at the Seimas Chancellery 2017-11-23 No. G-2017-12946

[Coat of arms]

GENOCIDE AND RESISTANCE RESEARCH CENTRE OF LITHUANIA

Budgetary institution, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius, tel. (8 5) 231 4139, fax (8 5) 279 1033, email centras@genocid.lt Data are collected and stored in the Register of Legal Entities, code 191428780

To the Human Rights Committee of the Seimas of the Republic of Lithuania

Gedimino pr. 53, LT-01109, Vilnius

2017-11-22 No. 10R-32 [final digit handwritten]

In reply to 2017-11-17 No. S-2017-10379

RE: APPEAL OF ATTORNEY ROKAS RUDZINSKAS

The Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (hereinafter LGGRTC), by letter No. 14R-32 of 2017-04-10, has already responded to the letter of attorney Rokas Rudzinskas, authorized representative of Mr. Grant Arthur Gochin.

If Mr. Grant Arthur Gochin or his authorized attorney Rokas Rudzinskas believe that the historical reports on J. Noreika and K. Škirpa publicly published by LGGRTC violated their personal rights and interests or distorted the concept of genocide recognized in international documents, we suggest that they use the possibility of defending their violated rights and interests through the courts in the procedure established by legal acts.

This situation is reflected in detail in the historical archival reports prepared by LGGRTC and in the correspondence with citizen Grant Arthur Gochin.

ATTACHED.

1. Letter of LGGRTC Director General T. B. Burauskaitė of 2017-04-10, No. 14R-32, "On the complaint and the mediation of the Seimas Ombudsman," 2 pages.
2. Letter of LGGRTC Director General T. B. Burauskaitė of 2015-09-25, No. 13R-267, "On Kazys Škirpa," 5 pages.
3. Letter of LGGRTC Director General T. B. Burauskaitė of 2015-07-02, No. 13R-200, "On Jonas Noreika," 3 pages.

Respectfully, Director General [signature] Teresė Birutė Burauskaitė

Arūnas Bubnys, tel. (8 5) 266 15 219, email arunas.bubnys@genocid.lt

7. LGGRTC letter No. 14R-32, 2017-04-10

(This letter appears three times in the package: as an attachment to letter No. 10R-32, as an attachment to the Rudzinskas letter, and in the second set of copies. The text is identical in all copies.)

[Coat of arms]

GENOCIDE AND RESISTANCE RESEARCH CENTRE OF LITHUANIA

Budgetary institution, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius, tel. (8 5) 231 4139, fax (8 5) 279 1033, email centras@genocid.lt Data are collected and stored in the Register of Legal Entities, code 191428780

To Grant Arthur Gochin, represented by attorney Rokas Rudzinskas, A. Mickevičiaus g. 14-2, Vilnius

To the Seimas Ombudsman of the Republic of Lithuania Augustinas Normantas, Gedimino pr. 56, LT-01110, Vilnius

2017-04-10 No. 14R-32

In reply to 2017-03-14 No. 4D-2017/1-308/3D-744

RE: THE COMPLAINT AND THE MEDIATION OF THE SEIMAS OMBUDSMAN

We inform you that we have examined your request regarding the complaint of Grant Arthur Gochin (hereinafter – the Applicant), who is represented by attorney Rokas Rudzinskas. The arguments presented in the complaint are open to criticism for the following reasons.

The Applicant asserts: "I am writing to you in order to point out that in Lithuania historical events related to the genocide of the population are ignored and distorted." We inform you that the history of the genocide of the Jews in Lithuania (1941–1944) has been researched for more than ten years already. The material of fundamental historical research carried out by Lithuanian researchers is published in monographs and various other publications. (A list of the Centre's publications is attached.)

The Applicant's statements are not substantiated by concrete arguments, namely that the head of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (hereinafter – the Centre) performs her functions in a flawed manner, groundlessly revises historical facts related to the events of the Holocaust, subjectively interprets surviving and publicly available documents, and presents non-objective conclusions to the public and to institutions. The Applicant derives these statements from historical reports, based on comprehensive and thorough research by the Centre's historians, analyzing the activities of J. Noreika and K. Škirpa during World War II. We emphasize that in these reports all statements are based on sources, indicated next to each statement.

We would have no remarks regarding the public statements of T. B. Burauskaitė quoted in the complaint, were it not for the quotation attributed to her from the "Facebook" account of 2015-11-16. This text was not coordinated with the Director General; its author no longer works at the Centre.

It must be emphasized that the Centre is not the only institution in Lithuania researching 20th-century Lithuanian history. This period is also researched by historians of the Lithuanian Institute of History, Vilnius University, and other Lithuanian higher education institutions. If the Applicant does not trust the conclusions presented by the Centre's historians, he may apply to other Lithuanian scientific and educational institutions.

In addition, we can remind the Applicant of the words of the European Parliament resolution of April 2, 2009, on European conscience and totalitarianism: "historians agree that fully objective interpretations of historical facts are not possible and objective historical narratives do not exist"; "no political body or political party has a monopoly on interpreting history, and such bodies and parties cannot claim to be objective." We believe that these words apply not only to the Centre, but also to the Applicant.

ATTACHED: 6 pages

Respectfully, Director General [signature] Teresė Birutė Burauskaitė

Arūnas Bubnys, tel. (8 5) 266 15 219, email arunas.bubnys@genocid.lt

Stamp on certified copies: True copy — Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania, Secretariat, Chief Specialist [signature] [first name partly illegible] Bernotienė

8. LGGRTC letter No. 13R-267, 2015-09-25, "On Kazys Škirpa"

(Appears twice in the package; identical text.)

[Coat of arms]

GENOCIDE AND RESISTANCE RESEARCH CENTRE OF LITHUANIA

Budgetary institution, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius, tel. (8 5) 231 4139, fax (8 5) 279 1033, email centras@genocid.lt Data are collected and stored in the Register of Legal Entities, code 191428780

To the Director of the Administration of Kaunas City Municipality, Mr. Gintaras Petrauskas, Laisvės al. 96, LT-44251 Kaunas

2015-09-25 13R-267

2015-08-13 (33.200/R-3598)

RE: KAZYS ŠKIRPA

We inform you that we have examined your request regarding the assessment of Kazys Škirpa's activities in 1940–1941 and regarding responsibility for the deaths of Jews during the period of German occupation. By Order No. 1V-9 of the LGGRTC Director General of January 26, 2006, retired Colonel Kazys Škirpa was posthumously granted the legal status of Volunteer Soldier (LGGRTC, Š-671, 12.17-Š-671). K. Škirpa's life, as a historical personality, cannot be assessed unambiguously. On the one hand, he was a Lithuanian patriot and a participant in the resistance to the Soviet occupation regime. On the other hand, in his life, i.e., in his activities in 1940–1941, there was also antisemitism.

Kazys Škirpa was born on February 18, 1895, in Namajūnai village, Saločiai rural district, Biržai district. In 1915 he graduated from a *realschule*, then studied at the Commercial Institute in Petrograd. In 1916 he was mobilized into the Russian army, graduated from the Peterhof ensign school, and was assigned as an officer to the 20th Siberian Rifle Regiment in Omsk. In 1917 he completed a course for gas-warfare officers at Tomsk University and was promoted to ensign. He served as a junior officer in the 37th Siberian Rifle Reserve Regiment in Omsk. Later he held the posts of company commander and chief of the anti-gas team. That same year, having returned to Petrograd, he began forming Lithuanian national units in the Russian Empire and was the plenipotentiary of the Union of Lithuanian Soldiers to the Government of Ukraine in Kiev. In 1918, after the Bolsheviks seized power in Russia and dissolved this union, K. Škirpa was active in the secret Supreme Committee of Lithuanian Soldiers and belonged to the Lithuanian National Council in Soviet Russia. In January–February 1918 he served in a separate Vitebsk Lithuanian battalion, holding the rank of lieutenant. K. Škirpa contributed to the creation of the army of independent Lithuania. In February 1918 he visited Vilnius, informed the Council of Lithuania about the Lithuanian soldiers' movement, and proposed organizing an army without delay. On April 25, 1918, K.

Škirpa submitted to the Presidium of the Council of Lithuania a memorandum, "On the Question of the Lithuanian Army." After the Lithuanian army was established by Order No. 1 of November 23, 1918, K. Škirpa joined in the work of establishing the Lithuanian army. On November 23, 1918, he was appointed head of the 2nd section of the Formation Department of the Ministry of Defense, and on December 24 – assistant to the Vilnius city commandant. From Vilnius volunteers he organized a commandant's battalion and participated on January 1, 1919, in raising the tricolor on the tower of Gediminas Castle. On January 2, 1919, K. Škirpa was entrusted with the duties of Vilnius city commandant; on January 9 he was appointed commandant of the city and county of Kaunas. K. Škirpa also participated in the 1918–1920 battles for Lithuanian independence. From April 2 to September 21, 1919, he participated in the battles with the Bolsheviks; from April 27, 1919, to September 23, 1920 – in the battles with the Poles; from October 11 to December 15, 1919 – in the battles with the Bermontians. After the independence battles ended, he did not leave military service. On February 4, 1920, K. Škirpa was confirmed as commander of the 5th Infantry Regiment. In 1921 he studied at the military faculty of the Zurich Higher Technical Institute (Switzerland); in 1922 he attended the Higher Officers' Courses in Kaunas; in 1925 he graduated from the Belgian military academy in Brussels. On January 12, 1926, he returned from Belgium and was appointed chief of the II (Intelligence) Department of the General Staff of the Army. On February 5, 1926, K. Škirpa, as a graduate of the Belgian General Staff Academy, was granted the title of General Staff officer. From June 22 to December 24, 1926, he held the post of Chief of the General Staff of the Army. He was removed from it because he did not support the coup of December 17, 1926. In July 1937 General Staff Colonel K. Škirpa, at his own request, was released into the infantry officers' reserve by act of the President of the Republic of Lithuania.

On October 18, 1919, his rank of captain was confirmed; on October 18, 1920, he was promoted to major; on May 22, 1923 – to lieutenant colonel; on February 16, 1928 – to General Staff colonel. During his military service, on October 25, 1919, he was awarded the Order of the Cross of Vytis, 5th class, for bravery in battles against the enemy; on February 7, 1930, he received the volunteer medal; on September 8, 1935, by act of the President of the Republic of Lithuania, he was awarded the Order of Vytautas the Great, 3rd class, for merits to Lithuania. Alongside his military service he was also active as a political figure. From September 15, 1920, to the autumn of 1921 he was a member of the Constituent Seimas. He belonged to the faction of the Lithuanian Socialist Populist Democratic Party, which had joined the bloc of the LSPDP and the Lithuanian Peasant Union. He worked on the national defense commission. He resigned his mandate. On December 14, 1927, he was seconded to the Ministry of Foreign Affairs and headed the consular section of the Lithuanian legation in Berlin. On March 13, 1928, K. Škirpa was appointed military attaché in Germany. In 1937 K. Škirpa was appointed permanent representative of Lithuania to the League of Nations in Geneva. He was granted the rank of envoy and minister plenipotentiary. In 1938 he was appointed the first Lithuanian envoy and minister plenipotentiary to Poland. At the end of 1938 he was transferred to Berlin and appointed Lithuanian envoy and minister plenipotentiary to Germany (Juozas Jankauskas, *1941 m. Birželio sukilimas Lietuvoje* [The June 1941 Uprising in

Lithuania], Vilnius, 2010, pp. 17–19).

After the Soviet Union occupied and annexed Lithuania in the summer of 1940, K. Škirpa became an active member of the resistance from the very first days. On June 25, 1940, responding to a cipher telegram received from the Ministry of Foreign Affairs (URM), he came from Berlin to Kaunas. Here he met with the chairman of the Union of Founders–Volunteers of the Lithuanian Army, Lt. Petras Gužas, Colonel Jurgis Bobelis, Pranas Saladžius, Juozas Šarauskas, Gen. Antanas Gustaitis, one of the first Lithuanian resistance members Jonas Jablonskis, and other patriots. They discussed possible resistance to the Soviets and its methods. Then at the URM he met with Minister Vincas Krėvė-Mickevičius, and on June 27 he submitted a report on Germany's attitude toward the Baltic states. On June 28 K. Škirpa, sensing danger from the security organs of Soviet Lithuania, hurried back to Berlin. On June 30 he was already in Berlin. After the elections to the People's Seimas were held on July 14–15, 1940, he expressed protests against the resolutions adopted by the Seimas. In a protest of July 22 addressed to the Reich Foreign Minister Joachim von Ribbentrop, he declared that he considered the Seimas incompetent to express the will of the nation, and that the resolutions on the introduction of the Soviet system and on Lithuania's incorporation into the Soviet Union were unlawful. In the first half of August 1940 he resisted the transfer of the legation and its property to the Soviet Union's embassy in Berlin. On August 14, 1940, Prof. V. Krėvė-Mickevičius signed a government decree by which K. Škirpa and seven other diplomats were stripped of Lithuanian citizenship, forbidden to return to Lithuania, and had their property confiscated. Thereafter his activity turned toward the formation of a political organization that would fight against the Soviet regime for the restoration of an independent Lithuanian state. On November 17, 1940, in Berlin, at K. Škirpa's apartment at Achenbachstrasse 1, 28 persons gathered. Under the chairmanship of E. Galvanauskas, they founded the Lithuanian Activist Front (LAF) and signed its founding act. The leadership of the LAF was unanimously entrusted to K. Škirpa. Twenty commissions were formed, i.e., for finance, foreign affairs, national defense, and others. After the Berlin LAF was established, its liaisons established contacts with underground organizations, groups, and individual persons in Western and Central Lithuania. The LAF organizations, both in Lithuania and in Berlin, hoped to restore independence through an uprising that was to break out at the beginning of the war between Germany and the USSR. Underground members, both before the LAF organizations were formed and afterward, prepared for the uprising by producing and distributing anti-Soviet literature, recruiting new members into the underground, obtaining weapons, and by other means. One of the goals of the Berlin LAF and the Lithuanian underground members was to form armed forces that would take part in military actions against Red Army soldiers and active members of the Soviet authorities during the uprising. According to the plan for the restoration of Lithuania prepared by K. Škirpa on January 25, 1941, the core of fighters was to be formed by National Labor Defense (*Tautinio darbo apsauga*, TDA). TDA, as a component of the LAF organization, was to consist of members capable of handling a weapon and determined to sacrifice their lives. Its units were to be formed in Lithuania – in schools, institutions, among young people, among

farmers, in the Lithuanian corps of the Red Army, and elsewhere. On March 30, 1941, National Labor Defense was founded. In a solemn pledge signed by 39 activists, they swore to sacrifice themselves for the campaigns of the Fatherland's leadership, to fight by all means for the ideals of the Lithuanian Activist Front, and so on. TDA members could be persons who had not been punished for criminal offenses and who were of anti-Soviet disposition in Lithuania. TDA squads were to appear even before the war between the USSR and Germany, so that the Soviet security organs could not unmask them. TDA members were instructed that during the uprising they would wear on the left arm a white band with the inscription TDA. This was necessary so that the Germans could distinguish the partisans from the local civilian population and from communists (K. Škirpa, *Sukilimas Lietuvos suverenumui atstatyti* [Uprising to Restore Lithuania's Sovereignty], Washington, 1973, pp. 149–150, 184, 189–191; V. Brandišauskas, *Siekiai atkurti Lietuvos valstybingumą (1940 06–1941 09)* [Efforts to Restore Lithuanian Statehood, June 1940–September 1941], Vilnius, 1996, p. 40; P. Narutis, *Tautos sukilimas 1941* [The Nation's Uprising, 1941], Oak Lawn, USA, 1994, vol. 1, p. 149; Juozas Jankauskas, *1941 m. Birželio sukilimas Lietuvoje*, Vilnius, 2010, pp. 22–26).

In the activities of the Berlin LAF organization led by K. Škirpa there were manifestations of antisemitism. Within the organization there was a propaganda commission whose most important task was to prepare proclamations and distribute them in the territory of Lithuania. The commission was headed by Bronys Raila, a former member of the Third Front, later an active nationalist and a representative of the radical wing of the Lithuanian Nationalist Union. He wrote the brochure "What the Activists Are Fighting For" (*Už ką kovoja aktyvistai*), which speaks of "the cleansing of the Lithuanian nation and land of Jewish parasites and scum," states that "a new independent Lithuanian state can be and will be only national," that the Lithuanian Activist Front, in rebuilding a new Lithuania, "is determined without delay to carry out from the foundations the cleansing of the Lithuanian nation and land of Jews, parasites, and scum," and that the Lithuanian Activist Front "is determined to separate the Jews completely from the Lithuanian state and national body and gradually to carry out the removal of Jews from Lithuanian land altogether." On March 19, 1941, the Lithuanian Information Bureau in Berlin issued an announcement addressed to enslaved Lithuanian compatriots. Its 6th point states: "Already now 'inform' the Jews that their fate is clear, therefore whoever can, let them already today clear out of Lithuania, so that there are no unnecessary victims. At the decisive moment take their property into your hands, so that nothing is lost in vain." Antisemitic expressions, in which Jews are portrayed negatively, were also present in other documents prepared by the Berlin LAF organization that reached Lithuania and its inhabitants from Berlin across the border. Research carried out by historian Liudas Truska refuted the claims of Jewish authors that the LAF urged Lithuanians to kill Jews already on the eve of the war. Based on the antisemitic statements of the literature prepared by the Berlin LAF organization, it can be asserted that its members proposed to solve the "Jewish problem" not by genocide, but by expulsion from Lithuania. Historian L. Truska believes that the LAF proclamations were one of the reasons why in the summer of 1941 Lithuanians joined in carrying out the Nazis' criminal orders. However, it must also be noted that on the eve of the war the members of the

Berlin LAF did not know that the Nazis planned to kill all the Jews (L. Truska, V. Vareikis, *Holokausto prielaidos: antisemitizmas Lietuvoje* [Preconditions of the Holocaust: Antisemitism in Lithuania], Vilnius, 2004, pp. 86–92; *Lietuva 1940–1990. Okupuotos Lietuvos istorija* [Lithuania 1940–1990: The History of Occupied Lithuania], Vilnius, 2007, p. 157; LYA, f. K-1, ap. 58, b. P-2255, l. 129).

On June 22, 1941, the war between Nazi Germany and the Bolshevik Soviet Union began. Participants in the Lithuanian resistance movement moved from underground activity to open resistance to the Soviet regime. Thus arose the June Uprising of 1941. In Kaunas on June 23 at 9:28 a.m., L. Prapuolenis, on behalf of the LAF General Staff, announced that the Provisional Government of newly reviving Lithuania (hereinafter PGL) declared a free and independent Lithuanian state restored. The list of members of the Provisional Government of Lithuania was also announced. Kazys Škirpa was appointed Prime Minister. He had no possibility to perform these duties, since the German police placed him under house arrest, and he had to register with the police daily. The arrest was lifted after three weeks, but even after that he was not allowed to travel to Lithuania. Owing to these circumstances, the duties of Prime Minister were temporarily transferred to Juozas Ambrazevičius. On June 24, in Berlin, K. Škirpa sent a letter to State Secretary E. von Weizsäcker of the Foreign Office, informing him of the uprising that had taken place, that the restoration of state independence had been declared, and that a national government of the country had been formed, which had de facto taken over the governance of the country. On July 23, 1941, K. Škirpa distributed to the representatives in Berlin of eight states – Germany's allies – a memorandum related to the restoration of Lithuanian state independence (Arūnas Bubnys, *Vokiečių okupuota Lietuva (1941–1944)* [German-Occupied Lithuania (1941–1944)], Vilnius, 1998, pp. 34–35; V. Brandišauskas, *Siekiai atkurti Lietuvos valstybingumą (1940 06–1941 09)*, Vilnius, 1996, pp. 92–93; K. Škirpa, *Sukilimas Lietuvos suverenumui atstatyti*, Washington, 1973, pp. 459–463).

The PGL included the post of Minister of National Defense, which went to Gen. Stasys Raštikis, who arrived from Berlin. This meant that the government would undertake the work of restoring the army. Because K. Škirpa was not allowed to come from Berlin to Kaunas, he could not become a participant in the actions initiated by the Provisional Government of Lithuania (including the restoration of the army). One of the PGL's tasks was to restore the Lithuanian army organization as it had existed until the occupation and annexation of the country in the summer of 1940. The implementation of this task was pursued primarily by restoring the komendantūras (military commandant's offices) that had functioned before the war. On June 23, 1941, on the PGL's initiative, the Kaunas city and county military komendantūra was established, and Col. Jurgis Bobelis was appointed commandant. He had held these duties during the period of independence, from April 11, 1938, to June 25, 1940. Another step of the PGL was the restoration of the armed forces. The German occupation authorities did not permit the restoration of an organization of armed forces such as had existed until the beginning of the Soviet occupation. They agreed only to the formation of self-defense units (police battalions). The country's inhabitants took advantage of this permission, hoping that the self-defense battalions would in the future succeed in becoming part of the armed

forces of sovereign Lithuania. At its meeting of June 27, 1941, the government, relying on the permission of the German military command in Kaunas, adopted a resolution to organize a Defense (Apsaugos) battalion on a military basis. The Kaunas military commandant, Col. Jurgis Bobelis, by Order No. 9 of June 28, 1941, announced that the partisan units were being reorganized into a regular unit. The partisans had to return weapons and military materiel to the komendantūra for re-registration; permits to keep weapons were declared invalid. Severe punishment was provided for failure to comply with the order. On the same day an announcement by commandant J. Bobelis appeared that a National Labor Defense (hereinafter – TDA) battalion was being formed at the Kaunas military komendantūra. All honest Lithuanians wishing to serve in the battalion were invited to register at the Kaunas military komendantūra. In naming the battalion, the name of the organization founded by K. Škirpa on March 30, 1941 – National Labor Defense – was used. Along with this it should be noted that some of the partisan insurgent squads formed and operating during the June 1941 uprising also bore the same name. However, Škirpa himself, because he was not allowed to come from Berlin to Lithuania, was the founder neither of the battalion nor of the partisan insurgent squads that bore the TDA name. The commander appointed to the Kaunas TDA battalion was Col. Andrius Butkūnas, a former officer of the army of independent Lithuania and a participant in the 1918–1920 independence battles, who in the first days of the war led the insurgent partisan squad of Raudondvaris rural district, Kaunas district. In August 1941 the Kaunas TDA battalion was reorganized into three separate ones, i.e., into the 1st, 2nd, and 3rd Auxiliary Police Service battalions.

Until the end of July 1941, the Kaunas TDA battalion, besides the Provisional Government of Lithuania and the Kaunas city and county komendantūra, was subordinate to the German military administration and to the German Security Police and SD in Lithuania – SS Standartenführer Karl Jäger. By K. Jäger's instruction and command, in the extermination operations organized in the Seventh Fort in Kaunas on July 4, 6, 9, and 19, 1941, 3,027 persons were killed (among them 3,020 Jews). There is no information that Col. Kazys Škirpa, who was living in Berlin at the time, had anything to do with these killings. The Kaunas TDA battalion cannot be linked with the mass extermination operations organized by K. Jäger in August, September, October, and November 1941 in the Fourth and Ninth Forts in Kaunas and in provincial locations, because at the beginning of August 1941 its reorganization into the 1st, 2nd, and 3rd Auxiliary Police battalions was begun (Kaunas military commandant's Order No. 9 of June 28, 1941; Kaunas military commandant's announcement of June 28, 1941, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 8, l. 28, 35; Orders No. 1, No. 2, No. 26, and No. 32 of the TDA battalion of July 1, 3, 21, and 30, 1941; data on the composition of the TDA battalion of August 1, 1941, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 1, l. 17, ap. 2, b. 1a., t. 2, l. 39, 47–49, 152, ap. 2, b. 5, l. 1; *Lietuvos Laikinoji Vyriausybė. Posėdžių protokolai* [The Provisional Government of Lithuania: Minutes of Meetings], Vilnius, 2001, pp. 18, 45–46; A. Gražiūnas, *Lietuva dviejų okupacijų replėse 1940–1944* [Lithuania in the Pincers of Two Occupations, 1940–1944], Vilnius, p. 126; S. Raštikis, *Lietuvos likimo keliais* [Along the Paths of Lithuania's Fate], Kaunas, 1996, vol. 4, p. 341; J. Vaičėnionis, *Lietuvos kariuomenė valstybės politinio gyvenimo verpetuose (1927–1940)*

[The Lithuanian Army in the Whirlpools of the State's Political Life (1927–1940)], Vilnius, 2003, p. 201; S. Knezys, "Kauno karo komendantūros Tautinio darbo apsaugos batalionas" [The National Labor Defense Battalion of the Kaunas Military Komendantūra], *Genocidas ir Rezistencija*, Vilnius, 2000, 1(7), pp. 123–125).

In summary it can be asserted that K. Škirpa cannot be considered the founder of the Kaunas TDA battalion responsible for the mass killing operations against Jews carried out in the Seventh Fort in Kaunas during the period of its existence – July 4, 6, 9, and 19, 1941 – for the following reasons. First, during the June 1941 uprising in Lithuania the Germans did not allow K. Škirpa to come to Lithuania and perform the duties of Prime Minister of the Provisional Government of Lithuania. Second, because of this he could not become an active participant in the work of restoring the army initiated by the PGL, one of the results of which was the establishment of the Kaunas TDA battalion on June 28, 1941. Third, the organization founded by K. Škirpa on March 30, 1941 – National Labor Defense – was not identical to the Kaunas National Labor Defense battalion established on June 28, 1941. In naming the battalion, only the name of the organization founded by K. Škirpa on March 30, 1941, was used. However, K. Škirpa himself was neither the creator or commander of this battalion nor an organizer of or participant in the mass killing operations against Jews. Other persons were connected with the matters mentioned. K. Škirpa and the organization he led can be reproached for the fact that in the activities of the Berlin LAF organization antisemitism was raised to the political level, and this could have encouraged part of the Lithuanian population to become involved in the Holocaust. On the other hand, it should be noted that the Berlin LAF organization proposed to solve the "Jewish question" not by genocide, but by expulsion from Lithuania. It should also be noted that on the eve of the war it was not known to the members of the Berlin LAF organization that the Nazis had planned to carry out the total genocide of the Jews.

Director General [signature] Teresė Birutė Burauskaitė

Alfредas Rukšėnas, tel. 8 5 266 15 99, email alfredas.ruksenas@genocid.lt

Stamp: True copy — Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania, Secretariat, Chief Specialist [signature] [first name partly illegible] Bernotienė

9. LGGRTC letter No. 13R-200, 2015-07-02, "On Jonas Noreika (General Vėtra)"

(Appears twice in the package; identical text.)

[Coat of arms]

GENOCIDE AND RESISTANCE RESEARCH CENTRE OF LITHUANIA

Budgetary institution, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius, tel. (8 5) 231 4139, fax (8 5) 279 1033, email centras@genocid.lt Data are collected and stored in the Register of Legal Entities, code 191428780

To the Mayor of Vilnius City Municipality, Remigijus Šimašius, Konstitucijos pr. 3, 09601, Vilnius 2015-07-02 No. 13R-200

In reply to 2015-06-17 No. A51-62869/15(3.3.4.3-EM4)

To Mr. Grant Arthur Gochin, 10900 Winnetka Ave, Chatsworth, CA 91311, USA

In reply to the letter of 2015-05-10

RE: JONAS NOREIKA (GENERAL VĖTRA)

In response to the letters, we inform you that we have examined the request of Mr. Grant Arthur Gochin regarding the activities of Jonas Noreika during the years of German occupation. We present the results.

Mr. G. A. Gochin bases his request on the memoirs of the émigré Lithuanian Aleksandras Pakalniškis. A. Pakalniškis writes that during the period of German occupation he worked in the office of the Plungė komendantūra. On the night of July 13 the Jews of Plungė were killed, i.e., men, women, and children. A German soldier asked the commandant: "What are you going to do with those Jews locked in the synagogue?" – "I have already given the order to shoot them all, to the last one," answered the Lithuanian commandant Noreika (Aleksandras Pakalniškis, *Per dvidešimtąjį amžių* [Through the Twentieth Century], Chicago, 1995, p. 119). Historical works contain information that on July 15–16, 1941, in Kaušėnai village, Plungė rural district, Telšiai district, at the Rudelis ravine (4 km northwest of Plungė, 600 m from the Plungė–Kretinga road), about 1,800 people were killed (*Masinės žudynės Lietuvoje (1941–1944 m)* [Mass Killings in Lithuania (1941–1944)], Vilnius, 1973, part 2, p. 409). Based on A. Pakalniškis's memoirs, these victims were brutally shot in carrying out the order of the Plungė commandant, Capt. Jonas Noreika.

Regarding A. Pakalniškis's memoirs concerning the said actions of J. Noreika, we conducted an investigation of their reliability. The reliability of these memoirs is called into question by the following circumstances. The first circumstance: the holdings of the Lithuanian Special Archives (hereinafter – LYA) contain the criminal cases of members of the Plungė auxiliary police squad and of other persons arrested and tried after the war (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 15668/3, 4619/3, 832/3, 34861/3, 6964/3, 1236/3, 12410/3, P-14200, 2833/3, P-16600, b. 35402/3, b. 29105/3, b. 17051/3, b. 21015/3, b. P-16827, b. 21012/3, b. 11284/3; ap. 46, b. 1254*). Former members of the Plungė auxiliary police, and witnesses Zenonas Rudavičius, Jonas Buivydas, Jonas Šližius, Zigmas Daržinskas, Leonas Laurinavičius, and the priest Povilas Pukys, testified under interrogation that the Plungė town commandant was the Lithuanian officer Povilas Alimas (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 6964/3, l. 24, 38 reverse, 45, b. 34851/3, l. 15 reverse – 16, b. 12410/3, l. 15 reverse, b. 21015/3, l. 19*), and not Capt. J. Noreika. J. Noreika is mentioned only by Povilas Pukys, the former priest of the Plungė church. During an interrogation on August 4, 1945, he stated that on the first day of the occupation a komendantūra was established in Plungė. It was headed by an officer of the bourgeois (*so in the case file*) army, holding the rank of captain. He was commandant for only two days. Then Povilas Alimas took over his duties. Working together with him in the

komendantūra was Noreika, whom the Germans later transferred to Šiauliai. Earlier, during the period of independent Lithuania, Noreika had worked in the General Staff of the Lithuanian army. He held the rank of captain (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 34851/3, l. 15 reverse – 16*).

The second circumstance: in the cases of the members of the Plungė auxiliary police squad and of other persons arrested and tried after the war, Capt. Jonas Noreika is not mentioned as a participant in or organizer of the mass killings at Kaušėnai village having the right to give orders. During interrogation the arrested persons stated that the organizers of the killings were Germans, and that the conveying and shooting of the Jews at Kaušėnai during the operation carried out there were led by the Lithuanian officer Povilas Alimas and his assistant Pabrėža (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 6964/3, l. 18–18 reverse, 24 reverse, 76 reverse, b. 15668/3, vol. 1, 29, 56–56 reverse*).

The third circumstance: Capt. Jonas Noreika could not, on his own personal initiative, have ordered the shooting of the Jews of Plungė (men, women, children) even if he had been a participant in these killings. Historical research shows that the mass extermination operations against all Jews – men, women, and children – were carried out by employees of Lithuanian police structures and members of the auxiliary police not as service tasks they initiated themselves, but in carrying out the instructions of officials of the German Security Police and SD and of other occupation institutions.

Mr. G. A. Gochin also bases his request on the fact that he comes from Šiauliai district and that, in his opinion, some of his relatives were killed by J. Noreika's orders. In asserting this he probably relies on the claim of the Šiauliai ghetto prisoner Leiba Lifšicas that responsibility for the killing of 5,100 Jews of the district in July 1941–June 1943 falls on the Šiauliai city and district chief J. Noreika. The claims of Mr. G. A. Gochin and L. Lifšicas raise doubts, since the surviving orders signed by J. Noreika relate to the isolation of Jews, and not to the organization of mass killing operations. In historiography the isolation of Jews and mass killings are not assessed as two identical parts.

On August 22, 1941, a letter signed by J. Noreika appeared, "To all heads of rural districts of Šiauliai County and mayors of secondary towns." It announced that the Šiauliai district commissar had ordered Jews and half-Jews to be moved out of rural districts and small towns and settled in one area – a ghetto. It stated that the Jews of all rural districts, secondary towns, and small towns must be moved to the town of Žagarė from August 25 to 29. The respective municipalities were to take care of the transfer. Lists of the property left by the Jews were to be submitted to the county chief. The heads of rural districts and the mayors were to inform the chief of the execution of the order by August 29 (*LCVA, f. R-1099, ap. 1, b. 1, l. 156*). J. Noreika also handled matters related to Jewish property. On September 10, 1941, his letter "Instructions for liquidating the movable property of Jews and of communists who have fled" appeared, intended for the heads of rural districts and the mayors of secondary towns. The instructions announced that one part of the property (very good furniture, rolls of fabric, unused linen) was to be kept until a separate order. Part of the property was intended to be given to schools, rural districts, post offices, shelters, hospitals, and other institutions. It was

provided that part of the property was to be distributed to persons who had suffered from the war and sold at auction. Agricultural live and dead inventory was to be leased to temporary tenants. The money received for the property sold was to be delivered to the cash office of the county administration (*LCVA, f. R-1099, ap. 1, b. 1, l. 239*). On December 3, 1941, the mayor of the town of Žagarė informed the Šiauliai County chief of how matters related to the local Jewish property had been handled (*LCVA, f. R-1099, ap. 1, b. 9, l. 136–137*).

The isolation of the Jews, i.e., their herding into ghettos, also meant that the Nazis controlled the Jews through officials of Lithuanian government institutions. This circumstance gave the Nazi regime the possibility to proceed to the killing of the Jews, i.e., to destroy them as an undesirable group of persons. There is no information that Šiauliai County chief J. Noreika was connected with the organization or execution of mass killings of Jews. It should be noted that he could not have performed such functions, because the German occupation authorities in Šiauliai County used for organizing and carrying out the extermination operations against Jews not the Lithuanian civil authorities, but officials of police structures, the auxiliary police, and a self-defense battalion. J. Noreika, for his part, was an employee and head not of police structures, but of a civilian institution.

Jonas Noreika himself was arrested by the Gestapo on February 23, 1943. He spent more than two years in the Stutthof concentration camp.

The Lithuanian Special Archives hold the criminal case of Jonas Noreika, son of Baltras (born 1910 in Šukioniai village, Pakruojis rural district, Šiauliai district) (*LYA, f. K-1, ap. 58, b. 9792/3*). The senior operational officer of the 2nd subdivision of the 2nd department of the LSSR NKGB for the city of Vilnius, Lt. Karpuchin, on March 19, 1944, adopted a resolution to arrest J. Noreika because he was one of the leaders of a nationalist (*so in the case file*) organization. As stated in the case file, "this structure was formed in 1946 with the aim of overthrowing Soviet power and restoring a bourgeois-democratic republic" (*ibid., vol. 1, l. 2*). The Military Tribunal of the Vilnius Garrison, by its verdict of November 20–22, 1946, convicted Jonas Noreika under Article 58-1 "a" of the RSFSR Criminal Code and sentenced him to death by shooting, with confiscation of all property belonging to him (*ibid., vol. 4, l. 261–265*). During the investigation of the case, J. Noreika was not charged with having contributed to the persecution and destruction of Jews during the period of Nazi rule in Lithuania.

We inform you that there is no memorial plaque dedicated to J. Noreika on the wall of the Museum of Genocide Victims. A memorial plaque to him, as a participant in the anti-Nazi resistance and an organizer of the anti-Soviet resistance, is on the wall of the Wróblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences in Vilnius. As far as we know, there are no streets or schools in Vilnius named after Jonas Noreika.

Director General [signature] Teresė Birutė Burauskaitė

A. Rukšėnas, tel. (8-5) 266 15 19, email alfredas.ruksenas@genocid.lt

Stamp: True copy — Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania, Secretariat, Chief Specialist [signature] [first name partly illegible] Bernotienė

10. Letter of attorney Rokas Rudzinskas to Seimas Speaker Viktoras Pranckietis, 2017-10-31

Letterhead: RUDZINSKAS & PARTNERS

Stamp (top right): Seimas Chancellery of the Republic of Lithuania, Documents Department, Document Management Division, RECEIVED 2017-11-02 No. P-2017-11196 [partly handwritten] Handwritten resolution (top left): "ŽTK" [Human Rights Committee] — Speaker of the Seimas of the Republic of Lithuania, Viktoras Pranckietis [signature]

Grant Arthur Gochin

10900 Winnetka Ave, Chatsworth, CA 91311

United States of America

Representative (address for correspondence): Attorney Rokas Rudzinskas

A. Mickevičiaus g. 14-2, Vilnius

rokas@rlaw.lt

To the Speaker of the Seimas of the Republic of Lithuania, Viktoras Pranckietis

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius

Attorney Rokas Rudzinskas and Grant Arthur Gochin, personal code: 36311021360, address: 10900 Winnetka Ave, Chatsworth, CA 91311, USA (hereinafter in the text – the Applicant), on August 11, 2016, concluded an agreement for legal services and representation, on the basis of which the attorney was entrusted to represent the Client in state and other institutions, enterprises, agencies, and organizations, to submit requests, to obtain required documents, and to maintain legal relations with third parties.

We are writing to you in order to draw your attention to the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania and the actions of its head, T. Burauskaitė. The Centre is a budgetary institution; its head is appointed and dismissed by the Seimas on the proposal of the Prime Minister.

Articles 2, 4, 5, and 6 of the Law on the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania provide that the Centre is a state institution investigating all manifestations of genocide and other crimes against humanity and war crimes, <...> initiating the *legal assessment* of the organizers and perpetrators of genocide. One of the Centre's tasks is the restoration of historical truth and justice; for this purpose the Centre:

a) *forms the state policy* of research into the genocide carried out by the occupation regimes and into resistance to these regimes: *establishes the research methodology* and directions <...>

and coordinates research in this field carried out by all other institutions.

1. *publishes scientific, informational, and analytical material*, and issues publications on the genocide of the population of Lithuania and resistance to the occupation regimes.

The Applicant has more than once applied to the Centre in writing, asking it to explain why the Centre and its head, in publishing official conclusions on the activities of persons during World War II, present a flawed interpretation of the concept of the crime of genocide and interpret historical facts contrary to United Nations law. No objective response from the Centre on this question has been received. We attach the Centre's response of 2017-04-10, which responds with a single argument: the Centre's head, T. Burauskaitė, states that "a fully objective interpretation of historical facts is not possible." Together with a concise response, a long, 6-page, unsystematized list of historical sources (books and publications) is provided.

We wish to draw your attention to the fact that the problem raised by the Applicant is not the interpretation of historical events, but the treatment of the conduct of their participants according to the principles established in international legal acts. Lithuania is a party to the Convention of December 9, 1948, "On the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide," Articles 2–4 of which provide that: Genocide means acts committed with intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnical, racial or religious group, namely: *killing members of the group*; <...> *deliberately inflicting on the group conditions of life calculated to bring about its physical destruction in whole or in part* (Art. 2(c)); The following acts shall be punishable: a) genocide <...> c) *direct and public incitement to commit genocide*; <...> e) *complicity in genocide*. Persons committing genocide or any of the other acts enumerated in Article 3 shall be punished, whether they are constitutionally responsible rulers, *public officials*, or private individuals (Art. 4).

Lithuania is a party to the agreement approving the 1945 Nuremberg Tribunal Charter, Article 6 of which provides an analogous legal assessment of the crime of genocide and its participants. Article 8 of the Charter additionally provides that "the fact that the Defendant acted pursuant to order of his Government or of a superior shall not free him from responsibility, but may be considered in mitigation of punishment if the Tribunal determines that justice so requires."

In judicial practice the provisions of the said convention are interpreted as follows: "if an accomplice knew or had reason to know of the principal perpetrator's intent to destroy part of a group, he will be charged as an accomplice in genocide, even if he himself did not have genocidal intent" (*United Nations International Criminal Tribunal for Rwanda, Case No. ICTR-96-4, paras. 540–541*).

The Centre, in its conclusions on the activities of K. Škirpa and J. Noreika during World War II, distorts the concept of participants in the crime of genocide recognized in international law. In its official conclusions the Centre assesses persons only in the aspect of the direct perpetrator of genocide and interprets the circle of participants in genocide narrowly, i.e., it establishes only whether a person shot or did not shoot persons of Jewish nationality. And it

clearly emphasizes this position. The Centre ignores the remaining punishable acts, more precisely: a) the creation of living conditions deliberately calculated to physically destroy all or part of a group of people; b) direct and public incitement to commit genocide; c) complicity in committing genocide. The Centre does not assess the conduct of persons in these legal aspects, although the indicated acts are also covered by the concept of the crime of genocide established in the UN convention.

In the Centre's conclusion¹ regarding J. Noreika's order to form a Jewish ghetto in Šiauliai and the orders regarding the appropriation of the Jewish property of Šiauliai County, it is asserted that **"in historiography the isolation of Jews and mass killings are not assessed as two identical parts."** The Centre states that "the herding of Jews into ghettos <...> gave the Nazis the possibility to proceed to the killing of Jews, i.e., to destroy them as an undesirable race, but there is no information that J. Noreika was connected with the organization or execution of mass killings of Jews." In the conclusion the Centre ignores the above-mentioned criminal orders of J. Noreika and does not assess his activities in the aspect of joining in the genocide of the Jewish nation and in the aspect of complicity in carrying out genocide in Šiauliai County (*Convention Art. 2(c), Art. 3(e)*).

In the Centre's conclusion² on K. Škirpa's activities, the Centre does not present an assessment of K. Škirpa's antisemitic propaganda, limiting itself to a quotation from historian L. Truska³ asserting that *"LAF proclamations were one of the reasons why in the summer of 1941 some Lithuanians joined in carrying out the Nazis' criminal orders,"* but the conclusion does not examine this aspect and only states in general terms that *"in the activities of the LAF organization led by K. Škirpa there were also manifestations of antisemitism."* K. Škirpa's activities are not assessed in the aspect of Convention Art. 3(c), "direct and public incitement to commit genocide," or in the aspect of Convention Art. 2(c) and Art. 3(e), "joining in and complicity in committing genocide."

Objectively assessing the conclusions on the activities of these individuals, it can be seen that the Centre's head interprets historical facts tendentiously, does not address inconvenient facts and evidence, and does not assess joining in genocide, complicity, and incitement to genocide as criminal acts against humanity.

According to the conclusions published and known to date, the Centre considers participants in the crime of genocide to be only the direct organizers and perpetrators. In this way, in forming state policy in the field of historical research and publishing *corresponding* research conclusions, the Centre violates the criteria for assessing the elements of the crime of genocide formulated in the Nuremberg Tribunal Charter and in the 1948 United Nations convention. The narrowed interpretation of the concept of the crime of genocide contradicts the Charter and the convention. In this way, by providing official historical conclusions, a budgetary institution violates the obligations of the Lithuanian state to the partners of the convention under UN law.

The Resistance Research Centre is a state institution which, by conducting historical research and publishing conclusions, **forms the position of the state and the opinion of citizens and institutions about the genocide of the Lithuanian and Jewish nations.** The assessment of

the conduct of historical participants must be objective and based on the principles provided in laws and international treaties.

The indicated actions of T. Burauskaitė are a revision of events related to the Holocaust and genocide denial. Such conduct violates Lithuania's obligations under the UN Convention and exceeds the limits of freedom of expression defined by the ECtHR. We believe that the problem is acute and requires the exceptional attention of the Seimas; therefore, taking into account the circumstances set out, we ask:

1. To form a group to investigate the actions of the head of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania, Teresė Birutė Burauskaitė, regarding the interpretation of the concept of the crime of genocide, including, but not limited to, the interpretation of the concept of genocide presented in the conclusions on the activities of J. Noreika and K. Škirpa.
2. Upon establishing violations, to oblige the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania to prepare and publish at its own expense conclusions on the activities of J. Noreika and K. Škirpa during World War II, in which the activities of these persons would be objectively assessed according to the provisions of Articles 2(c) and 3(e) of the *Convention "On the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide."*
3. To take measures so that in the future, when the concept of genocide is officially interpreted, the crime and its participants are defined as provided in international treaties.

ATTACHED:

1. Copy of the appeal to the Seimas Ombudsmen's Office;
2. Response of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania of 2017-04-10;
3. Certified copy of the representation agreement.

Respectfully, Representative of Grant Arthur Gochin

Attorney Rokas Rudzinskas

Vilnius, October 31, 2017 [signature]

Footnotes in the original:

¹ http://genocid.lt/UserFiles/File/Pazymos/201510_noreika_pazyma01.pdf

² http://genocid.lt/UserFiles/File/Pazymos/201510_skirpa_pazyma01.pdf

³ L. Truska, V. Vareikis, *Holokausto prielaidos: antisemitizmas Lietuvoje* [Preconditions of the Holocaust: Antisemitism in Lithuania], Vilnius, 2004, pp. 86–92

Footer on each page: Law Office Rudzinskas ir partneriai, +370 614 88303 – rokas@rlaw.lt – www.rudzinskas.lt – A. Mickevičiaus g. 14-2 – LT-08119 Vilnius, Lithuania

11. Complaint of Grant Arthur Gochin to the Seimas Ombudsmen's Office, 2017-03-06

Grant Arthur Gochin

10900 Winnetka Ave, Chatsworth, CA 91311

United States of America

Seimas Ombudsmen's Office

Gedimino pr. 56, 01110 Vilnius

I am writing to you in order to point out that in Lithuania historical events related to the genocide of the population are ignored and distorted. It is especially regrettable that this is done publicly, by institutions that shape the views of the population; therefore I ask that the actions of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania and its head, Teresė Birutė Burauskaitė, be investigated. I base my request on the arguments set out below.

Article 2 of the Law on the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania provides that the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (hereinafter – the Centre) is a state institution investigating all manifestations of genocide and other crimes against humanity and war crimes, <...> initiating the legal assessment of the organizers and perpetrators of genocide.

Article 4 of the Law provides that one of the Centre's tasks is the restoration of historical truth and justice; for this purpose the Centre (Law Art. 5 / Centre Regulations item 6) performs the following functions:

1) forms the state policy of research into the genocide carried out by the occupation regimes and resistance to these regimes: establishes the research methodology and directions <...> and coordinates research in this field carried out by all other institutions;

4) publishes scientific, informational, and analytical material, and issues publications on the genocide of the population of Lithuania and resistance to the occupation regimes.

The Centre's function is the investigation of 20th-century genocide in Lithuania and the provision to the public of objective information related to the destruction of persons of Lithuanian and Jewish nationality. I believe that the head of the Genocide Research Centre, Teresė Birutė Burauskaitė, performs her functions in a flawed manner, groundlessly revises historical facts related to the events of the Holocaust, subjectively interprets surviving and publicly available documents, and presents non-objective conclusions to the public and to institutions. The indicated actions are related to 2 historical conclusions analyzing the participation of J. Noreika and K. Škirpa in the genocide of the Jewish nation during World War II. The Centre prepared the conclusions in 2016.

On the J. Noreika Conclusion

The Genocide Research Centre's report (attached) established that until the Nazi occupation in June 1941, Jonas Noreika served in the Lithuanian army court and held the rank of captain. On 1941-08-03 J. Noreika was appointed Chief of Šiauliai County.

It states that there survives an order signed by J. Noreika on 1941-08-22 (attached), addressed to the heads of the rural districts of Šiauliai County and to town mayors, announcing that from August 25 to 29 the Jews of Šiauliai County must be moved to the Žagarė ghetto, and inventories of the property they left behind submitted to the County Chief.

It states that there survives an order signed by J. Noreika on 1941-09-10, addressed to the heads of the rural districts of Šiauliai County and to town mayors, directing that the movable property of Jews be liquidated in the following manner: "part of the property shall be kept until a separate instruction, part of the property is intended to be given to schools, rural districts, post offices, shelters, hospitals, and other institutions; part of the property shall be distributed to persons who suffered from the war and sold at auction." The money was to be delivered to the cash office of the county administration <headed by J. Noreika>.

In her conclusions the head of the Genocide Centre, Teresė Birutė Burauskaitė, calls the said orders "letters," thereby *softening* the content of the order documents, and thereby J. Noreika's role in carrying out the isolation of Jews and the administration of property.

Historically, 3 ghettos operated in Šiauliai County. Two of them were established in the city of Šiauliai; by order of the Šiauliai County Chief of 1941-07-23, persons of Jewish nationality living in the city and county of Šiauliai were moved into them.

The third was the Žagarė ghetto. It was formed when the Šiauliai ghettos were filled. People were moved into it by the order of Šiauliai County Chief Jonas Noreika of August 22, 1941. It should be noted that the Žagarė ghetto was not converted into a concentration camp, as the other Šiauliai ghettos were. On October 2, 1941, in the town park in Žagarė, 2,236 persons were shot (633 men, 1,107 women, and 496 children).

Noreika worked in a civilian institution, but this institution served Nazi aims: it organized the transfer of people to the Žagarė ghetto and the confiscation and sale of their property. J. Noreika's order of 1941-09-10 on the administration of confiscated Jewish property states that the property will be allocated to various social-purpose institutions (schools, etc.), and also to persons who suffered from the war.

Historical documents testify to the contrary. The property and the funds obtained from it were used for the needs of the Nazi war industry. In Jonas Noreika's county there is a known and published instruction of the Šiauliai County administration of 1941-11-05 to rural-district and town mayors to pay the money received from the sale of Jewish property, by November 15, into the Gebietskommissar's account at the Reich Credit Bank in Šiauliai.

The Centre remained silent about these circumstances and documents in its conclusion. Speaking about J. Noreika's collaboration with the Nazi regime, Teresė Birutė Burauskaitė states in the conclusion that **"in historiography the isolation of Jews and mass killings are not assessed as two identical parts,"** that "the herding of Jews into ghettos <...> gave the Nazis the possibility to proceed to the killing of Jews, i.e., to destroy them as an undesirable race," but that there is no information that J. Noreika was connected with the organization or execution of mass killings of Jews.

Such an explanation of historical events distorts the objective truth and shows an inability to come to terms with the events of the Holocaust. **It is not understandable from what moment in Lithuanian "historiography" collaboration in carrying out the Holocaust began to be assessed separately from the crime against humanity?** Although the roles may not be the same, the actions were directed toward one goal. **The formation of ghettos and the appropriation of Jewish property cannot be assessed separately from the mass killings – these are parts of the crime called the Holocaust.**

In the conclusion of October 2015 the Genocide Research Centre states that "information about J. Noreika's activities after the uprising, i.e., at the end of June and in July 1941, is rather fragmentary, <but> in summary it can be stated that in July 1941 Capt. Jonas Noreika was linked by service ties with two institutions – the Telšiai LAF organization and the Plungė komendantūra."

Attention is drawn to the fact that a shadow falls on J. Noreika concerning the order to kill given in Plungė on July 13, 1941, while J. Noreika was working in the Plungė komendantūra established by the Nazis, i.e., before his appointment as Šiauliai County Chief.

Despite the established circumstances that Noreika is linked with organizations known to have carried out the destruction of the Jewish nation in the Šiauliai region (June–July 1941), the Genocide Research Centre states in the conclusion that "It should be noted that he could not have performed such functions, because <...> J. Noreika for his part was an employee and head not of police structures, but of a civilian institution." It is not understandable why the Centre's head, Teresė Birutė Burauskaitė, ignoring evidence, without additional explanation, states that J. Noreika in July 1941 *could not have given an order to kill* to the LAF / komendantūra squads to which he belonged.

The Genocide Research Centre states in the conclusion that from as early as June 1941 J. Noreika became involved in active anti-Nazi activity. No arguments or evidence confirming this are provided in the conclusion. The Genocide Research Centre also did not establish J. Noreika's merits to Lithuania related to resistance against the communist authorities. J. Noreika was sentenced to death by a military tribunal under Article 58(1) of the Criminal Code of the Russian SFSR (treason against the Motherland). For this act he was rehabilitated in 1991 by decision of the Supreme Court of Lithuania. For what the first-degree award was granted is not known; the conclusion does not indicate this either.

On the K. Škirpa Conclusion

It should be noted that the Resistance Research Centre's conclusion "On the activities of J. Noreika" is not the only instance in which the Centre, in analyzing the events of historical figures, explains them tendentiously. The Resistance Research Centre's defensive language was also set out in the conclusion on K. Škirpa's activities¹.

The Centre states in the conclusion that on March 19, 1941, K. Škirpa issued an announcement² addressed to enslaved Lithuanian compatriots. Its 6th point states: "Already now 'inform' the Jews that their fate is clear, therefore whoever can, let them already today

clear out of Lithuania, so that there are no unnecessary victims. At the decisive moment take their property into your hands, so that nothing is lost in vain."

In the conclusion the Resistance Research Centre emphasizes several times that K. Škirpa proposed solving the Jewish question by expulsion. It should be noted that the Centre *remains silent* about the circumstance that the document "Instructions for the Liberation of Lithuania" of March 24, 1941, issued in Berlin, gives the following instructions:

"It is very important on this occasion to get rid of the Jews as well. [...] The more of them leave Lithuania on this occasion, **the easier it will be later to finish getting rid of the Jews.**"³

The Resistance Research Centre also remains silent about the 1940–1941 document, K. Škirpa's appeal to the Lithuanian Jews titled "On the Revocation of Hospitality to the Jews," which announces that the right of asylum granted to the Jewish nation by Vytautas the Great in the 14th century is revoked, and states that Jews who have not left Lithuania together with the troops of the Soviet Union will be handed over to **field courts-martial; expelled** from the land with confiscation of property; **or severely punished on the spot** if they attempted to damage their property. The Jews are told to have no illusions, since there is no longer any place for them in Lithuania.

Historically, K. Škirpa, a diplomat who had withdrawn from occupied Lithuania, lived in Berlin in 1940–1941. There he planned the liberation of Lithuania from Soviet oppression. K. Škirpa's greatest known merit to Lithuania is the creation of the Lithuanian Activist Front (LAF) organization. K. Škirpa was the organization's founder, leader, and principal propaganda driving force. The organization's goal (real) was the restoration of limited Lithuanian independence within Nazi Germany; its actions – assisting Nazi troops in expelling the Soviet authorities in June 1941, using for this purpose recruited and coordinated Lithuanian military men and civilians – LAF squads.

On June 23, 1941, in Kaunas, the LAF organization declared "independence" and appointed K. Škirpa chairman of the cabinet of ministers. Lithuania has never officially recognized the 1941 restoration of independence, K. Škirpa's government, or its policies. **During the 6 weeks of the leadership of K. Škirpa's provisional government, more than 5,000 persons of Jewish nationality were killed in Lithuania during pogroms and local executions.**

From 1940 to 1943 K. Škirpa communicated in writing with persons of diplomatic rank throughout Europe. Detailed communiqués on LAF recruitment and strike tactics and on preparations to assist Nazi troops in driving out Soviet forces were known to have been sent to Hitler himself and to his secretary. Besides diplomatic communication, K. Škirpa paid great attention to the LAF instructions and to the ideological propaganda of the uprising, which was communicated in Lithuania orally and in writing from 1940.

The Resistance Research Centre's conclusion does not present the possible influence of K. Škirpa's antisemitic propaganda, but cites historian L. Truska⁴, who asserts that "LAF proclamations were one of the reasons why in the summer of 1941 some Lithuanians joined in carrying out the Nazis' criminal orders." The Centre does not examine this aspect in more

detail in the conclusion and minimizes it, stating in general terms that "in the activities of the LAF organization led by K. Škirpa there were also manifestations of antisemitism."

In the Resistance Research Centre's conclusion, LAF antisemitic propaganda and its influence are softened, the content of the documents being interpreted separately from the genocide of the Jews and the plunder of property that began during the period of Škirpa's leadership of the government. The conclusion forgets the causal link that the expulsion of Jews and the taking of property was one of the goals of the PGL, set out in K. Škirpa's instructions and appeals, which were the ideological foundations of the PGL.

On the public statements of Teresė Birutė Burauskaitė

Soon after the publication of the K. Škirpa conclusion on the internet, in a public statement on this question, Teresė Birutė Burauskaitė stated in *Lietuvos žinios* that:

"We must understand that K. Škirpa too spoke the language of his lifetime and spoke in such a way that his words would be understood by the people of that time. Therefore his harsh comments should not be absolutized" <...>. **She emphasized that scholars who studied K. Škirpa's activities found no antisemitic actions in it.** This person is truly not a criminal who ought to be pushed to the margins of history."⁵

Assessing the statements of the conclusion and the speech of Teresė Birutė Burauskaitė, it appears that Teresė Birutė Burauskaitė presents to the public knowingly false statements regarding K. Škirpa's antisemitic activity, contradicting the opinion of historian L. Truska cited in the conclusion.

After the publication of the conclusion of the investigation of J. Noreika's personality, Birutė Burauskaitė spoke in the foreign media⁶. Asked "why the main research institution, in the books and publications it issues, says very little or nothing about the dark side of the forest brothers, and whether the Centre could not do more to restore balance," she answered:

"We are trying, but we encounter resistance from influential conservative forces. There are several active organizations defending the memory of the partisans, and they contact us as soon as we emphasize less favorable aspects. I often receive letters from these people. And they have influential friends among politicians and high officials. These people try to influence the works historians publish. With the November elections approaching, it is becoming increasingly difficult to raise the question of a more balanced picture of our contemporary history."

After a group of active citizens submitted a request to the municipality concerning the removal of J. Noreika's memorial plaque in Vilnius, the Genocide Research Centre, on its "Facebook" social network account, on November 16, 2015, published the following response:

"The denigration of Lithuanian patriots is organized by the neighbors from the East. They are assisted not only by certain Jews, but also by quite a few Lithuanians: their names are written under requests to strip an order, to remove a plaque, in defamatory articles in the press... Some do this consciously, others out of stupidity."

The indicated actions of Teresė Birutė Burauskaitė are a revision of events related to the Holocaust, injuring citizens of Lithuania of Jewish nationality. Such conduct exceeds the limits of freedom of expression defined by the ECtHR, therefore these and similar manifestations require exceptional attention.

Legal interpretation of genocide

The "Charter of the Nuremberg International Military Tribunal" contributed to the legal establishment of this crime. It defined criminal acts and formulated principles of international law, which were universally recognized in 1946 in a resolution of the United Nations General Assembly. Another very important document was the Convention of December 9, 1948, "On the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide"; Lithuania is a party to this convention.

Under Article 6 of the 1945 Nuremberg Tribunal Charter, crimes against humanity include: murder, extermination, imprisonment, deportation, or other inhumane acts committed against any civilian population before or during the war. Leaders, organizers, instigators, and **accomplices participating in the formulation or in the execution of a common plan** or conspiracy **to commit any of the foregoing crimes are responsible for all acts performed by any persons** in execution of such plan.

The Lithuanian Criminal Code likewise condemns persons who organized, **led, or participated** in killing them, torturing, maiming, impairing their mental development, deporting them, **or otherwise creating such living conditions that led to the death of all or part of them (Art. 99).**

The United Nations International Law Commission (ILC) has stated that "individual criminal acts of genocide are by their very nature conscious, intentional, or volitional acts, which a person usually cannot commit without being aware that they will most likely cause the corresponding consequences. These are not the kind of acts that could occur accidentally or even as a result of negligence."⁷

The ILC gives the following explanation of intent: "the degree of knowledge of the details of a plan or policy required in order to commit the crime of genocide varies depending on the offender's position in the governmental hierarchy or military structure. This does not mean that a subordinate who actually carries out the plan or policy cannot be held responsible for the crime of genocide simply because he did not possess the same degree of information about the plan or policy as his superior. The crime of genocide requires knowledge of the ultimate goal, not knowledge of every detail of the genocidal policy or plan. A subordinate is presumed to know the intentions of his superiors when he receives orders to commit prohibited acts against persons who belong to a particular group."⁸

Assessing the legal acts set out above and the conclusions of the Genocide Research Centre, it must be stated that the Centre, in forming state policy in the field of historical research and establishing the methodologies of such research and directions, violates Article 99 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania, Article 6 of the Nuremberg Tribunal Charter, and

the principles formulated by the United Nations for interpreting the elements of the crime of genocide.

The Resistance Research Centre is a state institution which, by conducting historical research and publishing official conclusions, shapes the opinion of citizens and institutions about the events of the Holocaust and of the genocide of the Lithuanian nation. The opinion presented must be objective. The conclusions indicated above testify that the head of the institution interprets historical facts tendentiously, revises them, ignores inconvenient facts and evidence, and does not assess voluntary joining in genocide as a crime against humanity. The head of the Centre, Teresė Birutė Burauskaitė, advocates for those who participated (collaborated) in the genocide of the Jewish nation, presenting in the conclusions and in the press statements that contradict historical documents, which she does not support with argument, and also speculates with hard-to-prove facts (i.e., could have / could not have, knew / did not know), and emphatically highlights aspects that create a positive image of the individual. Such explanation and interpretation of historical events is a distortion of history and genocide denial, misleading the public, exceeding the limits of freedom of speech, and encouraging manifestations of radical nationalism.

Taking into account the circumstances set out, and guided by Articles 19, 21, and 22 of the Law on the Seimas Ombudsmen, we ask:

1. To investigate the actions of the head of the Genocide and Resistance Research Centre, Teresė Birutė Burauskaitė, related to the conclusions on the activities of J. Noreika and K. Škirpa, and to recognize the complaint as justified.
2. Upon establishing violations, to oblige Teresė Birutė Burauskaitė to prepare and publish at her own expense (on the website of the Resistance Research Centre and in the daily newspaper *Lietuvos žinios*) an article refuting the arguments stated in the Centre's conclusions and in public statements concerning "the non-establishment of K. Škirpa's antisemitic activity" and "J. Noreika's non-collaboration with the Nazi regime."
3. To apply appropriate disciplinary measures in order to prevent manifestations of a similar nature in the future.

ATTACHED:

1. Conclusion of the Population Resistance Research Centre on J. Noreika's activities (to Vilnius municipality);
2. Conclusion of the Population Resistance Research Centre on J. Noreika's activities in 1941–1943;
3. Conclusion of the Population Resistance Research Centre on K. Škirpa's activities;
4. Extract from the "Facebook" account of the Population Resistance Research Centre;
5. Request to the municipality concerning J. Noreika's memorial plaque;
6. J. Noreika's order of 1941-08-22.

Respectfully, Grant Arthur Gochin [signature]

March 6, 2017

Footnotes in the original:

¹ http://genocid.lt/UserFiles/File/Pazymos/201510_skirpa_pazyma01.pdf

² http://www.selflearners.net/uploads/Holocaust/SkirpaPastangosPriedai_LCVA_f648_a2_b582-1000px.pdf ³ <http://www.ms.lt/derlius/PazinkimeKSkirpa.pdf> — Andrius Kulikauskas, Lecturer, Department of Philosophy and Communication, VGTU ⁴ L. Truska, V. Vareikis, *Holokausto prielaidos: antisemitizmas Lietuvoje*, Vilnius, 2004, pp. 86–92 ⁵ <http://lzinios.lt/lzinios/Gimtasis-krastas/pasvalys-iamzino-k-skirpos-atminima/234330>

⁶ <http://balticworlds.com/the-forest-brothers-heroes-villains/>, published October 25, 2016. Print version: *Baltic Worlds* BW 3:2016, pp. 49–53 ⁷ UN Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind, http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf – p. 17 ⁸ *Ibid.* – p. 18

13. List of LGGRTC publications (attachment to letter No. 14R-32)

Publications of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania devoted to the history of German-occupied Lithuania

(Lithuanian titles are given as printed, with English translations in brackets. Where the original itself prints an English title, that English title is reproduced.)

- Arūnas Bubnys, *Vokiečių okupuota Lietuva, 1941–1944 m.* [German-Occupied Lithuania, 1941–1944], 1998
- Petras Stankeras, *Lietuvių policija, 1941–1944 m.* [The Lithuanian Police, 1941–1944], 1998
- *1941 m. Birželio sukilimas (dokumentų rinkinys)* [The June 1941 Uprising (collection of documents)], compiled by Valentinas Brandišauskas, 2000
- *Lietuvos laikinoji vyriausybė: posėdžių protokolai* [The Provisional Government of Lithuania: Minutes of Meetings], compiled by Arvydas Anušauskas, 2001
- *Pilietinis pasipriešinimas Lietuvoje ir Lenkijoje: sąsajos ir ypatumai, 1939–1956* [Civil Resistance in Lithuania and Poland: Links and Particularities, 1939–1956], ed. A. Anušauskas, 2004
- Arūnas Bubnys, *The Holocaust in Lithuania between 1941 and 1944*, 2005, 2008
- Juozas Jankauskas, *1941 m. Birželio sukilimas Lietuvoje* [The June 1941 Uprising in Lithuania], 2010
- *Holokaustas Lietuvoje 1941–1944 m.* [The Holocaust in Lithuania, 1941–1944], compiled by Arūnas Bubnys, 2011

- *Lietuvių tautos sukilimas: 1941 m. birželio 22–28 d.* [The Uprising of the Lithuanian Nation: June 22–28, 1941], text authors: Arūnas Bubnys, Sigitas Jegelevičius, Stasys Knezys, Alfredas Rukšėnas; editorial board: Alfonsas Žaldokas (chair), Jonas Algirdas Antanaitis, et al., 2011
- *Tie, kurie gelbėjo / Those who rescued. 1941–1944. Žydų gelbėjimas Lietuvoje* [The Rescue of Jews in Lithuania], compiled by Teresė Birutė Burauskaitė, 2012
- Kazimierz Sakowicz, *Panerių dienoraštis 1941–1943 m.* [Ponary Diary, 1941–1943], 2012
- Arūnas Bubnys, *Vilniaus getas 1941–1943* [The Vilnius Ghetto, 1941–1943], 2013
- Arūnas Bubnys, „*Kauno getas 1941–1944*“ [The Kaunas Ghetto, 1941–1944], 2014, 2015
- Arūnas Bubnys, „*Šiaulių getas*“ [The Šiauliai Ghetto], 2014
- *MACIKŲ MIRTIES NAMAI. Antrojo pasaulinio karo ir GULAG'o lageriai 1939–1953 metais Šilutės apylinkėse* [The Macikai House of Death: World War II and Gulag Camps in the Environs of Šilutė, 1939–1953], executive editor Edita Jankauskienė, 2015

In English:

- *Whoever saves one life... (The efforts to save Jews in Lithuania between 1941 and 1944)*, compiled by Dalia Kuodytė and Rimantas Stankevičius, 2002, 2006
- *With a Needle in the Heart / Su adata širdyje* (Memoirs of Former Prisoners of Ghettos and Concentration Camps), 2003, 2008
- Arūnas Bubnys, *The Holocaust in Lithuania between 1941 and 1944*, 2005, 2008, 2011, 2015
- Arūnas Bubnys, *Vilnius Ghetto 1941–1943*, 2013, 2015
- Arūnas Bubnys, *The Šiauliai Ghetto*, 2014
- Arūnas Bubnys, *Kaunas Ghetto 1941–1944*, 2014, 2015
- *MACIKAI HOUSE OF DEATH. The WWII prisoner of war and Gulag camps 1939–1955 in the environs of Šilutė*, editor-in-chief Edita Jankauskienė, 2015

In Russian:

- Арунас Бубнис, *Вильнюсское гетто 1941–1943* [Arūnas Bubnys, The Vilnius Ghetto, 1941–1943], 2013

ARTICLES in the journal *Genocidas ir rezistencija* [Genocide and Resistance], published by the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania

- Arūnas Bubnys — *Vokiečių ir lietuvių saugumo policija (1941–1944)* / German and Lithuanian Security Police (1941–1944), 1997, 1, pp. 160–175 (English summary p. 175)
- Arūnas Bubnys — *Lietuvių viešojo policija ir policijos batalionai (1941–1944)* / Lithuanian Public Police and Police Battalions in 1941–1944, 1998, 1(3), pp. 81–104 (English summary p. 104)

- Arūnas Bubnys — *253-iasis lietuvių policijos batalionas (1943–1944)* / The Operation of the 253rd Lithuanian Police Battalion in 1943–1944, 1998, 2(4), pp. 104–120 (English summary p. 120)
- Arūnas Bubnys — *Lietuvių policijos 2-asis (Vilniaus) ir 252-asis batalionai (1941–1944)* / The Activities of the 2nd and the 252nd Police Battalions between 1941–1944, 2000, 2(8), pp. 42–54 (English summary p. 55)
- Arūnas Bubnys — *Penktasis lietuvių policijos batalionas (1941–1944)* / The 5th Battalion of the Lithuanian Police (1941–1944), 2001, 1(9), pp. 44–50 (English summary p. 50)
- Arūnas Bubnys — *Lietuvių policijos batalionai Pskovo srityje ir Kurše: 13-asis ir 10(256)-asis batalionai (1942–1945)* / Lithuanian Police Battalions in Pskov Region and in Kuršas: the 13th and 10(256)th (1942–1945), 2001, 2(10), pp. 31–43 (English summary p. 43)
- Arūnas Bubnys — *Lietuvių policijos 15-asis batalionas (1941–1944)* / The 15th Lithuanian Police Battalion (1941–1944), 2007, 1(21), pp. 69–79 (English summary p. 79)
- Arūnas Bubnys — *Lietuvių policijos 3(11)-iasis batalionas* / The 3(11) Battalion of the Lithuanian Police, 2008, 1(23), pp. 45–57 (English summary p. 57)
- Arūnas Bubnys — *Lietuvių savisaugos dalinių Vilniaus apygardos batalionai (1941–1944 m.)* / The Vilnius Region Battalions of the Lithuanian Self-Defence Subunits (1941–1944), 2008, 2(24), pp. 35–61 (English summary p. 61)
- Arūnas Bubnys — *Kauno sunkiųjų darbų kalėjimas nacių okupacijos metais (1941–1944)* / Kaunas Hard Labour Prison in the Years of Nazi Occupation (1941–1944), 2009, 1(25), pp. 18–36 (English summary p. 37)
- Arūnas Bubnys — *Lietuvių policijos Šiaulių (14-asis) ir Panevėžio (10-asis) batalionai (1941–1944)* / Lithuanian Police Šiauliai (14th) and Panevėžys (10th) Battalions (1941–1944), 2010, 1(27), pp. 81–89 (English summary p. 89)
- Arūnas Bubnys — *Etniniai santykiai nacių okupuotoje Lietuvoje 1941–1944 m.* / Ethnic Relationships in Nazi-occupied Lithuania in 1941–1944, 2011, 1(29), pp. 69–97 (English summary pp. 97–98)
- Saulius Grybkauskas — *Lietuvos vyriausybės reakcija į nacistinės Vokietijos politiką Klaipėdos krašto lietuvių atžvilgiu (1939 03 23–1940 06 15)* / The Policy of the Government of the Republic of Lithuania with Respect to Lithuanian Population in the Nazi Germany Occupied Klaipėda Region, 1998, 1(3), pp. 72–80 (English summary p. 80)
- Audronė Janavičienė — *Sovietiniai diversantai Lietuvoje (1941–1944)* / Soviet Saboteurs in Lithuania (1941–1944), 1997, 1, pp. 98–121 (English summary p. 121)
- Tadas Jaskelevičius — *1941 m. Birželio sukilimas Panevėžio apskrities Pušaloto valsčiuje* [The June 1941 Uprising in Pušalotas Rural District, Panevėžys County], 2015, No. 2 (38)
- Alfredas Rukšėnas — *Lietuvos gyventojų stojimo į Kauno savisaugos batalionus 1941 m. vasarą ir rudenį motyvai* [Motives of Lithuanian Residents for Joining the Kaunas

Self-Defense Battalions in the Summer and Autumn of 1941], 2012, No. 2 (32)

- Alfredas Rukšėnas — *Pasipriešinimas Kretingos, Telšių ir Mažeikių apskrityse pirmosios sovietinės okupacijos laikotarpiu (1940–1941 m.)* / Resistance in Kretinga, Telšiai and Mažeikiai Counties during the First Soviet Occupation Period (1940–1941), 2009, 2(26), pp. 7–32 (English summary p. 32)
- Alfredas Rukšėnas — *1941 m. Birželio sukilimas Kretingos, Mažeikių ir Telšių apskrityse* / June 1941 Uprising in Kretinga, Mažeikiai and Telšiai Counties, 2010, 1(27), pp. 31–56 (English summary p. 57)
- Petras Stankėnas — *Aukščiausioji vokiečių SS ir policijos vadovybė Lietuvos generalinėje srityje 1941–1944 m.* / The Highest German SS and Police Authorities in the Lithuanian General Region in 1941–1944, 2001, 2(10), pp. 17–30 (English summary p. 30)
- Rimvydas Valentukevičius — *Nusikaltimų žmoniškumui tyrimo Lietuvoje problemos* / Problems of Investigation of Crimes Committed against Humanity, 1999, 1(5), pp. 7–16 (English summary p. 16)
- Linas Veclauskas — *Lietuvos įvaizdžiai antinacinėje lietuvių spaudoje* / The Vision of Lithuania in the Lithuanian Anti-Nazi Press, 2004, 1(15), pp. 68–84 (English summary p. 85)
- Oleksandr Vovk — *Paskutinis karinis ir politinis sąjūdis dėl Ukrainos nepriklausomybės* / The Latest Armed and Political Movement for the Independence of Ukraine, 1997, 2, pp. 7–13 (English summary p. 13)
- Kaspars Zellis, Dmitrij Olechnovič — *Karikatūra laikraštyje „Tėvija“ 1941–1945 m.: kai kurie šaltinių mokslo kritikos klausimai* / Caricature in the Newspaper "Tėvija" (1941–1945): Some Questions of Source Criticism, 2005, 2(18), pp. 50–63 (English summary p. 63)
- Rimantas Zizas — *Vietinė savisauga (savigyna) Lietuvoje nacių Vokietijos okupacijos metais (1941–1944)* / Local Defence (Self-Defence) in Lithuania during the Nazi German Occupation (1941–1944), 2001, 2(10), pp. 44–61 (English summary p. 61)
- Rimantas Zizas — *Vietinė savisauga (savigyna) Lietuvoje nacių Vokietijos okupacijos metais (1941–1944)* / Local Defence (Self-Defence) in Lithuania during the Nazi German Occupation (1941–1944), 2002, 1(11), pp. 69–93 (English summary p. 94)
- Rimantas Zizas — *Sovietiniai partizanai Lietuvoje 1941–1944 m.: represiniai (teroristiniai) veiklos aspektai* / Soviet Partisans in Lithuania in 1941–1944: Aspects of Repressive (Terrorist) Activity, 2010, 1(27), pp. 7–29 (English summary pp. 29–30)
- Rimantas Zizas — *1943 m. balandžio 5 d. „visos Lietuvos“ konferencija: lietuvių politinis elitas kolaboravimo ir pasipriešinimo kryžkelėje* / The All Lithuanian Conference of 5 April 1943: the Lithuanian Political Elite on the Crossroads of Collaboration and Resistance, 2011, 1(29), pp. 30–49 (English summary p. 50)
- Stasys Knezys — *Kauno karo komendantūros Tautinio darbo batalionas 1941 m.* [The National Labor Battalion of the Kaunas Military Komendantūra, 1941], 2000, 1(7), pp.

- Rimantas Zizas — *Raudonųjų partizanų ir Pietryčių Lietuvos kaimų savisaugos ginkluoti konfliktai 1943 m.* [Armed Conflicts between the Red Partisans and Village Self-Defense in Southeastern Lithuania in 1943], 2004, 1(15), pp. 138–158
- Rimantas Zizas — *Raudonųjų partizanų ir Pietryčių Lietuvos kaimų savisaugos ginkluoti konfliktai 1943 m.* [same title, continued], 2004, 2(16), pp. 145–161
- Gražina Stanionytė-Zujienė — *Dr. Vladas Ingelevičius ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus veikla vokiečių okupacijos metais* [Dr. Vladas Ingelevičius and the Activities of the Lithuanian Red Cross during the German Occupation], 2002, 1(11), pp. 130–148
- Vygantas Vareikis — *Rytų frontas iš arti: viršilos Petro Plevoko dienoraštis* [The Eastern Front Up Close: The Diary of Sergeant Major Petras Plevokas], 2007, 2(22), pp. 149–170
- Rimantas Zizas — *Žudynių Kaniūkuose pėdsakais* [On the Trail of the Kaniūkai Killings], 2002, 1(11), pp. 149–165
- Rimantas Zizas — *Bakaloriškių sunaikinimas* [The Destruction of Bakaloriškės], 2002, 2(12), pp. 233–245
- Juozas Jankauskas — *Lietuvos kariuomenės karininkai – antinacinio ir antisovietinio pasipriešinimo dalyviai* [Officers of the Lithuanian Army – Participants in the Anti-Nazi and Anti-Soviet Resistance], 2003, 1(13), pp. 147–165
- Stanislovas Buchaveckas — *Pranas Meškauskas-Germantas – lietuvių antinacinio pasipriešinimo Konradas Valenrodas* [Pranas Meškauskas-Germantas – the Konrad Wallenrod of the Lithuanian Anti-Nazi Resistance], 2013, No. 2 (34)
- Ugnė Ražinskaitė — *Vokietijos išdegintos žemės politikos padariniai Vištyčio apylinkių gyventojams Antrojo pasaulinio karo metais* [Consequences of Germany's Scorched-Earth Policy for the Inhabitants of the Vištytis Area during World War II], 2013, No. 2 (34)
- Ignė Stalmokaitė — *Suomijos ir Švedijos požiūris į Sovietų Sąjungos ir nacių Vokietijos Baltijos šalyse įvykdytas okupacijas 1940–1944 m.* [The Attitude of Finland and Sweden toward the Occupations of the Baltic States Carried Out by the Soviet Union and Nazi Germany, 1940–1944], 2012, No. 1 (31)
- Valentinas Brandišauskas — *Žydų nuosavybės bei turto konfiskavimas ir naikinimas Lietuvoje Antrojo pasaulinio karo metais* / Expropriation of the Jewish Property, and Destruction in Lithuania during the Second World War, 2002, 2(12), pp. 104–112 (English summary p. 113)
- Valentinas Brandišauskas — *Lietuvos žydų turto likimas Antrojo pasaulinio karo metais* / The Fate of Lithuanian Jews' Assets during the Second World War, 2004, 1(15), pp. 86–107 (English summary p. 107)
- Valentinas Brandišauskas — *Holokaustas Kėdainių apskrityje* / Holocaust in the District of Kėdainiai, 2005, 1(17), pp. 87–99 (English summary p. 99)

- Valentinas Brandišauskas — *Mažeikių apskrities žydų likimas Antrojo pasaulinio karo metais* / The Fate of the Jews of the Mažeikiai District during the Second World War, 2006, (2)20, pp. 7–30 (English summary p. 30)
- Valentinas Brandišauskas [sic] — *Lazdijų apskrities žydų likimas nacistinės okupacijos metais: nuo teisių apribojimo iki žūties* [The Fate of the Jews of Lazdijai County during the Nazi Occupation: From the Restriction of Rights to Death], 2008, 1(23), pp. 58–75
- Arūnas Bubnys — *Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 m.: žydų žudynės Kauno apskrityje* / Holocaust in the provinces of Lithuania in 1941: massacre of Jews in Kaunas district, 2002, 2(12), pp. 81–102 (English summary p. 103)
- Arūnas Bubnys — *Lietuvių saugumo policija ir holokaustas (1941–1944)* / Lithuanian Security Police and the Holocaust (1941–1944), 2003, 1(13), pp. 22–39 (English summary pp. 39–40)
- Arūnas Bubnys — *Vilniaus žydų žudynės ir Vilniaus getas (1941–1944)* / Massacre of Vilnius Jews and Vilnius ghetto (1941–1944), 2003, 2(14), pp. 7–42 (English summary pp. 42–43)
- Arūnas Bubnys — *Kauno getas (1941–1944 m.)* / The Kaunas Ghetto (1941–1944), 2004, 2(16), pp. 7–40 (English summary p. 40)
- Arūnas Bubnys — *Kauno ir Vilniaus getų žydų policija (1941–1944 m.)* / The Jewish Police in the Kaunas and Vilnius Ghettos (1941–1944), 2005, 1(17), pp. 66–85 (English summary pp. 85–86)
- Arūnas Bubnys — *Lietuvių policijos 1(13)-asis batalionas ir žydų žudynės 1941 m.* / The First (13th) Lithuanian Police Battalion and the Killing of Jews in 1941, 2006, (2)20, pp. 31–51 (English summary p. 52)
- Stanislovas Buchaveckas — *Kražių valsčiaus žydų bendruomenės žūtis 1941 m.: faktai, problemos, atsakymai, likę klausimai* / Destruction of the Kražiai Rural District Jewish Community in 1941: Some Facts, Problems, Answers, Pending Questions, 2009, 2(26), pp. 33–49 (English summary p. 49)
- Stanislovas Buchaveckas — *Holokaustas Raseinių apskrityje: Viduklės valsčiaus žydų bendruomenės sunaikinimas (1941 m. birželis–rugpjūtis)* / Holocaust in the Raseiniai County: Annihilation of the Jewish Community in the Viduklė Rural District (June–August 1941), 2010, 1(27), pp. 58–79 (English summary p. 80)
- Stanislovas Buchaveckas — *Holokaustas Raseinių apskrityje: Nemakščių valsčiaus žydų žūtis* / Holocaust in the Raseiniai County: Destruction of the Jewish Community in Nemakščiai Rural District, 2010, 2(28), pp. 31–53 (English summary pp. 53–54)
- Stanislovas Buchaveckas — *Kelmės ir Vaiguvos valsčių žydų bendruomenės ir jų žūtis 1941 m.* / Kelmė and Vaiguva Jewish Communities and Their Perishing in 1941, 2011, 1(29), pp. 7–28 (English summary pp. 28–29)
- Stanislovas Buchaveckas — *Holokaustas Vilkaviškio apskrityje: Pilviškių žydų bendruomenė ir jos likimas 1941 m.* [The Holocaust in Vilkaviškis County: The Pilviškiai

Jewish Community and Its Fate in 1941], 2011, No. 2 (30)

- Dr. Sara Ginaitė — *Istorija ir asmeniniai išgyvenimai: Holokausto pradžia Lietuvoje* [History and Personal Experiences: The Beginning of the Holocaust in Lithuania], 2014, No. 2 (36)
- Bernaras Ivanovas — *Chiune (Sempo) Sugiharos veiklos Kaune 1939–1940 m. probleminiai aspektai* [Problematic Aspects of the Activities of Chiune (Sempo) Sugihara in Kaunas, 1939–1940], 2001, 1(9), pp. 7–14
- Šarūnas Liekis — *Žydai: „kaimynai“ ar „svetimieji“? Etninių mažumų problematika Lietuvos istorijos moksle* [Jews: "Neighbors" or "Strangers"? The Problem of Ethnic Minorities in Lithuanian Historical Scholarship], 2002, 2(12), pp. 114–120
- Alfredas Rukšėnas — *Kauno 2-asis pagalbinės policijos tarnybos batalionas ir gyventojų žudynės Baltarusijoje 1941–1943 m.* [The Kaunas 2nd Auxiliary Police Service Battalion and the Killing of Inhabitants in Belarus, 1941–1943], 2007, 2(22), pp. 25–63
- Alfredas Rukšėnas — *Kauno savisaugos batalionų karių dalyvavimo žydų ir kitų asmenų grupių žudynėse vokiečių okupacijos laikotarpiu (1941–1944 m.) motyvai* [Motives for the Participation of Soldiers of the Kaunas Self-Defense Battalions in the Killings of Jews and Other Groups of Persons during the German Occupation (1941–1944)], 2011, No. 2 (30)
- Alfredas Rukšėnas — *Kretingos valsčiaus žydų bendruomenės žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį* [The Destruction of the Jewish Community of Kretinga Rural District in the Summer and Autumn of 1941], 2014, No. 2 (36)
- Alfredas Rukšėnas — *Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį* [The Holocaust in Lithuania: The Destruction of the Jewish Communities of Palanga and Darbėnai Rural Districts, Kretinga County, in the Summer and Autumn of 1941], 2015, No. 1 (37)
- Viktorija Sakaitė — *Žydų gelbėjimas / Rescue of Jews*, 1998, 2(4), pp. 81–103 (English summary p. 103)
- Simonas Strelcovas — *Chiune Sugihara ir Janas Zwartendijkas – Pasaulio Tautų Teisuoliai. Istorinės peripetijos tarp sovietinių struktūrų, žydų pabėgėlių ir jų gelbėtojų* [Chiune Sugihara and Jan Zwartendijk – Righteous Among the Nations: Historical Vicissitudes among Soviet Structures, Jewish Refugees, and Their Rescuers], 2003, 2(14), pp. 44–50
- Hektoras Vitkus — *Istorinė atmintis ir holokaustas: problemos samprata* [Historical Memory and the Holocaust: The Concept of the Problem], 2005, 1(17), pp. 51–64
- Hektoras Vitkus — *Memorialinių vietų veiksnys holokausto atminimo kultūroje: sampratos gairės ir tyrimo metodai* [The Factor of Memorial Sites in Holocaust Memory Culture: Conceptual Guidelines and Research Methods], 2006, 1(19), pp. 86–114
- Rimantas Zagreckas — *Holokausto dalyvio socialinis portretas* [A Social Portrait of a Holocaust Participant], 2012, No. 1 (31)

- Viktorija Sakaitė — *Lietuvos dvasininkai – žydų gelbėtojai* [Lithuanian Clergy – Rescuers of Jews], 2002, 2(12), pp. 222–232
- Stanislovas Buchaveckas — *Jonas Ženauskas – 1940–1941 m. sovietų kalinys, 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis, žydų gelbėtojas* [Jonas Ženauskas – Soviet Prisoner of 1940–1941, Participant in the June 1941 Uprising, Rescuer of Jews], 2012, No. 2 (32)
- Chaimas Bargmanas — *Vieno atradimo istorija. Du vienodo braižo dokumentai* [The Story of One Discovery: Two Documents in the Same Handwriting], 2010, 2(28), pp. 130–135
- Rimantas Stankevičius — *Vardas, tapęs legenda* [A Name That Became a Legend], 2004, 1(15), pp. 159–171
- Aleksandras Vitkus, Chaimas Bargmanas — *1941 m. Raseinių holokausto byla* [The 1941 Raseiniai Holocaust Case], 2012, No. 2 (32)
- Aleksandras Vitkus, Chaimas Bargmanas — *Žydų likimas Telšių valsčiaus mažuosiuose getuose* [The Fate of the Jews in the Small Ghettos of Telšiai Rural District], 2013, No. 2 (34)
- Chaimas Bargmanas — *Nauja apie žudynes „Lietūkio“ garaže. Kiek garažų buvo?* [New Findings on the Killings at the "Lietūkis" Garage: How Many Garages Were There?], 2009, 2(26), pp. 203–206

14. Power of Attorney, 2016-08-11 (bilingual original; English column reproduced as printed)

POWER OF ATTORNEY

Vilnius, Republic of Lithuania – California, United States of America

11th day of August of the year two thousand and sixteen.

Grant Arthur Gochin, personal code 36311021360, (*hereinafter -The Client*), do hereby authorize **attorney at law Rokas Rudzinskas and/or associate attorney Rytis Rudzinskas** (*Rokas Rudzinskas law firm*) to perform actions indicated below:

1. To act on behalf of the **The Client** as the representative in order to defend and represent The Client's interests at any court of the Republic of Lithuania and pre-trial claims, in civil, administrative and criminal proceedings towards any other parties, in any complaint(s), secondary complaint, petition(s), application(s) and/or suit(s), to submit any documents included but not limited to complaint(s), secondary complaint, petition(s), application(s), requisition(s) and/or any other document(s), to submit and receive any documents to any Court, including to sign any documents. As well as to perform all and any other necessary and proper actions in connection with the aforesaid authorisations, as well as to re-authorise third persons to act according to this Power of Attorney.
2. To perform all procedural actions, to relinquish a claim, complaint, suit and/or petition in full or partly, to amend the suit, complain, claim and/or petition, to bring a counter-claim, to

terminate the case by amicable settlement, to maintain the complaint, suit and/or petition, as well as to appeal against the court, institution or officer ruling by way of appeal and cassation, to submit execution documents for execution and represent during the execution process, to receive the adjudged monie, as well as the paid bail. The Representatives has rights to confirm correctness of document copies which the Client has received from third parties, as well as issued by the Client.

3. To bring complaint(s), secondary complaint, suit(s) and/or to lodge petitions, claims, applications, and to sign all above said documents.

4. To perform any other judicial act commissioned by the Client.

This Power of Attorney is valid for five years with the right of substitution.

This Power of Attorney is valid in all courts, institutions and establishments located in Lithuanian Republic.

This power of attorney has been read to me, understood and accepted and signed as conforming to my will.

[signature] The Client Grant Arthur Gochin

[signature] Attorney at law Rokas Rudzinskas

[signature] Associate attorney at law Rytis Rudzinskas

The Lithuanian column (IGALIOJIMAS) is a parallel version of the same text and is signed by the same three persons (Klientas Grant Arthur Gochin; Advokatas Rokas Rudzinskas; Advokato padėjėjas Rytis Rudzinskas).

Certification stamp on each page: TRUE COPY Reg. No. 222, 2017-10-31, Attorney Rokas Rudzinskas [signature] — seal of Attorney Rokas Rudzinskas, Lithuanian Bar.

16. Human Rights Committee to Seimas Speaker Viktoras Pranckietis, June 2018

[Coat of arms]

SEIMAS OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

HUMAN RIGHTS COMMITTEE

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (8 5) 239 6811 Email zmteiskt@lrs.lt

To the Speaker of the Seimas, Viktoras Pranckietis

2018-06-[day handwritten, partly illegible] No. [handwritten, partly illegible]-2018-[handwritten, partly illegible]

RE: THE REQUEST

On June 6, 2018, the Seimas Human Rights Committee, at its meeting, heard the 2017 activity report of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (hereinafter – LGGRTC). Also discussed was the complaint addressed to you and referred to the Committee from the attorney of Mr. Grant Arthur Gochin, R. Rudzinskas (hereinafter – the applicant), in which the applicant asks that the actions of the LGGRTC director be investigated regarding the interpretation of the concept of the crime of genocide in announcing official conclusions on persons' activities during World War II. On November 30, 2017, the Committee had forwarded the said complaint to the Seimas Ombudsmen's Office for examination. The Applicant had also applied directly to the Seimas Ombudsmen's Office with an analogous complaint.

The Seimas Ombudsman, having reviewed the submitted material and the explanations of LGGRTC, states that the dispute between the Applicant and LGGRTC concerns factual circumstances related to the persons indicated in the complaint and the assessment of their activities; therefore such a dispute is to be resolved in court, since the Seimas Ombudsmen do not investigate disputes regarding the establishment of factual circumstances and also do not investigate historical circumstances.

The Ministry of Justice noted that delegated interpretation of law (when a legal act is interpreted by authorized entities) in the Republic of Lithuania is carried out by courts of general jurisdiction and specialized courts. In view of this, the elements of genocide and the objective and subjective features of these elements should, in the courts of the Republic of Lithuania, be interpreted in accordance with the provisions of Article 99 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania (hereinafter – CC), which provides the concept of genocide. At the same time, in the process of establishing and interpreting the features of the elements of the crime of genocide, reliance should also be placed on the "Review of judicial practice in criminal cases on crimes against humanity and war crimes (CC Articles 99, 100 and 102)" prepared by the Supreme Court of Lithuania on June 29, 2012, which provides a detailed additional explanation of the features of genocide and other crimes against humanity, and LGGRTC, in its research conclusions, should limit itself to an assessment of a historical nature of certain circumstances and (or) people's actions (conduct).

The Seimas Ombudsman, having investigated the said complaint, also stated on February 2, 2018, that LGGRTC, in responding to the Applicant, did not provide a clear and reasoned response to all the questions raised by the Applicant and did not comply with the principle of transparency of activity.

At the meeting held at the Seimas Ombudsmen's Office on April 17, 2018, LGGRTC's duty to examine persons' appeals properly, in the procedure established by legal acts, was discussed, as was the fact that LGGRTC must, in the procedure established by legal acts, publish the Seimas Ombudsman's reports and provide information on the results of the examination of the recommendations given in those reports.

Respectfully, Committee Chair [signature] Valerijus Simulik

J. Savickienė, tel. (8 5) 239 6808, email jolanta.savickiene@lrs.lt

17. Detailed metadata of the electronic document

- **Document creator(s):** Seimas of the Republic of Lithuania, Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius, Lithuania (2026-09-23 16:25:13)
- **Document title (heading):** On the request of G.A. Gochin
- **Document types:** –
- **Document registration date and number:** 2026-09-23 No. S-2026-4031
- **Date of receipt and receipt registration number:** –
- **Document specification identifier:** ADOC-V1.0
- **Signature purpose:** Signing
- **Name, surname, and position of the signatory:** Laurynas Šedvydis, Member of the Seimas
- **Date and time of signature:** 2026-09-23 16:18:14 (GMT+03:00)
- **Signature format:** XAdES-T
- **Time indicated in the time stamp:** 2026-09-23 16:18:27 (GMT+03:00)
- **Certification service provider:** SK ID Solutions EID-Q 2021E, 2.5.4.97=#160e4e545245452d3130373437303133, SK ID Solutions AS, EE
- **Certificate validity:** 2024-11-18 16:18:37 – 2029-11-18 23:59:59
- **Signature purpose:** Registration
- **Name, surname, and position of the signatory:** Seimas Chancellery, Document Management System
- **Date and time of signature:** 2026-09-23 16:18:30 (GMT+03:00)
- **Signature format:** XAdES-EPES
- **Time indicated in the time stamp:** –
- **Certification service provider:** RCSC IssuingCA-2, RCSC, VI Registru Centras – i.k. 124110246, LT
- **Certificate validity:** 2025-02-26 13:16:36 – 2028-02-26 13:16:36
- **Methods used to ensure metadata integrity:** –
- **Number of annexes to the main document:** 1
- **Number of documents attached to the main document:** –
- **Software used to create the electronic document:** DocLogix v12.8.7.0
- **Verification of the electronic document and electronic signature(s) (verification date):** No errors were found when verifying the document (2026-09-23 16:25:13)

- **Date of printing of the copy of the electronic document and the employee who printed it:** 2026-09-23 16:25:13, printed by Asta Mikalauskienė
 - **Search link:** –
 - **Additional metadata:** –
-

Translator's notes

These notes record discrepancies that exist in the Lithuanian originals. The translation reproduces the originals as written and does not correct them.

- **Cover letter number and date.** The cover letter shows "2026-09-22 No. S-2026-" with the number left blank; the metadata records registration on 2026-09-23 under No. S-2026-4031. The attachment is named "G.A.Gohin.pdf" (misspelled) in the cover letter.
- **Noreika property order date.** Report subparagraph 4.1.2.1 dates J. Noreika's property-liquidation order "1943-09-10." The underlying complaint of 2017-03-06, report subparagraph 4.1.2.2, and LGGRTC letter No. 13R-200 all date it September 10, 1941.
- **Ombudsman forwarding letter date.** The Ombudsman report (subparagraph 4.2) dates letter No. 4D-2017/1-308/3D-744 as 2017-03-15; LGGRTC letter No. 14R-32 cites it as 2017-03-14.
- **LGGRTC reports dated 2017-04-04.** In report subparagraphs 8.1.1 and 8.2.1, the Head describes Conclusion-1 and Conclusion-2 as "the Centre's report of 2017-04-04," while the complaint states the conclusions were prepared in 2016 and cites October 2015 versions.
- **Noreika arrest resolution.** LGGRTC letter No. 13R-200 dates the NKGB arrest resolution to March 19, 1944, while quoting the case file that the organization was formed in 1946 and giving a 1946 verdict. The letter reproduces this as written.
- **Speaker's surname.** Committee letter No. S-2017-10379 spells the Speaker's name "Pranskietis"; elsewhere it is "Pranckietis."
- **Illegible handwriting.** Handwritten dates and numbers that could not be read with certainty are marked in brackets. The June 2018 Committee letter's day and registration number are partly illegible in the scan.